

ریاست جمهوری
سازمان برنامه و بودجه کشور
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان رضوی

سازمان جهاد دانشگاهی
استان خراسان رضوی

طرح پژوهشی

بازنگری مطالعات و سند آمایش استان خراسان رضوی

کارفرما: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان رضوی

مجری: سازمان جهاد دانشگاهی خراسان رضوی

بخش دوم - برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری

۱۲- طراحی و برنامه‌ریزی

۱-۱۲- پهنه‌بندی مناطق برنامه‌ریزی در استان (پهنه‌بندی استان براساس الگوهای هم‌پیوندی کارکردی و

طبیعی نواحی استان)

۲-۱۲- ملاحظات و انتظارات متقابل توسعه آتی بخش از سایر بخشهای هم‌پیوند و الزامات تحقق آنها

۳-۱۲- تدوین برنامه آمایش استان

زمستان ۱۴۰۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۲-۱	طراحی و برنامه‌ریزی.....
۱۰-۱۲-۱	پهنه‌بندی مناطق برنامه‌ریزی در استان (پهنه‌بندی استان براساس الگوهای هم پیوندی کارکردی و طبیعی نواحی استان)
۱۳-۱-۱۲-۱	تحلیل و آینده نگری جمعیت به تفکیک شهری و روستایی در افق ۱۴۲۴.....
۲۹-۱-۱۲-۲	تعیین تخصص‌های اصلی و الگوی استقرار فعالیت‌ها.....
۵۵-۱-۱۲-۳	طراحی شبکه‌های اصلی زیربنایی با توجه به ساختار فضایی قلمروها و مراکز زیست و فعالیت.....
۶۲-۱-۱۲-۴	تعیین شکل‌بندی کلی الگوی استقرار و نظام سلسه مراتبی مراکز سکونتگاهی (نظام اسکان جمعیت).....
۷۱-۱-۱۲-۵	تبیین الگوی توزیع خدمات اجتماعی (آموزش، سلامت، تامین اجتماعی و...) در سطح مناطق.....
۸۵-۱-۱۲-۶	بررسی و برآورد نیاز به انرژی در بخش‌های مختلف (شرب، صنعت و کشاورزی و خدمات و...) در افق ۱۴۲۴.....
۱۰۸-۱-۱۲-۷	جمع بندی تصویر سازمان فضایی استان در افق طراحی.....
۱۱۷-۲-۱۲-۲	ملاحظات و انتظارات متقابل توسعه آتی بخش از سایر بخشهای هم پیوند و الزامات تحقق آنها.....
۱۱۷-۱-۲-۱۲-۱	گام اول (ملاحظات و انتظارات در بخش برنامه ریزی و سیاست گذاری).....
۱۱۹-۲-۲-۱۲-۲	گام دوم (ملاحظات و انتظارات در بخش سند ملی آمایش سرزمین).....
۱۲۱-۳-۲-۱۲-۳	گام سوم (ملاحظات و انتظارات زیرسیستم های مختلف از یکدیگر).....
۱۲۵-۴-۲-۱۲-۴	گام چهارم (ملاحظات و انتظارات در بخش قانونی).....
۱۲۹-۳-۱۲-۳	تدوین برنامه آمایش.....
۱۲۹-۱-۳-۱۲-۱	تعیین عناوین پروگرام های اجرایی آمایش استان.....
۱۴۹-۲-۳-۱۲-۲	تعیین طرح ها و پروژه های اولویت دار (موضوعی و موضعی).....
۱۷۵-۳-۳-۱۲-۳	تدوین برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی.....
۱۹۳-۴-۳-۱۲-۴	تدوین برنامه و نظام تجهیز منابع مالی مورد نیاز.....
۲۰۶-۵-۳-۱۲-۵	تدوین برنامه های بخشی توسعه استان (برش های نواحی برنامه آمایش استان).....

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۶...	جدول ۱. پیش بینی جمعیت استان‌ها به تفکیک مناطق شهری و روستایی و غیر ساکن طی سال‌های ۱۴۰۰-۱۴۱۵ (هزارنفر) ...
۲۰.....	جدول ۲. پیش‌بینی جمعیت استان خراسان رضوی بر اساس چهار سناریوی پیش‌بینی
۲۱.....	جدول ۳. جمعیت پیش‌بینی شده شهرستان‌های استان خراسان رضوی در سناریو محتمل طی سال‌های ۱۴۰۰ - ۱۴۲۵
۲۴.....	جدول ۴. جمعیت پیش‌بینی شده شهرهای بالای ده هزار نفر استان در سناریو محتمل طی سال‌های ۱۴۲۵ - ۱۳۹۵
۲۵.....	جدول ۵. توزیع نسبی جمعیت شهری و روستایی استان خراسان رضوی بر اساس سناریو محتمل ۱۴۰۰-۱۴۲۵
۲۵.....	جدول ۶. ساختار سنی و جنسی جمعیت پیش‌بینی شده در سناریوی محتمل استان در سال ۱۴۲۵
۲۶.....	جدول ۷. ساختار سنی و جنسی جمعیت پیش‌بینی شده شهرستان‌های استان در سناریوی محتمل در سال ۱۴۲۵
۲۷.....	جدول ۸. توزیع نسبی جمعیت استان خراسان رضوی بر اساس سناریو محتمل ۱۳۹۵-۱۴۲۵
۳۱.....	جدول ۹. معیارهای مهم در تعیین پهنه‌های استقرار فعالیت
۳۸.....	جدول ۱۰. کالاهای صنعتی و معدنی دارای پیچیدگی اقتصادی کشور
۴۱.....	جدول ۱۱. تخصص‌های صنعتی (محصول و فعالیت) قابل توسعه در استان
۴۷.....	جدول ۱۲. مسیر سرخس و پیشنانی جاده ابریشم در ایران
۴۷.....	جدول ۱۳. مسیر سبزوار-رادکان
۴۸.....	جدول ۱۴. مسیر کاشمر-ریوش
۴۸.....	جدول ۱۵. مسیر سبزوار-بردسکن
۴۹.....	جدول ۱۶. مسیر تمدن سلجوقی و تیموری
۵۰.....	جدول ۱۷. مسیر هزار مسجد، ترکیب تاریخ و طبیعت
۵۱.....	جدول ۱۸. مسیر تمدن قناتی در خراسان بزرگ
۵۱.....	جدول ۱۹. مسیر گردشگری جاده ابریشم
۵۲.....	جدول ۲۰. مسیر و کریدور اصلی شرق به غرب
۵۳.....	جدول ۲۱. مسیر و کریدور اصلی شمال شرق به جنوب
۵۳.....	جدول ۲۲. مسیر و کریدور اصلی به سوی شمال کشور
۵۴.....	جدول ۲۳. مسیر مشهد به طبس
۵۴.....	جدول ۲۴. مسیر مشهد به بیرجند
۶۵.....	جدول ۲۵. سکونتگاه‌های شهری (میانی و کوچک) نیازمند تقویت
۶۸.....	جدول ۲۶. تعیین مرکز خدمات روستایی
۷۲.....	جدول ۲۷. توزیع پیشنهادات حوزه علم و فناوری در استان
۷۳.....	جدول ۲۸. رشته‌های اولویت‌دار ورزشی پیشنهادی استان خراسان رضوی به تفکیک شهرستان
۷۶.....	جدول ۲۹. سیاست‌ها و اقدامات تعریف شده در راستای رویکرد پیشگیری محور
۷۷.....	جدول ۳۰. پیش‌بینی شاخص ۴ در سطح استان خراسان رضوی و دانشگاه‌های علوم پزشکی استان
۷۷.....	جدول 31. پیش‌بینی شاخص ۴ در سطح شهرستان‌های استان خراسان رضوی
۸۰.....	جدول ۳۲. میزان رشد شاخص ۴ طی سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در استان خراسان رضوی و دانشگاه‌های علوم پزشکی استان
۸۰.....	جدول ۳۳. پیش‌بینی شاخص ۱۷ در سطح استان خراسان رضوی و دانشگاه‌های علوم پزشکی استان
۸۰.....	جدول ۳۴. پیش‌بینی شاخص ۱۷ در شهرستان‌های استان خراسان رضوی
۸۲.....	جدول ۳۵. میزان رشد شاخص ۱۷ طی سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در استان خراسان رضوی و دانشگاه‌های علوم پزشکی استان

جدول ۳۶. پیش بینی شاخص ۱۹ در استان خراسان رضوی و دانشگاه های علوم پزشکی استان	۸۳
جدول ۳۷. پیش بینی شاخص ۱۹ در شهرستان های استان خراسان رضوی	۸۳
جدول ۳۸. میزان رشد شاخص ۱۹ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در استان خراسان رضوی و دانشگاه های علوم پزشکی استان	۸۵
جدول ۳۹. پیش بینی آب مورد نیاز شرب و بهداشت برای سه سناریو جمعیتی بر اساس دو پیش فرض سرانه حداقل و حداکثر تولید آب	۸۶
جدول ۴۰. پیش بینی آب قابل تخصیص بخش صنعت برای سه سناریو جمعیتی بر اساس دو پیش فرض سرانه حداقل و حداکثر تولید آب خانگی	۹۱
جدول 41. پیش بینی آب قابل تخصیص بخش کشاورزی برای سه سناریو جمعیتی بر اساس چهار پیش فرض	۱۰۰
جدول 42. برخی از جهت گیری ملی آمایش سرزمین در ارتباط با زیرسیستم های توسعه	۱۱۹
جدول 43. الزامات و ملاحظات توسعه آبی زیرسیستم های آمایش از سایر بخش های همپایوند و الزامات تحقق آن ها	۱۲۲
جدول 44. الزامات و ملاحظات قانونی در زیرسیستم های آمایشی	۱۲۵
جدول ۴۵. قوانین تاثیرگذار بر منابع آب در بخش کشاورزی و شرب و خدمات از منظر سازوکارهای پنهان	۱۲۸
جدول ۴۶. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی	۱۲۹
جدول ۴۷. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی	۱۳۰
جدول ۴۸. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات	۱۳۲
جدول 49. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات	۱۳۲
جدول ۵۰. سومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات	۱۳۳
جدول ۵۱. چهارمین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات	۱۳۴
جدول ۵۲. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم حمل و نقل و بازرگانی	۱۳۶
جدول ۵۳. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم حمل و نقل و بازرگانی	۱۳۷
جدول ۵۴. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی	۱۳۷
جدول ۵۵. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی	۱۳۸
جدول ۵۶. سومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی	۱۳۹
جدول 57. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم سکونتگاه، جمعیت، فرهنگ و سلامت، تربیت بدنی	۱۴۰
جدول 58. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم سکونتگاه، جمعیت، فرهنگ و سلامت، تربیت بدنی	۱۴۱
جدول 59. سومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم سکونتگاه، جمعیت، فرهنگ و سلامت، تربیت بدنی	۱۴۲
جدول 60. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش	۱۴۳
جدول 61. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش	۱۴۴

جدول 62	سومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش	۱۴۵
جدول 63	چهارمین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش	۱۴۵
جدول 64	اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم گردشگری	۱۴۶
جدول 65	دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم گردشگری	۱۴۶
جدول 66	اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم دفاعی و امنیتی	۱۴۸
جدول 6۷	دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم دفاعی و امنیتی	۱۴۹
جدول 6۸	معیارهای استفاده شده برای اولویت‌بندی پروژه در روش ماتریس آیزنهاور	۱۵۱
جدول 69	اولویت‌بندی پروژه‌ها در ابعاد بحرانی و اهمیت پروژه	۱۵۴
جدول ۷۰	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش آب	۱۵۴
جدول ۷۱	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش انرژی	۱۵۵
جدول ۷۲	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش بهداشت و درمان	۱۵۵
جدول ۷۳	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش حمل و نقل و بازرگانی	۱۵۶
جدول ۷۴	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش صنعت	۱۵۸
جدول ۷۵	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش کشاورزی	۱۵۹
جدول ۷۶	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش گردشگری	۱۵۹
جدول ۷۷	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش محیط زیست	۱۶۰
جدول ۷۸	اولویت‌بندی پروژه‌های بخش معدن	۱۶۰
جدول ۷۹	اولویت‌بندی پروژه‌ها	۱۶۱
جدول ۸۰	دوره های زمانی بازنگری و تجدید نظر در برنامه آمایش استان خراسان رضوی به منظور تدوین اقدامات و پروژه های جدید	۱۷۵
جدول ۸۱	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم آب، انرژی و زیرساخت ارتباطات	۱۷۷
جدول ۸۲	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی	۱۷۹
جدول ۸۳	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم حمل و نقل و بازرگانی	۱۷۹
جدول ۸۴	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم صنعت، معدن و کشاورزی	۱۸۴
جدول ۸۵	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم بهداشت و درمان	۱۸۸
جدول ۸۶	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم علم و فناوری	۱۹۰
جدول ۸۷	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم گردشگری	۱۹۱
جدول 88	منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم آب، انرژی و زیرساخت های ارتباطی	۱۹۵
جدول 89	منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم محیط زیست، اقلیم، مخاطرات طبیعی	۱۹۶
جدول 90	منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم حمل و نقل و بازرگانی	۱۹۷
جدول 91	منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی	۲۰۰
جدول 92	منابع تامین مالی پروژه ها در بهداشت و درمان	۲۰۳
جدول ۹۳	برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم گردشگری	۲۰۴

فهرست اشکال

عنوان	صفحه
شکل ۱. پیش بینی جمعیت استان های ایران به تفکیک شهری و روستایی برای سال ۱۴۱۵ (مرکز آمار ایران).....	۱۸
شکل ۲ پیش بینی نرخ رشد جمعیت استان خراسان رضوی بر اساس چهار سناریو ۱۳۹۵-۱۴۲۵	۲۱
شکل ۳. روند تغییر نسبت جمعیت سه گروه سنی عمده بر اساس سناریو محتمل ۱۳۹۵-۱۴۲۵	۲۸
شکل ۴. هرم سنی - جنسی جمعیت استان طی دو سال ۱۳۹۵ و ۱۴۲۵ بر اساس سناریو محتمل	۲۹
شکل ۵. فرآیند تعیین الگوهای استقرار فعالیت در هر شهرستان	۳۰
شکل ۶. محور توسعه شرق	۵۷
شکل ۷ فرایند دست یابی به نظام سلسله مراتبی مراکز سکونتگاهی	۶۳
شکل ۸. پیش بینی روند شاخص ۴ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در شهرستان های استان خراسان رضوی	۷۹
شکل ۹ پیش بینی روند شاخص ۴ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در دانشگاه های علوم پزشکی استان خراسان رضوی	۷۹
شکل ۱۰. پیش بینی روند شاخص ۱۷ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در شهرستان های استان خراسان رضوی	۸۲
شکل ۱۱. پیش بینی روند شاخص ۱۷ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در دانشگاه های علوم پزشکی استان خراسان رضوی	۸۲
شکل ۱۲. پیش بینی روند شاخص ۱۹ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در شهرستان های استان خراسان رضوی	۸۴
شکل ۱۳. پیش بینی روند شاخص ۱۹ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در دانشگاه های علوم پزشکی استان خراسان رضوی	۸۵
شکل ۱۴ مقایسه مقدار آب قابل تخصیص به صنعت در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو حداقل	۸۹
شکل ۱۵ مقایسه مقدار آب قابل تخصیص به صنعت در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو حداکثر	۹۰
شکل ۱۶ مقایسه تعداد شهرستان ها در میزان مصرف آب در سناریو ۱	۹۳
شکل ۱۷ مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۱	۹۳
شکل ۱۸ مقایسه تعداد شهرستان ها در میزان مصرف آب در سناریو ۲	۹۴
شکل ۱۹ مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۲	۹۵
شکل ۲۰ مقایسه تعداد شهرستان ها در میزان مصرف آب در سناریو ۳	۹۷
شکل ۲۱. مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۳	۹۷
شکل ۲۲. مقایسه تعداد شهرستان ها در میزان مصرف آب در سناریو ۴	۹۸
شکل ۲۳ مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۴	۹۹
.....	۹۹
شکل ۲۴ آب قابل تخصیص به کشاورزی در افق طرح در سناریوهای مختلف (میلیون متر مکعب)	۹۹
شکل ۲۵. مدل تخصیص آب قابل برنامه ریزی به مصارف شرب، کشاورزی و صنعت در سناریوهای مختلف	۱۰۲

- شکل 26 آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در افق ۱۴۲۵ (میلیون متر مکعب)..... ۱۰۳
- شکل 27 آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در شهرستان مشهد در افق طرح (میلیون مترمکعب)..... ۱۰۵
- شکل 28 نظام سلسله مراتب سکونتگاهی در افق ۱۴۱۵..... ۱۰۸
- شکل ۲۹. روند تغییرات سکونتگاه‌های شهری استان بر اساس سلسله مراتب سکونتگاهی..... ۱۰۹
- شکل 30 پروژه‌های پیشنهادی شبکه‌های زیربنایی استان..... ۱۱۱
- شکل 31 برنامه- پروژه های پیشنهادی در مسیرهای گردشگری استان..... ۱۱۲
- شکل ۳۲. عناصر گردشگری استان..... ۱۱۳
- شکل 33 پیشنهادات حوزه علم و فناوری..... ۱۱۴
- شکل 34 نحوه تخصیص آب به بخش‌های مختلف در افق طرح در سناریوهای مختلف..... ۱۱۴
- شکل 35 برنامه- پروژه های پیشنهادی در حوزه آب..... ۱۱۵
- شکل ۳۶. فرایند بررسی ملاحظات و انتظارات..... ۱۱۷
- شکل 37 ماتریس اولویت آیزنهاور..... ۱۵۰
- شکل 38 ماتریس اولویت عمل..... ۱۵۰
- شکل 39 معیارهای طبقه‌بندی پروژه‌ها..... ۱۵۱
- شکل 40 ماتریس اولویت آیزنهاور برای طبقه‌بندی پروژه‌ها..... ۱۵۲
- شکل ۴۱. مکان قرارگیری پروژه‌ها در سه محور بحرانی بودن، اهمیت و تعداد حوزه‌های تاثیرگذار(اندازه دایره)..... ۱۵۳
- شکل ۴۲. شمای کلی تامین منابع مالی در یک اقتصاد..... ۱۹۴

فهرست نقشه ها

عنوان	صفحه
نقشه ۱. پیشنگری دمای فصل بهار بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)	۴.....
نقشه 2 پیشنگری دمای فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوش بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)	۵.....
نقشه ۳. پیشنگری دمای فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)	۵.....
نقشه 4 پیشنگری دمای فصل پاییز بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)	۶.....
نقشه 5 پیشنگری دمای فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوشبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)	۷.....
نقشه 6 پیشنگری دمای فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)	۷.....
نقشه 7 پیشنگری بارش فصل بهار بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوشبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۸.....
نقشه 8 پیشنگری بارش فصل بهار بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۹.....
نقشه 9 پیشنگری بارش فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوشبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۱۰.....
نقشه 10 پیشنگری بارش فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۱۰.....
نقشه 11 پیشنگری بارش فصل پاییز بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوشبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۱۱.....
نقشه 12 پیشنگری بارش فصل پاییز بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۱۲.....
نقشه ۱۳. پیشنگری بارش فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوشبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۱۲.....
نقشه 14 پیشنگری بارش فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلیمتر)	۱۳.....
نقشه ۱۵. جمعیت پیش بینی شده شهرستان های استان خراسان رضوی در سناریو محتمل طی سال های ۱۴۰۰ - ۱۴۱۵	۲۳.....
نقشه 16 پروژه های پیشنهادی بخش معدن	۴۴.....

- نقشه 17 مسیرهای منتخب گردشگری ۵۵
- نقشه 18 شبکه‌های اصلی زیربنایی استان خراسان رضوی با توجه به ساختار فضایی قلمروها و مراکز زیست و فعالیت استان در افق ۱۴۲۴ ۶۰
- نقشه ۱۹ الگوی استقرار و نظام سلسله مراتبی مراکز سکونتگاهی ۷۱
- نقشه 20 توزیع پیشنهادات علم و فناوری در استان ۷۳
- نقشه 21 کانون های پیشنهادی فوتبال در استان خراسان رضوی ۷۵
- نقشه 22 حداقل و حداکثر نیاز آب شرب در افق طرح (۱۴۲۵) ۸۸
- نقشه 23 حداقل و حداکثر تخصیص آب صنعت در افق (۱۴۲۵) ۹۱
- نقشه 24 مقایسه مقدار مصرف آب کشاورزی در وضع موجود با حداقل آب تخصیص شده به کشاورزی در سال ۱۴۲۵ ۹۶
- نقشه 25 آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در افق طرح ۱۰۴
- نقشه 26 آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در افق طرح ۱۰۶
- نقشه 27 مقایسه آب قابل تخصیص صنعت به کشاورزی در افق طرح ۱۰۷
- نقشه ۲۸. مقایسه آب قابل تخصیص صنعت و کشاورزی در سناریو حداقل در افق طرح (۱۴۲۵) ۱۰۷
- نقشه 29 سلسله مراتب سکونتگاه‌های شهری استان در افق طرح ۱۱۰
- نقشه 30 پروژه‌های زیربنایی استان در افق ۱۴۲۴ ۱۱۱
- نقشه ۳۱. مسیرهای گردشگری پیشنهادی ۱۱۲
- نقشه ۳۲. پروژه های اصلی و پیشنهادی بخش آب و کشاورزی در افق طرح ۱۱۵
- نقشه ۳۳. سازمان فضایی پیشنهادی استان در افق طرح ۱۱۶
- نقشه ۳۴. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی سرخس ۲۰۷
- نقشه ۳۵. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی قوچان-درگز ۲۰۸
- نقشه ۳۶. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی مشهد ۲۱۰
- نقشه ۳۷. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی نیشابور ۲۱۱
- نقشه ۳۸. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی تربت جام ۲۱۳
- نقشه ۳۹. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی سبزوار ۲۱۴
- نقشه 40 پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی مرکزی و جنوب ۲۱۷

۱۲- طراحی و برنامه‌ریزی

۱۲-۱- پهنه‌بندی مناطق برنامه‌ریزی در استان (پهنه‌بندی استان براساس الگوهای هم پیوندی

کارکردی و طبیعی نواحی استان

در این بخش از گزارش ابتدا به آینده نگری موضوعات پایه ای اثرگذار بر توسعه آتی و یا محدودیت‌های آینده مترتب بر استان پرداخته شده است که بطور کلی مقولات پایه ای بیشتر از منابع طبیعی آغاز می گردد و اقلیم و آب از اصلی ترین تعیین کننده ها در بخش اول این گزارش ارایه می شود. جمعیت، آب و فعالیتهای وابسته انسانی شامل شرب، صنعت و کشاورزی و سایر خدمات در اولویت این مطالعه قراردارند که به شرح ذیل به تفکیک ارایه شده است.

اقلیم

پیش‌نگری آینده از وضعیت اقلیم به برنامه‌ریز این امکان را می‌دهد تا ترتیبات برنامه‌ریزی آمایش سرزمین را در مقیاس محلی برای جلوگیری از عواقب احتمالی تغییر اقلیم بکار گیرند و برنامه‌های سازگاری متناسب با این شرایط را اجرایی نماید. افزایش میانگین دمای سالانه هوا و همچنین تغییر در میانگین بارش سالانه، به همراه خشکسالی- های شدید همراه با سایر بی‌هنجاری‌های اقلیمی منجر به شکل‌گیری طوفان‌های گردوخاک، سیل، بارش‌های سنگین و خیلی سنگین و امواج گرمایی شدید که می‌تواند منجر به آتش‌سوزی در پهنه‌های رویشی شود، استان خراسان رضوی را تهدید می‌کنند. پیامدهای تغییر اقلیم در استان خراسان رضوی در چشم‌اندازی نه‌چندان دور منجر به ایجاد خسارات و هزینه‌های هنگفت خواهد شد. برای بررسی این موضوع سعی شده بر تاثیرات منطقه ای اقلیم متاثر از کشورهای همسایه نیز اشاره گردد. لذا در این پژوهش به کشورهای افغانستان و ترکمنستان نیز پرداخته شده است.

پیش‌نگری اقلیمی استان خراسان رضوی تا افق ۱۴۲۴

سناریوهای مختلف SSP بکار رفته در CMIP6 تغییرات اقتصادی-اجتماعی جهان را تا سال ۲۱۰۰ پیش‌نگری می‌کنند. پنج سناریو اصلی با علامت‌های اختصاری SSP1-2.6، SSP2-4.5، SSP3-7.0، SSP4-6.0 و SSP5-8.5 در CMIP6 بکار رفته‌اند. در نام‌گذاری سناریوهای جدید از الگوی SSPx-y استفاده شده است. در این الگو x نشان‌دهنده گروه SSP و y نشان‌دهنده واداشت تابشی (W/m^2) در سال ۲۱۰۰ است. از زمان توافق پاریس سناریوی انتشار کم کربن مورد توجه بیشتری قرار گرفت. بنابراین اهمیت سناریوهای گروه اول SSP بر اساس مفاد توافق‌نامه پاریس است (زرین و داداشی رودباری، ۱۳۹۹). در این پژوهش از سناریوهای خوش‌بینانه (SSP1-2.6) و بدبینانه (SSP5-8.5) برای پیش‌نگری اقلیمی استان تحت شرایط تغییر اقلیم استفاده شد.

پیش‌نگری میانگین دما استان خراسان رضوی تا افق ۱۴۲۴

کمینه دمای سالانه در استان منطبق بر ارتفاعات رشته‌کوه‌های کپه داغ- هزار مسجد و آلا داغ- بینالود است. دما در متوسط پهنه استان خراسان رضوی در تمامی فصول و میانگین سالانه روند افزایشی دارد. بطوریکه در فصل زمستان دما در متوسط کل استان خراسان رضوی $1/08$ درجه سلسیوس در دهه، در فصل بهار $0/97$ درجه

سلسیوس در دهه، فصل تابستان ۰/۶۵ درجه سلسیوس در دهه، فصل پاییز ۰/۰۴ درجه سلسیوس در دهه و در میانگین سالانه ۰/۶۷ درجه سلسیوس به ازای هر دهه افزایش داشته است.

این روند افزایشی در دوره پیش‌نگری تا افق ۱۴۲۴ نیز دیده می‌شود. بطوریکه دما بر اساس سناریوهای خوش‌بینانه و بدبینانه نسبت به دوره تاریخی مورد بررسی در تمامی فصول حداقل ۲ درجه سلسیوس افزایش خواهد داشت. بیشینه روند افزایشی دما نیز مربوط به فصل تابستان برای سناریوی بدبینانه خواهد بود که میانگین دما بیش از ۳ درجه سلسیوس نسبت به دوره تاریخی افزایش خواهد داشت. میانگین سالانه روزهای یخبندان در استان خراسان رضوی بین ۳۰/۵۳ روز تا ۹۰/۳۷ روز در ایستگاه‌های سرخس و قوچان در نوسان است. مناطق کوهستانی و شمالی استان همانند قوچان و نیشابور بالاترین روزهای یخبندان سالانه را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج بررسی مربوط به روند روزهای یخبندان نیز نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر روند کاهشی قابل توجهی داشته است.

پیش‌نگری درصد ماه‌های کمتر از نرمال در شاخص بارش تبخیر-تعرق استاندارد شده (SPEI)

افق پیش‌نگری‌ها بر اساس چشم‌انداز سند آمایش تا ۱۴۲۴ خورشیدی است که بر این اساس پیش‌بینی‌ها از ۱۴۰۲ انجام و ۲۷۶ ماه تا افق چشم‌انداز سند تا ۱۴۲۴ خواهیم داشت.

بر اساس نتایج سناریو خوش‌بینانه (SSP1-2.6) برای خشکسالی هواشناسی فراوانی رخداد ماه‌های کمتر از نرمال در استان خراسان رضوی طی دوره پیش‌نگری شده بین ۳۹/۹ درصد تا ۴۸/۳ درصد در تغییر خواهد بود. بیشینه مناطقی با فراوانی رخداد شاخص SPEI-1 کمتر از نرمال در مناطق غربی استان در داورزن، سبزوار، خوشاب، ششتمد، بردسکن، فیروزه و نیشابور دیده می‌شود. کمینه شاخص نیز در مناطق شمالی و جنوبی استان با حدود ۴۰ درصد قابل مشاهده است. این نتیجه نشان می‌دهد بر اساس نتایج سناریو خوش‌بینانه نیمی از ماه‌های پیش‌رو تا افق ۱۴۲۴ دارای کمبود بارش خواهند بود. نتایج سناریو بدبینانه نیز نشان می‌دهد که شاخص در بخش‌های قابل توجهی از استان که مقدار آن منفی شده است بیش از نیمی از کل ماه‌های پیش‌نگری شده را در بر می‌گیرد. این شرایط هر چند که بر اساس یک پیش‌نگری بدبینانه است اما رخداد چنین شرایطی می‌تواند استان را درگیر بحران‌های آبی بسیار گسترده‌ای نماید. بیشینه شاخص در مناطق مرکزی استان و بخصوص در شهرستان تربت‌حیدریه دیده می‌شود. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از خشکسالی کشاورزی درصد فراوانی سال‌هایی که شاخص در آن کمتر از نرمال شده است بر اساس نتایج سناریو خوش‌بینانه (SSP1-2.6) بین ۳۶/۸ درصد تا ۴۳/۱ درصد در تغییر است و بیشینه این شاخص در مناطق غربی، مرکزی، شمال غربی و شرقی استان دیده می‌شود. نتایج سناریو بدبینانه (SSP5-8.5) نیز برای فراوانی ماه‌های کمتر از نرمال شاخص خشکسالی کشاورزی در استان خراسان رضوی شرایط بسیار نامناسبی را در آینده نشان می‌دهد. بطوریکه بررسی این سناریو تا افق ۱۴۲۴ نشان داده است که در مناطق مرکزی و غربی استان فراوانی ماه‌های کمتر از نرمال تا ۶۵/۹ درصد نیز می‌رسد که تهدید بسیار جدی برای کشاورزی و منابع آب در این مناطق است. کمینه شاخص نیز در مناطق شرقی و جنوبی شرقی استان با مقدار ۵۲ درصد قابل مشاهده است.

شاخص خشکسالی هیدرولوژیکی که سومین شاخص از شاخص‌های خشکسالی است. بر اساس نتایج این شاخص مناطق جنوبی، شرقی و شمال شرقی استان تحت سناریو خوش‌بینانه (SSP1-2.6) عدد حداکثری ۴۲ درصد را نشان می‌دهد. کمینه شاخص نیز با ۲۴ درصد در مناطق غربی استان قابل مشاهده است. نتایج سناریو بدبینانه نتایج

متفاوتی را به جهت توزیع جغرافیایی شاخص در استان خراسان رضوی برای فراوانی سال‌های کمتر از نرمال نشان داده است. این مقدار برای سناریو SSP5-8.5 بین ۴۸/۱ درصد تا ۶۸/۷ درصد در استان در تغییر است. بیشینه شاخص در مناطق غربی، شمالی و مرکزی استان دیده می‌شود. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده تحت این سناریو نزدیک به دوسوم ماه‌های پیش‌نگری شده برای شاخص خشکسالی هیدرولوژیکی در سطح استان خراسان رضوی منفی خواهد بود.

پیش‌نگری دما و بارش دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت دو سناریو خوش‌بینانه و بدبینانه

استان خراسان رضوی با دو کشور افغانستان و ترکمنستان مرز مشترک دارد. افغانستان از نظر طبیعی و اقلیمی سرزمین افراط و تفریط است. از یک سو کوه‌های بسیار مرتفع در مرکز و شمال این کشور که با یک باریکه کوهستانی به فلات مرتفع تبت متصل می‌شود و زمستان‌های بسیار سرد همراه با بارش برف سنگین را تجربه می‌کند و از سوی دیگر سرزمین‌های پست و خشک مناطق جنوبی به ویژه جنوب‌غربی در مرز با ایران که بارش ناچیز در طول سال و تابستان‌های گرم و سوزان دارد. در نقطه مقابل کشور ترکمنستان سرزمینی پست در شمال ایران است که به جز ارتفاعات جنوبی آن (کپه داغ) در مرز با کشور ایران و افغانستان که سرچشمه رودهای مهم آن همچون تجن، آمودریا و اترک است، بیش از هشتاد درصد مساحت این کشور را بیابان قره قوم تشکیل می‌دهد. این کشور از نظر اقلیمی خشک با بارش کم و تابستان‌های بسیار گرم و سوزان است.

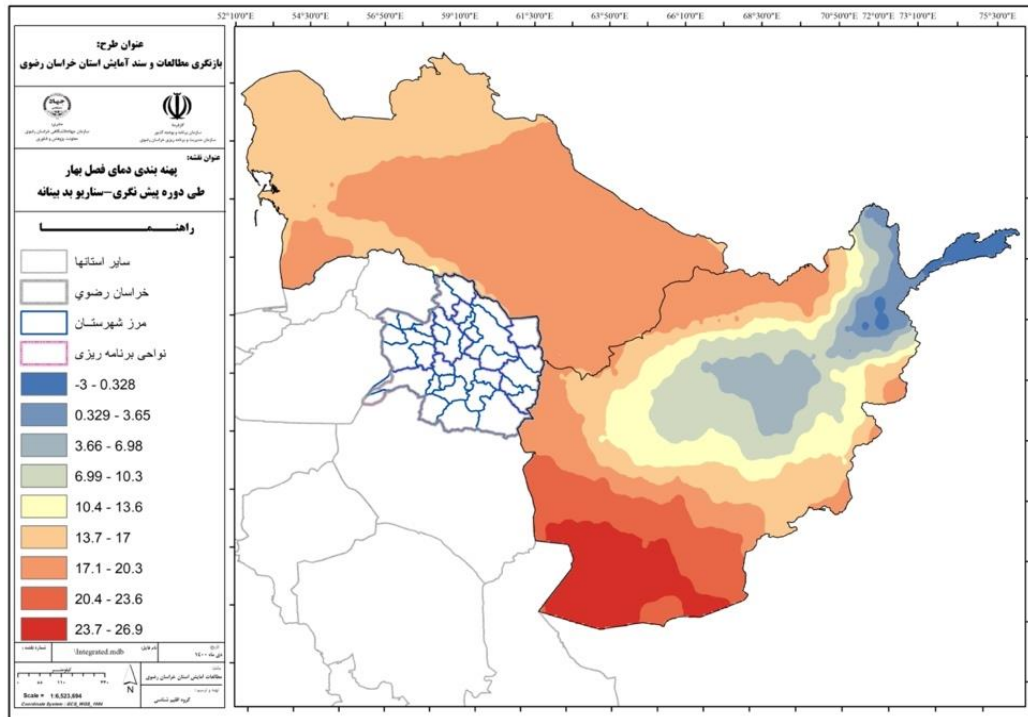
پیامدهای تغییر اقلیم در این دو کشور و چشم‌انداز آینده اقلیم این دو کشور به ویژه بر دو متغیر اساسی دما و بارش می‌تواند بر روی بخش‌های مختلف استان خراسان رضوی اثر بگذارد که بنا به اهمیت موضوع در این بخش به پیش‌نگری وضعیت دما و بارش این دو کشور تحت دو سناریوی خوش‌بینانه و بدبینانه پرداخته می‌شود. یافته‌های این بخش بر روی منابع آب، کشاورزی، گرد و خاک، مهاجرت، امنیت و مسائل مرزی استان خراسان رضوی در آینده تاثیرگذار است.

در این بخش بارش و دمای دو کشور افغانستان و ترکمنستان تا افق ۱۴۲۴ (افق سند آمایش) بررسی می‌شود. بر اساس سناریوی خوش‌بینانه الگوی میانگین دمای فصل بهار در افغانستان تا افق ۱۴۲۴ تغییرات چندانی نخواهد کرد اما کمینه دمای میانگین بیش از ۰.۸ درجه سلسیوس و بیشینه دمای میانگین در حدود ۰.۶ درجه سلسیوس افزایش خواهد یافت. در سناریوی بدبینانه افزایش دمای میانگین بر روی این کشور بسیار بارزتر است. به طوریکه در افق ۱۴۲۴ دمای میانگین در منطقه کوهستانی شمال‌شرق این کشور به ۳- درجه سلسیوس می‌رسد که نسبت به وضع موجود (دوره تاریخی) ۱.۶ درجه سلسیوس افزایش خواهد یافت.

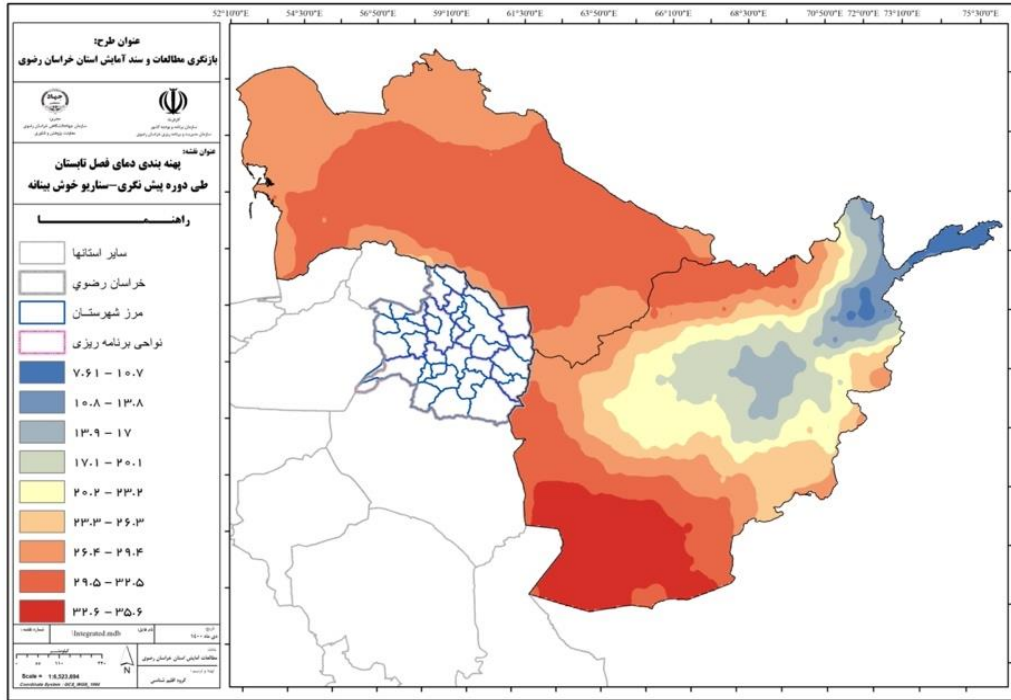
پیش‌نگری دما برای کشور ترکمنستان نیز حاکی از افزایش دما در این کشور تا افق ۲۰۲۴ است. به طوریکه دمای بیشینه این کشور در مناطق شرقی در فصل بهار بر اساس سناریوی خوش‌بینانه تا ۰.۷ درجه سلسیوس و بر اساس سناریوی بدبینانه تا ۱.۲ سلسیوس افزایش خواهد یافت.

پیش‌نگری دمای فصل تابستان برای کشور افغانستان نشان‌دهنده افزایش زیاد دمای این کشور در این فصل تا افق این طرح (۱۴۲۴ خورشیدی) است. به‌طوریکه بیشینه میانگین دمای این کشور در افق ۱۴۲۴ بر اساس سناریوی خوش‌بینانه تا ۰.۶ درجه و بر اساس سناریوی بدبینانه تا ۱.۲ درجه سلسیوس در مناطق جنوب غربی این کشور افزایش خواهد یافت. کمینه دماهای میانگین تابستانه این کشور که همانند فصل بهار بر مناطق مرتفع این کشور

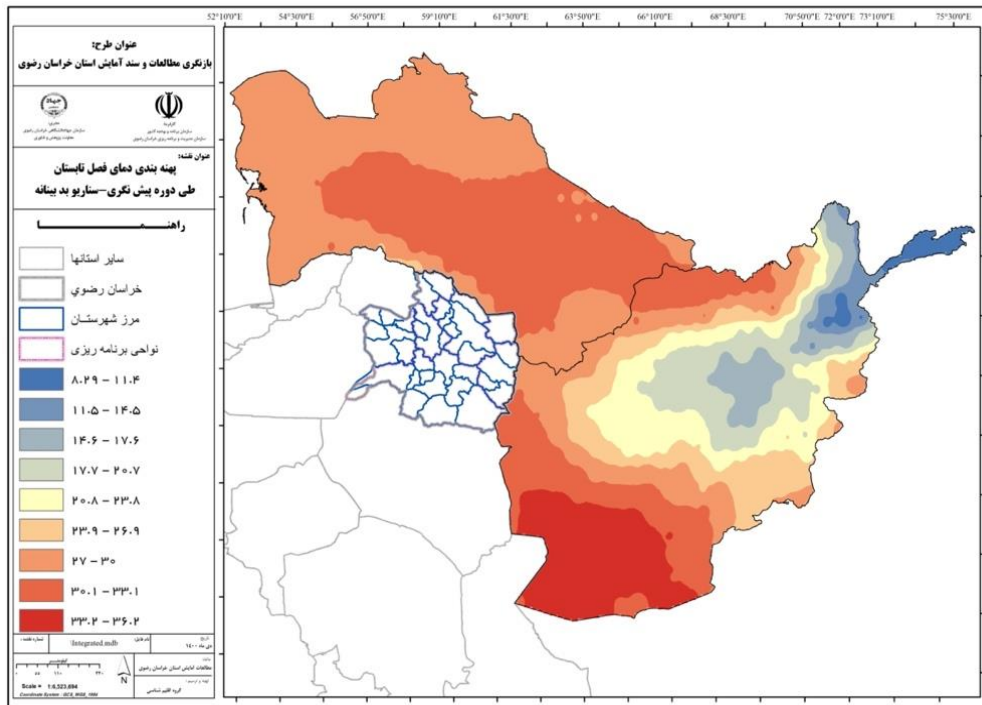
منطبق است نیز به طور متوسط بین ۱ تا ۱.۵ درجه در سناریوهای خوش‌بینانه و بدبینانه نسبت به دوره تاریخی افزایش خواهد یافت. پیش‌نگری دمای این فصل برای کشور ترکمنستان الگویی مشابه با بهار را نشان می‌دهد. در مناطق شرقی این کشور بیشینه‌های میانگین دما ملاحظه می‌گردد که بر اساس هر دو سناریوی خوش‌بینانه و بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ سراسر افزایشی است.

نقشه ۱. پیش‌نگری دمای فصل بهار بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)

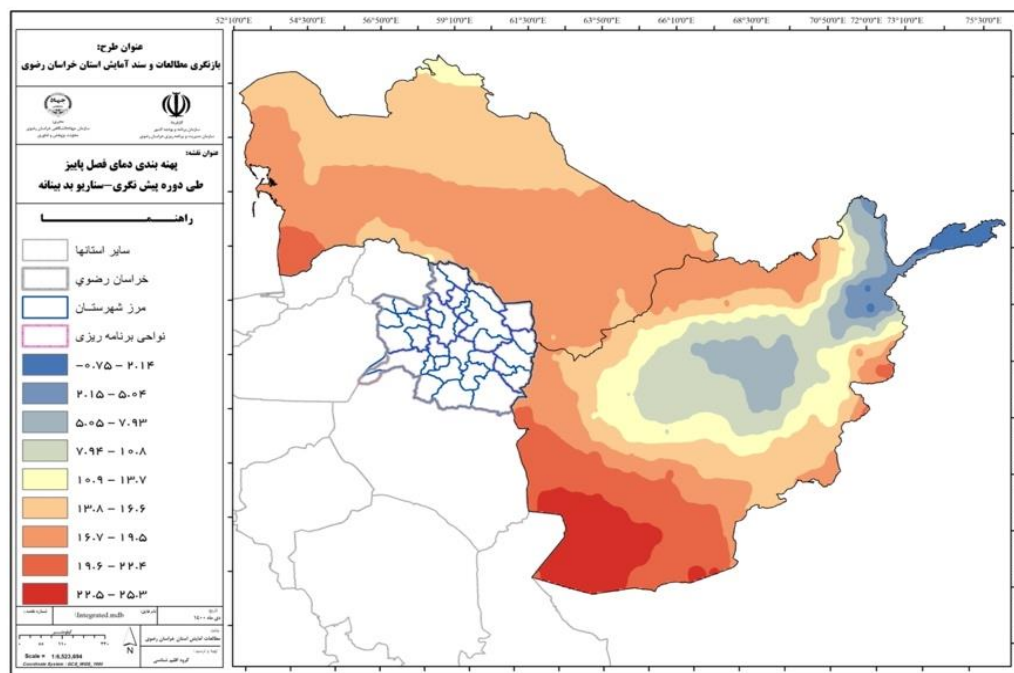
نقشه ۲. پیش‌نگری دمای فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوش بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)

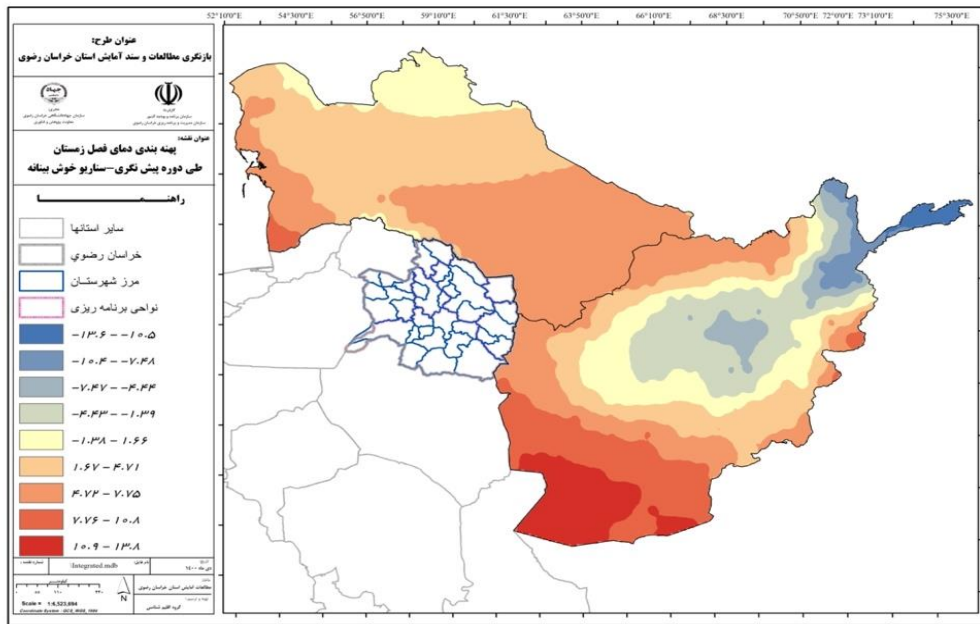
نقشه ۳. پیش‌نگری دمای فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بد بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)

بررسی پیش‌نگری دما در دو فصل پاییز و زمستان در دو کشور افغانستان و ترکمنستان که قسمت بیشتر بارش‌های خود را در فصل سرد سال دریافت می‌کنند بسیار حائز اهمیت است. میانگین دما در فصل پاییز در هر دو سناریوی خوش‌بینانه و بدبینانه در سراسر افغانستان افزایشی است. همانند دو فصل بهار و تابستان بیشترین افزایش دما در این کشور بر روی پهنه‌های کوهستانی شمال شرق این کشور است که نسبت به دوره تاریخی به ترتیب ۱۰۰۷ درجه سلسیوس و ۱۰۲۶ درجه سلسیوس بر اساس سناریوهای خوش‌بینانه و بدبینانه در افق ۱۴۲۴ افزایش خواهد یافت. به همین ترتیب بیشینه‌های میانگین دمای این کشور که بر نواحی خشک جنوب غربی این کشور منطبق است بر اساس سناریوهای خوش‌بینانه و بدبینانه به ترتیب ۰۰۶ و ۱۰۱ درجه سلسیوس تا افق ۱۴۲۴ افزایش خواهد یافت. پیش‌نگری میانگین دمای پاییزه بر روی کشور ترکمنستان نشان می‌دهد که بخش‌های جنوب غربی این کشور که منطبق با مرز ایران و دریای مازندران است بیشترین دماهای پاییزه را تجربه می‌کند. به طوری که این مناطق در افق ۱۴۲۴ بیش از ۱ درجه سلسیوس افزایش دما را تجربه خواهند نمود.

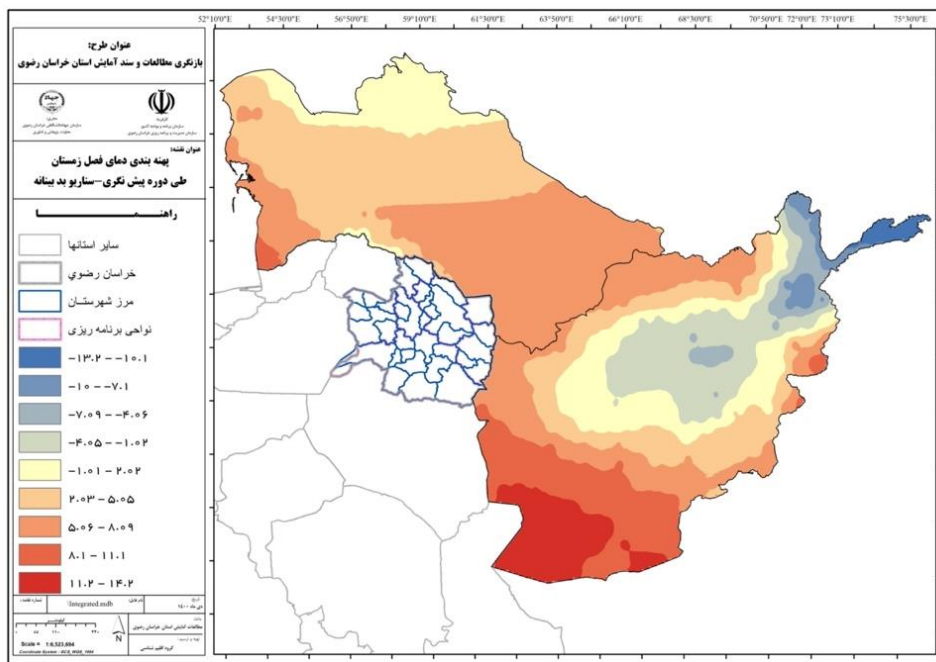
پیش‌نگری میانگین دما در فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان حاکی از افزایش دما در سراسر پهنه‌های این دو کشور تا افق ۱۴۲۴ است. بر اساس سناریوی خوش‌بینانه میانگین کمینه دمای میانگین که بر ارتفاعات این کشور منطبق است تا ۱۰۵ درجه سلسیوس و بیشینه دمای میانگین در مناطق جنوب غربی این کشور تا ۱ درجه افزایش می‌یابد. این افزایش دما در سناریوی بدبینانه خیلی بیشتر است. به طوری که کمینه میانگین دما تا ۱۰۲ درجه و بیشینه میانگین دما تا ۱۰۴ درجه سلسیوس در سناریوی بدبینانه افزایش خواهد یافت. پیش‌نگری میانگین دمای زمستانه برای کشور ترکمنستان نیز همین روال را نشان می‌دهد. در هر دو سناریوی خوش‌بینانه و بدبینانه میانگین دما بر روی این کشور در فصل زمستان افزایشی است.

نقشه ۴. پیش‌نگری دمای فصل پاییز بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یک): درجه سلسیوس)

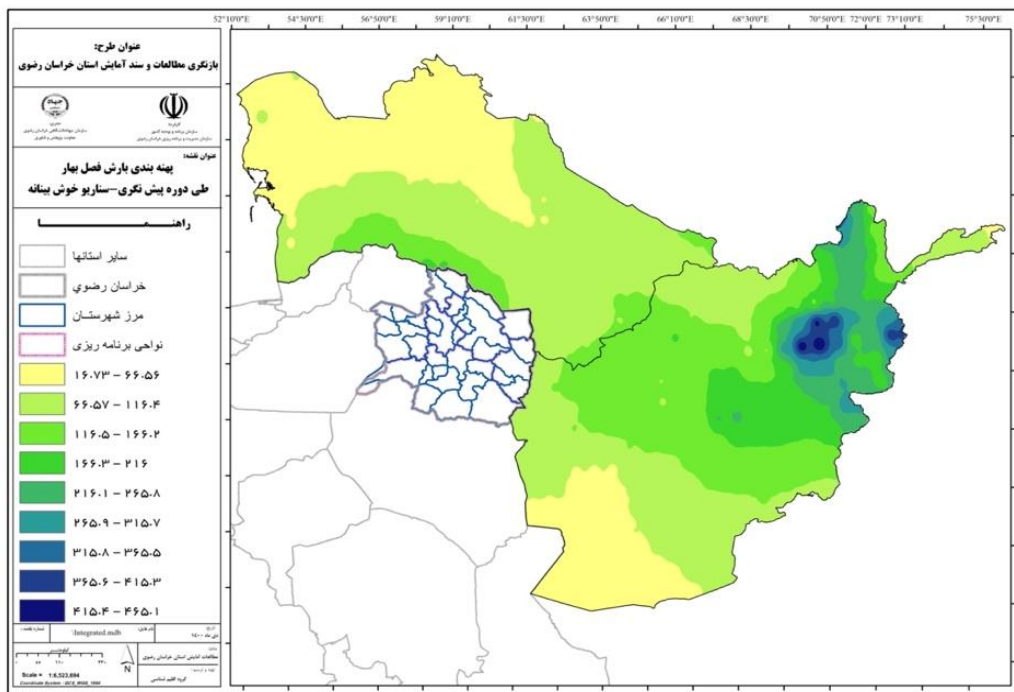

نقشه ۵. پیش‌نگری دمای فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوش‌بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)

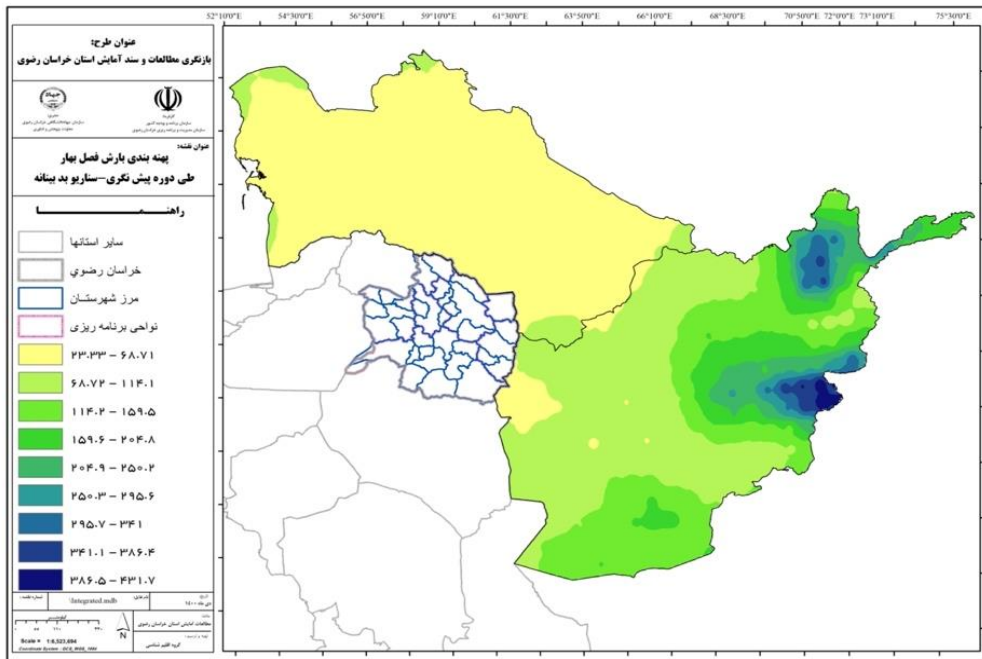

نقشه ۶. پیش‌نگری دمای فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: درجه سلسیوس)

به طوریکه بررسی شد در هر چهار فصل و در هر دو سناریوی خوش‌بینانه و بدبینانه میانگین‌های دما بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تا افق ۱۴۲۴ افزایش می‌یابد. افزایش دما در دوره سرد به ویژه در مناطق کوهستانی کشور افغانستان سبب ذوب سریعتر برف و از دست رفتن منابع آب شیرین می‌شود. از طرف دیگر افزایش دما تبخیر از سطح را افزایش داده ضمن کاهش سریع منابع آب سطحی سبب خشکی شدید خاک بویژه در مناطق خشک جنوب افغانستان و بیابان قره قوم می‌شود. خاک خشک‌تر سبب افزایش رخدادهای گردوخاک و امواج گرمایی از یک سو و خشکسالی‌های شدیدتر و طولانی‌تر از طرف دیگر می‌شود. مسائل انسانی متعاقب این رخدادها از جمله مهاجرت و مسائل امنیتی در مرزهای کشور و همچنین کاهش آب ورودی از این کشورها چالش‌هایی را برای کشور ایران به دنبال خواهد داشت. نکته قابل توجه در نقشه‌های پیش‌نگری بارش بر روی این کشور آن است که بر اساس سناریوی خوش‌بینانه در تمامی فصول بارش بر روی افغانستان افزایشی و بر اساس سناریوی بدبینانه به جز فصل پاییز که افزایش بارش را نشان می‌دهد در سایر فصول کاهش است. البته شایان ذکر است که افزایش بارش به دلیل افزایش دما از یکسو و شدت یافتن بارش از سوی دیگر دورنمای مناسبی نخواهد داشت، چرا که شدت یافتن بارش روزانه و افزایش روزهای همراه با بارش سنگین منجر به رخداد سیلاب‌های گسترده خواهد شد. فصل بهار یکی از فصول پر باران در هر دو کشور افغانستان و ترکمنستان به شمار می‌رود. پیش‌نگری بارش برای این فصل نشانگر افزایش بارش در سناریوی خوش‌بینانه و کاهش بارش بر اساس سناریوی بدبینانه بر روی هر دو کشور می‌باشد. همچنین بارش ترکمنستان نیز از بیشینه حدود ۲۰۰ میلی‌متر در کوه‌های کپه‌داغ در جنوب این کشور تا ۲۶۵ میلی‌متر در سناریوی خوش‌بینانه افزایش و بین ۲۳ تا ۶۸ میلی‌متر در سناریوی بدبینانه کاهش خواهد یافت.

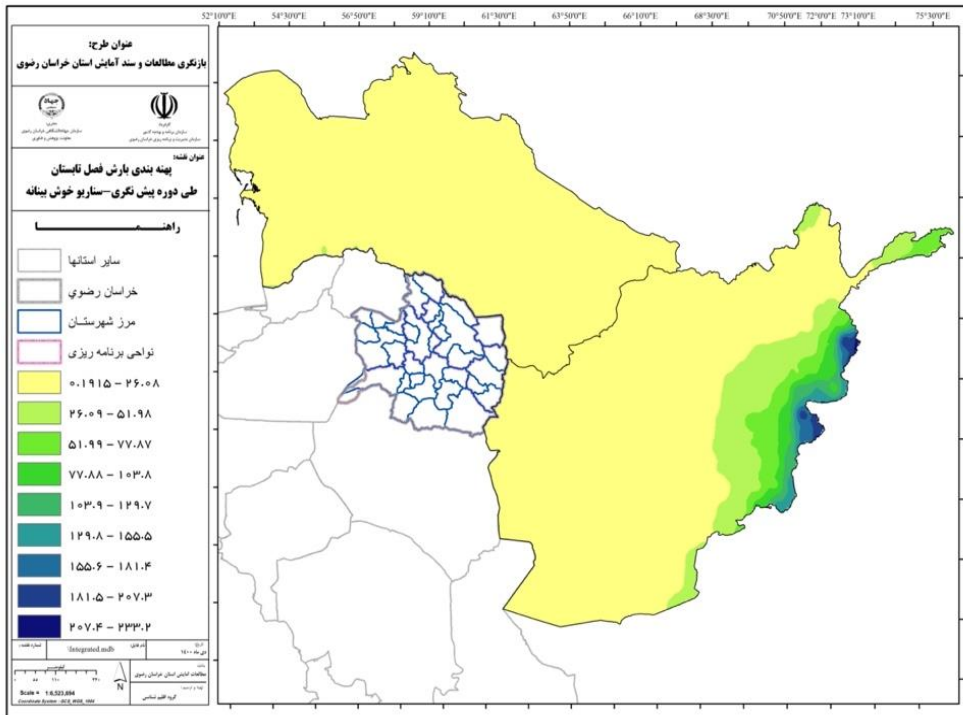

نقشه ۷. پیش‌نگری بارش فصل بهار بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوش‌بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلی‌متر)

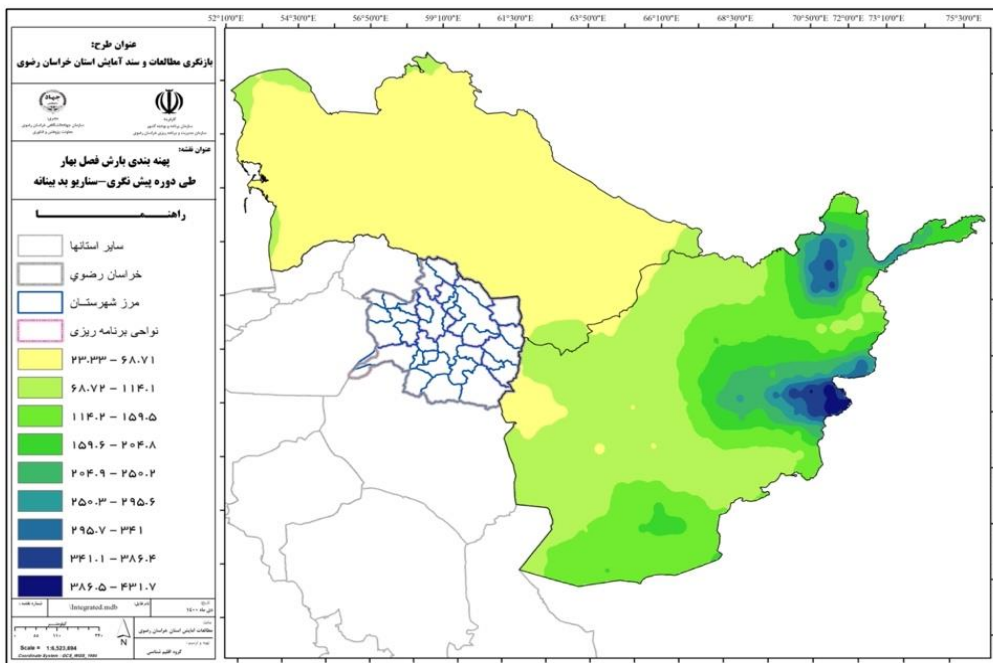

نقشه ۸. پیش‌نگری بارش فصل بهار بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلی‌متر)

فصل تابستان به‌طور کلی فصل کم‌بارش در دو کشور افغانستان و ترکمنستان به‌شمار می‌رود. با این وجود مناطق محدودی در جنوب‌شرقی افغانستان در مجاورت با مرز پاکستان بارش‌های موسمی را تجربه می‌کند که مقدار آن نیز نسبتاً قابل ملاحظه می‌باشد. پیش‌نگری بارش تابستانه بر روی این دو کشور نشان می‌دهد که بارش تابستانه نیز همانند بهار بر اساس سناریوی خوش‌بینانه افزایشی و بر اساس سناریوی بدبینانه کاهش می‌دهد. پیش‌نگری بارش افغانستان در فصل تابستان نشان می‌دهد که در منطقه پرباران جنوب‌شرق این کشور بر اساس سناریوی خوش‌بینانه بارش تا حدود ۲۰ میلی‌متر افزایش و بر اساس سناریوی بدبینانه تا ۱۷.۶ میلی‌متر کاهش خواهد یافت. پیش‌نگری بارش تابستانه در کشور ترکمنستان شرایط متفاوتی را نشان می‌دهد. این کشور که در فصل تابستان بارش‌های ناچیزی را در نوار جنوبی خود بر روی رشته کوهها دریافت می‌کند بر اساس سناریوی خوش‌بینانه افزایش ناچیز و بر اساس سناریوی بدبینانه افزایش قابل توجهی از بارش را به ویژه در مناطق غربی خود خواهد نمود.

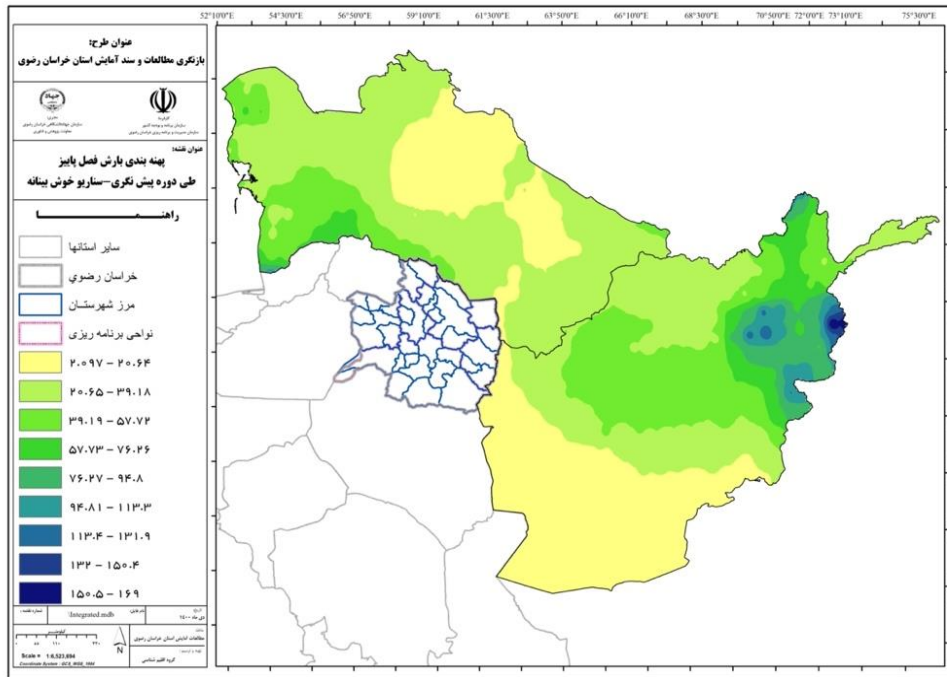

نقشه ۹. پیش‌نگری بارش فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوش‌بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلی‌متر)

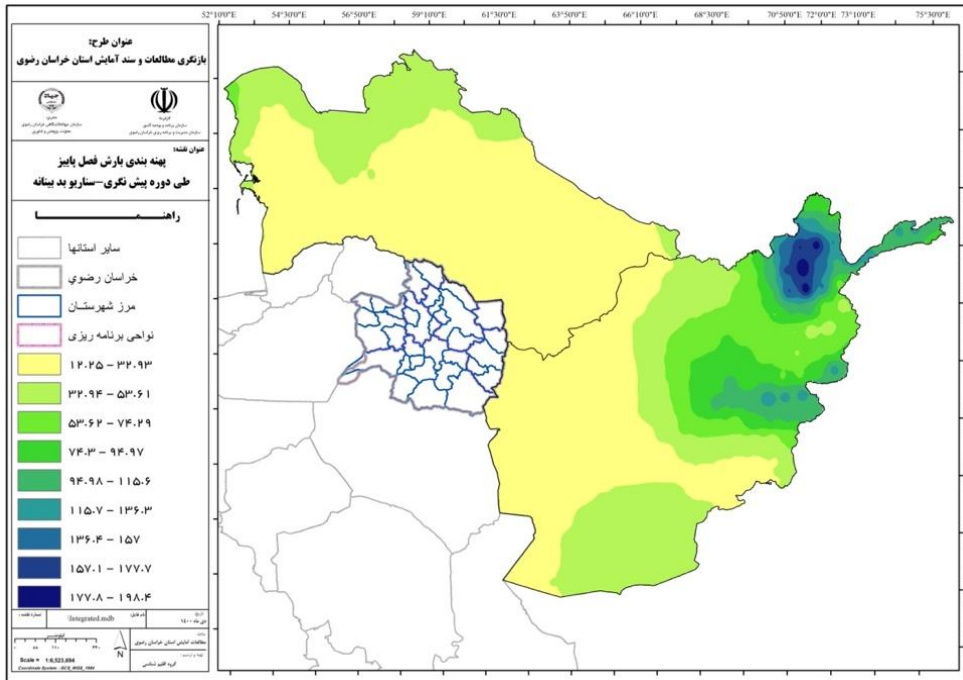

نقشه ۱۰. پیش‌نگری بارش فصل تابستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلی‌متر)

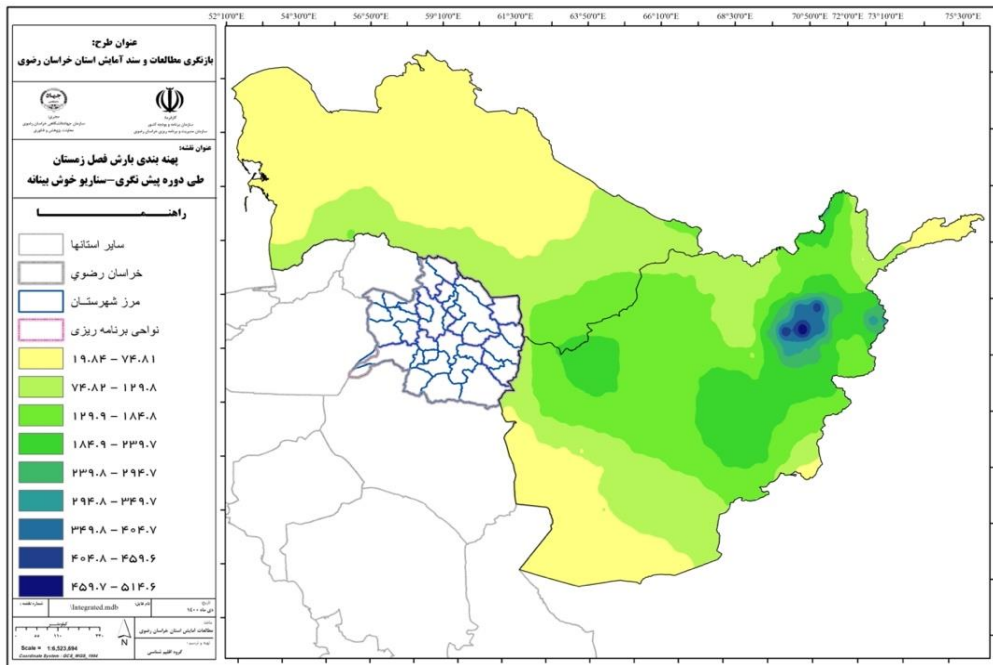
فصل پاییز یکی از فصول پر باران در هر دو کشور افغانستان و ترکمنستان به شمار می‌رود. پیش‌نگری بارش فصل پاییز نشان می‌دهد که این فصل از سال تنها فصلی است که چه در سناریوی خوش‌بینانه و چه بدبینانه بارش پاییزه در افغانستان افزایش خواهد یافت. به‌طوریکه بر اساس سناریوی خوش‌بینانه بیشینه بارش این کشور تا حدود ۱۰ میلی‌متر و تا ۳۹ میلی‌متر در سناریوی بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ افزایش خواهد یافت. در این فصل بر روی ترکمنستان بر اساس هر دو سناریوی خوش‌بینانه و بدبینانه بارش کاهشی است.

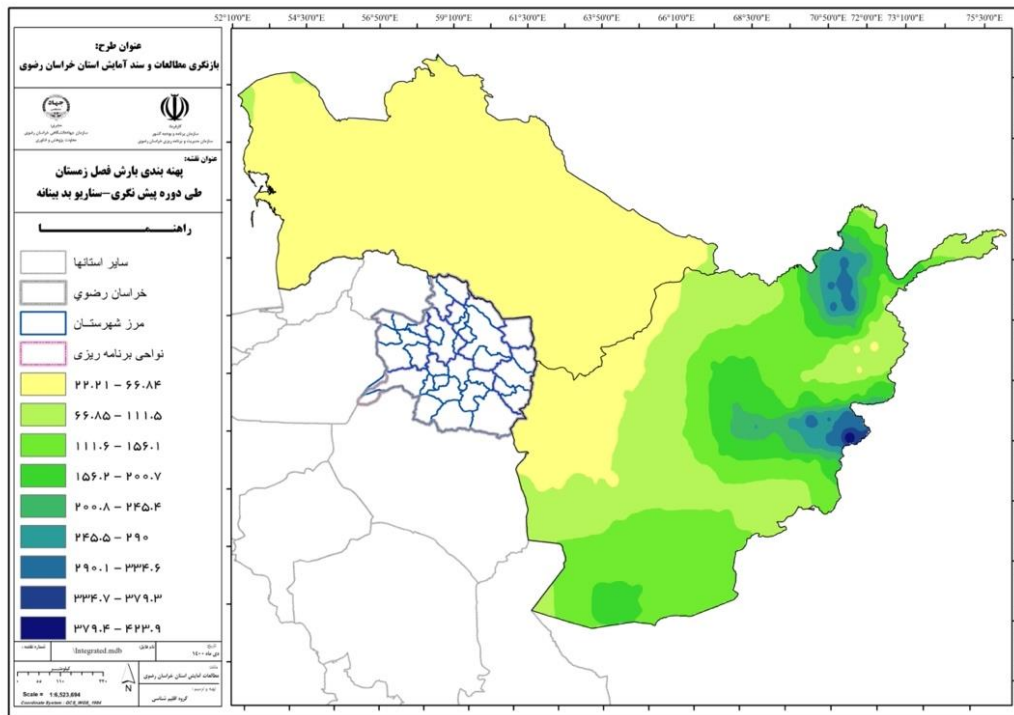
نقشه ۱۱. پیش‌نگری بارش فصل پاییز بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوش‌بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلی‌متر)

نقشه ۱۲. پیش‌نگری بارش فصل پاییز بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکای میلی‌متر)

نقشه ۱۳. پیش‌نگری بارش فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو خوش‌بینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکای میلی‌متر)

نقشه ۱۴. پیش‌نگری بارش فصل زمستان بر روی دو کشور افغانستان و ترکمنستان تحت سناریو بدبینانه تا افق ۱۴۲۴ (یکا: میلی‌متر)

۱۲-۱-۱ تحلیل و آینده‌نگری جمعیت به تفکیک شهری و روستایی در افق ۱۴۲۴

اطلاع و آگاهی از حجم، ترکیب سنی و جنسی، توزیع جغرافیایی، وضع اشتغال و بیکاری، سواد و آموزش و سایر اطلاعات مرتبط با جمعیت همراه با سایر متغیرهای اقتصادی اجتماعی از قبیل تولیدات، تجارت، توزیع درآمدها و... پایه و اساس هرگونه برنامه‌ریزی برای توسعه ملی است، چراکه پیش‌بینی نیازمندی‌های اولیه هر جامعه از قبیل غذا، پوشاک، مسکن، بهداشت، تعلیم و تربیت، اشتغال و ... مبتنی بر آمارهای جمعیت است. می‌توان گفت مهم‌ترین متغیری که در برنامه‌ریزی به‌عنوان مبنای محاسبات در نظر گرفته می‌شود جمعیت، دگرگونی آن در گذشته و حال و پیش‌بینی تحولات آن در آینده است. بنابراین، در طراحی و تدوین برنامه‌های توسعه ملی همواره باید به نقش و جایگاه عوامل جمعیتی در طراحی و تدوین برنامه‌ها و نیز نقش برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی در دگرگون کردن وضع جمعیت‌ها توجه داشت. از آنجاکه افزایش جمعیت تابع روش و رابطه ساده که در تمام شرایط صادق باشد نیست و عوامل متعددی در آن تأثیرگذارند، می‌توان گفت نتایج پیش‌بینی‌های جمعیتی همواره از دقت لازم برخوردار نبوده و بایستی با دیده احتیاط به آن نگریست. پیش‌بینی‌های جمعیت در زمینه‌های مختلف از جمله ارزیابی نیازهای ملی یا منطقه‌ای در زمینه‌های مختلف مفید واقع می‌شوند. بنابراین، پیش‌بینی‌های جمعیت نقطه شروع بیشتر پیش‌بینی‌هایی است که مورد نیاز آینده هستند. پیش‌بینی‌های جمعیت همچنین در زمینه سیاست‌گذاری و تعیین خط‌مشی مهم هستند. پیش‌بینی‌های جمعیت مستلزم تشریح وسعت و گستردگی مسئله در آینده است. پیش‌بینی‌های جمعیت در حوزه دیگری از فرآیند سیاست‌گذاری که دربرگیرنده پیشنهادهایی برای

حل مسائل است، لازم و ضروری هستند. در این مورد، برای نشان دادن اندازه و حجم خدماتی که برای راه‌حل پیشنهاد شده لازم هستند و بهبودهایی که در شاخص‌های اساسی جمعیت اتفاق خواهد افتاد، باید به انجام پیش‌بینی‌های جمعیت پرداخت.

بنابراین در عصر حاضر، مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در سطوح ملی و بین‌المللی با موضوع جمعیت، پیوند و ارتباط مستقیمی برقرار کرده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد هر گونه برنامه‌ریزی بدون مطالعه و کنکاش در ساختار جمعیت و روند آن امکان‌پذیر نیست. علاوه بر آگاهی نسبت به تعداد و ساختار جمعیت کنونی، پیش‌بینی جمعیت تا سال معین برای پژوهشگران و برنامه‌ریزان و دولتمردان از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. همانگونه که برنامه‌ریزی ابعاد گوناگونی دارد، اطلاعات جمعیتی نیز به تفکیک سطوح مختلف جغرافیایی و سنی و جنسی مورد نیاز است. با عنایت به این که اطلاعات اصلی جمعیت از سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن قابل استخراج است و سرشماری‌ها نیز در فواصل زمانی ۵ و ۱۰ سال یک بار انجام می‌شود، پیش‌بینی‌های جمعیت برای سال‌های آتی اهمیت و جایگاه ویژه‌ای پیدا می‌کند. بنابراین نگاهی به گذشته و حال و بررسی تغییرات آن، در پیش‌بینی جمعیت کشور و ساخت فرضیات پیش‌بینی، ضروری و مهم تلقی می‌شود. در بخش حاضر با توجه به روند و الگوهای تغییر عوامل جمعیتی طی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵، تلاش شده است که جمعیت استان خراسان رضوی و هر یک از شهرستان‌های استان بر اساس داده‌ها و اطلاعات سال‌های قبل تا افق زمانی ۱۴۲۵ بر اساس ۴ سناریو پیش‌بینی شود. با توجه به اینکه در همه کشورهای دنیا سیاست‌های جمعیتی بر اساس ۳ سناریو کلی یعنی حفظ جمعیت موجود، افزایش جمعیت و کاهش جمعیت، استوار می‌باشد در اینجا نیز تلاش شده است که بر اساس هر ۳ سناریو بعلاوه سناریو ادامه روند موجود، پیش‌بینی‌ها صورت گیرد. برای پیش‌بینی جمعیت از روش ترکیبی (مولفه‌ای - نسلی)^۱ و نرم افزار SPECTRUM 6 استفاده شده است.

۱۲-۱-۱-۱- پیش‌بینی جمعیت استان‌های کشور تا سال ۱۴۱۵ (مرکز آمار ایران)

براساس پیش‌بینی‌های صورت گرفته توسط مرکز آمار ایران، استان خراسان رضوی بعد از استان تهران بیشترین جمعیت را طی سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۱۵ در کشور خواهد داشت. جمعیت استان خراسان رضوی از ۶.۸ میلیون نفر (معادل ۸.۲ درصد جمعیت کشور) در سال ۱۴۰۰ به ۷.۸ میلیون نفر (معادل ۸.۶ درصد جمعیت کشور) در سال ۱۴۱۵ پیش‌بینی شده است که نشان از افزایش حدود یک میلیون نفری جمعیت طی ۱۵ سال به استان دارد. در رابطه با جمعیت شهری نیز استان خراسان رضوی بعد از استان تهران بیشترین میزان جمعیت شهری طی سال‌های پیش‌بینی شده را به خود اختصاص داده است بطوریکه از ۵.۱ میلیون نفر در سال ۱۴۰۰ به بیش از ۶ میلیون نفر در سال ۱۴۱۵ خواهد رسید که این موضوع نشان می‌دهد که میزان جمعیت اضافه شده به جمعیت استان غالباً به جمعیت شهری استان اضافه می‌شوند و جمعیت روستایی استان برای سال‌های پیش‌بینی شده بسیار ناچیز افزایشی خواهد بود. همچنین بیشترین میزان جمعیت روستایی کشور مربوط به استان خراسان رضوی است و حدود ۱۶ هزار نفر به جمعیت روستایی استان خراسان رضوی طی بازه زمانی ۱۵ ساله اضافه خواهند شد و در سال ۱۴۱۵ این استان ۹.۷ درصد جمعیت روستایی کشور را دارا خواهد بود. براساس پیش‌بینی مرکز آمار ایران،

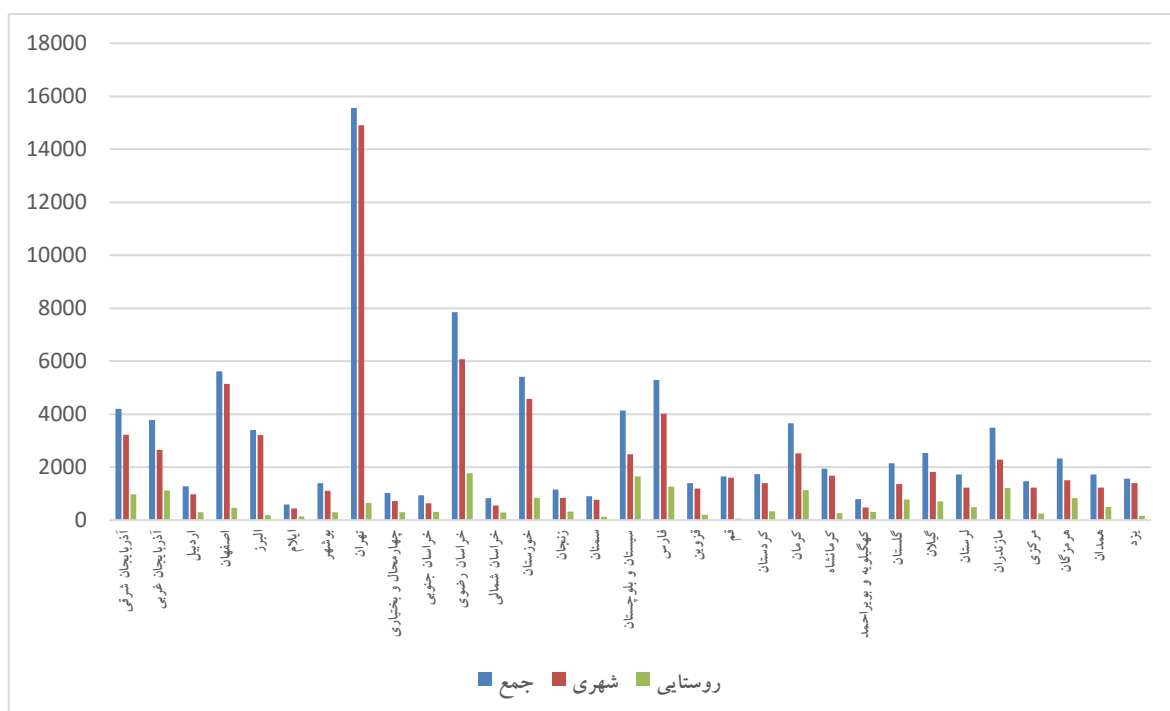
1 cohort-component method

سه استان سیستان و بلوچستان، خراسان رضوی و هرمزگان در بازه ۱۵ ساله ۱۴۰۰-۱۴۱۵ با افزایش ناچیز جمعیت روستایی روبه رو خواهند بود و بقیه استان های کشور شاهد کاهش جمعیت روستایی خواهند بود.

جدول ۱. پیش‌بینی جمعیت استان‌ها به تفکیک مناطق شهری و روستایی و غیر ساکن طی سال‌های ۱۴۰۰-۱۴۱۵ (هزارنفر)

استان	جمع				شهری				روستایی			
	۱۴۰۰	۱۴۰۵	۱۴۱۰	۱۴۱۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵	۱۴۱۰	۱۴۱۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵	۱۴۱۰	۱۴۱۵
آذربایجان شرقی	۴۰۴۰	۴۱۲۱	۴۱۷۴	۴۲۰۰	۲۹۷۰	۳۰۹۱	۳۱۷۲	۳۲۲۶	۱۰۷۱	۱۰۳۰	۱۰۰۲	۹۷۴
آذربایجان غربی	۳۴۴۵	۳۵۷۹	۳۶۸۸	۳۷۷۷	۲۳۰۸	۲۴۴۸	۲۵۵۹	۲۶۵۹	۱۱۳۷	۱۱۳۱	۱۱۲۸	۱۱۱۸
اردبیل	۱۲۹۵	۱۳۰۰	۱۲۹۳	۱۲۷۴	۹۲۰	۹۵۳	۹۷۱	۹۷۶	۳۷۶	۳۴۷	۳۲۲	۲۹۸
اصفهان	۵۳۴۴	۵۴۷۵	۵۵۶۱	۵۶۱۲	۴۷۶۱	۴۹۳۳	۵۰۵۵	۵۱۴۱	۵۸۲	۵۴۲	۵۰۶	۴۷۱
البرز	۲۹۲۲	۳۰۹۷	۳۲۵۷	۳۳۹۹	۲۷۲۴	۲۹۰۲	۳۰۶۵	۳۲۱۲	۱۹۹	۱۹۵	۱۹۲	۱۸۷
ایلام	۵۹۴	۵۹۷	۵۹۲	۵۸۱	۴۲۰	۴۳۵	۴۴۲	۴۴۳	۱۷۴	۱۶۲	۱۵۰	۱۳۸
بوشهر	۱۲۴۱	۱۲۹۹	۱۳۵۰	۱۳۹۵	۹۲۳	۹۹۴	۱۰۵۳	۱۱۰۴	۳۱۸	۳۰۵	۲۹۷	۲۹۲
تهران	۱۴۰۳۳	۱۴۶۸۴	۱۵۲۱۶	۱۵۵۵۹	۱۳۲۶۲	۱۳۹۴۹	۱۴۵۱۶	۱۴۹۰۵	۷۷۲	۷۳۴	۷۰۰	۶۵۳
چهارمحال و بختیاری	۹۸۴	۱۰۰۴	۱۰۱۳	۱۰۱۶	۶۵۳	۶۸۸	۷۱۰	۷۲۴	۳۳۱	۳۱۶	۳۰۳	۲۹۲
خراسان جنوبی	۸۱۸	۸۶۲	۹۰۱	۹۳۸	۵۰۷	۵۵۶	۵۹۷	۶۳۳	۳۱۱	۳۰۶	۳۰۴	۳۰۵
خراسان رضوی	۶۸۸۹	۷۲۴۷	۷۵۶۰	۷۸۴۴	۵۱۳۲	۵۴۸۶	۵۷۹۱	۶۰۷۱	۱۷۵۷	۱۷۶۱	۱۷۶۹	۱۷۷۳
خراسان شمالی	۸۷۷	۸۷۱	۸۵۴	۸۳۱	۵۲۳	۵۴۵	۵۵۲	۵۴۹	۳۵۴	۳۲۶	۳۰۲	۲۸۲
خوزستان	۴۹۹۴	۵۱۸۶	۵۳۱۹	۵۴۱۴	۳۹۱۵	۴۱۹۵	۴۴۱۰	۴۵۶۹	۱۰۷۹	۹۹۰	۹۱۰	۸۴۵
زنجان	۱۱۰۲	۱۱۲۹	۱۱۴۸	۱۱۵۹	۷۵۹	۷۹۶	۸۲۴	۸۴۳	۳۴۳	۳۳۳	۳۲۴	۳۱۵
سمنان	۷۵۷	۸۰۶	۸۵۳	۸۹۷	۶۱۸	۶۷۳	۷۲۳	۷۷۱	۱۳۹	۱۳۴	۱۳۱	۱۲۶
سیستان و بلوچستان	۳۰۸۵	۳۴۱۱	۳۷۵۶	۴۱۳۴	۱۶۲۰	۱۸۹۳	۲۱۷۹	۲۴۸۰	۱۴۶۵	۱۵۱۸	۱۵۷۸	۱۶۵۴
فارس	۵۰۵۵	۵۱۸۰	۵۲۵۵	۵۲۸۷	۳۶۴۴	۳۸۲۸	۳۹۴۷	۴۰۲۳	۱۴۱۰	۱۳۵۲	۱۳۰۹	۱۲۶۴
قزوین	۱۳۲۶	۱۳۵۸	۱۳۸۰	۱۳۹۵	۱۰۳۵	۱۱۰۰	۱۱۵۲	۱۱۹۳	۲۹۲	۲۵۸	۲۲۸	۲۰۲
قم	۱۳۹۹	۱۴۹۰	۱۵۷۵	۱۶۵۴	۱۳۳۹	۱۴۳۲	۱۵۱۸	۱۵۹۸	۶۰	۵۸	۵۷	۵۶

روستایی				شهری				جمع				استان
۱۴۱۵	۱۴۱۰	۱۴۰۵	۱۴۰۰	۱۴۱۵	۱۴۱۰	۱۴۰۵	۱۴۰۰	۱۴۱۵	۱۴۱۰	۱۴۰۵	۱۴۰۰	
۳۳۴	۳۶۷	۴۰۰	۴۳۸	۱۳۹۶	۱۳۵۴	۱۳۰۱	۱۲۲۸	۱۷۳۰	۱۷۲۱	۱۷۰۱	۱۶۶۶	کردستان
۱۱۳۴	۱۱۸۶	۱۲۲۶	۱۲۷۲	۲۵۲۴	۲۳۸۶	۲۲۳۷	۲۰۵۸	۳۶۵۹	۳۵۷۲	۳۴۶۳	۳۳۳۱	کرمان
۲۶۲	۳۰۳	۳۵۶	۴۱۸	۱۶۸۰	۱۶۷۷	۱۶۴۳	۱۵۷۴	۱۹۴۳	۱۹۸۱	۱۹۹۹	۱۹۹۲	کرمانشاه
۳۰۷	۳۱۳	۳۱۵	۳۱۸	۴۸۳	۴۶۹	۴۵۲	۴۲۸	۷۹۰	۷۸۲	۷۶۷	۷۴۵	کهگیلویه و بویراحمد
۷۸۱	۸۰۵	۸۲۹	۸۵۶	۱۳۶۴	۱۲۹۱	۱۲۱۲	۱۱۱۷	۲۱۴۵	۲۰۹۵	۲۰۴۱	۱۹۷۳	گلستان
۷۰۵	۷۵۲	۸۰۷	۸۶۹	۱۸۲۲	۱۸۰۶	۱۷۶۳	۱۶۹۴	۲۵۲۷	۲۵۵۸	۲۵۶۹	۲۵۶۳	گیلان
۴۹۴	۵۳۱	۵۶۷	۶۰۰	۱۲۲۷	۱۲۳۳	۱۲۲۱	۱۱۹۱	۱۷۲۱	۱۷۶۳	۱۷۸۸	۱۷۹۱	لرستان
۱۲۱۳	۱۲۵۱	۱۲۸۹	۱۳۴۰	۲۲۷۳	۲۲۲۴	۲۱۴۸	۲۰۳۶	۳۴۸۵	۳۴۷۴	۳۴۳۸	۳۳۷۶	مازندران
۲۴۸	۲۶۵	۲۸۲	۳۰۶	۱۲۲۶	۱۲۱۴	۱۱۹۴	۱۱۵۷	۱۴۷۳	۱۴۷۹	۱۴۷۶	۱۴۶۳	مرکزی
۸۲۳	۸۲۲	۸۲۱	۸۱۸	۱۵۰۸	۱۳۸۲	۱۲۵۲	۱۱۱۶	۲۳۳۱	۲۲۰۵	۲۰۷۴	۱۹۳۴	هرمزگان
۴۹۳	۵۳۰	۵۶۷	۶۰۶	۱۲۲۵	۱۲۱۹	۱۲۰۰	۱۱۶۱	۱۷۱۸	۱۷۴۹	۱۷۶۷	۱۷۶۶	همدان
۱۶۵	۱۶۶	۱۶۸	۱۶۹	۱۳۹۴	۱۲۹۰	۱۱۸۷	۱۰۸۳	۱۵۶۰	۱۴۵۶	۱۳۵۵	۱۲۵۳	یزد

شکل ۱. پیش بینی جمعیت استان های ایران به تفکیک شهری و روستایی برای سال ۱۴۱۵ (مرکز آمار ایران)

۱۲-۱-۲- پیش بینی جمعیت استان خراسان رضوی و شهرستان ها تا سال ۱۴۲۵

در مطالعات جمعیت شناسی آهنگ رشد جمعیت از اهمیت به سزایی برخوردار می‌باشد. به این ترتیب که آهنگ رشد جمعیت اگر متعادل باشد یک فرصت است و در صورتی که غیرمتعادل باشد یک تهدید محسوب می‌شود. برای دستیابی به تجزیه و تحلیل‌های بهتر در این زمینه، این گزارش در پی آن است تا جمعیت استان خراسان رضوی بر حسب شهرستان‌های تابعه را تا افق زمانی ۱۴۲۵ پیش‌بینی کند. سیاست‌های جمعیتی در هر کشور جزء سیاست‌های کلان به حساب می‌آید و بر این اساس کشورها سه راهبرد مشخص را در این زمینه پیگیری میکنند به این ترتیب که یا جمعیت خود را کاهش میدهند، یا حفظ می‌کنند و یا اینکه آن را افزایش می‌دهند. بر اساس این سه رویکرد کلی، چهار سناریو در پیش‌بینی جمعیت لحاظ شده است که بر اساس آنها ۴ حالت کلی ادامه روند چند سال اخیر، ثابت ماندن روندهای حال حاضر، افزایش روند و میزان‌های جمعیتی و در نهایت کاهش آنها لحاظ شده است.

در طرح حاضر پیش‌بینی صورت گرفته بر اساس روش ترکیبی و با بهره‌گیری از نرم افزار اسکپتروم ۶ انجام گرفته است. امروزه روش ترکیبی بیش از هر روش دیگری برای پیش‌بینی به کار می‌رود. در این روش که به دلیل استفاده همزمان از همه عوامل موثر بر جمعیت، روش طلایی نیز از آن یاد می‌شود، جمعیت پیش‌بینی شده بر اساس مجموعه عوامل موثر بر تغییر و تحول جمعیت به دست می‌آید؛ این عوامل عبارتند از: باروری، مرگ و میر، مهاجرت و ترکیب سنی و جنسی جمعیت. بر اساس روندهای گذشته این عوامل و در نتیجه به دست دادن سری زمانی در صورت ممکن و نیز وضعیت فعلی هر یک از این چهار دسته عوامل، همچنین با در نظر داشتن شرایط اجتماعی و

اقتصادی هر منطقه، سناریوهایی ممکن برای این عوامل در نظر گرفته می‌شود. با توجه به اهمیت سیاست‌های جمعیتی و اثر مستقیم آن در میزان‌های باروری و رشد جمعیت، در این پژوهش چهار سناریوی افزایشی، کاهش، ثبات و ادامه وضع موجود برای استان خراسان رضوی در نظر گرفته شده است. لازم به ذکر است که ارائه نرخ‌های جمعیتی در سه متغیر مهاجرت، باروری و مرگ و میر به معنی اتکای صرف بر این سه عامل نیست. بلکه هر عامل اقتصادی-اجتماعی و به طور کلی هر تغییری که بتواند روی این سه نرخ حیاتی تاثیر بگذارد در بحث سناریونویسی و به دست دادن نرخ‌های حیاتی موثر خواهد بود. این عوامل و تغییرات بسته به هر شهرستان و منطقه مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع در تدوین این سناریوها علاوه بر استفاده مستقیم از شاخص‌های جمعیتی، عوامل مختلف اجتماعی-اقتصادی، زیست محیطی، بهداشتی و ... نیز به صورت غیرمستقیم و موثر بر عوامل اصلی جمعیت، مد نظر قرار می‌گیرد. کاهش میزان بارندگی و در نتیجه کم‌آبی و خشکسالی و کاهش فعالیت‌های کشاورزی، احداث کارخاجات و معادن در مناطق مختلف و در نتیجه ایجاد فرصت‌های شغلی، ایجاد دانشگاه و مراکز آموزشی در منطقه، وجود بیماری و یا مشکل بهداشتی مزمن در منطقه و مواردی از این دست، از جمله مهمترین عواملی است که با تاثیرگذاری روی نرخ‌های جمعیتی به ویژه باروری و مهاجرت، می‌تواند سناریوهای پیش‌بینی را تغییر دهد. به عنوان مثال شهرستان خواف، چناران و بینالود هر سه به دلیل تغییرات اجتماعی و اقتصادی مختلفی که در آنها ایجاد شده است (احداث معدن، مسکن‌های مهر و ...). تغییرات مهاجرتی و حتی باروری متفاوتی از سایر شهرستان‌های استان دارند. سرعت تغییر میزان باروری در شهرستان‌هایی مانند مشهد که مقصد اصلی مهاجران استان هستند، متفاوت از سایر شهرستان‌های استان بود است. تفاوت‌های فرهنگی و مذهبی موجود در مناطق مرزی با مناطق مرکزی خود موجب تفاوت در نرخ‌های جمعیتی و اعمال تغییرات متفاوت در نرخ‌های حیاتی آنان خواهد بود. بر این اساس پیش‌بینی جمعیت در سطح استانی و سپس شهرستانی در دو گام اساسی انجام گرفت. نخست پیش‌بینی جمعیت با چهار سناریو، برای استان به صورت کلی صورت گرفت. پس از به دست دادن نتایج پیش‌بینی و بررسی آنها، یک سناریو به عنوان فرض محتمل و عملیاتی در نظر گرفته شد. در مرحله دوم همین مراحل برای همه شهرستان‌های استان نیز انجام شد، برای این پیش‌بینی ۳۳ شهرستان استان خراسان رضوی بر اساس تقسیمات سیاسی سال ۱۴۰۰، وارد تحلیل شده است.

در سناریوهای باروری چهار روند کلی در نظر گرفته شده است. لازم به ذکر است که در هر سناریو فرضیات مختلفی در نظر گرفته شده است با توجه به دسترس بودن داده‌های باروری تا سال ۱۳۹۹، لذا جمعیت استان و نیز شهرستان‌های استان در سال ۱۴۰۰ برآورد شده است.

دلیل انتخاب سناریوهای پیش‌بینی به این صورت بوده است که با توجه به تغییر سیاست‌های جمعیتی کشور و تشویق خانوارها به فرزندآوری، سناریو افزایشی با توجه به ایده‌آل‌ها و سیاست‌گذاری‌های جمعیتی کشور در نظر گرفته شده و افزایشی خوشبینانه در آن مدنظر بوده است. اما در سناریو دوم فرض بر ثبات باروری کل (قبل از کرونا) بوده است. در سناریو بدبینانه فرض بر عدم تاثیر سیاست‌های جمعیتی بوده است و بدبینانه ترین حالت یعنی باروری ۱/۳ (پایین تر از دوران کرونا) برای استان در نظر گرفته شده است. سناریو حد متوسط یعنی افزایشی در باروری در جهت جبران کاهش باروری دوره کرونا (یعنی سال‌های ۱۴۰۰ تا حدود ۱۴۰۳) و پس از آن ادامه

کاهش شیب ملایم باروری تا ۱/۷ فرزند به عنوان سناریو محتمل‌تر در نظر گرفته شده است. در ادامه به بررسی تفصیلی نتایج پیش بینی بدست آمده پرداخته می‌شود.

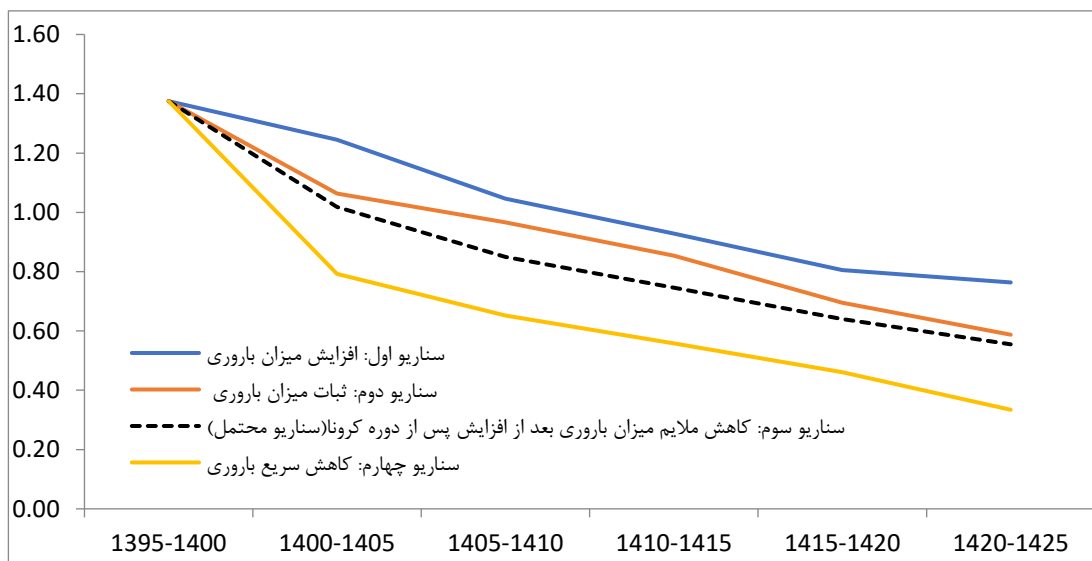
۱۲-۱-۲- پیش بینی جمعیت استان خراسان رضوی و نرخ رشد آن

جمعیت استان خراسان رضوی بر اساس هر یک از چهار سناریو در افق‌های زمانی مورد نظر به شرح زیر خواهد بود. در صورت تحقق فرض اول یعنی افزایش میزان باروری کل تا ۲/۲ فرزند برای هر زن، جمعیت کل استان در افق زمانی ۱۴۲۵ برابر با ۸۷۴۲۲۳۳ نفر خواهد بود. با فرض ثابت ماندن میزان باروری در ۱/۷ فرزند، جمعیت استان در سال ۱۴۲۵ برابر با ۸۴۷۷۲۵۴ نفر، در صورت تحقق فرض سوم یعنی کاهش ملایم میزان باروری تا ۱/۶ فرزند، جمعیت برابر با ۸۳۲۷۹۵۵ نفر و در فرض سوم یعنی کاهش شدید میزان باروری تا ۱/۳ فرزند، جمعیت در سال ۱۴۲۵ برابر با ۷۹۲۰۵۶۱ نفر خواهد بود.

جدول ۲. پیش‌بینی جمعیت استان خراسان رضوی بر اساس چهار سناریوی پیش‌بینی

سناریو اول	سناریو دوم	سناریو سوم	سناریو چهارم	افق‌های زمانی
افزایش میزان باروری ۲/۲ فرزند	ثبات میزان باروری ۱/۷ فرزند	کاهش ملایم میزان باروری ۱/۶ فرزند	کاهش میزان باروری ۱/۳ فرزند	
۶۴۳۴۵۰۱	۶۴۳۴۵۰۱	۶۴۳۴۵۰۱	۶۴۳۴۵۰۱	۱۳۹۵
۶۸۸۹۲۳۹	۶۸۸۹۲۳۹	۶۸۸۹۲۳۹	۶۸۸۹۲۳۹	۱۴۰۰
۷۳۲۸۸۹۸	۷۲۶۳۳۵۳	۷۲۴۷۰۰۶	۷۱۶۶۶۳۹	۱۴۰۵
۷۷۲۰۱۸۵	۷۶۲۱۱۹۴	۷۵۶۰۰۱۳	۷۴۰۳۳۸۱	۱۴۱۰
۸۰۸۵۱۳۲	۷۹۵۲۳۳۱	۷۸۴۶۱۴۹	۷۶۱۲۴۱۰	۱۴۱۵
۸۴۱۵۹۴۹	۸۲۳۲۶۰۵	۸۱۰۰۶۸۳	۷۷۸۹۵۳۶	۱۴۲۰
۸۷۴۲۲۳۳	۸۴۷۷۲۵۴	۸۳۲۷۹۵۵	۷۹۲۰۵۶۱	۱۴۲۵

باتوجه به جمعیت پایه سال ۱۳۹۵، ساختار سنی جمعیت، پدیده گشتاوری جمعیت و نیز مهاجرپذیری استان خراسان رضوی بر اساس هر چهار سناریو پیش‌بینی می‌شود که تا سال ۱۴۲۵ جمعیت استان افزایش پیدا خواهد کرد و نرخ رشد جمعیت نیز مثبت خواهد بود. اما در سال‌های آتی با توجه به کاهش میزان باروری استان در دهه‌ها گذشته روند نرخ رشد جمعیت استان کاهشی است. بررسی حجم و نرخ رشد جمعیت در هر چهار سناریو نشان می‌دهد که با توجه به شرایط فرهنگی و اجتماعی، مهاجرپذیری استان، اثربخشی سیاست‌های افزایش جمعیت در غلبه بر کاهش زیاد باروری و نیز بهبود اپیدمی کرونا، به عنوان سناریو محتمل در نظر گرفته شده است در این سناریو در سال‌های ابتدایی یعنی تا حدود سال ۱۴۰۳ مقداری از کاهش باروری ناشی از همه‌گیری کرونا جبران می‌شود. اما بعد از این، با توجه به شرایط اجتماعی-اقتصادی از یک سو و افزایش سطح تحصیلات زنان و تاثیرگذاری این عامل بر میزان باروری آنان، میزان باروری با شیبی ملایم و اندک رو به کاهشی می‌گذارد.

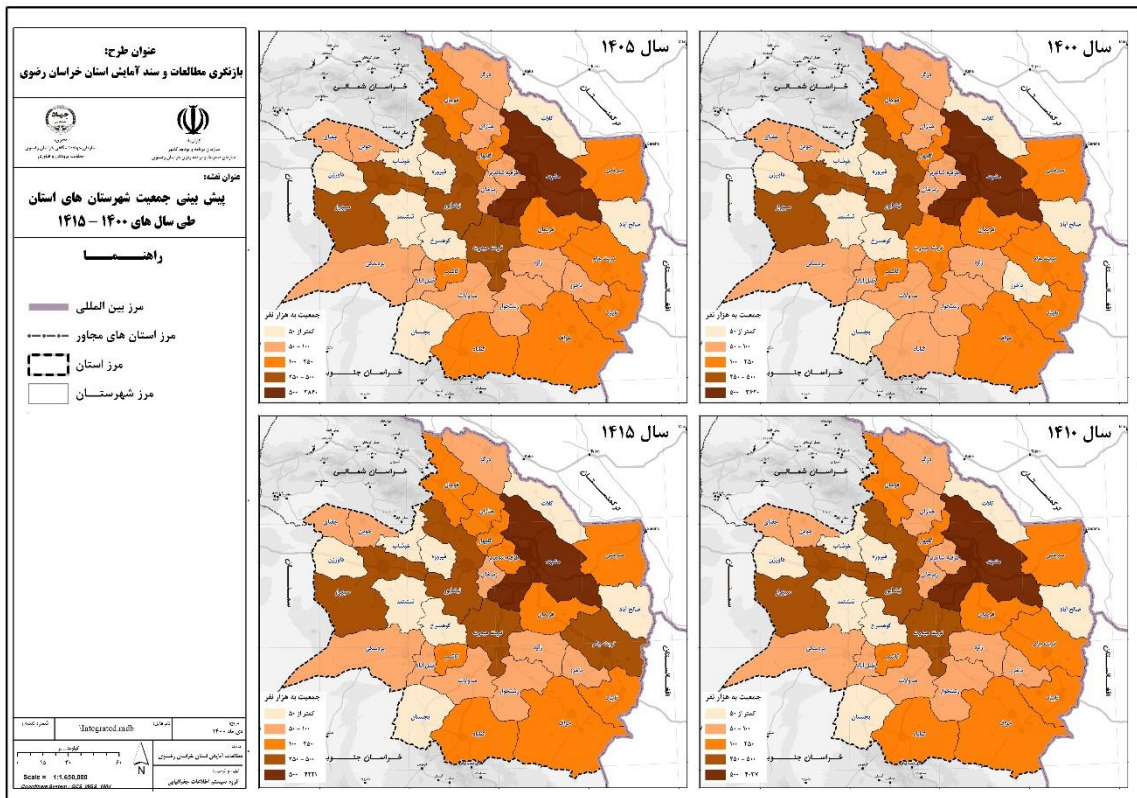
شکل ۲. پیش بینی نرخ رشد جمعیت استان خراسان رضوی بر اساس چهار سناریو ۱۳۹۵-۱۴۲۵

در ادامه جدول ذیل جمعیت پیش بینی شده شهرستان های استان براساس سناریوی محتمل طی سال های ۱۴۰۰-۱۴۲۵ را نشان می دهد که براساس آن از جمعیت ۱.۵ میلیون نفری اضافه شده به استان طی سال های ۱۴۰۰ تا ۱۴۲۵، بیش از ۹۰۰ هزار نفر آن مربوط به شهرستان مشهد خواهد بود، برآوردها نشان می دهد که جمعیت شهرستان مشهد از ۳.۶ میلیون نفر (معادل ۵۲ درصد جمعیت استان) در سال ۱۴۰۰ به ۴.۵ میلیون نفر (معادل ۵۴ درصد جمعیت استان) در سال ۱۴۲۵ خواهد رسید. همچنین پیش بینی می شود که حدود ۸۰ هزار نفر به جمعیت شهرستان خواف و حدود ۵۵ هزار نفر به جمعیت شهرستان های تربت حیدریه و تایباد از سال ۱۴۰۰ تا ۱۴۲۵ افزوده شود که بیشترین میزان در سطح شهرستان ها بعد از مشهد است.

جدول ۳. جمعیت پیش بینی شده شهرستان های استان خراسان رضوی در سناریو محتمل طی سال های ۱۴۰۰ - ۱۴۲۵

استان / شهرستان	۱۴۰۰	۱۴۰۵	۱۴۱۰	۱۴۱۵	۱۴۲۰	۱۴۲۵
استان	۶۸۸۹۲۳۹	۷۲۴۷۰۰۶	۷۵۶۰۰۱۳	۷۸۴۶۱۴۹	۸۱۰۰۶۸۳	۸۳۲۷۹۵۵
باخرز	۴۹۹۶۷	۵۱۱۶۵	۵۲۱۰۲	۵۳۱۶۵	۵۴۱۴۴	۵۴۹۸۹
بجستان	۳۲۶۵۳	۳۳۴۲۲	۳۴۱۷۳	۳۴۵۵۹	۳۴۷۴۴	۳۴۸۷۶
بردسکن	۸۰۴۷۶	۸۳۱۸۹	۸۵۵۴۸	۸۷۶۷۳	۸۹۵۹۸	۹۰۱۵۱
تایباد	۱۳۵۱۴۶	۱۴۹۹۲۸	۱۶۲۱۵۳	۱۷۳۳۶۳	۱۸۲۵۴۷	۱۸۹۹۳۰
تربت جام	۲۳۵۹۵۷	۲۴۱۵۹۰	۲۴۵۹۶۵	۲۵۰۱۶۰	۲۵۴۰۰۰	۲۵۷۱۹۱
تربت حیدریه	۲۳۹۲۰۳	۲۵۰۰۵۲	۲۶۱۱۳۸	۲۷۲۱۴۴	۲۸۳۳۳۷	۲۹۴۶۱۴
جغتای	۵۲۴۷۸	۵۴۷۶۶	۵۶۸۲۸	۵۸۹۳۱	۶۰۹۸۴	۶۲۹۴۴
جوین	۵۶۹۳۰	۵۸۹۰۳	۶۰۹۲۵	۶۳۰۴۵	۶۵۲۷۴	۶۷۵۸۵
چناران	۹۳۰۵۴	۹۶۱۹۴	۹۹۱۴۹	۱۰۲۱۶۴	۱۰۴۸۱۱	۱۰۷۳۶۰

۱۴۲۵	۱۴۲۰	۱۴۱۵	۱۴۱۰	۱۴۰۵	۱۴۰۰	استان / شهرستان
۸۳۲۷۹۵۵	۸۱۰۰۶۸۳	۷۸۴۶۱۴۹	۷۵۶۰۰۱۳	۷۲۴۷۰۰۶	۶۸۸۹۲۳۹	استان
۶۴۹۲۸	۶۳۵۸۵	۶۲۰۰۳	۶۰۱۰۴	۵۸۰۲۳	۵۵۶۳۱	خلیل آباد
۲۳۲۶۱۴	۲۱۴۵۹۵	۱۹۷۴۴۷	۱۸۱۷۳۶	۱۶۷۴۲۳	۱۵۳۰۳۶	خواف
۳۴۱۰۰	۳۳۹۴۴	۳۳۷۸۲	۳۳۵۹۲	۳۳۳۸۵	۳۳۱۹۳	خوشاب
۲۵۷۳۴	۲۵۴۳۱	۲۵۰۵۸	۲۴۶۴۱	۲۴۰۸۴	۲۳۵۲۲	داورزن
۶۹۴۱۸	۶۹۸۶۵	۷۰۱۷۵	۷۱۱۳۹	۷۳۱۰۴	۷۳۰۵۳	درگز
۷۰۲۲۱	۶۸۸۸۷	۶۷۵۶۱	۶۶۲۵۱	۶۵۰۳۹	۶۳۷۴۷	رشتخوار
۷۸۹۷۴	۷۸۱۵۰	۷۶۷۴۹	۷۴۷۲۲	۷۲۰۱۱	۶۸۸۳۰	زاوه
۶۲۱۷۸	۶۲۰۱۶	۶۱۸۰۵	۶۱۴۴۷	۶۰۰۸۱	۵۸۰۳۰	زبرخان
۳۲۹۷۴۶	۳۲۶۷۱۵	۳۲۳۲۰۲	۳۱۸۵۳۷	۳۱۰۸۰۹	۲۹۹۹۱۱	سبزوار
۱۳۸۲۲۲	۱۳۲۴۶۳	۱۲۶۳۷۹	۱۱۹۹۹۵	۱۱۳۶۴۶	۱۰۶۶۱۸	سرخس
۲۴۵۵۴	۲۴۴۶۶	۲۴۲۹۰	۲۳۹۱۹	۲۳۹۴۴	۲۳۴۱۹	ششتمد
۴۸۳۸۱	۴۷۷۰۸	۴۶۹۳۸	۴۶۱۱۹	۴۵۲۷۰	۴۴۲۰۹	صالح آباد
۱۲۵۶۷۲	۱۱۷۵۰۱	۱۰۸۳۳۰	۹۸۹۹۲	۸۹۷۱۳	۸۰۵۸۴	طرقبه شانديز
۱۳۰۳۳۴	۱۲۶۱۹۷	۱۲۱۶۹۳	۱۱۶۸۱۲	۱۱۱۶۵۵	۱۰۶۰۴۱	فریمان
۴۶۳۳۰	۴۵۱۹۰	۴۴۰۲۸	۴۲۸۰۸	۴۱۵۷۲	۴۰۳۱۹	فیروزه
۱۶۶۵۷۱	۱۶۸۶۲۸	۱۷۰۵۷۵	۱۷۲۴۴۵	۱۷۴۱۵۷	۱۷۵۷۵۹	قوچان
۱۷۳۹۰۳	۱۷۲۹۴۴	۱۷۰۹۳۹	۱۶۷۲۸۴	۱۶۲۶۸۶	۱۵۶۰۲۴	کاشمر
۲۹۲۱۸	۳۱۱۵۳	۳۲۶۶۱	۳۳۵۱۴	۳۴۹۲۱	۳۴۹۷۱	کلات
۲۸۴۹۵	۲۸۰۲۷	۲۷۴۸۸	۲۶۸۵۴	۲۶۲۳۵	۲۵۴۶۴	کوهسرخ
۱۲۸۲۹۵	۱۲۲۶۵۴	۱۱۷۱۰۷	۱۱۱۳۱۴	۱۰۵۸۱۸	۱۰۰۲۸۵	گلبهار
۱۱۹۳۸۸	۱۱۶۸۹۵	۱۱۳۴۳۹	۱۰۸۹۴۵	۱۰۳۴۳۹	۹۷۰۶۶	گناباد
۴۵۲۵۹۳۵	۴۳۸۲۱۷۹	۴۲۲۰۶۴۳	۴۰۳۷۴۰۶	۳۸۴۰۰۰۴	۳۶۲۰۳۱۸	مشهد
۶۳۳۱۵	۶۲۳۶۵	۶۱۰۶۶	۵۹۴۲۹	۵۷۵۰۹	۵۵۱۷۵	مه ولات
۴۵۱۷۸۷	۴۴۹۶۸۸	۴۴۷۵۸۹	۴۴۴۰۲۷	۴۳۳۲۶۸	۴۱۸۱۷۱	نیشابور

نقشه ۱۵. جمعیت پیش بینی شده شهرستان های استان خراسان رضوی در سناریو محتمل طی سال های ۱۴۰۰ - ۱۴۱۵

همچنین براساس آخرین تقسیمات سیاسی استان خراسان رضوی در سال ۱۴۰۰، استان دارای ۹۶ نقطه شهری با جمعیت ۴ میلیون و ۸۳۴ هزار نفر بوده است که از این تعداد ۲۶ شهر بالای ده هزار نفر دارای جمعیت ۴ میلیون و ۵۲۵ هزار نفر می باشند و حدود ۳۰۰ هزار نفر جمعیت باقی مانده نیز در ۷۰ شهر دیگر استان توزیع شده اند. از اینرو با توجه به زیاد بودن نقاط شهری استان و محدودیت های پیش بینی جمعیت، صرفاً جمعیت ۲۶ شهر بالای ۱۰ هزار نفر استان تا سال ۱۴۲۵ مطابق جدول ذیل پیش بینی شده است. براساس پیش بینی های صورت گرفته شهر مشهد که در سال ۱۳۹۵ دارای جمعیت حدود ۳ میلیون نفری بوده است، پیش بینی می شود که در سال ۱۴۲۵ بیشتر از یک میلیون نفر به جمعیت آن افزوده شود و به بیش از ۴ میلیون نفر برسد. سایر شهرهای استان خراسان رضوی افزایش جمعیت قابل توجهی نخواهند داشت، با اینحال بیشترین افزایش جمعیت مربوط به شهرهای سبزوار (افزایش ۴۵ هزار نفری)، تربت حیدریه (افزایش ۴۴ هزار نفری)، نیشابور (افزایش ۳۸ هزار نفری)، گلپهارد (افزایش ۳۴ هزار نفری) و تایباد (افزایش ۳۳ هزار نفری) تا سال ۱۴۲۵ پیش بینی شده است.

جدول ۴. جمعیت پیش بینی شده شهرهای بالای ده هزار نفر استان در سناریو محتمل طی سال های ۱۴۲۵ - ۱۳۹۵

شهر	سال ۱۳۹۵	سال ۱۴۰۰	سال ۱۴۰۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۲۵
بجستان	۱۱۷۴۱	۱۲۲۸۵	۱۲۵۷۶	۱۲۸۵۹	۱۳۰۰۴	۱۳۰۷۴	۱۳۱۲۳
بردسکن	۲۸۲۳۳	۳۰۰۴۲	۳۱۰۵۵	۳۱۹۳۵	۳۲۷۲۸	۳۳۴۴۷	۳۳۶۵۳
تایباد	۵۶۵۶۲	۶۵۰۲۱	۷۱۷۵۳	۷۷۲۵۷	۸۲۲۳۸	۸۶۲۴۶	۸۹۷۳۴
تربت جام	۱۰۰۴۴۹	۱۰۵۶۹۵	۱۰۸۲۱۹	۱۱۰۱۷۹	۱۱۲۰۵۸	۱۱۳۷۷۷	۱۱۵۲۰۷
تربت حیدریه	۱۴۰۰۴۹	۱۴۹۱۳۸	۱۵۵۸۸۳	۱۶۲۷۹۴	۱۶۹۶۵۵	۱۷۶۶۳۳	۱۸۳۶۶۳
چناران	۵۳۸۷۹	۵۶۸۷۶	۵۹۴۰۱	۶۱۷۷۸	۶۴۱۷۸	۶۶۳۷۶	۶۷۹۹۱
خرو	۱۳۵۳۵	۱۳۸۶۸	۱۴۳۵۸	۱۴۶۹۶	۱۴۷۸۲	۱۴۸۳۲	۱۴۸۸۹
خلیل آباد	۱۲۷۵۱	۱۳۸۱۷	۱۴۴۷۸	۱۵۰۵۰	۱۵۵۷۰	۱۶۰۱۳	۱۶۳۰۸
خواف	۳۳۱۸۹	۳۶۴۰۷	۳۹۷۲۳	۴۳۰۱۹	۴۶۶۰۱	۵۰۴۷۸	۵۴۳۵۷
درگز	۳۶۷۶۲	۳۷۱۲۱	۳۷۱۴۷	۳۶۱۵۷	۳۵۶۶۷	۳۵۵۰۹	۳۵۲۵۲
سبزوار	۲۴۳۷۰۰	۲۶۰۳۴۱	۲۷۰۶۲۷	۲۷۷۹۱۴	۲۸۲۳۹۹	۲۸۵۷۶۴	۲۸۸۶۲۱
سرخس	۴۲۱۷۹	۴۶۰۶۴	۴۹۰۴۳	۵۱۷۱۸	۵۴۳۷۳	۵۶۸۴۰	۵۹۳۱۱
سنگان	۱۲۴۴۳	۱۳۸۷۸	۱۵۳۲۳	۱۶۷۷۳	۱۸۳۶۰	۲۰۰۷۴	۲۱۹۱۹
شاندیز	۱۷۰۵۳	۱۹۷۳۳	۲۲۱۷۲	۲۴۶۷۷	۲۷۲۳۵	۲۹۷۶۵	۳۲۰۲۴
طربقه	۲۲۷۱۶	۲۶۲۸۶	۲۹۲۶۴	۳۲۲۷۴	۳۵۳۱۹	۳۸۳۰۹	۴۰۹۷۳
فریمان	۳۹۵۱۵	۴۲۳۲۵	۴۴۵۶۶	۴۶۶۲۴	۴۸۵۷۲	۵۰۳۷۰	۵۲۰۲۱
فیض آباد	۱۸۱۲۰	۱۹۴۴۷	۲۰۲۷۰	۲۰۹۴۷	۲۱۵۲۴	۲۱۹۸۲	۲۲۳۱۷
قوچان	۱۰۱۶۰۴	۱۰۲۳۴۰	۱۰۱۴۰۷	۱۰۰۶۲۱	۹۹۴۹۸	۹۸۲۰۶	۹۶۲۶۴
کاریز	۱۱۱۰۲	۱۲۶۳۲	۱۳۹۱۸	۱۴۹۸۲	۱۵۹۵۶	۳۶۶	۱۷۳۹۰
کاشمر	۱۰۲۲۸۲	۱۱۱۰۹۳	۱۱۵۸۳۶	۱۱۸۷۵۶	۱۲۱۰۸۰	۱۲۲۱۶۸	۱۲۲۲۱۲
گلبهار	۳۶۸۷۷	۵۵۰۱۸	۵۸۰۵۴	۶۱۱۲۶	۶۴۳۳۰	۶۷۳۷۷	۷۰۴۴۳
گناباد	۴۰۷۷۳	۴۴۵۹۲	۴۷۵۲۰	۵۰۰۴۹	۵۲۱۱۴	۵۳۷۰۱	۵۴۸۴۶
مشهد	۳۰۵۹۹۸۶	۳۲۸۴۶۸۴	۳۴۸۴۰۰۴	۳۶۶۳۱۰۵	۳۸۲۹۳۵۴	۳۹۷۵۹۱۴	۴۱۰۶۳۴۳
مشهد ریزه	۱۰۱۰۵	۱۱۷۵۲	۱۳۱۳۸	۱۴۲۹۵	۱۵۳۶۱	۱۶۲۳۳	۱۶۸۸۹
نقاب	۱۴۷۸۳	۱۵۶۵۹	۱۶۳۷۹	۱۷۰۹۱	۱۷۸۲۰	۱۸۵۶۸	۱۹۲۸۰
نیشابور	۲۶۴۳۷۵	۲۷۹۷۸۱	۲۸۹۸۸۱	۲۹۷۰۸۰	۲۹۹۴۶۳	۳۰۰۸۶۸	۳۰۲۲۷۲

۱۲-۱-۲-۲- توزیع جمعیت شهری و روستایی

براساس پیش بینی های صورت گرفته، جمعیت استان خراسان رضوی در سال ۱۴۰۰، ۶.۸ میلیون نفر برآورد شده است که از این تعداد ۵.۱ میلیون نفر (معادل ۷۴.۵ درصد از جمعیت استان) مربوط به جمعیت شهری و ۱.۷ میلیون نفر (معادل ۲۵.۵ درصد از جمعیت استان) مربوط به جمعیت روستایی می باشد. جمعیت استان خراسان رضوی از ۶.۸ میلیون نفر در سال ۱۴۰۰ به ۸.۳ میلیون نفر در سال ۱۴۲۵ پیش بینی شده است که نشان می دهد حدود ۱.۵ میلیون نفر طی این ۲۵ سال به جمعیت استان اضافه خواهند شد که این افزایش جمعیت مربوط به افزایش جمعیت شهری است و این درحالیست که از جمعیت روستایی استان حدود ۱۵ هزار نفر از سال ۱۴۰۰ تا

۱۴۲۵ کاهش داشته است. براساس پیش بینی های صورت گرفته درصد جمعیت شهری استان از ۷۴.۵ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۷۹.۱ درصد در سال ۱۴۲۵ افزایش خواهد داشت و از طرفی درصد جمعیت روستایی استان از ۲۵.۵ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۲۰.۹ درصد در سال ۱۴۲۵ کاهش خواهد داشت.

جدول ۵. توزیع نسبی جمعیت شهری و روستایی استان خراسان رضوی بر اساس سناریو محتمل ۱۴۰۰-۱۴۲۵

افق زمانی	جمعیت	شهری		روستایی	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد
۱۴۰۰	۶.۸۸۹.۲۳۹	۷۴.۵	۵.۱۳۱.۶۹۱	۲۵.۵	۱.۷۵۷.۵۴۸
۱۴۰۵	۷.۲۴۷.۰۰۶	۷۵.۷	۵.۴۸۴.۹۵۵	۲۴.۳	۱.۷۶۲.۰۵۱
۱۴۱۰	۷.۵۶۰.۰۱۳	۷۶.۶	۵.۷۹۰.۹۸۶	۲۳.۴	۱.۷۶۹.۰۲۷
۱۴۱۵	۷.۸۴۶.۱۴۹	۷۷.۴	۶.۰۷۴.۴۲۳	۲۲.۶	۱.۷۷۱.۷۲۶
۱۴۲۰	۸.۱۰۰.۶۸۳	۷۸.۳	۶.۳۳۹.۷۸۱	۲۱.۷	۱.۷۶۰.۹۰۲
۱۴۲۵	۸.۳۲۷.۹۵۵	۷۹.۱	۶.۵۸۵.۸۸۲	۲۰.۹	۱.۷۴۲.۰۷۳

۱۲-۱-۲-۳- ساختار سنی و جنسی جمعیت

یکی از شاخص‌های عمده‌ای که در بررسی و تحلیل جمعیت ارائه می‌شود، شاخص نسبت جنسی است که نشان می‌دهد در مقابل هر ۱۰۰ نفر زن چند نفر مرد وجود دارد. بررسی نسبت جنسی استان بر اساس پیش‌بینی‌های صورت گرفته در سال ۱۴۲۵ نشان می‌دهد که تعداد مردان و زنان تقریباً با هم برابر و به ازای هر ۱۰۰ نفر زن، ۱۰۰ نفر مرد پیش‌بینی شده است. همان‌طور که از جدول ذیل مشخص است، تا گروه سنی ۳۹-۳۵ ساله برتری با مردان خواهد بود و به بعد آن به‌جز گروه‌های ۵۰ تا ۵۹ ساله که تقریباً مردان و زنان برابرنند، نسبت جنسی به نفع زنان پیش‌بینی شده است.

جدول ۶. ساختار سنی و جنسی جمعیت پیش‌بینی شده در سناریوی محتمل استان در سال ۱۴۲۵

گروه سنی	جمعیت کل	مرد	زن	نسبت جنسی	درصد جمعیت
۹-۵ ساله	۵۳۵۸۴۷	۲۷۳۴۱۸	۲۶۲۴۲۹	۱۰۴	۶.۴۳
۱۴-۱۰ ساله	۵۳۵۲۸۶	۲۷۱۸۲۹	۲۶۳۴۵۷	۱۰۳	۶.۴۳
۱۹-۱۵ ساله	۵۶۱۴۲۱	۲۸۶۳۵۰	۲۷۵۰۷۱	۱۰۴	۶.۷۴
۲۴-۲۰ ساله	۶۳۹۶۸۹	۳۲۴۴۶۹	۳۱۵۲۲۰	۱۰۳	۷.۶۸
۲۹-۲۵ ساله	۷۰۰۴۱۲	۳۵۵۷۹۹	۳۴۴۶۱۳	۱۰۳	۸.۴۱
۳۴-۳۰ ساله	۵۸۵۱۷۸	۲۹۶۷۵۵	۲۸۸۴۲۳	۱۰۳	۷.۰۳
۳۹-۳۵ ساله	۵۱۱۶۰۵	۲۵۸۶۱۰	۲۵۲۹۹۵	۱۰۲	۶.۱۴
۴۴-۴۰ ساله	۴۷۴۸۶۰	۲۳۵۱۳۲	۲۳۹۷۲۸	۹۸	۵.۷۰
۴۹-۴۵ ساله	۵۱۸۱۷۷	۲۵۶۳۳۳	۲۶۱۸۴۴	۹۸	۶.۲۲
۵۴-۵۰ ساله	۶۵۰۰۱۲	۳۲۶۰۱۳	۳۲۴۰۰۰	۱۰۱	۷.۸۱

گروه سنی	جمعیت			درصد جمعیت
	کل	مرد	زن	
۵۵-۵۹ ساله	۶۶۱۰۲۲	۳۳۰۰۰۳	۳۳۱۰۲۰	۷.۹۴
۶۰-۶۴ ساله	۵۱۹۸۲۰	۲۵۷۷۰۶	۲۶۲۱۱۴	۶.۲۴
۶۵-۶۹ ساله	۳۷۰۰۴۷	۱۸۰۰۵۰	۱۸۹۹۹۷	۴.۴۴
۷۰-۷۴ ساله	۲۷۴۶۶۹	۱۲۷۴۰۱	۱۴۷۲۶۷	۳.۳۰
۷۵-۷۹ ساله	۱۷۶۰۰۰	۸۰۳۳۰	۹۵۶۷۰	۲.۱۱
۸۰ ساله و بیشتر	۱۵۴۵۹۵	۶۴۱۷۳	۹۰۴۲۲	۱.۸۶
جمع	۸۳۲۷۹۵۵	۴۱۵۹۵۷۲	۴۱۶۸۳۸۳	۱۰۰.۰۰

براساس پیش بینی های صورت گرفته در سال ۱۴۲۵، بیشترین برتری مردان بر زنان مربوط به شهرستان چناران با نسبت جنسی ۱۱۱ پیش بینی شده است و بیشترین برتری زنان بر مردان مربوط به شهرستان کلات با نسبت جنسی ۷۹ برآورد شده است. در جدول ذیل نسبت جنسی شهرستان های استان خراسان رضوی در سناریوی محتمل در افق زمانی سال ۱۴۲۵ را نشان می دهد.

جدول ۷. ساختار سنی و جنسی جمعیت پیش بینی شده شهرستان های استان در سناریوی محتمل در سال ۱۴۲۵

استان	کل	مرد	زن	نسبت جنسی	درصد جمعیتی
استان	۸۳۲۷۹۵۵	۴۱۵۹۵۷۲	۴۱۶۸۳۸۳	۱۰۰	۱۰۰.۰
باخرز	۵۴۹۸۹	۲۶۷۴۳	۲۸۲۴۶	۹۵	۰.۷
بجستان	۳۴۸۷۶	۱۶۹۴۸	۱۷۹۲۹	۹۵	۰.۴
بردسکن	۹۰۱۵۱	۴۴۴۱۲	۴۵۷۳۹	۹۷	۱.۱
تایباد	۱۸۹۹۳۰	۹۶۲۷۲	۹۳۶۵۸	۱۰۳	۲.۳
تربت جام	۲۵۷۱۹۱	۱۲۹۰۸۸	۱۲۸۱۰۳	۱۰۱	۳.۱
تربت حیدریه	۲۹۴۶۱۴	۱۵۰۵۸۴	۱۴۴۰۳۰	۱۰۵	۳.۵
جغتای	۶۲۹۴۴	۳۱۴۴۸	۳۱۴۹۷	۱۰۰	۰.۸
جوین	۶۷۵۸۵	۳۳۶۷۴	۳۳۹۱۱	۹۹	۰.۸
چناران	۱۰۷۳۶۰	۵۶۵۰۷	۵۰۸۵۳	۱۱۱	۱.۳
خلیل آباد	۶۴۹۲۸	۳۱۶۸۷	۳۳۲۴۱	۹۵	۰.۸
خواف	۲۳۲۶۱۴	۱۱۷۱۳۳	۱۱۵۴۸۱	۱۰۱	۲.۸
خوشاب	۳۴۱۰۰	۱۶۶۵۶	۱۷۴۴۴	۹۵	۰.۴
داورزن	۲۵۷۳۴	۱۲۷۳۱	۱۳۰۰۳	۹۸	۰.۳
درگز	۶۹۴۱۸	۳۳۱۰۳	۳۶۳۱۵	۹۱	۰.۸
رشتخوار	۷۰۲۲۱	۳۴۷۶۷	۳۵۴۵۵	۹۸	۰.۸
زاوه	۷۸۹۷۴	۳۸۷۲۲	۴۰۲۵۲	۹۶	۰.۹
زیرخان	۶۲۱۷۸	۳۰۸۰۳	۳۱۳۷۵	۹۸	۰.۷
سبزوار	۳۲۹۷۴۶	۱۶۴۷۴۰	۱۶۵۰۰۶	۱۰۰	۴.۰
سرخس	۱۳۸۲۲۲	۶۹۷۸۲	۶۸۴۴۰	۱۰۲	۱.۷

درصد جمعیتی	نسبت جنسی	زن	مرد	کل	
۰.۳	۱۰۳	۱۲۰۸۰	۱۲۴۷۴	۲۴۵۵۴	ششتمد
۰.۶	۹۷	۲۴۴۹۷	۲۳۸۸۴	۴۸۳۸۱	صالح آباد
۱.۵	۱۰۶	۶۱۰۷۶	۶۴۵۹۶	۱۲۵۶۷۲	طرقبه شانديز
۱.۶	۱۰۰	۶۵۱۶۲	۶۵۱۷۲	۱۳۰۳۳۴	فريمان
۰.۶	۹۹	۲۳۲۹۷	۲۳۰۳۳	۴۶۳۳۰	فيروزه
۲.۰	۹۷	۸۴۵۸۶	۸۱۹۸۵	۱۶۶۵۷۱	قوچان
۲.۱	۱۰۰	۸۷۰۷۴	۸۶۸۲۹	۱۷۳۹۰۳	کاشمر
۰.۴	۷۹	۱۶۳۱۶	۱۲۹۰۲	۲۹۲۱۸	کلات
۰.۳	۹۸	۱۴۳۶۴	۱۴۱۳۲	۲۸۴۹۵	کوهسرخ
۱.۵	۱۰۸	۶۱۶۲۱	۶۶۶۷۵	۱۲۸۲۹۵	گلبهار
۱.۴	۹۸	۶۰۳۸۹	۵۸۹۹۹	۱۱۹۳۸۸	گناباد
۵۴.۳	۱۰۰	۲۲۶۶۰۲۲	۲۲۵۹۹۱۳	۴۵۲۵۹۳۵	مشهد
۰.۸	۹۷	۳۲۰۸۲	۳۱۲۳۳	۶۳۳۱۵	مه ولات
۵.۴	۹۷	۲۲۹۸۳۸	۲۲۱۹۴۸	۴۵۱۷۸۷	نیشابور

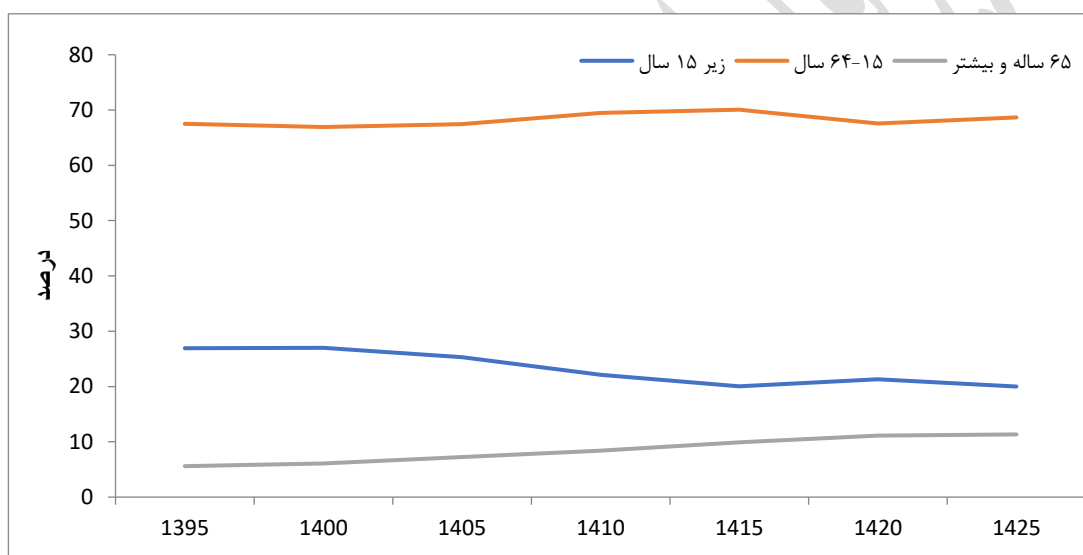
در ادامه به بررسی کلی ساختار سنی بر اساس سه گروه سنی عمده یعنی کمتر از ۱۵ سال، ۱۵-۶۴ سال و بیشتر از ۶۵ سال (سالمندان) نیز پرداخته شده است. این سه گروه سنی بر اساس بعد اقتصادی طبقه بندی می‌شوند که نیازها و تقاضاهای اجتماعی و اقتصادی متفاوتی را دارند که در برنامه ریزی ها باید مورد توجه قرار گیرد. افراد گروه سنی زیر ۱۵ سال، که از نظر اقتصادی وابسته و نیز مصرفی هستند و از سویی عمده سال‌های زندگی خود را در دوره‌ها و مراکز آموزشی میگذرانند، پیش بینی جمعیت و روند تغییر آنان به لحاظ تامین بودجه و اعتبار، از اهمیت بالایی برخوردار است. تامین فضاهای آموزشی مورد نیاز، تخصیص آموزشی و نیروی انسانی لازم برای این امر از مهمترین جوانب پیش‌بینی این گروه سنی است. از سویی جمعیت گروه سنی ۱۵-۶۴ ساله که به لحاظ اقتصادی بار تکفل دو گروه وابسته دیگر را بر عهده دارند، میتوانند نقش کلیدی در اقتصاد منطقه داشته باشند. نسبت جمعیت این افراد نیازهای متفاوتی مانند فرصت‌های اشتغال، ازدواج، مسکن و ... را ایجاد می‌کنند. جمعیت سالمند یعنی افراد ۶۵ ساله و بیشتر نیز مانند دو گروه سنی دیگر، نیاز و تقاضاهای خاص خود را دارند. سالمندان به مانند گروه زیر ۱۵ سال، از نظر اقتصادی به گروه سنی میانی وابسته هستند. اما با توجه به شرایط سنی آنان نیازمندی‌های آنان متفاوت خواهد بود. برنامه‌های حمایتی این گروه جمعیتی عمدتاً حول محور مراقبت‌های پزشکی و خدمات بهداشتی است که نیازمند سرمایه‌گذاری‌های دولت در این زمینه است. با در نظر گرفتن سناریو محتمل، سهم یا نسبت جمعیت سه گروه سنی عمده یعنی جمعیت زیر ۱۵ سال، ۱۵-۶۴ سال و جمعیت سالخورده یا ۶۵ ساله و بیشتر به شرح جدول و نمودار زیر خواهد بود.

جدول ۸. توزیع نسبی جمعیت استان خراسان رضوی بر اساس سناریو محتمل ۱۳۹۵-۱۴۲۵

جمع	۶۵ ساله و بیشتر	۱۵-۶۴ سال	زیر ۱۵ سال	افق زمانی
۱۰۰	۵,۶	۶۷,۵	۲۶,۹	۱۳۹۵

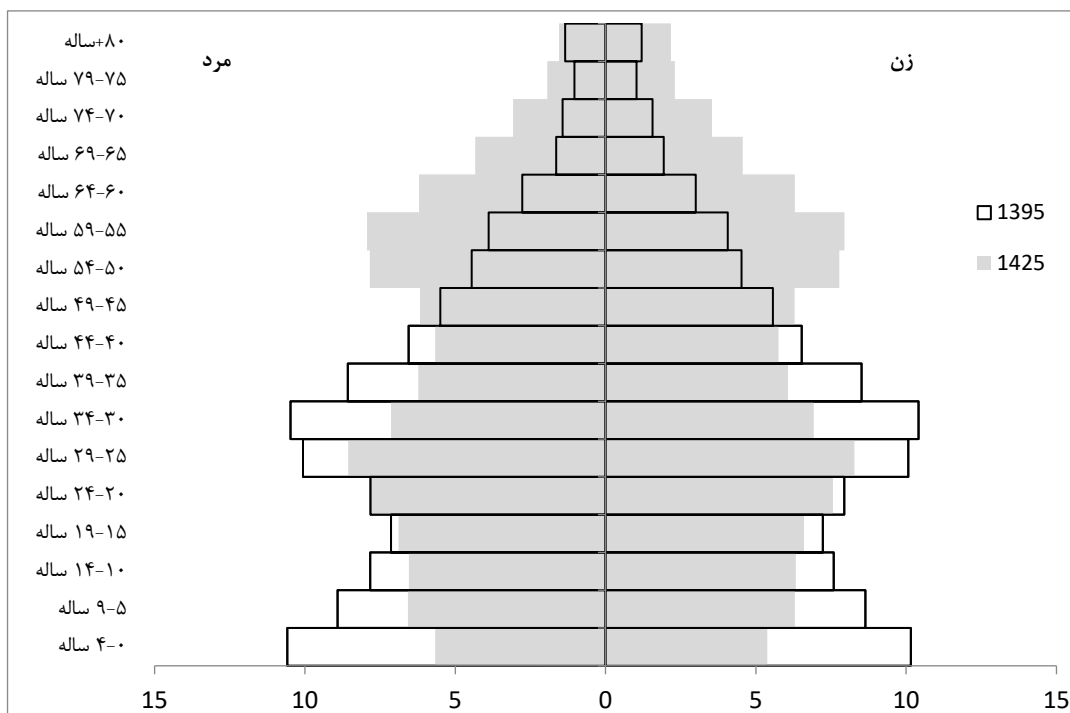
افق زمانی	زیر ۱۵ سال	۱۵-۶۴ سال	۶۵ ساله و بیشتر	جمع
۱۴۰۰	۲۷	۶۶.۹۳	۶.۰۷	۱۰۰
۱۴۰۵	۲۵.۳۲	۶۷.۴۵	۷.۲۲	۱۰۰
۱۴۱۰	۲۲.۱۱	۶۹.۴۷	۸.۴۲	۱۰۰
۱۴۱۵	۲۰.۰۳	۷۰.۰۷	۹.۸۹	۱۰۰
۱۴۲۰	۲۱.۲۹	۶۷.۵۹	۱۱.۱۲	۱۰۰
۱۴۲۵	۲۰	۶۸.۶۷	۱۱.۳۴	۱۰۰

باتوجه به نتایج، نسبت گروه‌های سنی زیر ۱۵ سال، ۱۵-۶۴ سال و سالمندان در سال ۱۳۹۵ به ترتیب برابر با ۲۶/۹، ۶۷/۵ و ۵/۶ بوده است. بر اساس سناریو محتمل در سال ۱۴۲۵، این سه نسبت برابر ۲۰، ۶۹/۶۷ و ۱۱/۳۴ درصد خواهد بود.

شکل ۳. روند تغییر نسبت جمعیت سه گروه سنی عمده بر اساس سناریو محتمل ۱۳۹۵-۱۴۲۵

باتوجه به کاهش میزان باروری، نسبت جمعیت زیر ۱۵ سال استان رو به کاهش خواهد رفت. سهم این گروه سنی بر اساس سناریو محتمل در سال ۱۴۲۵ به حدود ۲۰ درصد از کل جمعیت استان خواهد رسید. اما سهم جمعیت ۱۵-۶۴ ساله با نوساناتی در حدود ۶ درصد باقی است، در واقع تا سال ۱۴۲۵ فرصت جمعیتی استان همچنان ادامه خواهد داشت و فرصت استفاده و بهره‌مندی از آن وجود دارد. باتوجه به روند کاهش مولید طی چند دهه اخیر و وارد شدن متولدین دهه ۱۳۶۰ به سنین سالخوردگی، روند سالخوردگی جمعیت در کشور و از جمله استان خراسان رضوی آغاز شده است. بر اساس سناریوی محتمل، نسبت جمعیت سالخورده در استان در حال افزایش است و همانطور که ذکر شد این به دلیل ورود متولدین سال‌های افزایش باروری به سنین سالمندی است، روندی که در همه استان‌های کشور قابل مشاهده است. هرم سنی جنسی جمعیت استان طی دو سال ۱۳۹۵ و ۱۴۲۵ بر اساس سناریو محتمل در زیر ارائه شده است.

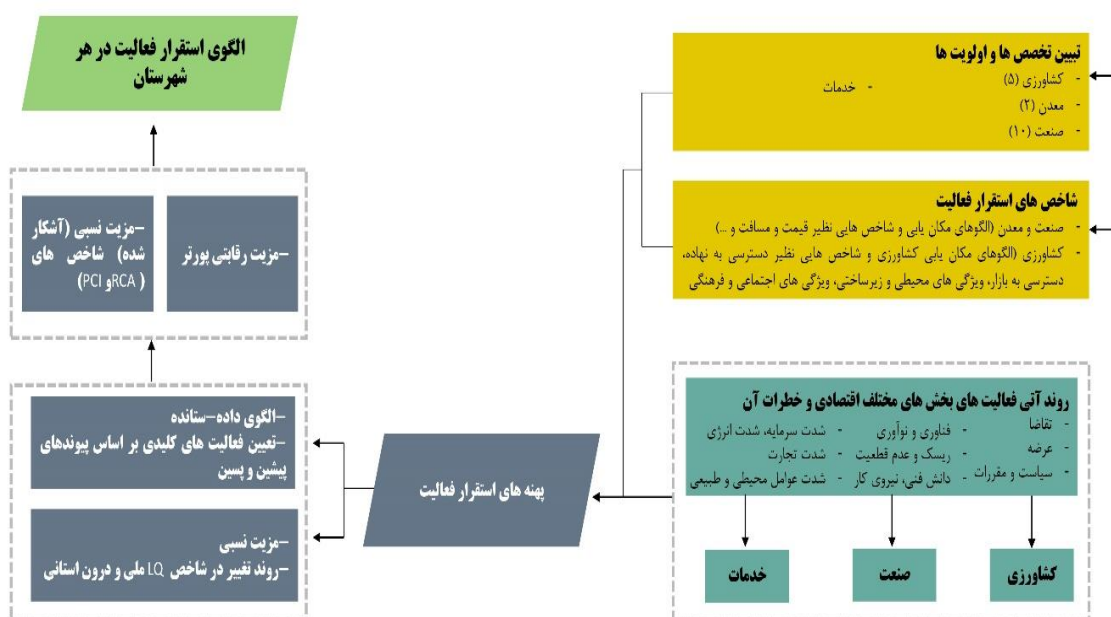

شکل ۴. هرم سنی - جنسی جمعیت استان طی دو سال ۱۳۹۵ و ۱۴۲۵ بر اساس سناریو محتمل

۱۲-۱-۲- تعیین تخصص‌های اصلی و الگوی استقرار فعالیت‌ها

به منظور تعیین تخصص‌های اصلی و الگوی استقرار فعالیت سه گام اصلی طی شد ابتدا فعالیت‌های اولویت دار و تخصص‌های آتی توسعه استان مورد توجه قرار گرفتند. سپس ضمن مرور الگوهای مکان‌یابی صنعتی و کشاورزی به شاخص‌های مختلف و مرتبط با این عوامل توجه شد. در مدل‌های مکان‌یابی از دو بعد به محل فعالیت نگاه می‌شود: قیمت (قیمت عوامل تولید و قیمت محصول) و مسافت. در فعالیت‌های کشاورزی، علاوه بر موارد فوق ویژگی‌های محیطی و طبیعی (توان اکولوژیکی و وضعیت منابع آبی)، ویژگی‌های زیرساختی (از جمله وجود صنایع حامی و زیرساخت‌های فیزیکی) و ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی (سابقه و روند گذشته توسعه فعالیت)، دسترسی به مکان‌های مختلف تأمین نهاده (بازار عوامل و صنایع حامی)، دسترسی به بازار فروش محصول نیز اهمیت خواهند داشت. همچنین در گام سوم روند آتی فعالیت‌های بخش‌های مختلف اقتصادی و خطرات مرتبط با بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات مورد توجه قرار گرفتند. با طی شدن این سه گام پهنه‌های اصلی استقرار فعالیت بر مبنای تخصص‌های اصلی مشخص شدند. در ادامه با مرور موضوعاتی نظیر مزیت نسبی، الگوی داده-ستانده و ... الگوی استقرار فعالیت در شهرستان‌های مختلف تبیین گشت. در واقع در این بخش از رویکرد مزیت نسبی آشکار شده (برای بخش کشاورزی) و با استناد به رویکرد فضای محصولی (برای بخش صنعت و معدن) بهره‌برده شد. نمودار زیر فرآیند دست‌یابی به تخصص‌های اصلی و الگوی استقرار فعالیت‌های را نمایش می‌دهد.

شایان ذکر است در این بخش از گزارش از فعالیت به کالا و محصول تغییر جهت داده و به کالاها و محصولات دارای تخصص استان خراسان رضوی می‌پردازیم. این سطح از ورود به موضوعات صنعتی و کشاورزی، جزو جزئی‌ترین و دقیقترین شیوه تعیین تخصص است. در شرایط فعلی اقتصاد جامعه که وضعیت با ثبات، رو به بهبود و امیدبخش در فضای اجتماعی و اقتصادی جامعه وجود ندارد، برنامه‌ریزی تنها با اتکا به داده‌های دقیق آماری و اطلاعات ثبتي (دور از اخذ نظرات کارشناسی مقطعی)، می‌تواند آینده‌ای واقعی‌تر را برای آینده متصور سازد. در ذیل، تخصص‌های اصلی شهرستان‌ها به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی بیان خواهد شد.

شکل ۵. فرآیند تعیین الگوهای استقرار فعالیت در هر شهرستان

با بررسی موضوعات فوق و با در نظر گرفتن مطالعات شناخت گزارش آمایش استان خراسان رضوی در بخش‌های کشاورزی، صنعتی و معدنی می‌توان معیار اساسی تعیین پهنه‌های استقرار فعالیت را به صورت جدول زیر تبیین نمود.

جدول ۹. معیارهای مهم در تعیین پهنه های استقرار فعالیت

ردیف	فعالیت	منابع طبیعی و محیطی	پیوند صنعتی	دانش فنی	بازار	زیرساخت و خدمات پشتیبان
۱	زراعت	توان اکولوژیکی کشاورزی فقر آبی	---	---	سطح زیرکشت اراضی آبی زراعی	---
۲	باغبانی	توان اکولوژیکی کشاورزی فقر آبی	---	---	سطح زیرکشت اراضی آبی زراعی	---
۳	پرورش دام (سبک)	توان اکولوژیکی مرتعداری تعداد دام موجود به دام مجاز	---	---	ارزش تولیدات دامی (گوشت قرمز) تعداد دام سبک	---
۴	پرورش دام (سنگین)	---	---	---	تعداد دام سنگین جمعیت بالای ۱۰۰ هزار نفر	ظرفیت مراکز جمع آوری شیر ظرفیت کارخانه های خوراک دام و طیور ظرفیت کشتارگاهها
۵	طیور و فرآورده- های آن	تعداد مرغ صنعتی (قطعه)	سطح زیر کشت محصولات خوراک طیور ارزش تولید گوشت مرغ و تخم مرغ	---	---	ظرفیت کارخانه های خوراک دام و طیور
۶	آبی پروری	توان اکولوژیکی آبی پروری سردآبی- گرم آبی	---	---	میزان تولید به سطح	---
۷	استخراج سنگ های آهنی	ذخایر سنگ آهن	---	---	روند ظرفیت ذخایر واقعی	---

ردیف	فعالیت	منابع طبیعی و محیطی	پیوند صنعتی	دانش فنی	بازار	زیرساخت و خدمات پشتیبان
۸	استخراج سنگ های فلزی غیر آهنی	ذخایر مواد معدنی فلزی غیر آهنی	---	---	روند ظرفیت ذخایر واقعی	---
۹	استخراج سنگ- های غیر فلزی	ذخایر مواد معدنی فلزی غیر آهنی	---	---	روند ظرفیت ذخایر واقعی	---
۱۰	تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر ونیم تریلر	---	تولید فلزات پایه ساخت محصولات فلزی قابریکی تولید فرآورده های لاستیکی و پلاستیک	امکان تبدیل شدن به قطب آموزش عالی	---	انرژی جاده ای و ریلی
۱۱	تولید محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین آلات و تجهیزات	---	تولید فلزات پایه	---	---	انرژی جاده ای و ریلی
۱۲	تولید محصولات رایانه ای، الکتریکی، و نوری	---	تولید فلزات پایه تولید فرآورده های لاستیکی و پلاستیک	امکان تبدیل شدن به قطب آموزش عالی	جمعیت بالای ۱۰۰ هزار نفر	---
۱۳	تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	---	تولید فلزات پایه ساخت محصولات فلزی قابریکی تولید فرآورده های لاستیکی و پلاستیک	امکان تبدیل شدن به قطب آموزش عالی	---	انرژی جاده ای و ریلی

ردیف	فعالیت	منابع طبیعی و محیطی	پیوند صنعتی	دانش فنی	بازار	زیرساخت و خدمات پشتیبان
۱۴	تولید پوشاک		منسوجات	---	جمعیت بالای ۱۰۰ هزار نفر	---
۱۵	تولید فراورده‌های غذایی و آشامیدنی	میزان تولید مهمترین محصولات کشاورزی ورودی به صنایع غذایی	تولید فراورده‌های لاستیکی و پلاستیک	---	جمعیت بالای ۱۰۰ هزار نفر	آب لجستیک
۱۶	تولید فلزات اساسی	مواد معدنی فلزی	---	---	---	انرژی جاده ای و ریلی
۱۷	تولید سایر فراورده‌های معدنی غیرفلزی	مواد معدنی غیرفلزی	---	---	---	آب انرژی جاده ای و ریلی
۱۸	تولید فراورده‌های لاستیکی و پلاستیک	---	تولید مواد شیمیایی و فراورده‌های شیمیایی	---	جمعیت بالای ۱۰۰ هزار نفر	انرژی
۱۹	تولید تجهیزات برقی	---	تولید فلزات پایه ساخت محصولات فلزی قابریکی تولید فراورده‌های لاستیکی و پلاستیک	امکان تبدیل شدن به قطب آموزش عالی	جمعیت بالای ۱۰۰ هزار نفر	انرژی جاده ای و ریلی

بر این اساس با استناد به بخش‌های پیشین گزارش آمایش و باتوجه به دسته‌بندی فوق می‌توان به تعیین پهنه های استقرار فعالیت صنعتی پرداخت.

شایان ذکر است مبتنی بر سند آمایش استان خراسان رضوی (مصوب ۱۳۹۱) و سند آمایش ملی (مصوب ۱۳۹۹) یکی از اهداف توسعه صنعتی استان خراسان رضوی تمرکززادایی صنایع از مرکزیت شهر مشهد و توزیع متوازن صنایع می‌باشد. لذا علیرغم آنکه در تمامی صنایع دارای اولویت توسعه استان، شهر مشهد پیشرو می‌باشد اما بدلیل محدودیت توسعه شهری و صنعتی در این شهر و با هدف تمرکز زدایی، این شهرستان تنها در صنعت محصولات رایانه‌ای و الکتریکی که مبنای بنیادین آن تخصص و دانش فنی می‌باشد و نیز صنعت پوشاک و صنایع لبنی که خوشه آن در شهر مشهد شکل گرفته است و هم بازارمحوری بسیار شدیدی دارد و هم تامین نهاده نیروی کار برای آن حائز اهمیت است (به عنوان یک فعالیت کاربری)، با اهمیت مطرح گردیده است. هرچند که از منظر اقتصادی ممکن است با اهمیت باشند اما به لحاظ توزیع متوازن فعالیت و دیدگاه آمایشی، توسعه صنعتی در مشهد دارای محدودیت است.

در زمینه فعالیت‌های کشاورزی این نکته مهم قابل ذکر است که به دلیل عدم تعادل بیلان و کمبود مطلق در استان و رویکرد سند آمایش استان خراسان رضوی و سند ملی آمایش توسعه فعالیت‌های زراعی و باغی آب بر در شهرستان‌های استان پیشنهاد نمی‌گردد و منظور از پهنه استقرار این فعالیت‌ها، توسعه و جایگزینی محصولات کم آبر و استراتژیک و کشت گلخانه‌ای است.

همچنین وابستگی زیاد پرورش دام سبک به مراتع و از سوی دیگر سهم بسیار کم مراتع با توان اکولوژیکی مناسب و تهدید غنای این مراتع به دلیل روند افزایشی دما، تبخیر و تعریق و خشکسالی و روند کاهش بارش سبب شده پرورش دام سبک به شیوه سنتی در استان در اولویت توسعه قرار نگیرد. لذا در این بخش منظور از قلمروهای توسعه فعالیت پرورش دام سبک در واقع شهرستان‌هایی است که به دلیل شرایط بهتر شاخص‌های مد نظر جایگزینی دامپروری صنعتی به جای سنتی، اصلاح نژاد و انجام طرح‌های مرتعداری جهت بهبود و تقویت مراتع با روند کندتری نسبت به سایر شهرستانها صورت می‌گیرد.

با توجه به آنچه بیان شد در ادامه شهرستان‌های پهنه استقرار فعالیت معرفی می‌شود:

پهنه استقرار تولیدات زراعی

فریمان، سرخس، کلات و درگز؛

پهنه استقرار تولیدات باغی

مشهد، گلپه‌ار، طر‌قبه شان‌دیز، نیشابور، کوهسرخ، کلات، چناران، قوچان، خوشاب، فریمان و تربت حیدریه، خلیل آباد، ششتمد؛

پهنه استقرار پرورش دام سبک و فرآورده‌های آن

چناران، خوشاب، تربت حیدریه، صالح آباد و کوهسرخ، سرخس و قوچان؛

پهنه استقرار پرورش دام سنگین و فرآورده‌های آن

مشهد و نیشابور، گلبهار، طرقله شانديز، تايباد، تربت جام، تربت حيدريه، خواف، سبزوار، درگز، قوچان، کاشمر، و زبرخان؛

پهنه استقرار پرورش طیور و توليد فرآورده‌های آن

مشهد، نیشابور، تربت جام، تربت حيدريه، فریمان، سبزوار، رشتخوار، تايباد، ششتمد، جوين، جغتای، داورزن و خواف؛

پهنه استقرار پرورش ماهی و توليد فرآورده‌های آن

سبزوار - چناران - طرقله شانديز - گلبهار - کلات - نیشابور - زبرخان - درگز - قوچان - فریمان - سرخس - خوشاب - مشهد - جوين - جغتای - تربت حيدريه - فيروزه - صالح آباد - زاوه - کوهسرخ - تربت جام - باخرز - کاشمر - بردسکن

پهنه استقرار معادن فلزی

خواف (آهن) - بردسکن (مس) - منگنز (زاوه) و ...

پهنه استقرار صنعت وسایل نقلیه موتوری، تریلر، نیم تریلر

نیشابور - سبزوار - فریمان - چناران - طرقله شانديز

پهنه استقرار فعالیت توليد محصولات رایانه ای، الکتريکی، و نوری

مشهد - نیشابور - فریمان - سبزوار - چناران - طرقله شانديز

پهنه استقرار صنایع فلزی (فلزات اساسی و محصولات فلزی فابريکی)

خواف - داورزن - تربت حيدريه - فریمان - نیشابور - زبرخان - بردسکن - گناباد در فلزات اساسی

نیشابور - فریمان - جوين - چناران - طرقله شانديز در محصولات فلزی فابريکی

پهنه استقرار فعالیت توليد فراورده‌های غذایی و آشاميدنی

فریمان - طرقله و شانديز - گلبهار - سرخس - درگز - کلات - کوهسرخ - خليل آباد (عمدتاً در صنایع تبديلی غير لبنی)

نیشابور - مشهد - زبرخان - چناران - تربت حيدريه - تربت جام - گناباد - قوچان - کاشمر (عمدتاً در توليد فراورده‌های لبنی)

پهنه استقرار فعالیت توليد پوشاک

مشهد - نیشابور - سبزوار - تربت حيدريه - فریمان - کاشمر - قوچان - تربت جام - گناباد - تايباد

پهنه استقرار صنعت ماشین سازی (صنایع ماشین آلات و تجهيزات طبقه بندی نشده در جای ديگر)

نیشابور - سبزوار - فریمان - چناران - طرقله شانديز

پهنه استقرار تولید سایر فراورده‌های معدنی غیرفلزی

فریمان - طرقله شاندىز - گلبهار - سرخس - خواف - چناران - قوچان - تربت حىدرىه - نىشابور - گناباد - خوشاب - داورزن - زبرخان - كاشمر - خلیل آباد

پهنه استقرار فعالیت تولید فراورده‌های لاستیکی و پلاستیک

سرخس - فریمان - طرقله شاندىز - چناران

پهنه استقرار فعالیت تولید تجهیزات برقی

نىشابور - سبزوار - فریمان - چناران - قوچان - طرقله شاندىز

پهنه استقرار خدمات

مشهد - نىشابور - كلات - گناباد - خواف - درگز - كاشمر - سبزوار - جوبن - تربت جام (گردشگرى)
مشهد - نىشابور - سبزوار - قوچان - چناران - فریمان - تربت جام - تربت حىدرىه - گناباد - كاشمر - بردسكن (حمل و نقل)

مشهد - سرخس - تايباد - تربت حىدرىه - درگز - سبزوار - قوچان - گناباد (بازرگانى)
با توجه به توضیحات ارایه شده در ابتدای بند در ادامه به تدقیق پهنه های فوق و بیان دقیق فعالیت ها پرداخته می شود

۱۲-۱-۲- بخش کشاورزی

همانطور که پیش از این عنوان شد برای بررسی جانب تقاضا در بخش کشاورزی از شاخص مزیت نسبی بالاسا (RCA) استفاده می شود. مزیت نسبی در این چارچوب عبارت است از این که یک کشور بتواند کالایی را با هزینه نسبی کمتر و در نتیجه قیمت ارزان تر تولید و صادر کند. به این مفهوم که هر کشوری که در کالای خاصی مزیت نسبی دارد، در تولید و صادرات آن کالا تخصص پیدا خواهد کرد و در مقابل، کالاهایی را که در آن‌ها مزیت نسبی ندارد از سایر کشورها وارد خواهد کرد تا نیاز مصرف کنندگان را تأمین کند. یکی از شاخص‌های مورد استفاده در تعیین مزیت نسبی یک کشور مزیت نسبی آشکار شده یا RCA است. مقدار این شاخص عددی بزرگتر یا مساوی با صفر است. محصولاتی که داری RCA بیشتر از یک هستند، جزو محصولات دارای مزیت صادراتی قلمداد می‌شوند که امکان توسعه بازار را دارند.

پس از شناسایی مزیت‌های صادراتی استان می‌توان از توازن تقاضا و عرضه (فعالیت‌های مزیت دار استان در بند ۳-۲-۱۱) به تخصص‌های اصلی استان در بخش کشاورزی دست یافت. نکته حائز اهمیت آن است که از دیدگاه اقتصادی، تمرکز بر توسعه بازار برای تمامی محصولات تولیدی حائز اهمیت است اما برای محصولات استراتژیک و راهبردی که امنیت غذایی جامعه بدان وابسته است، تمرکز بر جایگزینی واردات نیز اهمیت ویژه دارد. لذا برای این محصولات، علاوه بر شاخص فوق‌الذکر، رویکرد جانب عرضه با کمک گرفتن از توان اکولوژیک و منابع طبیعی موجود بایستی مدنظر قرار گیرد.

طی پنج سال گذشته بالغ بر ۲۰۰۰ قلم کالا (به استثنای سوخت‌های معدنی و قیر) از مرزهای استان خراسان رضوی به سایر کشورهای جهان صادر شده است. در این میان برخی کالاها و محصولات به لحاظ ارزآوری و پایداری بازارهای هدف اهمیت ویژه‌ای برای استان داشته‌اند. شناسایی دقیق این کالاها و محصولات از چند جهت حائز اهمیت است. از جمله با شناسایی این کالاها، امکان بررسی روندهای صادراتی استان، تقاضای جهانی این محصولات و امکان پیش‌بینی بازارها و رفع مشکلات و حمایت‌های هدفمند قابل اجراست. چانه‌زنی بر تعرفه‌های صادراتی به سایر کشورها نیز از جمله مواردی است که با شناسایی این کالاها و حمایت از آنها تحقق‌پذیر است. امکانات و محدودیت منابع اجازه حمایت از صادرات تمامی اقلام را نمی‌دهد و برای اخذ استراتژی توسعه صادراتی استان چنین تحلیلی ضرورت دارد.

شایان ذکر است با توجه به رویکرد سند آمایش ملی و استان به محصولات استراتژیک و کشت محصولات گلخانه‌ای، لازم است استان به سمت تخصصی شدن غلات، دانه‌های روغنی و ذرت علوفه‌ای حرکت کند.

۱۲-۱-۲- بخش صنعت و معدن

براساس آخرین رویکردهای تعیین پیشران‌های صنعتی، دولت‌ها باید محیطی به وجود آورند که در آن تنوع بیشتری از فعالیت‌های صنعتی امکان بروز داشته باشد و باید توجه بیشتری به فعالیت‌هایی که نسبتاً پیچیده‌تر هستند و یا می‌توانند فرصت‌های بیشتری برای کشورشان ایجاد کنند داشته باشند.

فضای محصولی تجسمی است که ارتباط بین محصولات را بر اساس شباهت دانش لازم برای تولید آن‌ها ترسیم می‌کند. در واقع مسیری را که کشورها می‌توانند برای ایجاد تنوع در محصولات تولیدی خود طی کنند به تصویر می‌کشد. در فضای محصول هم‌جواری و نزدیکی محصولات با یکدیگر با محاسبه احتمال صادرات توأمان آن‌ها مشخص می‌شود. فضای محصول، ایده ساده‌ای دارد. این ایده بیان می‌کند که وقتی فناوری تولید کالایی مثل پیراهن را دار هستید به فناوری تولید پارچه هم نزدیک هستید.

طی کردن این مسیر برای تنوع بخشی به اقتصاد منجر به انباشت دانش می‌شود و از آنجا که پیچیدگی هر اقتصادی از نظر هاسمن به کثرت میزان دانشی که در آن کشور انباشت شده است بستگی دارد، می‌توان گفت که درجه پیچیدگی اقتصادی هر کشور به فراوانی کالاهای متنوعی که تولید می‌کند بستگی دارد. براین اساس کشورها لزوماً محصولاتی را تولید نمی‌کنند که به آن نیاز دارند بلکه محصولاتی را تولید می‌کنند که دانش تولید آن را داشته باشند. لذا آن چیزی که باید هدف هر کشوری قرار گیرد افزایش پیچیدگی اقتصادی^۱ است. کشورهای با اقتصاد پیچیده از طریق به کارگیری دانش و مهارت‌های مرتبط در قالب شبکه‌های بزرگ و پیچیده این توانایی را به دست خواهند آورد تا مجموعه متنوعی از کالاها را تولید نمایند. این در حالی است که کشورهای با اقتصاد غیرپیچیده فقط توانایی تولید کالاهای ساده را خواهند داشت.

برای پی بردن به اینکه چه کالاهایی از سطح پیچیدگی بالایی برخوردارند از شاخص پیچیدگی اقتصادی^۲ استفاده می‌شود که در واقع تنوع و پیچیدگی محصولات تولیدی کشورها را رتبه بندی می‌کند. با توجه به مفهوم دانش ضمنی و سایر مفاهیم مطرح شده در مدل پیچیدگی اقتصادی، می‌توان نتیجه گرفت که هر کشوری باید برای تولید

1 Product Complexity

2 Product Complexity Index (PCI)

کالایی برنامه‌ریزی کند که در مجاورت کالاهای دارای مزیت آن کشور قرار دارد. چراکه در ابتدا دسترسی به دانش تولید این کالاها ساده‌تر خواهد بود و دوم اینکه تولید کالاهای نزدیک به کالاهای دارای مزیت باعث تقویت مزیت‌های موجود در آن کشور خواهد شد و احتمال تداوم وجود مزیت در آن کشور را افزایش خواهد داد.

در چارچوب نظریه پیچیدگی اقتصادی، فاصله بین پیچیدگی کشورها و سطح درآمد سرانه‌شان عاملی تعیین‌کننده در رشد آتی آن‌ها خواهد بود. کشورها به سمت درآمدهایی تمایل پیدا می‌کنند که مهارت تجمیع‌شده در اقتصاد آن‌ها ایجاد کرده است.

بر این اساس، برای شناسایی کالاها و صنایع دارای تخصص در استان خراسان رضوی، در این بخش از گزارش ابتدا باید به بررسی کالاهای دارای پیچیدگی اقتصادی در ایران پرداخت. لازم به ذکر است محاسبه کالاهای دارای پیچیدگی اقتصادی استان، به فرض اینکه ساختار فنی و سطح فناوری تولیدات صنعتی و معدنی استان در مقایسه با میانگین کشوری تفاوت معنی‌داری ندارد و با توجه به اینکه آمار گمرکات استان لزوماً بیانگر تولیدات انجام گرفته در داخل استان نیست، استفاده از شاخص پیچیدگی محصولات صنعتی برای کل کشور می‌تواند نتایج منطقی‌تری داشته باشد.

برای این منظور از مطالعه صورت گرفته درخصوص شناسایی ظرفیت‌های صنعتی ایران با استفاده از مدل پیچیدگی اقتصادی بهره گرفته شده است (محمد طالبی و سایر همکاران، مجله راهبرد اقتصادی، سال ۱۰، شماره ۳، ۱۴۰۰). در این مطالعه، ابتدا کالاهای دارای مزیت پایدار، یعنی کالاهایی که در دو دوره قبلی و فعلی دارای مزیت بوده و شاخص مزیت نسبی آشکارشده آنها عددی بزرگتر از یک است را به عنوان دسته هدف تعیین می‌نماید. بدین منظور ۱۴۴ کالای مزیت دار ایران در نظر گرفته می‌شود. سیاست کشورها در خصوص این دسته از کالاها حفاظت از مزیت موجود در این کالاها می‌باشد. از آنجائیکه هدف به سمت تولید کالاهای پیچیده تر است، با استفاده از ماتریس مجاورت، کالاهایی که با این دسته بیش از ۵۰ درصد مجاورت دارند را به عنوان کالای هدف در نظر می‌گیرد که تعداد آن‌ها ۳۵۰ کالا است. پس از حذف کالاهای تکراری و کالاهایی که RCA بزرگتر از یک دارند، نهایتاً ۱۱۳ کالا باقی می‌ماند. در نهایت برای کوچک‌تر کردن مجموعه‌ای که هدف برنامه‌ریزی توسعه قرار گیرد، از دیگر شاخص‌ها مانند پیچیدگی محصولی و شاخص فاصله استفاده می‌کند. براین اساس کالاهایی که درجه پیچیدگی اقتصادی آن‌ها بالاتر از درجه پیچیدگی اقتصادی ایران است (۰/۳۲-) و فاصله آن‌ها نیز کمتر از میانگین فاصله کالاها با اقتصاد ایران است (۰/۸۸) انتخاب و محدود می‌شود. بدین صورت ۴۵ کالا باقی می‌ماند که PCI (پیچیدگی) بالاتر از ۰/۳۲- و فاصله کمتر از ۰/۸۸ را دارند. لیست این کالاها در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱۰. کالاهای صنعتی و معدنی دارای پیچیدگی اقتصادی کشور

عنوان کالاها	HS-code	عنوان کالاها	HS-code
چلیک، بشکه، پیت، قوطی و ظروف آلومینیومی، قوطی برای هرگونه مواد (به استثنای گازهای فشرده یا مایع شده) به گنجایش حداکثر ۳۰۰ لیتر بدون دستگاه‌های مکانیکی یا حرارتی، حتی با پوشش داخلی یا پوشش عایق حرارت	۷۶۱۲	سوسیس و محصولات مشابه تهیه شده از گوشت، کله پاچه، و فرآورده‌های غذای مبتنی بر این محصولات	۱۶۰۱

عنوان کالاها	HS-code	عنوان کالاها	HS-code
ضایعات و باطله‌های روی (بجز خاکستر و باقیمانده- های حاصله از روی، شمش‌های روی)	'۷۹۰۲	بتانه‌های شیشه برها، بتانه‌های پیوندزنی، سیمان‌های رزینی، ترکیبات درزگیری و سایر بتانه‌ها؛ اندودهایی که در نقاشی به کار می‌رود؛ اندودهای بنایی غیرنسوز برای نمای ساختمان، دیوارهای داخلی، کف و سقف	'۳۲۱۴
ساختمان‌های پیش ساخته	'۹۴۰۶	بشقاب، ورق، فیلم، فویل و نوار از مواد پلاستیکی و گفته نشده در جای دیگر	'۳۹۲۱
رنگ ها و ورنی‌ها (از جمله لعاب و لاک‌ها) براساس پلیمرهای سنتتیک یا پلیمرهای طبیعی تغییر یافته از لحاظ شیمیایی	'۳۲۰۸	اقلام موردنیاز برای بسته‌بندی کالا، از مواد پلاستیکی (جعبه، کیسه و غیره)، درپوش، درها، کلاه ها، و غیره	'۳۹۲۳
لوله شیلنگ و اتصالات آن‌ها از پلاستیک	'۳۹۱۷	لوازم ساختمانی از مواد پلاستیکی که در جای دیگر گفته نشده است	'۳۹۲۵
صفحات، ورق، فیلم، فویل و نوار از پلاستیک غیر سلولی، تقویت نشده و چندلایه	'۳۹۲۰	جعبه‌های بسته‌بندی، بشکه و قرقره‌های کابلی (سیم پیچ) ساخته شده از چوب، پالت‌ها	'۴۴۱۵
دستمال توالت و کاغذهای مشابه، لایه های سلولوزی یا بافت‌های تولیدشده از الیاف سلولوزی	'۴۸۱۸	برچسب‌های کاغذی یا مقوایی، اعم از چاپ شده یا غیرچاپ شده	'۴۸۲۱
گلوله و دیگر ضایعات و باطله‌های شیشه‌ای	'۷۰۰۱	قرقره، ماسوره، دوک و تکیه‌گاه‌های همانند از خمیر کاغذ، کاغذ یا مقوا	'۴۸۲۲
شکلات و سایر محصولات غذایی حاوی کاکائو	'۱۸۰۶	باطله و ضایعات آهنی. شمش قراضه آهنی یا فولادی با قابلیت ذوب مجدد (به استثنای فلس، فلز نیم سوخته، ..)	'۷۲۰۴
فرآورده‌های غذایی که در جای دیگری گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد	'۲۱۰۶	اسکلت فلزی و اجزاء و قطعات آن (پل و قطعات پل، دریچه مهار آب، برج، منجیق، پایه، ستون، سقفی، ...) از چدن یا آهن یا فولاد	'۷۳۰۸
پولیش و کرم برای چرم، چوب و غیره، SCOUR PRP	'۳۴۰۵	شریت و کمپوت سیب، گلابی، شهدآب و سایر نوشیدنی‌های تخمیری و غیرالکلی	'۲۲۰۶
مواد چاپ گفته نشده در جای دیگر، شامل عکس‌ها و عکس‌های چاپی	'۴۹۱۱	داروهایی متشکل از محصولات مخلوط یا غیرمخلوط برای مصارف درمانی یا پیشگیری	'۳۰۰۴
محصولات تخت تورد شده، از آهن یا از فولادهای غیرمزوج، با پهنای از ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، روکش شده، آبکاری شده و یا اندود شده	'۷۲۱۰	رنگ ها و ورنی‌ها (از جمله لعاب و لاک‌ها) براساس پلیمرهای سنتتیک یا پلیمرهای طبیعی تغییر یافته از لحاظ شیمیایی	'۳۲۰۹
شمش‌ها، میله‌ها، پروفیل‌ها و سیم‌های تولید شده از قلع	'۸۰۰۳	کاغذ و مقوای راه راه و غیره با ورق های سطح صاف چسبانده شده یا بدون آن، رول شده و چروکیده شده	'۴۸۰۸
سازه‌ها و قطعات آلومینیومی مانند پل‌ها و مقاطع پل، برج‌ها و دکل‌های مشبک	'۷۶۱۰	فرآورده ها برای قبل از اصلاح، حین و بعد از اصلاح صورت، بوزداهای بدن، فرآورده‌های استحمام، فرآورده های عطرسازی، آرایشی و پاکیزگی که در جای دیگر گفته نشده است	'۳۳۰۷
قطعات لکوموتیو و راه آهن یا وسایل نورد	'۸۶۰۷	فرآورده‌ها برای پاکیزگی و آرایش مو	'۳۳۰۵

عنوان کالاها	HS-code	عنوان کالاها	HS-code
وسایل نقلیه موتوری برای حمل و نقل ده نفر یا بیشتر شامل راننده	'۸۷۰۲	مخازن قرقره، قوطی، جعبه، و ظروف مشابه از آهن و فولاد	'۷۳۱۰
بخاری، اجاق فردار، منقل، اجاق طبخ، بریان کن، کبکبیز اجاق گاز دستی، خوراک گرم کن و وسایل غیربرقی همانند با مصارف خانگی و همچنین اجزاء و قطعات آن‌ها از چدن، و آهن	'۷۳۲۱	تور، شبکه، پرچین، از مفتول آهنی یا فولادی، ورق و نوارهای مشبک شده بوسیله اتساع، از آهن یا فولاد	'۷۳۱۴
کوره‌ها تنوره‌های صنعتی یا آزمایشگاهی، زباله سوزها، غیر برقی	'۸۴۱۷	ماشین آلات کشاورزی، باغبانی، جنگلداری، مرغداری و یا زنبورداری	'۸۴۳۶
محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد غیرآلیاژی با عرض بیشتر از ۶۰۰ میلی متر، نورد سرد	'۷۲۰۹	پلی اترها، اکسیو کسیدها و پلی استرها، اشکال اولیه	'۳۹۰۷
تریلر و غیره؛ وسایل نقلیه دیگر، غیر مکانیکی، PT	'۸۷۱۶	محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد غیرآلیاژی با عرض کمتر از ۶۰۰ میلی متر، نورد گرم یا سرد	'۷۲۱۲
سایر مبلمان و اجزاء و قطعات آن	'۹۴۰۳	زنجر و قطعات آن از آهن یا فولاد (به استثنای زنجر ساعت، زنجر گردنبنده...)	'۷۲۱۵
		مصنوعات دیگر آهنی یا فولادی	'۷۳۲۶

مأخذ: محمد طالبی و همکاران، ۱۴۰۰

لازم به ذکر است اگر کالاهای فوق‌الذکر در تطابق با فعالیت‌های بخشی دارای کد آیسیک قرار داده شود، می‌توان به لیستی از صنایع مختلف اقتصاد ایران دست یافت که حرکت به سمت آن‌ها می‌تواند درجه پیچیدگی اقتصادی ایران را بهبود بخشد. این فعالیت‌ها عبارتند از:

(۱) تولید فراورده‌های غذایی و آشامیدنی (۲) تولید مواد شیمیایی و فراورده‌های شیمیایی (۳) تولید فراورده‌های لاستیکی و پلاستیک (۴) چوب و محصولات چوبی بجز مبل (۵) ساخت کاغذ و محصولات کاغذی (۶) تولید فلزات پایه (۷) تولید محصولات فلزی ساخته شده فابریکی (۸) کانی‌های غیرفلزی (۹) محصولات دارویی (۱۰) تولید ماشین‌آلات و تجهیزات (۱۱) تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر ونیم تریلر (۱۲) تولید مبلمان

استان خراسان رضوی در تمامی این فعالیت‌ها تخصص و مزیت توسعه ندارد لذا بایستی آن فعالیت‌هایی که استان در آن‌ها قابلیت توسعه دارد، انتخاب شوند. همانطور که در بندهای پیشین گزارش ملاحظه گردید، تخصص‌های دارای اولویت توسعه استان خراسان رضوی از جانب عرضه در بخش صنعت به صورت زیر مطرح شده است:

(۱) تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیمه تریلر (۲) تولید محصولات رایانه ای، الکتریکی، و نوری (۳) تولید محصولات فلزی ساخته شده به جز ماشین‌آلات و تجهیزات (۴) تولید فراورده‌های غذایی، آشامیدنی ها (۵) تولید پوشاک (۶) ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات (۷) تولید فلزات پایه (۸) سایر محصولات کانی غیر فلزی (۹) تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک (۱۰) تجهیزات برقی

بنابراین اگر جانب عرضه و جانب تقاضا باهم در نظر گرفته شوند، فعالیت‌های صنعتی که به لحاظ اقتصادی تخصص استان محسوب شده و باید توسعه یابد به شرح زیر می‌باشد:

۱) تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیمه تریلر (۲) تولید محصولات فلزی ساخته شده به جز ماشین آلات و تجهیزات (۳) تولید ماشین آلات و تجهیزات (۴) تولید فرآورده های غذایی، آشامیدنی ها (۵) تولید فلزات پایه (۶) تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی (۷) تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک
 با توجه به ۷ صنعت (کد دورقمی آیسیک) دارای تخصص فوق الذکر، می توان در سطح محصولی نیز کالاهای موردنظر را تعیین نمود (کدهای HS و کدهای آیسیک ۵ رقمی). بر این اساس از جمله مهمترین تخصص های استان در سطح کالایی و قلمرو دارای اولویت توسعه هر تخصص که مشخص گردیده است.

جدول ۱۱. تخصص های صنعتی (محصول و فعالیت) قابل توسعه در استان

ردیف	شهرستان های دارای اولویت	فعالیت (ISIC- 2 digit)	فعالیت (ISIC- 5 digit)	عنوان کالاها	HS-code (4 digit)
۱	نیشابور- سبزوار- فریمان- چناران- طرقله شانديز	توليد وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر (۲۹)	توليد وسایل نقلیه موتوری (۲۹۱۰۰)	وسایل نقلیه موتوری برای حمل و نقل ده نفر یا بیشتر شامل راننده	۸۷۰۲'
			توليد بدنه وسایل نقلیه موتوری، و ساخت تریلر و نیم تریلر (۲۹۲۰۰)	تریلر و نیمه تریلر؛ سایر وسایل نقلیه بدون پیشرايه مکانیکی (به استثنای راه آهن و ..)	۸۷۱۶'
۲	چناران- طرقله شانديز- نیشابور- فریمان- جویین	توليد محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین آلات و تجهیزات (۲۵)	توليد محصولات فلزی سازه ای (۲۵۱۱۰)	اسکلت فلزی و اجزاء و قطعات آن (از چدن یا آهن یا فولاد)	۷۳۰۸'
			توليد سایر محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین آلات و تجهیزات (۲۵)	سازه ها و قطعات آلومینیومی مانند پل ها و مقاطع پل، برج ها و دکل های مشبک	۷۶۱۰'
				انواع ظروف آلومینیومی (به استثنای گازهای فشرده یا مایع شده) بدون دستگاه های مکانیکی یا حرارتی، حتی با پوشش داخلی یا پوشش عایق حرارت	۷۶۱۲'
				تجهیزات ساخته شده از مفتول آهنی یا فولادی، ورق و نوارهای مشبک شده بوسیله اتساع، از آهن یا فولاد	۷۳۱۴'
				سایر مصنوعات آهنی یا فولادی	۷۳۲۶'
				زنجیر و قطعات آن از آهن یا فولاد (به استثنای زنجیر ساعت، زنجیر گردنبنده،...)	۷۲۱۵'
			مخازن قرقره، جعبه و ظروف مشابه از آهن و فولاد	۷۳۱۰'	
توليد کانتینرهای فلزی (۲۵۱۲۰)					

ردیف	شهرستان های دارای اولویت	فعالیت (ISIC- 2 digit)	فعالیت (ISIC- 5 digit)	عنوان کالاها	HS-code (4 digit)
			عمل آوری و روکش کردن فلزات؛ ماشین کاری (۲۵۹۲۰)	محصولات تخت نورد شده، از آهن یا از فولادهای غیرممزوج، روکش شده، آبکاری شده و یا اندود شده	۷۲۱۰'
			تولید اجاق و کوره و مشعل‌های کوره (۲۸۱۵۰)	انواع بخاری، اجاق فردار، اجاق طبخ، کبکبیز، خوراک گرم کن و وسایل غیربرقی همچنین اجزاء و قطعات آن‌ها از چدن، و آهن	۷۳۲۱'
۳	نیشابور- سبزوار- فریمان- چناران- طرهبه شاندیز	تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر (۲۸)	تولید ماشین آلات کشاورزی و جنگلداری (۲۸۲۱۰)	ماشین آلات کشاورزی، باغبانی، مرغداری و یا زنبورداری	۸۴۳۶'
			تولید اجاق و کوره و مشعل‌های کوره (۲۸۱۵۰)	کوره‌ها و تنوره‌های صنعتی یا آزمایشگاهی، زباله سوزهای غیر برقی و موارد مشابه	۸۴۱۷'
۴	فریمان- طرهبه و شاندیز- گلپه‌ار- سرخس- درگز- کلات (فراورده های تبدیلی) نیشابور- مشهد- زبرخان- چناران- تربت حیدریه- تربت جام- گناباد- قوچان (در فراورده های لبنی)	تولید فراورده‌های غذایی و آشامیدنی (۱۰)	عمل آوری و حفاظت گوشت و فراورده‌های گوشتی از فساد (۱۰۱۰۲)	انواع محصولات تهیه شده از گوشت، الایش دام و فراورده‌های غذایی مبتنی بر این محصولات	۱۶۰۱'
			تولید کاکائو، شکلات و شیرینی‌های شکری (۱۰۷۳۰)	شکلات و سایر محصولات غذایی حاوی کاکائو	۱۸۰۶'
			تولید سایر فراورده‌های غذایی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر- به جز چای (۱۰۷۹۲)	فراورده های غذایی حاصل عمل آوردن مواد نباتی و حیوانی و فراوری شیر و سایر فراورده‌های حیوانی	۲۱۰۶'
			فراوری و نگهداری میوه‌ها و سبزی‌ها - بجز پسته و خرما (۱۰۳۰۳)	انواع نوشیدنی‌های حاصل از میوه و سایر نوشیدنی‌های تخمیری و غیرالکلی	۲۲۰۶'
۵	خواف- محدوده سبزوار و داورزن- تربت حیدریه- فریمان- محدوده	تولید فلزات پایه (۲۴)	تولید فلزات گرانبها و سایر محصولات پایه- بجز آهن و فولادومس و آلومینیوم (۲۴۲۰۳)	شمش ها، میله ها، پروفیل ها و سیم های تولید شده از قلع	۸۰۰۳'

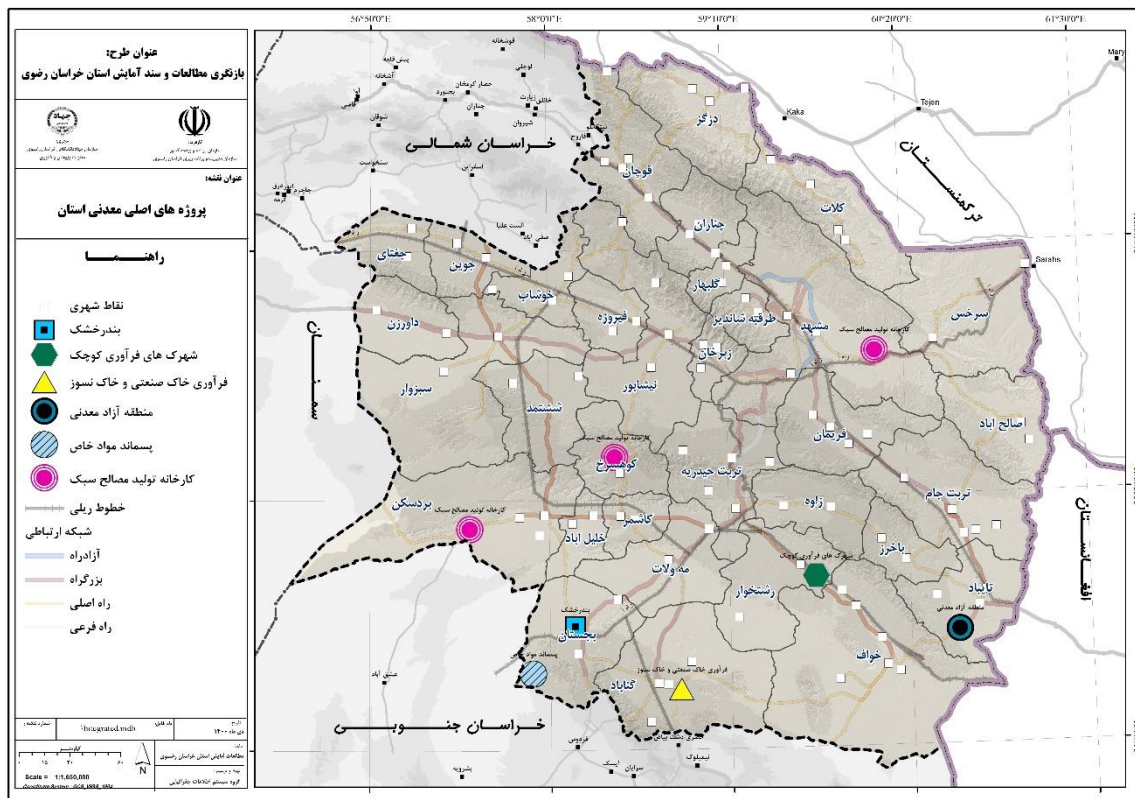
ردیف	شهرستان های دارای اولویت	فعالیت (ISIC- 2 digit)	فعالیت (ISIC- 5 digit)	عنوان کالاها	HS-code (4 digit)
	نیشابور و زبرخان- بردسکن- گناباد		تولید آهن و فولاد پایه (۲۴۱۰۰)	محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد غیرآلیاژی (با عرض بیشتر از ۶۰۰ میلی متر)	۷۲۰۹'
				محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد غیرآلیاژی (با عرض کمتر از ۶۰۰ میلی متر)	۷۲۱۲'
				لوازم ریل آهن و تراموای از آهن و فولاد	۸۶۰۷'
۶	سرخس- فریمان- بینالود- چناران	تولید فرآورده های لاستیکی و پلاستیک (۲۲)	تولید فرآورده های پلاستیکی- به جز کفش (۲۲۲۰۰)	لوله شیلنگ و اتصالات آنها از پلاستیک	۳۹۱۷'
				اقلام موردنیاز برای بسته بندی کالا، از مواد پلاستیکی	۳۹۲۳'
				سایر لوازم ساختمانی از مواد پلاستیکی	۳۹۲۵'
				صفحات، ورق، فیلم، فویل و نوار از پلاستیک غیر سلولی	۳۹۲۰'

مأخذ: یافته های تحقیق

در ادامه این بخش با در نظر داشتن پهناور بودن استان خراسان رضوی و وجود معادن غنی و متنوع و ظرفیت های بالا در استان خراسان رضوی در این قسمت به مهم ترین پروژه های معدنی پیشنهادی در استان پرداخته می شود.

- منطقه آزاد معدنی در نوار مرزی و در مجاورت گمرک دوغارون (با در نظر داشتن الزامات امنیتی) در منطقه ویژه یا آزاد سه رویکرد اکتشاف، فراوری و تجارت دنبال می شود و فعالیت های پیشنهادی در آن همه در راستای این سه محور است. در این منطقه ایران می تواند زمینه تجارت تالک افغانستان را فراهم آورد. همچنین در این مناطق امکان دانه بندی و بسته بندی محصولات معدنی وجود دارد. فراوری لیتیوم نیز از جمله اقداماتی است که در منطقه ویژه معدنی می تواند مورد استفاده قرار بگیرد. از طرفی کبالت و منگنز نیز از جمله سایر مواد معدنی هستند که می توان روی منطقه ویژه معدنی روی فراوری و تجارت آن برنامه ریزی نمود. همچنین در افغانستان سنگ های تزئینی خوبی وجود دارد از این رو در منطقه آزاد معدنی می توان سنگ بری پیشرفته ایجاد کرده و سنگ های مناطق هلمند و نیمروز را به این نقاط انتقال داد. فراوری گوهرسنگ ها نیز از جمله سایر پیشنهاداتی است که در منطقه آزاد می توان به آن توجه کرده و از آن بهره برد. تبدیل فلزات کم عیار به پرعیار نیز از جمله سایر اقدامات مورد توجه در منطقه آزاد معدنی می باشد. خاطر نشان می سازد کلیه اقدامات فوق می تواند در قالب موارد مشترک همکاری بین ایران و افغانستان قابل انجام هستند.

- ایجاد بندر خشک و یا بارانداز مواد معدنی در مبادی ورودی استان در نواحی جنوبی به ویژه در مجاورت ایستگاه راه آهن بجستان
- تولید مصالح سبک در منطقه جاده سرخس، جنوب بردسکن و منطقه کوهسرخ
- شهرک پسماند خاص در منطقه بجستان
- فراوری خاک صنعتی و نسوز در منطقه گناباد
- ایجاد شهرک های فرآوری کانی های فلزی علی الخصوص سرب و روی و فروکروم منطقه گناباد-بجستان

نقشه ۱۶. پروژه های پیشنهادی بخش معدن

۱۲-۱-۲-۳-گردشگری

به منظور تعریف محورهای اصلی گردشگری در استان خراسان رضوی با مرکزیت شهر مشهد، بر پایه مطالعات انجام شده در این بخش از گزارش، دسته بندی چهارگانه‌ای صورت گرفت. در تبیین تفاوت این دسته بندی با سایر مقاصد گردشگری کشور می‌توان چنین اظهار داشت که شهر زیارتی مشهد در شمال شرق کشور به عنوان شهر مقصدی گردشگری شناخته می‌شود و موقعیت آن با سایر شهرهای زیارتی مانند شهر قم (شهری عبوری در مرکز کشور) کاملاً متفاوت است. لذا این موقعیت و ویژگی‌های فضایی ناشی از آن در تعریف مسیرهای گردشگری استان در نظر گرفته شده و در مسیر محورهای زمینی متصل به شهر مشهد به ترتیب ترافیک خودروهای عبوری، چهار

محور عمده گردشگری برای ارائه خدمات به گردشگران و زائران بین راهی پیشنهاد شده است. از سوی دیگر مشهد ذکر این نکته ضروری است که به لحاظ نوع جاذبه، شهر مشهد قابل مقایسه با مسیر کلاسیک گردشگری ایران برای گردشگران خارجی نمی‌باشد.

عمده مسافران خارجی این شهر زائران عرب کشورهای حوزه خلیج فارس و یا شیعیان دیگر کشورهای اسلامی هستند که با انگیزه اصلی "زیارت" وارد استان خراسان رضوی و شهر مشهد می‌شوند، بر همین اساس چند مسیر خاص زیارتی برای این گروه از گردشگران ورودی در این پروژه مطالعاتی تعریف شده است.

به منظور مدیریت و برنامه ریزی بازار گردشگری شهر مشهد با بیش از ۳/۵ میلیون نفر جمعیت نیز محورهای داخل استان و عمدتاً به صورت مسیرهای حلقوی طراحی شده است. در نهایت نیز مسیر شرق به غرب کشور به عنوان مسیر جاده ابریشم برای گردشگران خارجی دیگر کشورها که با اهداف و انگیزه‌های متعددی از جمله گردشگری طبیعی، فرهنگی، تاریخی، علمی و... به ایران سفر کرده‌اند در نظر گرفته شده است. در ادامه بحث، محورهای تعریف شده به تفصیل معرفی شده‌اند.

• گردشگری زیارتی پیشنهادی برای زائران خارجی

عمده گردشگران خارجی ورودی به استان خراسان رضوی و شهر مشهد را شیعیان عرب زبان ساکن در کشورهای همسایه غرب و جنوب خلیج فارس تشکیل می‌دهند. مشهد در مسیر کلاسیک گردشگری کشور قرار ندارد و به لحاظ ورود گردشگران اروپایی و غربی دارای رتبه بالایی نیست، البته این شرایط در مقایسه با شهرهایی همچون اصفهان و شیراز است و با معرفی و بهبود روابط بین الملل و تبلیغات و بازاریابی، مشهد نیز در آینده می‌تواند جاذب این گردشگران باشد. لذا شهر مشهد عمدتاً میزبان زائران عرب زبان است. این زائران بسیار علاقمند به زیارت مکان‌های زیارتی در کنار زیارت مرقد مطهر حضرت رضا (ع) هستند. در مورد بازدید از طبیعت و دیدن مکان‌های جذاب و مقاصدی که تبدیل به جاذبه گردشگری شده‌اند و در آنجا زیر ساخت‌های خدماتی و رفاهی فراهم شده باشد نیز اشتیاق بازدید دارند. برخی از زائران به همراه خانواده به مشهد می‌آیند و دوره توقف نسبتاً طولانی دارند که می‌توان برنامه‌ها و مسیرهایی دو و سه روزه در قالب تورهای زیارتی تعریف نموده و نسبت به فروش و برگزاری تورها در قالب یک بسته سفر اقدام نمود.

در ادامه بحث بسته‌های سفر پیشنهادی برای مسیرهای زیارتی استان ارائه شده است:

مسیر زیارتی؛ خواجه مراد-خواجه اباصلت و خواجه ربیع و امام زادگان یاسر و ناصر

این مسیر در حوزه شهر مشهد و بعضاً به صورت تور یک روزه اجرا می‌شود، جالب است که رانندگان تاکسی به صورت ابتکاری و بنا بر درخواست مکرر زائران عرب، این مسیر شناخته شده را به تمامی مسافران عرب پیشنهاد می‌کنند. در تمامی این مسیرها خدمات پذیرایی و فروشگاه وجود دارد. بهبود وضعیت بهداشتی و زیر ساختی می‌تواند در کیفیت بهره برداری و ارائه خدمات گردشگری در این مسیر تأثیر گذار باشد.

مسیر زیارتی مشهد-نیشابور

مسیر مشهد به نیشابور یکی دیگر از مسیرهای بسیار جذاب برای زائران عرب است. این مسیر به عنوان محل گذر حضرت رضا (ع) و هجرت ایشان از مدینه به مرو شناخته می‌شود. چشمه موجود در روستای ده سرخ که به چشمه

حضرت رضا (ع) موسوم است و همینطور قدمگاه و شهر نیشابور که میزبان حضرت بوده است، از گذشته‌های دور به عنوان یکی از کانون‌های علویان در ایران شناخته می‌شود. مزار امام زاده محروق و فضل بن شاذان نیز از دیگر جاذبه‌های زیارتی این مسیر هستند.

تمرکز بر ارائه پروژه‌های ساخت یا تقویت واحدهای اقامتی و پذیرایی در دو نقطه درود و ده سرخ می‌تواند جزو مهمترین پروژه‌های این مسیر تعریف شود و در بهبود کیفیت و عملکرد واحدهای موجود تأثیر گذار باشد.

مسیر زیارتی کاشمر - نیشابور

مسیر حلقوی زیارتی کاشمر به نیشابور می‌تواند به عنوان یک بسته سفر دو و یا سه روزه در منطقه گردشگری کوه سرخ و برنامه‌های بازدید در مسیر و ادامه فریضه زیارت تعریف شود. مزار سید مرتضی، امام زاده محروق و قدمگاه و روستای ده سرخ می‌تواند در این بسته سفر به عنوان نقاط بارز زیارتی برجسته شود. شهر کاشمر دارای خانه‌های متعدد بومگردی است که در این بسته سفر می‌توان از امکانات آنها برای ارائه خدمات اقامتی و پذیرایی به گردشگران بهره برد، این مسیر گردشگری جذاب، نیازمند تولید محتوا و معرفی بیشتر می‌باشد.

مسیر زیارتی امام زاده جلیل و امام زاده سلطان ابراهیم

این مسیر در امتداد محور شمال کشور به سوی استان‌های مازندران و گیلان واقع شده است و هم می‌تواند جاذب گردشگران عبوری و هم زائران و گردشگران اسکان یافته در شهر مشهد باشد و بازدید در قالب تور یک روزه و یا دو روزه تعریف شود. به لحاظ خدمات و تسهیلات، به ویژه زیرساختهای اقامتی کمبودهای زیادی در این مسیر وجود دارد.

• مسیرهای گردشگری پیشنهادی برای بازار شهر مشهد

شهر مشهد با جمعیت بیش از ۳/۵ میلیون نفر قابلیت بالای شکل‌گیری و اجرای تورهای گردشگری در سطح استان را دارا است این اقدام علاوه بر اثرات مثبت فرهنگی و پر کردن اوقات فراغت میان مدت شهروندان شهر مشهد، به اشتغال زایی و درآمد زایی برای ساکنان دیگر نقاط استان در قالب صنعت گردشگری و در نهایت ایجاد عدالت اجتماعی تأثیر قابل توجهی خواهد گذاشت. در ادامه بحث مهمترین مسیرهای پیشنهادی برای بازار مشهد ارائه خواهد شد:

مسیر سرخس

جاذبه‌های مسیر گردشگری مشهد- سرخس عبارتند از: مجموعه کاروانسراهای سنگ بست، مقبره ارسلان جاذب، رباط چاهه، رباط ماهی، مزداوند و غار موجود در این شهر، رباط شرف و آرامگاه لقمان در شهر سرخس و بازدید از دریاچه بزنگان.

این مسیر نیازمند معرفی و تولید محتوا و بازاریابی و تقویت زیرساختهای خدماتی و تسهیلات رفاهی است. اگر چه در شهر سرخس خدمات اقامت و پذیرایی وجود دارد اما نیازمند ارتقاء است. با توجه به گرمای طاقت فرسا منطقه در 'افصل تابستان بهترین زمان سفر می‌تواند از آغاز پاییز تا اواسط خرداد تعریف شود.

روستای بزنگان به دلیل وجود ویژگی‌های منحصر بفرد طبیعی و فرهنگی، قابلیت گردشگر پذیری بالایی دارد، پرنده نگری در دریاچه بزنگان و یا شکل گیری گردشگری عشایری در پساکوه هزار مسجد و منطقه فشلاقی کوچ نشینان در ۶ ماه دوم سال را می‌توان در قالب یک بستر سفر برای این منطقه تعریف نمود.

جدول ۱۲. مسیر سرخس و پیشنانی جاده ابریشم در ایران

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	زیرساخت موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر سرخس و پیشنانی جاده ابریشم در ایران	سنگ بست	مجموعه کاروانسرای سنگ بست، مقبره ارسلان جاذب	فاقد زیر ساخت	مشهد و یا مزداوند
	مزداوند	شهر و غار مزداوند رباط ماهی	پذیرایی	شهر مزداوند
	سرخس	رباط شرف، دریاچه بزنگان و ارامگاه لقمان حکیم	محدود	سرخس و منطقه نمونه گردشگری بزنگان

مسیر گردشگری سبزوار - رادکان

مسیر گردشگری سبزوار به رادکان، مسیری حلقوی است که در قالب سفر دو روزه می‌تواند ترکیبی از طبیعت گردی و گردشگری روستایی به همراه گردشگری میراثی و تاریخی را به گردشگران علاقمند ارائه دهد. این مسیر نیازمند معرفی و تولید محتوی و و بازار یابی است.

جدول ۱۳. مسیر سبزوار-رادکان

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
سبزوار- رادکان	نیشابور	رباط فخر داوود، روستای دیزباد، روستای بوژان، قدمگاه، شهر نیشابود (خیام و عطار و کاروانسرای شاه عباسی)	اقامت گاه و خدمات پذیرایی سرویس بهداشتی	روستاهای مسیر، خرو و درود و شهر نیشابور
	سبزوار	میل خسروگرد، یخدان‌ها و بازار سنتی	اسکان و پذیرایی	سبزوار
	کلیدر	پناهگاه حیات وحش حیدری، گنبد و بنای قدیمی (زادگاه محمود دولت ابادی)	فاقد زیر ساخت	کلیدر
	رادکان	میل رادکان	اسکان و پذیرایی	منطقه نمونه گردشگری رادکان

مسیر گردشگری کاشمر - ریوش

مسیر گردشگری کاشمر به ریوش یک مسیر حلقوی با رفت و برگشت متفاوت، متنوع و با جاذبه‌های تاریخی و طبیعی متفاوت است. خدمات پذیرایی و اقامتی در قالب بومگردی‌ها بویژه در منطقه کاشمر و ریوش وجود دارد، این مسیر نیز نیازمند تولید محتوی علمی و معرفی و بازاریابی است.

جدول ۱۴. مسیر کاشمر-ریوش

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
کاشمر - ریوش	ترت حیدریه	بازه حور و قطب الدین حیدر	پذیرایی، اسکان و خدمات بین راهی	رباط سفید و تربت حیدریه
	مهنه	مزار ابوسعید ابوالخیر	فاقد زیر ساخت	ترت حیدریه و یا گناباد
	کاشمر	برج علی آباد کاشمر، سید مرتضی و مزار مدرس، آب گرم خلیل آباد	اقامت و پذیرایی	کاشمر و خلیل آباد منطقه نمونه گردشگری سید مرتضی و شصت دره
	ریوش	آب گرم کاریز و نطقه کوه سرخ	اسکان و پذیرایی	کاریز و ریوش
	نیشابور	شهر نیشابود (خیام و عطار و کاروانسرای شاه عباسی) رباط فخر داوود، روستای دیزباد، روستای بوژان، قدمگاه	اقامت گاه و خدمات پذیرایی سرویس بهداشتی	روستاهای مسیر، خرو و درود و شهر نیشابور

مسیر گردشگری بردسکن - سبزوار

بسته سفر در مسیر گردشگری بردسکن به سبزوار در قالب سفری سه و یا ۴ روزه می‌تواند تعریف شود. این بسته سفر، بر اساس کیفیت و سرعت اجرا می‌تواند متفاوت باشد، بازار هدف این مسیر نیز ساکنان شهر مشهد است.

جدول ۱۵. مسیر سبزوار-بردسکن

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر بردسکن - سبزوار	ترت حیدریه	بازه حور و قطب الدین حیدر	پذیرایی، اسکان و خدمات بین راهی	رباط سفید و تربت حیدریه
	مهنه	مزار ابوسعید ابوالخیر	فاقد زیر ساخت	ترت حیدریه و یا گناباد

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
	کاشمر	برج علی آباد کاشمر، سید مرتضی و مزار مدرس، آب گرم خلیل آباد	اقامت و پذیرایی	کاشمر و خلیل آباد، بردسکن منطقه نمونه گردشگری سید مرتضی و شصت دره
	بردسکن	برج فیروز آباد و دریاچه نمک	پذیرایی	بردسکن
	سبزوار	میل خسروگرد، یخدان‌ها و بازار سنتی	اسکان و پذیرایی	سبزوار
	نیشابور	شهر نیشابود (خیام و عطار و کاروانسرای شاه عباسی) رباط فخر داوود، روستای دیزباد، روستای بوژان، قدمگاه	اقامت گاه و خدمات پذیرایی سرویس بهداشتی	روستاهای مسیر، خرو و درود، بوژان و شهر نیشابور

مسیر گردشگری تمدن سلجوقی و تیموری

این مسیر از مشهد به سمت فریمان، تربت جام و تایباد و سپس نشتیفان ادامه دارد و در بازگشت در مسیری متفاوت از خواف، سلامی و رشتخوار به مشهد باز می‌گردد. این مسیر مملو از آثار تاریخی و میراثی دوره تیموری و سلجوقی است و به لحاظ گردشگری میراثی و تاریخی می‌توان گفت غنی‌ترین مسیر خراسان و باز مانده‌های خراسان تاریخی را معرفی می‌نماید.

جدول ۱۶. مسیر تمدن سلجوقی و تیموری

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر تمدن سلجوقی و تیموری	سنگ بست	مجموعه کاروانسرای سنگ بست، مقبره ارسلان جاذب	فاقد زیر ساخت	مشهد و یا فریمان، منطقه نمونه گردشگری سد فریمان
	تربت جام	مجموعه جامی	اقامت و پذیرایی	تربت جام، منطقه نمونه گردشگری شاهان گرماب
	تایباد	مزار ابوبکر تایبادی، میل کرات	اقامت و پذیرایی	تایباد
	نشتیفان	آسباده‌ها و مسجد ملک زوزن	خدمات پذیرایی و اسکان	نشتیفان
	خواف	مدرسه گیائیه خرگرد	پذیرایی و اسکان	خواف، منطقه نمونه گردشگری سد سلامی
	سلامی	کوشک سلامی	فاقد زیر ساخت	خواف و رشتخوار

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
	رشتخوار	مسجد قدیمی رشتخوار	خدمات پذیرایی و بین راهی	رشتخوار و تربت حیدریه
	تربت حیدریه	قطب الدین حیدر	پذیرایی، اسکان و خدمات بین راهی	تربت حیدریه

مسیر گردشگری هزار مسجد، ترکیب تاریخ و طبیعت

این مسیر نیز مسیری حلقوی بوده و علاوه بر جاذبه‌های تاریخی کهن، جاده‌ای بسیار زیبا دارد که دو بار از کوهستان هزار مسجد می‌گذرد و تجربه یک مسیر کوهستانی بسیار زیبا را برای گردشگران فراهم می‌سازد. این مسیر به لحاظ امکانات و تسهیلات رفاهی ضعیف است و نیازمند ایجاد و تقویت زیرساخت‌های مورد نیاز می‌باشد.

جدول ۱۷. مسیر هزار مسجد، ترکیب تاریخ و طبیعت

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر هزار مسجد، ترکیب تاریخ و طبیعت	کلات	بنای خورشید و مسجد کبود، قلعه فرود، کتیبه نادر و ارغون شاه	پذیرایی و اسکان	کلات و روستاهای ارتکند، قلعه نو و چهارراه و منطقه نمونه گردشگری قره سو
	لایین	روستای رباط، سینی و چرم	اسکان و پذیرایی	روستای چهارراه
	درگز	بندیان، شهرستانه، امامزاده شاهزاده محمد در شیلگان، قزقان دره و شیلگان دره، شمخال و پارک ملی تندوره، آبگرم امام قنبر	پذیرایی و اقامت	درگز، لطف آباد و منطقه نمونه گردشگری چلمیر و منطقه نمونه گردشگری شمخال
	قوچان	شهر کهنه و رباط سید اباد	پذیرایی و اقامت	قوچان و منطقه نمونه گردشگری یوسف خان و سد تبارک

مسیر گردشگری تمدن قناتی در خراسان بزرگ

گردشگران این مسیر به دیدار "قنات قصبه" عمیق‌ترین قنات جهان می‌روند و سپس از طریق طبیعت گردنه کلات به شهر فردوس می‌روند و در آن سوی کوهستان، قنات بلده پر آب‌ترین قنات ایران مورد بازدید قرار می‌گیرد، سپس شهر قدیمی تون و آبگرم فردوس این مسیر نیز حلقوی بوده و می‌تواند در قالب برنامه سه روزه اجرا شود.

جدول ۱۸. مسیر تمدن قناتی در خراسان بزرگ

عنوان مسیر	منطقه عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر تمدن قناتی در خراسان بزرگ	تربت حیدریه	بازه حور و قطب الدین حیدر	خدمات بین راهی و اسکان و پذیرایی	رباط سفید و تربت حیدریه
	مهنه	ابوسعید ابوالخیر	فاقد زیر ساخت	تربت حیدریه و یا گناباد
	گناباد	قنات قصبه، مسجد جامع، کاخک، بیدخت	پذیرایی، اقامت	گناباد و کاخک، مناطق نمونه گردشگری قنات قصبه و کاخک
	فردوس	قنات بلده، شهر تاریخی تون، انارستان، آبگرم فردوس و کویر سه قلعه	پذیرایی و اقامت	فردوس

مسیر گردشگری جاده ابریشم؛ سرخس - عباس آباد

این مسیر در شمال شرق استان، از شهر سرخس و مرز کشور ترکمنستان آغاز و در امتداد غرب به پیش می‌رود. شهرهای عبوری این مسیر در استان عبارتند از سرخس، مشهد، نیشابور، سبزوار و در ادامه شاهرود در استان سمنان. این مسیر مورد علاقه گردشگران اروپایی و غربی است که در گذر از مسیر کهن جاده ابریشم یا از آسیای میانه وارد ایران می‌شوند و یا از غرب در ادامه مسیر از ایران به سوی آسیای میانه سفر می‌کنند.

جدول ۱۹. مسیر گردشگری جاده ابریشم

عنوان مسیر	شهر عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
جاده ابریشم	سرخس	آرامگاه لقمان، رباط شرف، رباط ماهی، مزداوند	خدمات پذیرایی و اقامت	سرخس، مزداوند و منطقه نمونه گردشگری دریاچه بزنگان
	مشهد	مجموعه حرم رضوی، توس، شاندیز و طرهبه	اقامت و پذیرایی	مشهد
	نیشابور	مقبره خیام، عطار، کمال الملک، امامزاده محروق و فضل بن شاذان	اقامت گاه و خدمات پذیرایی سرویس بهداشتی	نیشابور و روستاهای مسیر، خرو، درود و بوژان
	سبزوار	مزار ملأ هادی سبزواری، میل خسروگرد، بازار سنتی و خانه‌های قدیمی سبزوار	اقامت و پذیرایی	سبزوار

• مسیرهای گردشگری کریدورهای اصلی ارتباطی استان

محور ارتباطی شرق به غرب کشور

مسیر در امتداد راه اصلی شرق به غرب کشور، جاده مشهد به تهران، مسیری که به عنوان حرم تا حرم شناخته می‌شود و از قم تا مشهد امتداد می‌یابد، در صنعت گردشگری این مسیر به عنوان "مسیر عرفان" نیز شناخته می‌شود با توجه به مدفن بزرگانی همچون بایزید بسطامی و ابوالحسن خرقانی در استان سمنان و در ادامه مدفن ملأ هادی سبزواری در سبزوار و مقبره‌های عطار و خیام در شهر نیشابور.

این مسیر به لحاظ عبور وسایل نقلیه پر ترافیک ترین محور استان خراسان رضوی است و استان‌های غربی و مرکزی کشور از این راه به مشهد می‌رسند. با توجه به موقعیت شهر مشهد که به عنوان مقصد زیارتی کشور شناخته می‌شود فراهم آوردن امکانات و تسهیلات رفاهی در طول این مسیر می‌تواند بسیار اثر بخش باشد، به لحاظ جاذبه‌ها نیز می‌توان به ترتیب بر جاذبه‌های زیارتی و مذهبی و همینطور میراثی و تاریخی تمرکز نمود. در واقع این مسیر بین مبدأ و مقصد گردشگری به عنوان مسیر عبوری بیشتر مطرح است و قصد از پر رنگ کردن آن امکان استفاده اقتصادی برای محل‌های اتصال این مسیر به مشهد با فراهم آوردن امکانات خدماتی برای زائران و گردشگران است.

جدول ۲۰. مسیر و کریدور اصلی شرق به غرب

عنوان مسیر	شهر عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر و کریدور اصلی شرق به غرب	درود	قدمگاه حضرت رضا (ع)	خدمات پذیرایی	مشهد و نیشابور و خرو
	نیشابور	مقبره خیام، عطار، کمال الملک، امامزاده محروق و فضل بن شاذان	اقامت و پذیرایی	نیشابور و روستاهای مسیر
	سبزوار	مزار ملأ هادی سبزواری، میل خسروگرد، بازار سنتی و خانه‌های قدیمی سبزوار	اقامت و پذیرایی	سبزوار

مجتمع‌های رفاهی بین راهی در این مسیر فاقد استانداردهای لازم به ویژه به لحاظ بهداشتی و نکات ایمنی هستند، تلاش برای استانداردهای این مجموعه‌ها و همچنین ایجاد محل اسکان در قالب خانه‌های بومگردی در امتداد مسیر شهرها می‌تواند اقدامی مؤثر برای بهره برداری اقتصادی از سیل عظیم زائران عبوری از این محور باشد.

کریدور شمال شرق به جنوب

مسیر در امتداد راه اصلی شمال شرق به جنوب کشور، جاده مشهد به کرمان و بندر عباس، مسیری که به عنوان محور ترانزیتی به آسیای میانه نیز شناخته می‌شود و از بندر عباس تا گمرک‌های دوغارون، سرخس و لطف آباد نیز امتداد می‌یابد. همچنین این مسیر محل گذر زائران استان‌های جنوبی و مرکزی کشور برای رسیدن به شهر مشهد است.

پس از مسیر مشهد به تهران این مسیر پر ترددترین مسیر استانی است و بار بالای ترافیکی در آن وجود دارد و امکان استفاده از این مسیر به لحاظ اقتصادی برای نقطه‌های اتصال بین راه وجود دارد. ضعف در مجتمع‌های بین راهی و رفاهی مسیر مشهود است ضمن اینکه امکان فراهم آوردن تسهیلات خدمات گردشگری و اقامتی نیز وجود دارد. به لحاظ جاذبه‌ها نیز می‌توان به ترتیب بر جاذبه‌های زیارتی و مذهبی و همینطور میراثی و تاریخی تمرکز نمود. در واقع این مسیر بین مبدأ و مقصد گردشگری به عنوان مسیر عبوری بیشتر مطرح است و قصد از پر رنگ کردن آن امکان استفاده اقتصادی برای محل‌های اتصال این مسیر به مشهد با فراهم آوردن امکانات خدماتی برای زائران و گردشگران است.

جدول ۲۱. مسیر و کریدور اصلی شمال شرق به جنوب

عنوان مسیر	شهر عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر و کریدور اصلی شمال شرق به جنوب	تربت حیدریه	مزار قطب الدین حیدر	اسکان و پذیرایی	تربت حیدریه
	فیض آباد و مه ولات	پذیرایی	فیض آباد
	بجستان	کاروانسرای شاه عباسی یونسی	پذیرایی و خدمات بین راهی	بجستان

مجتمع‌های رفاهی بین راهی در این مسیر فاقد استانداردهای لازم به ویژه به لحاظ بهداشتی و نکات ایمنی هستند، تلاش برای استانداردهای این مجموعه‌ها و همچنین ایجاد محل اسکان در قالب خانه‌های بومگردی در امتداد مسیر شهرها می‌تواند اقدامی مؤثر برای بهره برداری اقتصادی از سیل عظیم زائران عبوری از این محور باشد.

کریدور اصلی به سوی شمال کشور

این مسیر شهر مشهد و استان خراسان را به استان‌های شمالی کشور متصل می‌کند و به نوعی از مقصدی زیارتی به سوی مقصد گردشگری تفریحی یا ساحلی شمال کشور امتداد می‌یابد، برخی از زائران مشهد که از مسیر جنوبی و یا غربی به مشهد وارد می‌شوند برای بازگشت این مسیر را انتخاب می‌کنند و یا بر عکس. در شهرهای گذری چناران و قوچان امکان استفاده از این پتانسیل راه و ترافیک عبوری وجود دارد البته بیشتر در غالب ارائه خدمات پذیرایی و اقامتی، در زمینه مراکز خدمات بین راهی فراهم آوردن استانداردها ضروری به نظر می‌رسد.

جدول ۲۲. مسیر و کریدور اصلی به سوی شمال کشور

عنوان مسیر	شهر عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر و کریدور اصلی به سوی شمال کشور	چناران	پذیرایی	چناران
	رادکان	میل رادکان (برج نجومی رادکان)	اقامت و پذیرایی	رادکان
	قوچان	بازار سنتی و شهر کهنه و امام زاده سلطان ابراهیم	اقامت و پذیرایی	قوچان

کریدور اصلی مشهد به مرکز ایران

این مسیر از مشهد تا مرکز ایران امتداد می‌یابد و از آن می‌توان به عنوان مسیری کاملاً زیارتی نام برد و راه ارتباط استان‌های مرکزی به خراسان رضوی است به عنوان مثال زیارت شاهچراغ در استان فارس و شهر شیراز و پس از آن زیارت آستان حسین بن موسی کاظم در شهر طبس، در ادامه زیارت سید مرتضی در شهر کاشمر و در نهایت ورود به مشهد و زیارت مرقد مطهر حضرت رضا (ع).

جدول ۲۳. مسیر مشهد به طبس

عنوان مسیر	شهر عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر مشهد به طبس	تربت حیدریه	قطب الدین حیدر	اقامت و پذیرایی	تربت حیدریه
	کاشمر	سید مرتضی و برج علی آباد کاشمر	اقامت و پذیرایی	کاشمر
	بردسکن	برج فیروز آباد	اقامت و پذیرایی	بردسکن

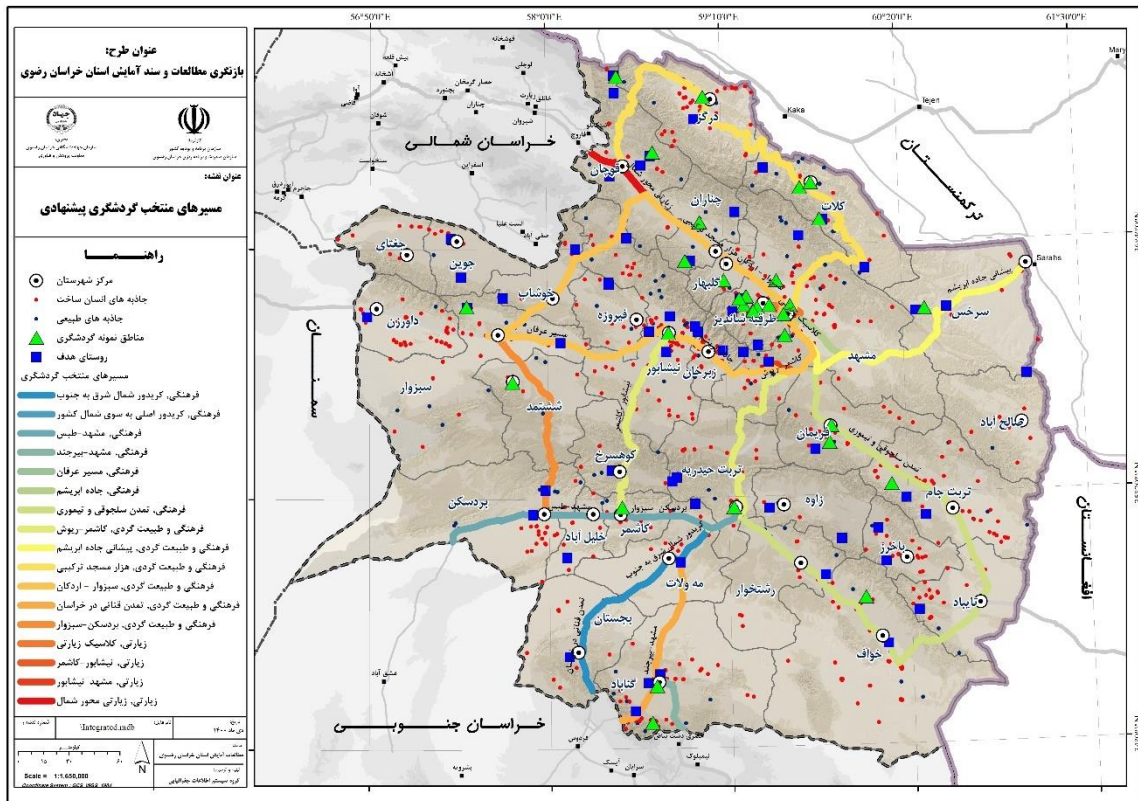
در منطقه کاشمر و بردسکن امکانات و تسهیلات اقامتی در قالب بومگردی ایجاد شده است اما بیش از هر موردی نیازمند مناسب سازی مسیر عبوری و خوانایی و اطلاع رسانی در این مورد است و همچنین تولید محتوا و معرفی مسیر به ویژه به گردشگران عبوری شهر مشهد تا از این مسیر و مقصد بین راهی نیز بازدید نمایند.

کریدور اصلی به جنوب کشور

این مسیر در انتهای استان خراسان به شهر گناباد وصل می‌شود و راه ارتباطی زائران و مسافران دو استان خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان به مشهد است، به لحاظ بار ترافیکی از ۴ مسیر قبلی عبور کمتری دارد اما به هر حال راه ترانزیتی اصلی نیز به شمار می‌رود. در شهر گناباد امکانات پذیرایی و اقامتی مناسب به ویژه در منطقه ریاب ایجاد شده است و بیش از هر چیزی نیازمند معرفی و بازاریابی می‌باشد تا ضمن شناخته شدن امکان ارائه خدمات و بهره برداری اقتصادی فراهم شود.

جدول ۲۴. مسیر مشهد به بیرجند

عنوان مسیر	شهر عبوری	جاذبه‌های کلیدی	خدمات موجود	محل تأمین زیرساخت
مسیر مشهد به بیرجند	تربت حیدریه	قطب الدین حیدر	اقامت و پذیرایی	تربت حیدریه
	مهنه	آرامگاه ابو سعید ابوالخیر	فاقد زیرساخت	تربت حیدریه و یا گناباد
	گناباد	قنات قصبه، مسجد جامع، کاخک	اقامت و پذیرایی	گناباد و مناطق نمونه گردشگری قنات قصبه و کاخک
	بیدخت	مسجد جامع بیدخت	اقامت و پذیرایی	بیدخت

نقشه ۱۷. مسيرهای منتخب گردشگری

۱۲-۱-۳- طراحی شبکه‌های اصلی زیربنایی با توجه به ساختار فضایی قلمروها و مراکز زیست و فعالیت

در این بخش از گزارش با توجه به تاثیرگذاری محور شرق در توسعه استان ابتدا به صورت ویژه به این محور پرداخته می شود. سپس به ساختار اصلی حمل و نقل و زیربنایی پرداخته می شود.

شرق ایران با دارا بودن ظرفیت‌های ژئوپلیتیک فوق‌العاده‌ای همچون اقتصادی، امنیتی، وحدت ملی، دسترسی، ارتباطات منطقه‌ای و بین‌المللی واجد کارکردهای تولید کننده قدرت در کشور است. همچنین منطقه شرق ایران با موقعیت منحصر به فرد خود در کرانه دریای عمان و داشتن مرز طولانی با کشورهای پاکستان، افغانستان، ترکمنستان و کشورهای آسیای میانه، در حال حاضر، به عنوان یک فرصت ژئوپلیتیکی مهمی مطرح شده است. در همین راستا منطقه شرق و جنوب کشور با توجه به جایگاه ویژه در بعد ملی به عنوان راهکار "توسعه محور شرق" و در بُعد فراملی به عنوان "پل ارتباطی با کشورهای آسیای میانه و جنوب شرق آسیا" در طراحی سیاست‌های کلان اقتصادی جایگاه جدی‌تری را طلب می‌کند. همچنین منطقه شرق کشور در کنار بندر مهم چابهار، چهار کانون استراتژیک مهم دیگر زاهدان، بیرجند، مشهد، بجنورد نیز مطرح هستند که هر کدام می‌توانند در جهت تحقق طرح توسعه محور شرق، نقشی حیاتی ایفا کنند و با توجه به قابلیت‌ها و ظرفیت‌های ژئوپلیتیک این منطقه به نظر می‌رسد همین نقاط استراتژیک، نقطه اتکا و محوری توسعه شرق محسوب شوند که توسعه بقیه مناطق شرق کشور

تا حدود زیادی منوط به توسعه این مناطق استراتژیک و محوری است و کلانشهر مشهد می‌تواند بعنوان نقطه ثقل جغرافیایی در انسجام ملی و بین‌استانی و بین‌المللی آن با آسیای میانه منقش فرماندهی را داشته باشد. استان خراسان رضوی نیز به عنوان یکی از مهمترین استان‌های شرقی کشور که با کشورهای افغانستان و پاکستان مرز مشترک دارد، در مسیر تعدادی از مهم‌ترین کریدورهای بین‌المللی نظیر ترانسیکا، شرق-غرب (مسیر جاده ابریشم)، شاخه شرقی کریدور شمال-جنوب (محور ترانزیتی شرق)، کتای، شبکه بزرگراه‌های آسیایی قرار دارد. علاوه بر این، وجود گمرکات فعال، وجود بازارچه‌های مشترک مرزی و نقش آنها در تجارت کالا بر جایگاه ترانزیتی استان افزوده است. براین اساس، استان خراسان رضوی که بواسطه موقعیت ممتاز جغرافیایی خود به عنوان دروازه مبادلات بازرگانی کشور با آسیای مرکزی و نزدیکی به ذخایر نفت و گاز آسیای مرکزی مطرح است و نقش مهم ژئوپلیتیکی در زمینه تعاملات بین‌المللی دارد، می‌تواند کلید توسعه شرق کشور باشد. در واقع مهمترین کریدور بین‌المللی که این استان را در همه سناریوهای توسعه فضایی در وضع موجود و آینده تحت تاثیر قرار می‌دهد، کریدور توسعه محور شرق است.

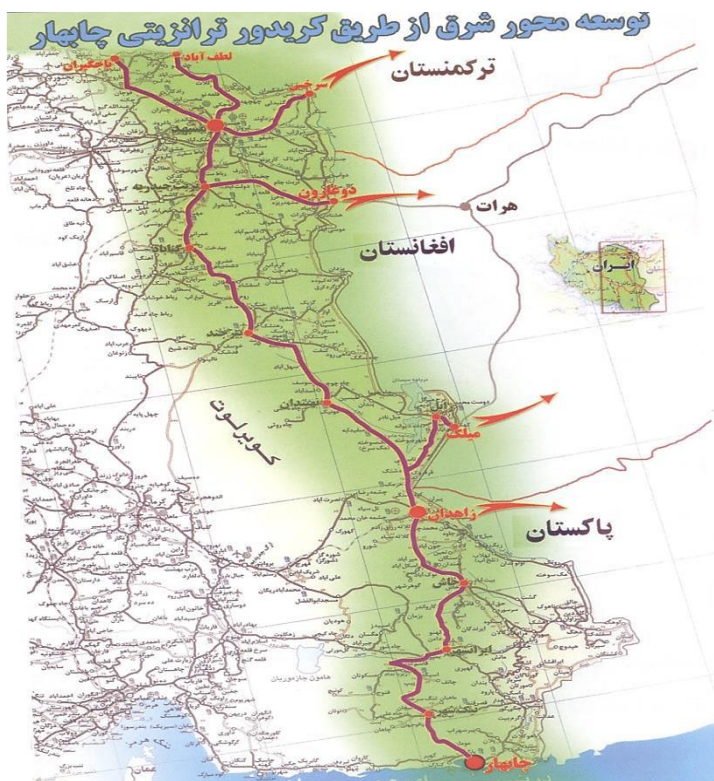
با توجه به اهمیت توسعه محور شرق رهبر انقلاب در سال ۱۳۶۳ با تصویب و اجرای سند توسعه محور شرق، افق و چشم‌انداز بلند خود را در خصوص اهمیت این سواحل استراتژیک و راهبرد بهره‌وری از آن در راستای تبدیل ایران به پل ارتباطی اقتصاد شرق و غرب و شمال و جنوب مطرح و ابلاغ نمود که توسعه این محور تاکنون با پیچ و خم‌های فراوانی روبرو بوده است. ترانزیت و حمل و نقل در محور شرق شامل مجموعه بندری چابهار و شبکه راه‌های زمینی است که از بندر چابهار در استان سیستان و بلوچستان آغاز و بعد از عبور از شهرهای نیک شهر، ایرانشهر، خاش، زاهدان، نهبندان، سربیشه، قائن، گناباد و تربت حیدریه به مشهد می‌رسد و از آنجا ارتباط ترانزیتی با کشورهای همسایه شرقی کشور شامل افغانستان (از طریق دوغارون) و ترکمنستان و آسیای مرکزی (از طریق خط آهن سرخس و گمرکات لطف آباد و باجگیران) برقرار می‌گردد. شایان ذکر است مسیر ریلی این کریدور هنوز وجود ندارد و تنها محور زاهدان-چابهار و دوغارون-فریمان در حال ساخت است.

هیئت وزیران نیز در مصوبه سال ۱۳۸۵ با هدف توسعه محور شرق برای توسعه حمل‌ونقل ریلی در این مسیر مطالعات محور ریلی چابهار مشهد به طول تقریبی ۱۵۰۰ کیلومتر را در قالب دو محور اتصال ریلی چابهار-زاهدان و بیرجند-مشهد در دستور کار قرار گرفت و ۴ استان شرقی کشور (سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی، خراسان رضوی و خراسان شمالی) را در بر خواهد گرفت.

از طرفی اتصال ریلی خواف به هرات در کنار ساخت راه‌آهن چابهار - زاهدان - مشهد در مسیر کریدور جنوب به شمال از طرح‌های کلیدی در شرق ایران و نویدبخش توسعه و رونق اقتصادی منطقه است و مکمل توسعه محور شرق کشور و افزایش تعامل با کشورهای منطقه است. اتصال به آب‌های آزاد و تجارت از طریق منطقه آزاد چابهار از آرزوهای دیرینه افغانستان است که با راه‌اندازی و تکمیل خط ریلی مشهد به زاهدان و چابهار، مسیر حمل‌ونقل ریلی شرق توسعه و رونق می‌یابد و مبادلات منطقه‌ای بین کشورمان با کشور افغانستان و آسیای میانه متحول می‌شود.

با نیم‌نگاهی به چشم‌انداز آینده ایران مشخص می‌شود که اگر این خط راه‌اندازی شود، محروم‌ترین نقاط کشور و استان‌های شرقی شکوفایی اقتصادی را به خود خواهند دید و از بن‌بست خارج خواهند شد. بندر چابهار به لحاظ دور بودن از منطقه بحران خیز خلیج فارس و تنگه هرمز، دارای موقعیت خاصی است و می‌تواند نقش عمده‌ای در

جهت تأمین نیازهای بازرگانی و مبادلات دریایی کشور بر عهده گیرد. علاوه بر این، بندر چابهار به واسطه قرار گرفتن در مسیر ترانزیت کالا به مقصد افغانستان و کشورهای آسیای مرکزی سهم بسزایی در ایجاد اشتغال و ارتقای سطح امنیت در شرق کشور داراست. این بندر و مناطق شرق ایران به علت نزدیکی به کشورهای نظیر افغانستان، پاکستان و آسیای میانه با اتصال به شبکه ریلی کشور می‌توانند اهمیت ویژه‌ای در ترانزیت کالا به این کشورها ایفا کنند.

شکل ۶. محور توسعه شرق

از آنجایی که توسعه محور شرق که دسترسی به کشورهای شرق آسیا و آسیای مرکزی را موجب می‌شود و تاثیر بسیار زیادی بر اقتصادهای استان‌های شرق کشور بویژه خراسان رضوی دارد، به دو دلیل اهمیت ویژه ای دارد. اول اینکه عمده بارهای ترانزیتی این محور برای ترانزیت از طریق سیستم ریلی بسیار مناسب هستند، و دوم، نبود مسیر دریایی موازی است. با این وجود به دلیل فراهم نبودن زیرساخت‌های لازم، به نحو مطلوبی از این ظرفیت استفاده نشده است و در سطح استان خراسان رضوی به دلایلی همچون کمبود اعتبار و نقدینگی موجب توقف اجرای این طرح ریلی در جنوب استان خراسان رضوی شده است. اجرای خط ریلی یونسی - گناباد که به طول ۵۶ کیلومتر از سال ۱۳۹۶ آغاز شده و با گذشت حدود پنج سال، به دلیل کمبود منابع اعتباری متوقف شده که پیگیری‌های مستمر مسئولان مربوط برای تکمیل اعتبار این خط ریلی هنوز به نتیجه‌ای نرسیده است. طبق اعلام مدیر طرح احداث خط ریلی یونسی به گناباد این طرح تا سال ۱۴۰۰ با پیشرفت خوبی در حال اجرا بود، به طوری که در مقایسه با قطعات سایر خطوط ریلی در استان‌های خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان از پیشرفت مطلوب‌تری

برخوردار بوده و تاکنون ۸۳ درصد پیشرفت فیزیکی دارد ولی از ابتدای ۱۴۰۱ هیچ‌گونه اعتباری به آن اختصاص نیافته و کمبود اعتبار و نقدینگی، موجب اجرای توقف این طرح ریلی در جنوب استان خراسان رضوی شده است. این خط ریلی از ایستگاه راه‌آهن یونسی بجستان آغاز و تا ایستگاه شهر بیدخت گناباد ادامه می‌یابد و تاکنون عملیات زیرسازی و یک لایه روسازی آن در ۳۵ کیلومتر نخست قطعه به طور کامل انجام شده است. مهم‌ترین مشکل در اجرا و تکمیل خط ریلی یونسی به گناباد علاوه بر کمبود اعتبار، ساخت پل تقاطع خط آهن با مسیر جاده‌ای گناباد - مشهد است که اجرای آن به طول ۲۴۰ متر نیازمند اعتبار زیادی است و تاکنون طرحی برای عملیات روسازی، ریل‌گذاری و ساخت ایستگاه مسافری آن تعریف نشده است. با توجه به بهره‌برداری از خط ریلی خواف به هرات افغانستان، تکمیل این خط ریلی از ضرورت‌های مهم رونق اقتصادی منطقه و تکمیل محور شرق کشور به شمار می‌رود. به طور کلی میتوان گفت برای بهره‌مندی از مزیت‌های محور شرق، فعالیت عمرانی و زیربنایی کمتری انجام شده است. به همین دلیل نظام سیاسی-اقتصادی کنونی ناچار است اولاً به دلیل ضرورت‌های انسانی و رفع فقر و محرومیتی که در منطقه ایجاد شده است و ثانیاً به منظور بهره‌مندی از شرایط استراتژیک به وجود آمده، به نحوی محدودیت‌های موجود را برطرف کرده و درصدد جبران عقب‌ماندگی‌های گذشته برآید. هرچند اقدامات لازم برای تکمیل این محورها تا حدودی انجام شده است اما هنوز راه زیادی تا تکمیل این زیرساخت‌ها در پیش است. بر اساس مباحث مطروحه، بهسازی و توسعه کریدور ترانزیتی محور شرق "الزامی ملی" است. منابع ملی محدود است و بنابراین چاره در برنامه‌ریزی و تلاش برای کسب بیشترین بهره‌مکن از فرصت‌های جهانی - منطقه‌ای است. موقعیت سرزمین ممتاز ایران و در تقسیم کار ملی، موقعیت ارتباطی محور شرق با تأکید بر جایگاه استراتژیک چابهار و استان خراسان رضوی به اعتبار داده‌های بین‌المللی و یافته‌ها قادر است به بهترین صورت ممکن، با روان‌سازی مبادلات چند هزار میلیارد دلاری جهانی - منطقه‌ای، فرایند پویای تشکیل و انباشت سرمایه‌ها به عنوان "موتور توسعه" را به گستردگی در کریدورهای ترانزیتی بین‌المللی و در سطح ملی تحقق بخشد. جریانی که علاوه بر رونق کسب و کار و بسط و رفاه اقتصادی - اجتماعی در مناطق شرقی کشور، ثبات و امنیت را به خواستی همگانی تبدیل می‌کند. از زاویه‌ای دیگر، ایران برخوردار از موقعیت برتر، مزیت‌های بیشتر مانند کوتاهی، ارزانی، ایمنی و یکپارچگی راه (و سرزمین) در صورت کم‌توجهی به محور شرق و استان‌های سیستان و بلوچستان و خراسان فرصت‌هایی طلایی برای تشکیل و انباشت سرمایه‌ها و نیز اشتغال، کسب و کار، درآمد، رونق، امنیت و توسعه پایدار مناطق شرقی کشور را برای سال‌ها و بلکه (در صورت سرمایه‌گذاری‌های سنگین در مسیرهای رقیب) دهه‌ها از دست خواهد داد. فرآیندی که به طور منطقی با تضعیف موقعیت سرزمینی ایران علاوه بر اتلاف و حذف این منبع عظیم و پر قدرت از پشتوانه توسعه ملی، با توجه به کمبود منابع قابل تخصیص، محور شرق کشور در سال‌های آتی نیز همچنان با صفت "محرومیت"، مورد خطاب قرار خواهد گرفت.

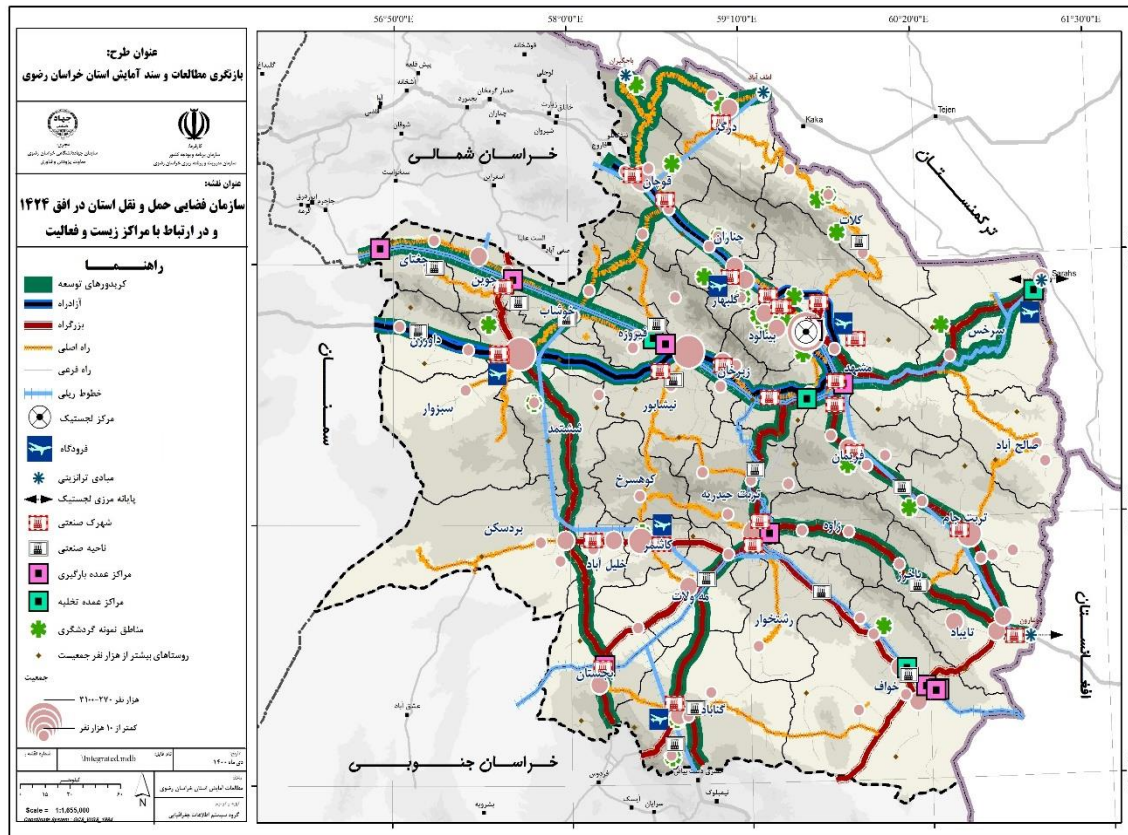
با عنایت به مباحث مطروحه و موقعیت راهبردی و ترانزیتی می‌توان نکات، فرصت‌ها و مزیت‌های زیادی که ارتقا، بهسازی و توسعه کریدور ترانزیتی محور شرق بر تأمین منافع ملی ج.ا.ا و به تبع آن در استان خراسان رضوی دارند را به صورت ذیل برشمرد:

در سطح ملی

- ۱) تمرکز زدائی و عدم وابستگی به ترانزیت کالا از کریدور شمال- جنوب (بندر عباس و تنگه هرمز) و متنوع سازی نقل و انتقال کالا و همچنین ایجاد ارتباط ایران با آب‌های آزاد از طریق چابهار.
- ۲) ارتقاء موقعیت استراتژیک ایران با استفاده از ساماندهی مبادلات عظیم جهانی- منطقه‌ای در ابعاد مختلف.
- ۳) ارتقاء فرآیند کسب و کار، اشتغال، خدمات و انباشت سرمایه‌ها و تکاپوی اقتصادی با عبور ترانزیت از مناطق و شهرهای مسیر عبوری به ویژه نقاط محروم.
- ۴) خلق ظرفیت‌های مکمل برای شمال و جنوب، پیوند منافع و همزیستی و امید به آینده و امنیت و ثبات در منطقه.
- ۵) تأمین فرصت‌های طلایی ناشی از تسریع در امر ارتقاء و بهسازی با توجه به رقابت گسترده جهانی- منطقه‌ای و جنگ کریدورها
- ۶) محوریت ایران در مبادلات ترانزیتی جهانی- منطقه‌ای به اعتبار سرمایه گذاری‌های بلندمدت مرتبط افزوده و علاوه بر پویائی در اقتصاد ملی با پیوند ملت‌ها در عرصه‌های مکمل و شکل‌دهی به وابستگی متقابل منطقه‌ای، برای نقش آفرینی کشور در مناسبات و همکاری‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی و بین‌المللی ظرفیت سازی کرده و موقعیت کشور را تقویت خواهد کرد.

در سطح محلی

- ۱) امکان ساخت و ایجاد واحدها و شهرک‌های صنعتی در استان با توجه به امکانات زیربنایی مناسب.
 - ۲) سهولت دسترسی محصولات کارخانجات صنعتی و معدنی به بازارهای هدف و در پی آن افزایش تولید.
 - ۳) ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم.
 - ۴) افزایش سرمایه گذاری بخش خصوصی در بخش‌های صنعتی، معدنی، خدماتی و...
 - ۵) افزایش میزان مبادلات تجاری استان با کشورهای همسایه.
 - ۶) امکان جذب سرمایه از طریق صنعت گردشگری و جهانگردی.
 - ۷) افزایش درآمدهای ارزی و ارتقای موقعیت استراتژیک استان خراسان رضوی.
 - ۸) توسعه صادرات غیرنفتی.
- در ادامه به شبکه اصلی حمل‌ونقل استان خراسان رضوی در افق ۱۴۲۴ با توجه به مراکز زیست و فعالیت استان پرداخته می‌شود.

نقشه ۱۸. شبکه‌های اصلی زیربنایی استان خراسان رضوی با توجه به ساختار فضایی قلمروها و مراکز زیست و فعالیت استان در افق ۱۴۲۴

لازم به ذکر است در نقشه فوق، غیر از مسیرهای حمل‌ونقلی مصوب، تعدادی مسیر جدید نیز برای افق ۱۴۲۴ پیشنهاد شده است.

- یکی از پروژه‌های مهم استان خراسان رضوی، کاهش حجم ترافیک در پرتددترین مسیر استان یعنی مسیر مشهد به چناران و قوچان است. همان‌طور که در گزارش‌های قبلی اشاره شد سطح سرویس این محور در آستانه وضعیت بحرانی قرار دارد بدین معنا که امکان اشباع شدن جریان در این محورها به ویژه از محدوده مشهد تا سه‌راه فردوسی است و از طرفی به دلیل فراوانی تردد در مسیر مشهد به گلبهار، نیاز به احداث آزادراه جدید در این مسیر احساس می‌شود. این طرح عظیم در سه استان اجرا می‌شود و پس از تکمیل طرح ضمن کاهش ۴۰ درصدی تصادفات، معضل ورودی شهر مشهد از سمت غرب و نیز مشکلات حمل‌ونقلی واحدهای صنعتی مستقر در حاشیه جاده چناران برطرف خواهد شد. مرحله نخست طرح آزادراه مشهد-چناران بسیار مهم است و مرحله دوم آن مسیر چناران-قوچان است، مرحله سوم نیز در حدفاصل قوچان به بجنورد و سپس بین بجنورد تا گرگان در استان گلستان اجرا می‌شود، هم‌اکنون اجرای این طرح بین دولت و آستان قدس رضوی تقسیم شده و در حال اجراست. از سال‌ها قبل برای دسترسی بهتر به مشهد، ساخت آزادراهی جدید در مسیر جاده مشهد به شمال کشور آغاز شد. این پروژه که اکنون به عنوان آزادراه

- ۶ بانده (سه باند رفت و سه باند برگشت) مشهد- چناران در حال ساخت است، بدون تقاطع هم‌سطح برای رفت و آمد خودروها با سرعت بیش از ۱۲۰ کیلومتر در ساعت طراحی شده است.
- پروژه آزادراهی دیگری که در افق ۱۴۲۴ استان خراسان رضوی به بهره برداری می‌رسد، آزادراه حرم تا حرم می‌باشد. این آزادراه از مشهد مقدس آغاز شده و پس از عبور از شهرستان‌های نیشابور و سبزوار به استان سمنان و سپس قم می‌رسد. بنابراین دو طرح آزادراهی برای استان خراسان رضوی در افق ۱۴۲۴ وجود دارد.
 - در ارتباط به مسیرهای بزرگراهی نیز یک طرح پیشنهادی بر اساس نقشه سطح سرویس محورهای مواصلاتی استان، مسیر باخرز- زاوه- تربت حیدریه است. این محور یکی دیگر از محورهای پر تردد استان است لذا پیشنهاد می‌شود در آینده به مسیر بزرگراهی ارتقا یابد.
 - در افق ۱۴۲۴ شاهد توسعه محور شرق خواهیم بود. بدین معنا که زیرساخت‌های حمل‌ونقلی این محور اعم از جاده‌ای و ریلی به بهره برداری رسیده و لذا کریدورهای بین‌المللی نیز فعال شده و شاهد جریان ترافیک به ویژه ترانزیت در آنها خواهیم بود. در نتیجه مسیر ریلی ایستگاه یونسی به گناباد و سپس به سمت خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان (بندر چابهار) نیز برقرار خواهد بود.
 - پروژه ریلی دیگری که در افق ۱۴۲۴ استان خراسان رضوی پیشنهاد می‌شود، طرح اتصال شهر مرزی لطف آباد به راه‌آهن مشهد- گرگان است. با ایجاد این مسیر ریلی پایانه مرزی لطف آباد علاوه بر اتصال به استان خراسان رضوی و گسترش بخش حمل‌ونقل بین‌المللی خود، به استان خراسان شمالی نیز متصل می‌شود و لذا این استان نیز از مزایای این پایانه مرزی با کشور ترکمنستان بهره مند خواهد شد.
 - در بخش بار طرح توسعه ایستگاه شهید مطهری در دست اجرا قرار دارد. به طوری که ۵۰ درصد بارهای ایستگاه راه‌آهن مشهد با فاصله ۴۰ کیلومتر از ایستگاه شهید مطهری انجام شود. ایستگاه مطهری در بخش صادرات بار به کشورهای آسیای میانه، خدمات قابل توجهی را ارائه خواهد داد. در افق طرح امکان جابجایی بار در ایستگاه راه‌آهن مشهد به ایستگاه شهید مطهری منتقل می‌شود و در نتیجه ایستگاه مشهد صرفاً به جابجایی مسافر و توشه اختصاص می‌یابد.
 - فاصله ایستگاه راه‌آهن شهید مطهری تا مشهد حدود ۳۵ کیلومتر است و بعد از راه‌آهن سرخس، بزرگترین ایستگاه باری است که برای عملیات تخلیه، بارگیری و واردات، صادرات و ترانزیت و حمل‌ونقل از ظرفیت این ایستگاه استفاده می‌شود. مساحت این ایستگاه ۱۸۹ هکتار است و دارای خطوط ریلی تخلیه و بارگیری است. فاصله ایستگاه شهید مطهری تا ایستگاه سرخس نیز ۱۵۳ کیلومتر است و با توجه به موقعیت ایستگاه که هم به سرخس نزدیک است و هم به مرز دوغارون و افغانستان، باید از ظرفیت آن بیش از پیش استفاده کرد. همان‌طور که اشاره شد قرار است از این ایستگاه خطی به سمت دوغارون انشعاب پیدا کند که در حال ساخت است و فاز اول آن از ایستگاه فریمان تا شهید مطهری می‌باشد. با انشعاب خط مشهد به دوغارون از این ایستگاه و ایجاد یک سه‌راهی ریلی بین مشهد و افغانستان و ترکمنستان، ظرفیت خوبی فراهم شده تا برنامه ریزی بیشتری برای تبدیل این ایستگاه به بندری خشک در شرق و شمال شرق کشور صورت گیرد. این ایستگاه بستر مناسبی برای جابجایی انرژی می‌باشد. به طوری که روزانه ۱۰۰ تا ۱۵۰ واگن مازوت و گازوئیل در این ایستگاه تخلیه می‌شود. در زمینه مقابله با شرایط بحران در زمان وقوع بلایای طبیعی و

همچنین بحث پدافند غیرعامل نیز ایستگاه شهید مطهری بهترین ایستگاه می‌باشد. ایستگاه سلام به دلیل نزدیکی به ایستگاه راه‌آهن مشهد و داشتن نمازخانه‌ای بزرگ، در شرایط بحرانی و غیر مترقبه، به عنوان ایستگاه پشتیبان مشهد در نظر گرفته شده است.

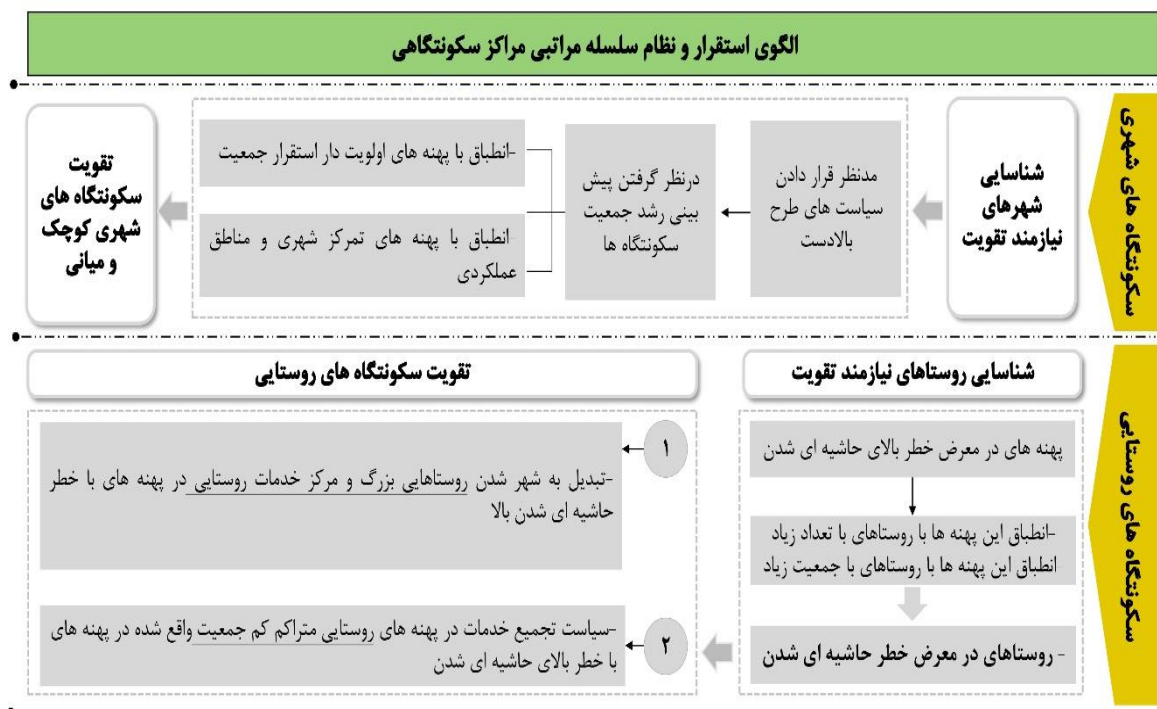
- در زمینه قطارهای حومه‌ای نیز در حال حاضر تنها قطار حومه‌ای استان خراسان رضوی، قطار مشهد- سرخس می‌باشد. لیکن در آینده قطارهای حومه‌ای دیگری نیز در استان تعبیه خواهند شد نظیر قطار حومه‌ای مشهد- نیشابور، مشهد- سبزوار، مشهد- اسفراین، مشهد- تربت حیدریه، مشهد- طبس، مشهد- آزادور. شایان ذکر است قطار مشهد- گلپهار به عنوان قطعه نخست راه‌آهن مشهد- گرگان، به صورت حومه‌ای خواهد بود. مسیر ریلی دوغارون- تربت جام- مشهد نیز ظرفیت حومه‌ای شدن را دارد.
- با توجه به روند اتصال ریلی ایستگاه یونسی در گناباد به زاهدان و تکمیل راه‌آهن سرخس- چابهار و به عبارتی توسعه محور شرق، لذا در آینده مسیر ریلی ایستگاه‌های کاشمر- تربت حیدریه تا بافق (در شهرستان یزد) به صورت دوخطه پیشنهاد می‌شود. همچنین مسیر ریلی فاصله ایستگاه‌های تربت حیدریه تا شمتیغ نیز به خاطر بهره برداری از پروژه ملی راه‌آهن خواف- هرات و همچنین امکان وجود حجم عظیم جابجایی سنگ آهن از معادن سنگان خواف با ریل، در افق ۱۴۲۴ به صورت دوخطه پیشنهاد می‌شود. به عبارتی کل مسیر ریلی یک خطه بین ایستگاه‌های تحت نظارت راه‌آهن شرق که در محدوده استان خراسان رضوی قرار دارند بایستی تا ۱۴۲۴ به صورت دوخطه درآیند تا جوابگوی تقاضای ریلی این محدوده باشند.
- در ارتباط با زیرساخت‌های محدوده سنگان خواف بایستی اذعان کرد چنانچه بازرگانان و تجار خارجی و حتی داخلی در مسافت‌های دور از استان خراسان رضوی، قصد سفر هوایی به این منطقه را داشته باشند بایستی در فرودگاه مشهد پیاده شده و به صورت زمینی به این منطقه عزیمت کنند که مسیری بسیار طولانی است. در دنیای امروز که زمان، عاملی بسیار مهم و اثرگذار است لذا در راستای توسعه زیرساخت‌های این ناحیه پیشنهاد می‌شود طرح احداث فرودگاهی در سنگان در دستور کار قرار گیرد.

۱۲-۱-۴- تعیین شکل‌بندی کلی الگوی استقرار و نظام سلسه مراتبی مراکز سکونتگاهی (نظام اسکان

جمعیت)

کانون‌های سکونتی در الگوی سازمان فضایی آینده استان خراسان رضوی جایگاه ویژه‌ای دارند، چراکه چگونگی مکان‌گزینی کانون‌های خدمات رفاهی می‌تواند وابسته به بزرگی کانون‌ها و پراکنش فضایی آنها بوده و منبعت از آن روابط و جریان‌های فضایی خاص خود را به وجود آورد. بر این اساس، تعیین شکل‌بندی کلی نظام سلسله‌مراتبی در دو سطح مورد بررسی قرار می‌گیرد. در سطح اول ابتدا به سکونتگاه‌های شهری نیازمند تقویت اشاره شده و سپس به سطح بندی خدمات پیشنهادی برای روستاها پرداخته می‌شود. در سطح سکونتگاه‌های شهری ابتدا سیاست‌های بالادست مرور شده و دیدگاه‌های طرح‌های بالادست در ارتباط با سکونتگاه‌های شهری معلوم شد. در ادامه رشد جمعیت در سکونتگاه‌های کوچک و متوسط استان مورد بررسی قرار گرفته و شهرهای کوچک و میانی نیازمند تقویت معلوم گشت. همچنین نتایج به دست آمده در این زمینه در نهایت با قلمروهای مستعد استقرار جمعیت مورد انطباق قرار گرفت.

در سطح سکونتگاه های روستایی نیز ابتدا پهنه های در معرض خطر حاشیه ای شدن شناسایی شده و سپس جمعیت و تعداد آبادی های دارای جمعیت در پهنه های با خطر حاشیه ای شدن بالا تعیین گشت. در ادامه برای آبادی های معلوم شده در این پهنه ها مراکز تقویت خدمات روستایی پیشنهاد شد. شکل زیر فرآیند دستیابی به الگوی استقرار و نظام سلسله مراتبی مراکز سکونتگاهی را نمایش می دهد.

شکل ۷. فرایند دست یابی به نظام سلسله مراتبی مراکز سکونتگاهی

۱۲-۴-۱- سکونتگاه های شهری نیازمند تقویت

براساس آخرین تقسیمات سیاسی استان خراسان رضوی در سال ۱۴۰۰، تعداد ۲۶ شهر بالای ۱۰ هزار نفر در استان وجود داشته است که دارای جمعیت ۴ میلیون و ۵۲۵ هزار نفری (معادل ۹۴ درصد از جمعیت شهری استان) می باشند و حدود ۳۰۰ هزار نفر جمعیت باقی مانده نیز در ۷۰ شهر دیگر استان توزیع شده اند. از اینرو با توجه به زیاد بودن نقاط شهری استان و محدودیت های پیش بینی جمعیت، صرفاً جمعیت ۲۶ شهر بالای ۱۰ هزار نفر استان در سال های آینده تا سال ۱۴۲۵ پیش بینی شده است. از طرفی به منظور دقیقتر بودن و تحلیل درست از برآوردها، پیش بینی جمعیت شهرهای بالای ده هزار نفر تا سال ۱۴۱۵ ملاک قرار گرفته شده است. از اینرو براساس پیش بینی های صورت گرفته، اندازه شهرها در سال ۱۴۱۵ مطابق جدول ذیل تعیین شده است.

بر اساس پیش بینی های صورت گرفته، کلانشهر مشهد در سال ۱۴۱۵ با جمعیت ۳ میلیون و ۸۰۰ هزار نفری شهر اول استان خراسان رضوی خواهد بود و همچنان در سطح نخست، مرکز هدایت و توسعه استان را برعهده

خواهد داشت. بعد از کلانشهر مشهد، شهرهای نیشابور و سبزوار همچنان به عنوان شهر بزرگ میانی در سطح دوم قرار خواهند داشت. شهرهای تربت جام، تربت حیدریه و کاشمر به عنوان شهر متوسط در سطح سوم خواهند بود. ۶ شهر قوچان، تایباد، گلپه‌ار، چناران، سرخس و گناباد به عنوان شهرهای متوسط کوچک در سطح چهارم قرار خواهند گرفت. ۶ شهر خواف، فریمان، طرقبه، درگز، بردسکن و شاندیز به عنوان شهرهای کوچک در سطح پنجم خواهند بود و در نهایت ۸ شهر فیض آباد، سنگان، نقاب، کاریز، مشهد ریزه، خلیل آباد، خرو و بجستان به عنوان شهرهای روستا - شهر در سطح ششم قرار خواهند گرفت. لازم به ذکر است با در نظر داشتن روند رو به رشد جمعیت شهرهایی با کمتر از ده هزار نفر در سال ۱۳۹۵ (بازار-شهر) انتظار می‌رود تا سال ۱۴۱۵ این شهرها جمعیتی بیشتر از ۱۰ هزار نفر را داشته و در دسته روستا-شهر قرار بگیرند.

با در نظر گرفتن پیش بینی رشد جمعیت سکونتگاه‌ها و انطباق با پهنه‌های اولویت دار استقرار جمعیت و نیز پهنه‌های تمرکز جمعیت، تعداد ۱۷ شهر میانی و کوچک نیازمند تقویت تا سال ۱۴۱۵ شناسایی شده است که از این تعداد ۵ شهر میانی (سبزوار، نیشابور، تربت جام، کاشمر و تربت حیدریه) که بالای ۱۰۰ هزار نفر جمعیت دارند و ۱۲ شهر کوچک (گناباد، سرخس، چناران، گلپه‌ار، تایباد، قوچان، شاندیز، بردسکن، طرقبه، درگز، خواف و فریمان) نیز بین ۲۵-۱۰۰ هزار نفر جمعیت دارند.

جدول ۲۵. سکونتگاه های شهری (میانی و کوچک) نیازمند تقویت

روند تغییرات اندازه شهری	سلسله مراتب اندازه شهری سال ۱۴۱۵	سلسله مراتب اندازه شهری سال ۱۳۹۵	نرخ رشد ۱۳۹۵-۱۴۱۵	جمعیت سال ۱۴۱۵	جمعیت سال ۱۳۹۵	شهر	شهرستان	ناحیه آمایشی	
ثابت	کلانشهر	کلانشهر	۱.۱۳	۳۸۲۹۳۵۴	۳۰۵۹۹۸۶	مشهد	مشهد	مشهد	۱
ثابت	شهر بزرگ میانی	شهر بزرگ میانی	۰.۶۳	۲۹۹۴۶۳	۲۶۴۳۷۵	نیشابور	نیشابور	نیشابور	۲
ثابت	شهر بزرگ میانی	شهر بزرگ میانی	۰.۷۴	۲۸۲۳۹۹	۲۴۳۷۰۰	سبزوار	سبزوار	سبزوار	۳
ثابت	شهر متوسط	شهر متوسط	۰.۹۶	۱۶۹۶۵۵	۱۴۰۰۴۹	ترتیب حیدریه	ترتیب حیدریه	مرکزی و جنوب	۴
ثابت	شهر متوسط	شهر متوسط	۰.۸۵	۱۲۱۰۸۰	۱۰۲۲۸۲	کاشمر	کاشمر	مرکزی و جنوب	۵
ثابت	شهر متوسط	شهر متوسط	۰.۵۵	۱۱۲۰۵۸	۱۰۰۴۴۹	ترتیب جام	ترتیب جام	ترتیب جام و تایباد	۶
کاهشی	شهر متوسط کوچک	شهر متوسط	-۰.۱۰	۹۹۴۹۸	۱۰۱۶۰۴	قوچان	قوچان	قوچان و درگز	۷
ثابت	شهر متوسط کوچک	شهر متوسط کوچک	۱.۸۹	۸۲۲۳۸	۵۶۵۶۲	تایباد	تایباد	ترتیب جام و تایباد	۸
ارتقاء	شهر متوسط کوچک	شهر کوچک	۲.۸۲	۶۴۳۳۰	۳۶۸۷۷	گلبهار	گلبهار	مشهد	۹
ثابت	شهر متوسط کوچک	شهر متوسط کوچک	۰.۸۸	۶۴۱۷۸	۵۳۸۷۹	چناران	چناران	مشهد	۱۰
ارتقاء	شهر متوسط کوچک	شهر کوچک	۱.۲۸	۵۴۳۷۳	۴۲۱۷۹	سرخس	سرخس	سرخس	۱۱
ارتقاء	شهر متوسط کوچک	شهر کوچک	۱.۲۳	۵۲۱۱۴	۴۰۷۷۳	گناباد	گناباد	مرکزی و جنوب	۱۲
ثابت	شهر کوچک	شهر کوچک	۱.۹۲	۴۸۵۷۲	۳۳۱۸۹	خواف	خواف	مرکزی و جنوب	۱۳
ثابت	شهر کوچک	شهر کوچک	۰.۸۳	۴۶۶۰۱	۳۹۵۱۵	فریمان	فریمان	مشهد	۱۴
ارتقاء	شهر کوچک	روستا-شهر	۲.۲۸	۳۵۶۶۷	۲۲۷۱۶	طرقبه	طرقبه شاندیز	مشهد	۱۵
ثابت	شهر کوچک	شهر کوچک	-۰.۲۰	۳۵۳۱۹	۳۶۷۶۲	درگز	درگز	قوچان و درگز	۱۶
ثابت	شهر کوچک	شهر کوچک	۰.۷۴	۳۲۷۲۸	۲۸۲۳۳	بردسکن	بردسکن	مرکزی و جنوب	۱۷
ارتقاء	شهر کوچک	روستا-شهر	۲.۳۷	۲۷۲۳۵	۱۷۰۵۳	شاندیز	طرقبه شاندیز	مشهد	۱۸
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۰.۸۶	۲۱۵۲۴	۱۸۱۲۰	فیض آباد	مه ولات	مرکزی و جنوب	۱۹

روند تغییرات اندازه شهری	سلسله مراتب اندازه شهری سال ۱۴۱۵	سلسله مراتب اندازه شهری سال ۱۳۹۵	نرخ رشد ۱۴۱۵-۱۳۹۵	جمعیت سال ۱۴۱۵	جمعیت سال ۱۳۹۵	شهر	شهرستان	ناحیه آمایشی	
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۱.۹۶	۱۸۳۶۰	۱۲۴۴۳	سنگان	خواف	مرکزی و جنوب	۲۰
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۰.۹۴	۱۷۸۲۰	۱۴۷۸۳	نقاب	جوین	سبزوار	۲۱
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۱.۸۳	۱۵۹۵۶	۱۱۱۰۲	کاریز	تایباد	ترت جام و تایباد	۲۲
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۲.۱۹	۱۵۵۷۰	۱۰۱۰۵	مشهد ریزه	تایباد	ترت جام و تایباد	۲۳
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۰.۹۴	۱۵۳۶۱	۱۲۷۵۱	خلیل آباد	خلیل آباد	مرکزی و جنوب	۲۴
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۰.۴۴	۱۴۷۸۲	۱۳۵۳۵	خرو	زبرخان	نیشابور	۲۵
ثابت	روستا-شهر	روستا-شهر	۰.۵۱	۱۳۰۰۴	۱۱۷۴۱	بجستان	بجستان	مرکزی و جنوب	۲۶

۱۲-۱-۴-۲- سکونتگاه های روستایی نیازمند تقویت

حدود ۶۰ درصد از مساحت استان خراسان رضوی با بیش از ۱۲۰۰ روستا (معادل ۴۱ درصد از روستاهای استان) با جمعیتی حدود ۳۳۷ هزار نفر (معادل ۲۱ درصد از جمعیت روستایی استان) در پهنه های خطر خالی شدن قرار گرفته اند که بیشترین جمعیت در خطر خالی شدن به ترتیب مربوط به شهرستان های نیشابور (با ۱۰۱ روستا و جمعیت ۳۲ هزار نفری)، سرخس (با ۴۹ روستا و جمعیت ۲۵ هزار نفری)، مشهد (با ۷۵ روستا و جمعیت ۲۴ هزار نفری) و قوچان (با ۸۶ روستا و جمعیت ۲۴ هزار نفری) می باشد. همچنین ۷۸ درصد از روستاهای شهرستان ششتمد، ۷۷ درصد از روستاهای شهرستان کلات، ۷۶ درصد روستاهای شهرستان داورزن، ۷۴ درصد روستاهای شهرستان گناباد و ۷۴ درصد روستاهای شهرستان بجستان در پهنه خطر خالی شدن قرار گرفته اند که بیشترین درصد را در سطح شهرستان های استان دارند. این درحالیست که از ۱۲۰۴ روستای در خطر خالی شدن، ۱۰۱ روستا مربوط به شهرستان نیشابور (معادل ۹ درصد)، ۸۶ روستا مربوط به شهرستان (معادل ۷ درصد)، ۸۴ روستا مربوط به شهرستان درگز (معادل ۷ درصد) و ۷۵ روستا مربوط به شهرستان مشهد (معادل ۶ درصد) می باشند.

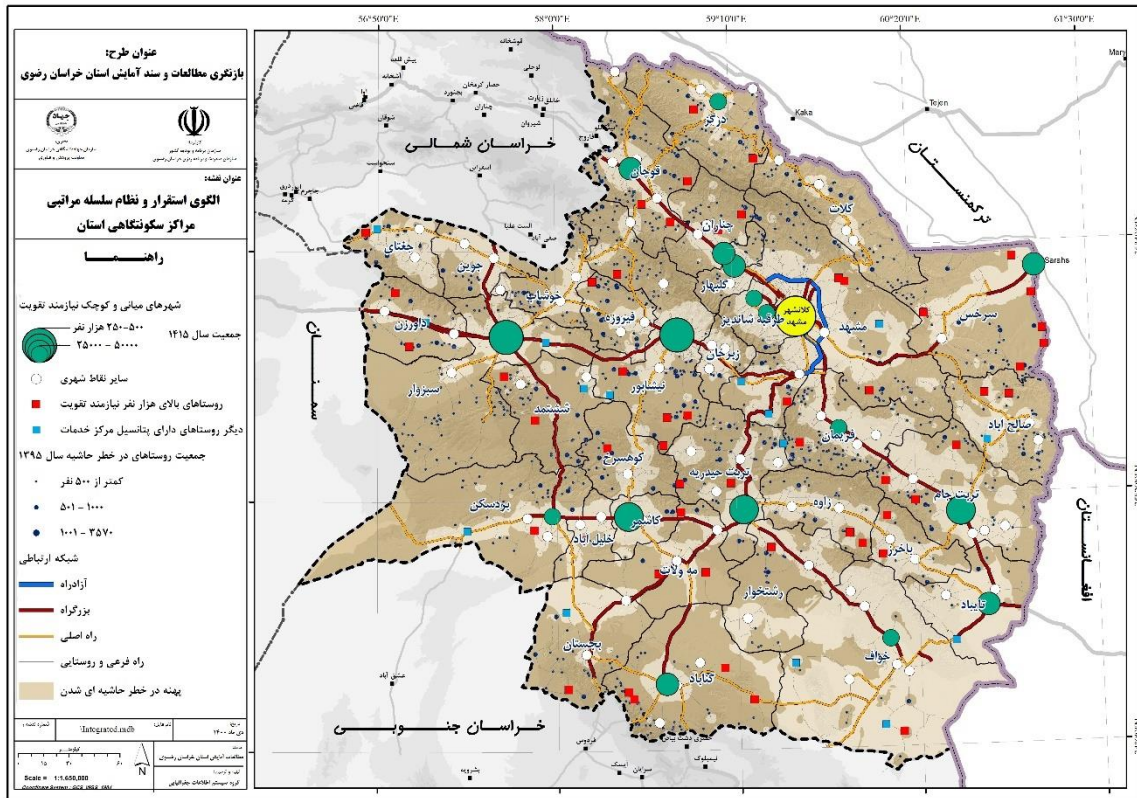
از میان روستاهای واقع در پهنه خطر خالی شدن، تعدادی از آنها (۵۲ روستا) که بالای هزار نفر جمعیت داشته و از موقعیت مناسب، دسترسی به روستاهای پیرامون و قرارگیری در نواحی با تمرکز سکونتگاه های روستایی برخوردارند، شناسایی شده است که نیازمند تقویت می باشند. در این بین شهرستان سرخس با ۶ روستا (تام رسول- پس کمر- سنگر- قوش سربوزی- شیرتیه- بزنگان)، شهرستان نیشابور با ۵ روستا (فدیشه- ریگی- گلبوی پایین- بزق- سرچاه) و شهرستان های مشهد (سرغایه- جگری- تبادکان- چهل من سنگ سفلی) و گناباد هر یک با ۴ روستا (نوده پشتک- گیسور نوسازی- زبید- سنو) نیازمند تقویت بیشترین تعداد را در سطح استان به خود اختصاص داده اند. این موضوع نشان می دهد که بیش از یک سوم روستاهای نیازمند تقویت در ۴ شهرستان مشهد، نیشابور، سرخس و گناباد می باشند. لازم به ذکر است در برخی از شهرستان ها، تعدادی از روستاهای پر جمعیت بالای هزار نفر که در پهنه خطر خالی شدن نیستند ولی با توجه به موقعیت و دسترسی مناسب به روستاهای در خطر خالی شدن نیز شناسایی شده اند که با رنگ آبی در نقشه مشخص شده اند.

جدول ۲۶. تعیین مرکز خدمات روستایی

شهرستان	مساحت شهرستان (کیلومتر مربع)	جمعیت در خطر حاشیه ای شدن	جمعیت روستایی	جمعیت کل	درصد از جمعیت روستایی شهرستان	درصد از جمعیت کل شهرستان	جمعیت شهری	تعداد روستاهای در خطر حاشیه ای شدن	تعداد روستاهای شهرستان	درصد از تعداد روستاهای شهرستان	خطر حاشیه ای بالای هزار نفر در	جمعیت روستاهای بالای هزار نفر در خطر حاشیه	تعداد روستای نیازمند تقویت	نام روستاهای نیازمند تقویت	مجموع جمعیت
باخرز	۱۶۹۳	۴۰۴۴	۳۶۳۱۴	۴۶۹۷۸	۱۱.۱	۸.۶	۱۰۶۶۴	۹	۵۲	۱۷.۳	۲	۲۱۱۸	۲	روستاهای سنقرآباد و تورانه	۲۱۱۸
بجستان	۳۷۹۲	۶۴۱۹	۱۵۹۴۸	۳۱۱۱۵	۴۰.۲	۲۰.۶	۱۵۱۶۷	۲۲	۳۱	۷۱.۰	۰	۰	۱	روستای جزین	۲۰۶۸
بردسکن	۷۱۲۶	۸۰۳۹	۳۸۹۶۸	۷۵۴۷۰	۲۰.۶	۱۰.۷	۳۶۵۰۲	۴۳	۸۹	۴۸.۳	۱	۱۱۹۹	۱	شاهرخ آباد	۱۱۹۹
تایباد	۳۱۲۵	۱۱۶۶	۴۷۳۳۰	۱۲۵۰۹۹	۲.۵	۰.۹	۷۷۷۶۹	۶	۴۰	۱۵.۰	۰	۰	۰		
تربت جام	۴۹۶۶	۱۳۶۷۹	۹۸۹۸۷	۲۲۴۲۱۰	۱۳.۸	۶.۱	۱۲۵۲۲۳	۵۲	۱۴۸	۳۷.۷	۳	۳۹۶۴	۳	موسی آباد-رونج-قلعه شیر	۳۹۶۴
تربت حیدریه	۳۶۸۱	۱۵۵۹۶	۷۲۰۶۹	۲۲۴۵۶۶	۲۱.۶	۶.۹	۱۵۲۴۹۷	۴۴	۱۳۰	۳۳.۸	۲	۳۸۲۴	۲	حصار-صنوبر-	۳۸۲۴
جغتای	۱۷۱۶	۸۵۵۳	۳۷۴۵۷	۴۹۱۷۲	۲۲.۸	۱۷.۴	۱۱۷۱۵	۲۰	۵۳	۳۷.۷	۱	۱۲۲۶	۱	حسین آباد	۱۲۲۶
جوین	۱۶۵۳	۶۱۶۲	۳۵۶۸۳	۵۴۲۹۰	۱۷.۳	۱۱.۴	۱۸۶۰۷	۱۶	۴۸	۳۳.۳	۰	۰	۰		
چناران	۲۰۷۸	۹۵۹۹	۲۶۶۹۴	۸۸۴۹۴	۳۶.۰	۱۰.۸	۶۱۸۰۰	۲۲	۸۵	۲۵.۹	۲	۵۳۴۷	۲	بقمچ- قزل حصار	۵۳۴۷
خلیل آباد	۱۱۲۱	۱۵۹۸	۳۲۴۶۷	۵۱۶۷۸	۴.۹	۳.۱	۱۹۲۱۱	۵	۲۴	۲۰.۸	۱	۱۰۸۳	۱	کاهه	۱۰۸۳
خواف	۹۸۲۷	۴۴۲۵	۶۷۰۹۴	۱۳۸۸۶۰	۶.۶	۳.۲	۷۱۷۶۶	۱۶	۸۴	۱۹.۰	۱	۱۱۲۲	۱	چاه زول	۱۱۲۲
خوشاب	۱۷۴۹	۹۶۸۶	۲۰۸۹۰	۳۳۸۳۲	۴۶.۴	۲۸.۶	۱۲۹۴۲	۴۲	۶۲	۶۷.۷	۰	۰	۰		
داورزن	۲۴۲۰	۹۵۱۴	۱۸۱۱۵	۲۱۸۹۳	۵۲.۵	۴۳.۵	۳۷۷۸	۲۸	۳۷	۷۵.۷	۲	۲۵۶۸	۲	بیزه- چشم	۲۵۶۸
درگز	۳۷۷۷	۱۹۵۱۶	۲۸۶۲۳	۷۲۲۵۸	۶۸.۲	۲۷.۰	۴۴۳۳۵	۸۴	۱۲۹	۶۵.۱	۲	۲۲۲۲	۲	تاج الدین- تیرگان	۲۲۲۲

شهرستان	مساحت شهرستان (کیلومتر مربع)	جمعیت در خطر حاشیه ای شدن	جمعیت روستایی	جمعیت کل	درصد از جمعیت روستایی شهرستان	درصد از جمعیت کل شهرستان	جمعیت شهری	تعداد روستاهای در خطر حاشیه ای شدن	تعداد روستاهای شهرستان	درصد از تعداد روستاهای شهرستان	خطر حاشیه ای	تعداد روستاهای بالای هزار نفر در خطر حاشیه	جمعیت روستاهای بالای هزار نفر در خطر حاشیه	تعداد روستای نیازمند تقویت	نام روستاهای نیازمند تقویت	مجموع جمعیت
رشتخوار	۳۵۹۸	۵۰۷۶	۴۶۵۲۲	۶۰۶۸۶	۱۰.۹	۸.۴	۱۴۱۶۴	۱۹	۵۷	۳۳.۳	۱	۱۰۱۱	۱	کت	۱۰۱۱	
زاوه	۲۵۷۵	۹۶۰۰	۵۶۵۴۵	۶۷۶۵۴	۱۷.۰	۱۴.۲	۱۱۱۰۹	۲۲	۶۷	۳۲.۸	۲	۱۲۶۳	۲	بیدوی-قلعه آقا حسن	۱۲۶۳	
زبرخان	۱۰۰۱	۱۸۷۴	۳۰۰۴۸	۵۶۵۹۸	۶.۲	۳.۳	۲۶۵۵۰	۱۰	۵۸	۱۷.۲	۰	۰	۰		۰	
سبزوار	۷۱۰۱	۱۰۲۲۸	۳۴۹۷۹	۲۸۲۷۰۷	۲۹.۲	۳.۶	۲۴۷۷۲۸	۶۲	۱۱۰	۵۶.۴	۰	۰	۰		۰	
سرخس	۵۳۹۷	۲۴۹۵۱	۵۳۹۰۳	۹۷۳۲۳	۴۶.۳	۲۵.۶	۴۳۴۲۰	۴۹	۷۷	۶۳.۶	۶	۱۲۰۲۱	۶	تام رسول- پس کمر- سنگر-قوش سربوزی- شیر تپه-بزنگان	۱۲۰۲۱	
ششتمد	۳۰۵۳	۱۳۶۴۱	۱۹۲۵۹	۲۴۲۴۹	۷۰.۸	۵۶.۳	۴۹۹۰	۳۹	۵۰	۷۸.۰	۲	۲۴۳۳	۲	مچ- کیندور	۲۴۳۳	
صالح آباد	۳۱۸۳	۱۲۹۸۰	۳۳۵۴۰	۴۳۴۲۶	۳۸.۷	۲۹.۹	۹۸۸۶	۵۳	۸۹	۵۹.۶	۱	۱۰۴۸	۲	درازاب سفلی - ممیزاب	۲۱۲۷	
طرقبه شاندیز	۱۱۵۸	۲۰۷۲	۲۹۸۵۲	۶۹۶۲۱	۶.۹	۳.۰	۳۹۷۶۹	۷	۴۹	۱۴.۳	۰	۰	۰		۰	
فریمان	۳۳۵۶	۹۳۹۵	۳۹۹۷۰	۹۸۹۳۶	۲۳.۵	۹.۵	۵۸۹۶۶	۷۶	۱۴۰	۵۴.۳	۱	۶۳۳	۱	سردشت	۶۳۳	
فیروزه	۱۶۰۹	۱۱۵۳۱	۲۸۵۹۶	۴۰۰۷۰	۴۰.۳	۲۸.۸	۱۱۴۷۴	۳۷	۸۲	۴۵.۱	۱	۱۲۵۷	۱	مرزان	۱۲۵۷	
قوچان	۳۸۴۸	۲۱۷۸۱	۶۳۵۳۸	۱۷۴۴۷۸	۳۴.۳	۱۲.۵	۱۱۰۹۴۰	۸۶	۱۷۰	۵۰.۶	۱	۱۱۸۳	۳	عمارت-دوغایی-شفیع	۳۶۵۴	
کلات	۳۵۰۳	۱۱۵۰۸	۱۸۳۱۳	۳۶۲۱۴	۶۲.۸	۳۱.۸	۱۷۹۰۱	۴۹	۶۴	۷۶.۶	۰	۰	۰	۰.۰.۰	۰	
کاشمر	۱۱۵۰	۱۵۷۵	۳۶۸۰۹	۱۴۳۶۱۰	۴.۳	۱.۱	۱۰۶۸۰۱	۴	۲۶	۱۵.۴	۰	۰	۰	۰.۰.۰	۰	
کوهسرخ	۲۲۰۱	۷۸۱۵	۱۹۳۲۷	۲۵۰۱۴	۴۰.۴	۳۱.۲	۵۶۸۷	۱۶	۲۸	۵۷.۱	۰	۰	۱	اوندرد	۹۹۶	

شهرستان	مساحت شهرستان (کیلومتر مربع)	جمعیت در خطر حاشیه ای شدن	جمعیت روستایی	جمعیت کل	درصد از جمعیت روستایی شهرستان	درصد از جمعیت کل شهرستان	تعداد روستاهای در خطر حاشیه ای شدن	تعداد روستاهای شهرستان	درصد از تعداد روستاهای شهرستان	تعداد روستاهای بالای هزار نفر در خطر حاشیه ای	جمعیت روستاهای بالای هزار نفر در خطر حاشیه	تعداد روستای نیازمند تقویت	نام روستاهای نیازمند تقویت	مجموع جمعیت
گلبهار	۱۰۰۱	۳۶۷۲	۲۰۹۳۰	۶۶۲۰۶	۱۷.۵	۵.۵	۱۹	۸۹	۲۱.۲	۰	۰	۰	۰.۰۰	۰
گناباد	۵۷۸۹	۱۲۷۵۱	۳۴۴۵۴	۸۸۶۲۵	۳۷.۰	۱۴.۴	۶۱	۸۲	۷۴.۴	۴	۵۵۳۳	۴	نوده پشتک- گیسور نوسازی-زبید-سنو	۵۵۳۳
مشهد	۹۱۶۹	۲۳۶۷۲	۳۰۱۴۱۲	۳۳۷۲۳۰ ۹	۷.۹	۰.۷	۷۵	۳۴۸	۲۲.۲	۴	۵۲۱۰	۴	سرغایه-جغری-تبادکان- چهل من سنگ سفلی	۵۲۱۰
مه ولات	۳۳۱۶	۵۴۲۵	۲۹۳۴۸	۵۱۲۹۳	۱۸.۵	۱۰.۶	۱۰	۲۷	۳۷.۰	۲	۲۲۴۵	۲	جنت آباد-خیرآباد-ازغد	۳۵۲۵
نیشابور	۵۷۵۳	۲۸۸۶۹	۱۲۲۹۵۳	۳۹۴۴۶۷	۲۳.۵	۷.۳	۱۰۱	۳۲۵	۳۱.۱	۲	۳۲۰۲	۵	فدیشه-ریگی-گلبوی پایین-بزق-سرچاه	۷۱۸۶

نقشه ۱۹. الگوی استقرار و نظام سلسله مراتبی مراکز سکونتگاهی

۱۲-۱-۵- تبیین الگوی توزیع خدمات اجتماعی (آموزش، سلامت، تامین اجتماعی و...) در سطح مناطق

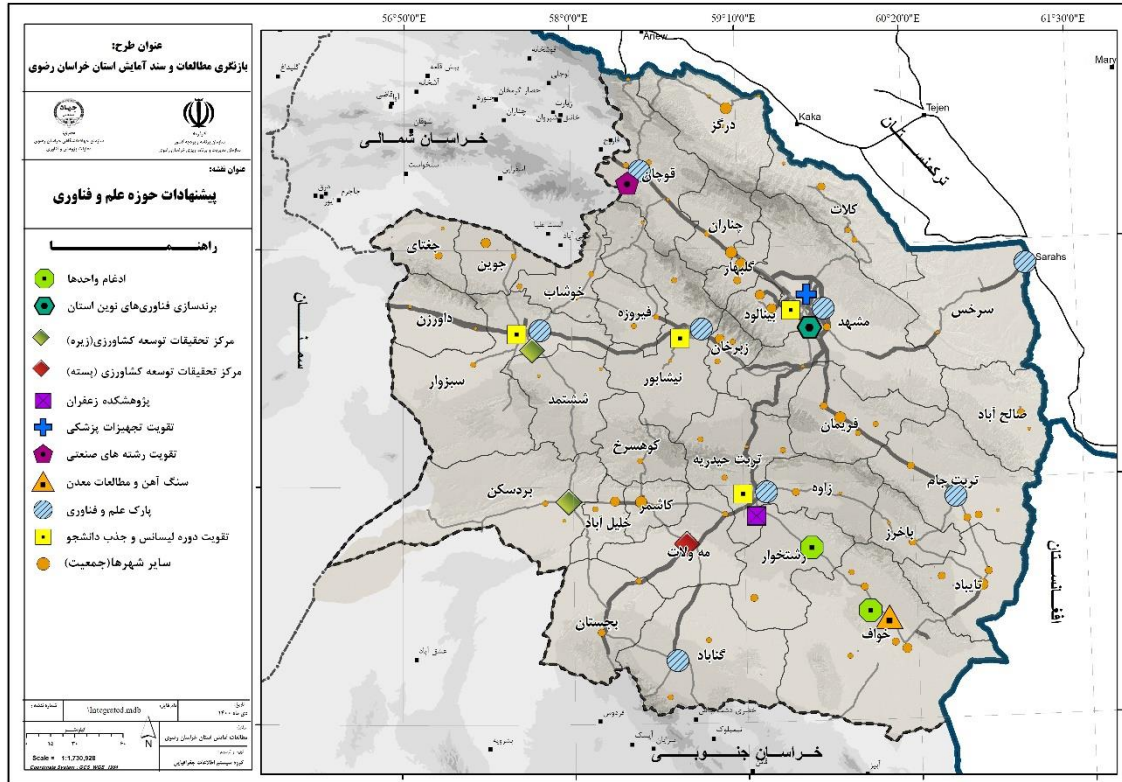
در این بند به بررسی پیشنهادات حوزه های علم و فناوری، تربیت بدنی و بهداشت و درمان پرداخته می شود.

۱۲-۱-۵-۱- علم و فناوری

در حوزه علم و فناوری به منظور توسعه مهارت آموزی، افزایش اشتغال پذیری دانشجویان، گسترش همکاری های آموزشی در سطح منطقه ای، برند سازی فناوری های نوین و مد نظر داشتن سیاست های انقباضی پیشنهادات زیر در سطح استان مطرح می گردد.

جدول ۲۷. توزیع پیشنهادات حوزه علم و فناوری در استان

مناطق آمایشی / شهرستان ها	رویکرد
تقویت دوره لیسانس در مراکز علمی دانشگاهی شرق کشور در مشهد، سبزوار و نیشابور و تربت حیدریه	توسعه مهارت آموزی متناسب با عملکرد تخصصی شهرها و اشتغال پذیری دانشجویان
۱. ایجاد و تاسیس پارک های علم و فناوری، مراکز تحقیقاتی و مراکز رشد علمی و فناوری در شهرهای سبزوار، نیشابور، تربت حیدریه، تربت جام، گناباد، قوچان، سرخس ۲. ایجاد مرکز تحقیقاتی سنگ آهن خواف خصوصا در بخش استخراج و فرآوری ۱. تاسیس رشته معدن در شهر خواف ۲. ایجاد نواحی نوآوری در مشهد، سبزوار، نیشابور و تربت حیدریه ۳. تقویت رشته های صنعتی در قوچان ۴. قطب صنایع غذایی در مشهد ۵. قطب تجهیزات پزشکی کشور در مشهد ۶. تبدیل شدن دانشگاه فردوسی به چند قطب در رشته های مهندسی، کشاورزی، پزشکی، انرژی و اقتصاد	حمایت از ظرفیت های موجود استان در بخش های معدن، صنایع غذایی و کشاورزی در مناطق دارای ظرفیت
۱. جذب دانشجویان بین الملل در مراکز علمی دانشگاهی شرق کشور در مشهد، سبزوار و نیشابور و تربت حیدریه	همکاری های علمی، آموزشی، پژوهشی و فناوری در سطح منطقه ای و جهانی
۱. توسعه و تقویت قطب های علمی - دانشگاهی در شهرهای منتخب مشهد، سبزوار و نیشابور و تربت حیدریه ۲. توسعه پژوهشکده زعفران در تربت حیدریه ۳. ایجاد مراکز تحقیقاتی جهت توسعه محصولات کشاورزی مهم استان در شهرهای دارای مزیت کشاورزی مانند زیره در بردسکن، پسته در مه ولات، فرآوری زیره در سبزوار ۴. برند سازی فناوری های نوین استان در بخش "فناوری اطلاعات و ارتباطات و نرم افزارهای رایانه ای" و حوزه انرژی شامل بخش برق، نفت و گاز و پتروشیمی در حوزه های "سخت افزارهای برق و الکترونیک، لیزر فوتونیک" و "ماشین آلات و تجهیزات پیشرفته	۱. توسعه و تقویت قطب های علمی - دانشگاهی ۲. توسعه محصولات دانش بنیان بر پایه مزیت های رقابتی و قابلیت های دانش و فناوری مناطق با استفاده از ظرفیت شبکه شهرهای همکار ۳. برند سازی فناوری های نوین استان در بخش های دارای مزیت
۱. ادغام واحدهای خواف و رشتخوار ۲. تبدیل واحدهای دانشگاه های پیام نور شهرستان ها به مراکز پژوهشی مورد نیاز شهرستان ۳. تبدیل مراکز آموزش عالی خالی از دانشجو به مراکز رشد و مراکز فناوری	سیاست های انقباضی و عدم توسعه کمی زیرساخت های آموزش عالی

نقشه ۲۰. توزیع پیشنهادات علم و فناوری در استان

۱۲-۵-۲- تربیت بدنی

در استان خراسان رضوی بر اساس ظرفیت و پتانسیل ورزشی هر شهرستان رشته های ورزشی اولویت دار پیشنهادی احصاء گردید که به شرح جدول زیر می باشد.

جدول ۲۸. رشته های اولویت دار ورزشی پیشنهادی استان خراسان رضوی به تفکیک شهرستان

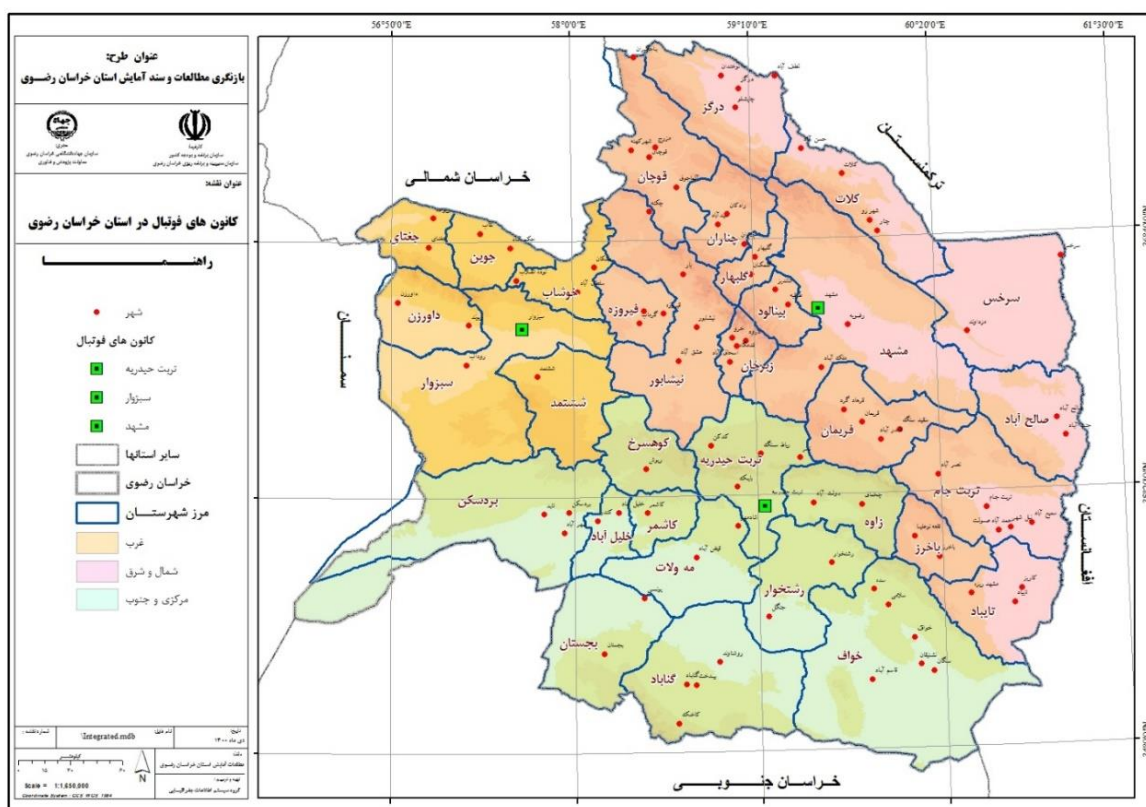
شهرستان	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم	سایر رشته های ورزشی
باخرز	روستایی	همگانی	-	-
بجستان	فوتسال	فوتبال	شطرنج	-
بردسکن	پهلوانی زورخانه ای	بدمینتون	فوتبال	-
بینالود	دو و میدانی	سوار کاری	فوتسال	تیر و کمان
تایباد	کشتی	هندبال	فوتبال	-
ترتیب جام	هندبال	جودو	کشتی	کبده
ترتیب حیدریه	دو و میدانی	کشتی	-	-
جغتای	روستایی	همگانی	-	-

شهرستان	اولویت اول	اولویت دوم	اولویت سوم	سایر رشته های ورزشی
جوین	روستایی	همگانی	-	-
چناران	جودو	کشتی	دوچرخه سواری	-
خلیل آباد	پهلوانی زورخانه ای	بدمینتون	فوتبال	-
خواف	پاورلیفتینگ	فوتبال	همگانی	روستایی
خوشاب	روستایی	همگانی	-	-
داورزن	همگانی	روستایی	هندبال	-
درگز	دو و میدانی	کشتی	-	-
رشتخوار	روستایی	همگانی	-	-
زاوه	روستایی	بومی و محلی	-	-
زبرخان	روستایی	همگانی	-	-
سبزوار	هندبال	کبدی	جودو	-
سرخس	کشتی فرنگی	فوتسال	جودو	تیراندازی با کمان
ششتمد	هندبال	روستایی	دو و میدانی	-
صالح آباد	روستایی	بومی و محلی	-	-
فریمان	کشتی فرنگی	دو و میدانی	پاورلیفتینگ	قایقرانی
فیروزه	کشتی فرنگی	-	-	-
فوجان	جودو	کشتی	دو و میدانی	شطرنج
کلات	کاراته	جودو	-	-
کاشمر	پهلوانی زورخانه ای	بدمینتون	فوتبال	-
کوهسرخ	روستایی	همگانی	-	-
گلبهار	اسکی	جودو	قایقرانی	-
گناباد	فوتسال	فوتبال	شطرنج	-
مشهد	جودو	کشتی	فوتسال	دو و میدانی، بسکتبال، دوچرخه سواری، هندبال، ورزش معلولان، ووشو، کبدی، تیراندازی، تیر و کمان، والیبال، شطرنج، موتورسواری، ژیمناستیک
مه ولات	دو و میدانی	همگانی	-	-
نیشابور	سنگنوردی	بسکتبال	دوچرخه سواری	تیراندازی، تیراندازی با کمان، بدمینتون، والیبال

▪ کانون های پیشنهادی فوتبال

در بخش تربیت بدنی کانون های پیشنهادی فوتبال در سطح استان معرفی می گردد. بر اساس نواحی آمایشی در استان خراسان رضوی و نیز دسترسی سایر شهرستان ها ۳ شهر مشهد، سبزوار و تربت حیدریه به عنوان کانون های پیشنهادی فوتبال در استان شناسایی شدند. بر این اساس شهرستان های تحت پوشش خدمات رسانی کانون های پیشنهادی فوتبال در استان خراسان رضوی عبارتند از:

- شهر مشهد: شهرستان های سرخس، کلات، درگز، قوچان، چناران، بینالود، گلپهار، زیرخان، نیشابور، فیروزه، فریمان، صالح آباد، تربت جام، باخرز و تایباد
- شهر تربت حیدریه: شهرستان های خواف، زاوه، رشتخوار، کوهسرخ، کاشمر، خلیل آباد، بردسکن، گناباد، مه ولات و بجستان
- شهر سبزوار: شهرستان های ششتمد، داورزن، جوین، جغتای و خوشاب

نقشه ۲۱. کانون های پیشنهادی فوتبال در استان خراسان رضوی

۱۲-۵-۳- بهداشت و درمان

در بخش حاضر به آینده نگری و پیش بینی در حوزه بهداشت و درمان به صورت کمی و کیفی پرداخته می شود. برای این منظور ابتدا ابتدا به سیاست های حوزه پیشگیری در بحث بهداشت و درمان اشاره شده و سپس پیش

بینی‌های کمی در این حوزه بر اساس شاخص‌های مختلف برای شهرستان‌ها تا افق طرح مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

• **پیش‌گیری در حوزه بهداشت و درمان**

در حوزه بهداشت و درمان، پیش‌بینی‌های کیفی بر اساس اسناد فرادست، مطالعات پیشین آمایش سرزمین و نظرات نخبگان عبارت است از:

- توسعه و ارتقا همه‌جانبه سلامت بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی (جسمانی، روانی، اجتماعی)؛
 - توسعه خدمات و بیمارستان‌های تخصصی، فوق‌تخصصی و توانمندی‌ها در ارائه خدمات برتر در مراکز اصلی علوم پزشکی استان با هدف کاهش بار وارد شده بر علوم پزشکی مشهد؛
 - بهره‌گیری از فناوری‌های هوش مصنوعی در ارائه مراقبت‌های بهداشتی مقرون به صرفه، در دسترس و عادلانه؛
 - برنامه‌ریزی و ارتقا آمادگی در مواجهه با پاندمیک‌ها.
- علی‌رغم توسعه استانداردهای لازم متناسب با شاخص‌های رشد جمعیتی، رویکرد حاکم در حوزه بهداشت و درمان پیشگیری محور است. در این راستا سیاست‌ها و اقداماتی مطرح می‌گردد.

جدول ۲۹. سیاست‌ها و اقدامات تعریف شده در راستای رویکرد پیش‌گیری محور

سیاست	اقدامات	مجموعه شهری مشهد	مراکز دولتی علوم پزشکی	نواحی مرزی و کمتربرخوردار
تقویت نقش نهادها و همکاری‌های بین‌سازمانی در حوزه سطوح سه‌گانه پیشگیری	اجرای طرح‌های پیشگیرانه نظیر پزشکی خانواده در راستای حفظ و ارتقا سلامت خانواده‌ها		*	*
	بروز رسانی و بهره‌گیری از پرونده‌های الکترونیک سلامت برای شناسایی بیماری و ناهنجاری			*
	ایجاد مراکز بازتوان‌یابی برای کاهش عوارض بیماری‌ها	*	*	*
تمرکز بر پیشگیری سطح اول با تدوین استانداردهای سلامت	انجام اقدامات واکسیناسیون و پایش‌های دوره‌ای سلامت	*	*	*
ترویج آموزش‌های پیشگیری محور	آموزش الگوهای تغذیه سالم و ورزش	*	*	*
	تولید و نشر محصولات فرهنگی		*	*
	ارائه آموزش‌های مبتنی بر تغییر رفتار	*	*	*
تربیت نیروی انسانی مورد نیاز مناطق محروم با تمرکز بر پیشگیری سطح دوم	بکارگیری نیروی انسانی بومی جهت خدمت در مناطق محروم			*
	ارائه خدمات پیشگیرانه و اولیه درمانی توسط بهورزان		*	*

▪ پیش بینی های کمی بهداشت و درمان

در پیش بینی کمی، بر مبنای پیش بینی جمعیتی انجام شده برای افق ۱۴۲۵ و استانداردهای تعریف شده برای شاخص ها، محاسبات لازم انجام شد. پیش بینی برخی از شاخص ها از جمله شاخص ۴ (تعداد تخت فعال)، شاخص ۱۷ (تعداد داروساز) و شاخص ۱۹ (تعداد پرستار) برای افق ۱۴۲۵ و همچنین به تفکیک ۵ سال انجام شد. شاخص های دیگر از جمله شاخص ۵ (نسبت پذیرش بیمار به تخت)، شاخص ۶ (متوسط اقامت بیمار)، شاخص ۷ (بیماردهی بستری)، شاخص ۸ (تعداد مراکز تشخیصی) و شاخص ۱۰ (تعداد مراکز درمانی)، متأثر از شاخص های ۴، ۱۷ و ۱۹ هستند. لذا بهبود و توسعه شاخص های ۴، ۱۷ و ۱۹ منجر به بهبود و توسعه آنها نیز می گردد. شاخص های ۱۵ و ۱۶ (تعداد پزشک عمومی و تعداد پزشک متخصص) قابل پیش بینی نیستند، زیرا محاسبه آنها مبتنی بر تعداد بیمار است. قابل ذکر است که تمام محاسبات بر حفظ شرایط عادی متکی است و وقوع پاندمیک دیگر بر صحت محاسبات اثرگذار خواهد بود.

پیش بینی کیفی بر اساس، قضاوت و تجربه است. بر اساس اسناد فرادست و نظرات نخبگان این حوزه، جهت گیری های آینده استان خراسان رضوی در حوزه بهداشت و درمان مشخص گردید که ارتباط مابین توسعه شاخص ها کمی و حرکت به سمت جهت گیری های کیفی محسوس است.

پیش بینی شاخص ۴: تعداد تخت فعال بیمارستانی

در استاندارد جهانی به ازای هر ۲۰۰ نفر، یک تخت فعال بیمارستانی و در ایران به ازای هر ۱۰۰۰ نفر، ۱.۵ تخت فعال بیمارستانی تعریف شده است. لذا بر اساس استاندارد ایران، پیش بینی ها برای افق ۱۴۲۵ و همچنین مقایسه با وضع موجود (سال ۱۳۹۹) انجام شد.

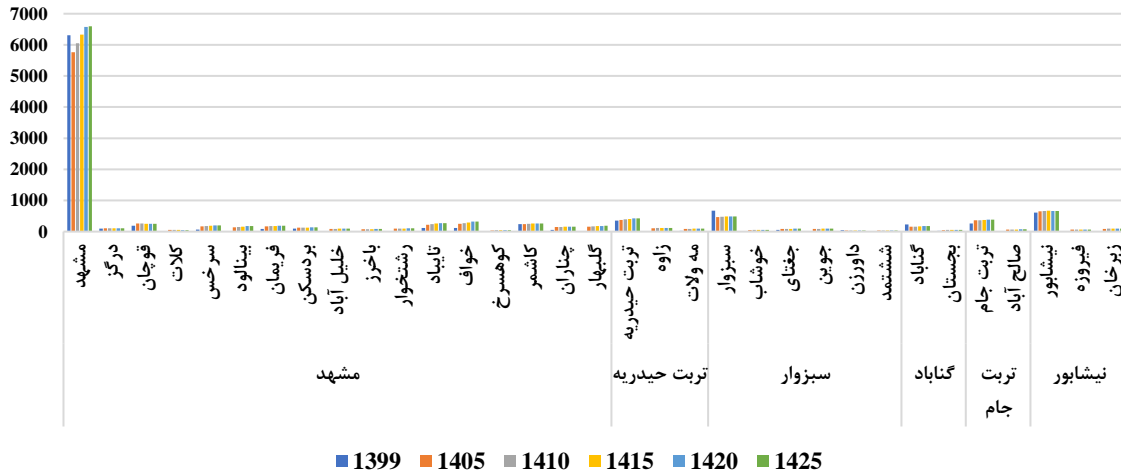
جدول ۳۰. پیش بینی شاخص ۴ در سطح استان خراسان رضوی و دانشگاه های علوم پزشکی استان

وضع موجود در ۱۳۹۹	سال ۱۴۰۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۲۵	
۹۷۲۹	۱۰۸۷۰	۱۱۳۳۷	۱۱۷۶۵	۱۲۱۳۶	۱۲۱۷۰	استان خراسان رضوی
۷۴۴۶	۸۱۰۵	۸۴۹۲	۸۸۶۰	۹۱۹۱	۹۲۱۵	علوم پزشکی مشهد
۳۷۸	۵۶۹	۵۹۳	۶۱۵	۶۳۶	۶۴۰	علوم پزشکی تربت حیدریه
۶۹۹	۷۵۹	۷۷۷	۷۹۲	۸۰۲	۸۰۴	علوم پزشکی سبزوار
۲۵۴	وضع موجود تا پایان افق طرح، پاسخگو است.					علوم پزشکی گناباد
۲۵۶	۴۳۰	۴۳۸	۴۴۶	۴۵۲	۴۵۶	علوم پزشکی تربت جام
۶۱۵	۸۰۲	۸۲۲	۸۳۰	۸۳۰	۸۳۰	علوم پزشکی نیشابور

جدول ۳۱. پیش بینی شاخص ۴ در سطح شهرستان های استان خراسان رضوی

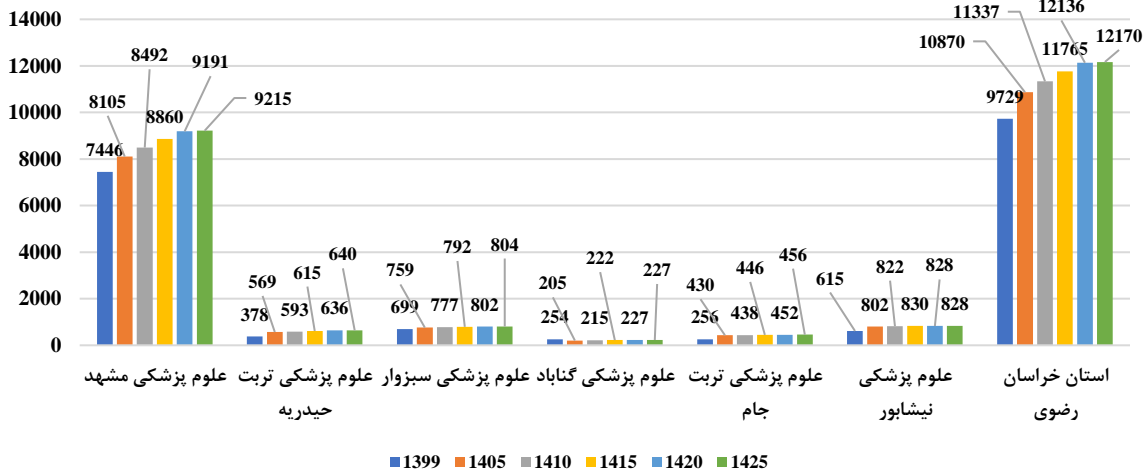
شهرستان	سال ۱۳۹۹	سال ۱۴۰۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۲۵
مشهد	۶۳۰۶	۵۷۵۹	۶۰۵۴	۶۳۲۹	۶۵۷۲	۶۵۹۲
درگز	۱۰۰	۱۱۰	۱۰۷	۱۰۵	۱۰۵	۱۰۴
قوچان	۱۹۲	۲۶۱	۲۵۹	۲۵۳	۲۵۱	۲۵۰
کلات	۱۸	۵۴	۵۲	۵۰	۴۷	۴۵

شهرستان	سال ۱۳۹۹	سال ۱۴۰۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۲۵
سرخس	۶۴	۱۷۰	۱۸۰	۱۹۰	۱۹۹	۲۰۰
طرقبه و شاندیز	۰	۱۳۵	۱۴۸	۱۶۲	۱۷۶	۱۷۶
فریمان	۸۷	۱۶۷	۱۷۵	۱۸۲	۱۸۹	۱۹۰
بردسکن	۹۹	۱۲۵	۱۲۸	۱۳۱	۱۳۴	۱۳۵
خلیل آباد	۱۸	۸۷	۹۰	۹۳	۹۵	۹۶
باخرز	۳	۷۷	۷۸	۸۰	۸۱	۸۲
رشتخوار	۱۸	۹۸	۹۹	۱۰۱	۱۰۳	۱۰۴
تایباد	۱۲۲	۲۲۵	۲۴۳	۲۶۰	۲۷۴	۲۷۲
خواف	۱۲۰	۲۵۱	۲۷۳	۲۹۶	۳۲۲	۳۲۴
کوهسرخ	۰	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۲
کاشمر	۲۴۳	۲۴۴	۲۵۱	۲۵۶	۲۵۹	۲۵۹
چناران	۵۶	۱۴۴	۱۴۹	۱۵۳	۱۵۷	۱۵۸
گلبهار		۱۵۹	۱۶۷	۱۷۶	۱۸۴	۱۸۵
تربت حیدریه	۳۵۲	۳۷۵	۳۹۲	۴۰۸	۴۲۵	۴۲۹
زاوه	۰	۱۰۸	۱۱۲	۱۱۵	۱۱۷	۱۱۷
مه ولات	۲۶	۸۶	۸۹	۹۲	۹۴	۹۴
سبزوار	۶۷۲	۴۶۶	۴۷۸	۴۸۵	۴۸۷	۴۸۷
ششتمد		۳۶	۳۶	۳۶	۳۷	۳۷
خوشاب	۰	۵۰	۵۰	۵۱	۵۱	۵۱
جغتای	۵۲	۸۲	۸۵	۸۸	۹۱	۹۲
جوین	۰	۸۸	۹۱	۹۵	۹۸	۹۹
داورزن	۴۷	۳۶	۳۷	۳۸	۳۸	۳۸
گناباد	۲۲۸	۱۵۵	۱۶۳	۱۷۰	۱۷۵	۱۷۵
بجستان	۲۶	۵۰	۵۱	۵۲	۵۲	۵۲
تربت جام	۲۵۶	۳۶۲	۳۶۹	۳۷۵	۳۸۱	۳۸۴
صالح آباد	۰	۶۸	۶۹	۷۰	۷۲	۷۲
نیشابور	۶۱۵	۶۵۰	۶۶۶	۶۷۱	۶۶۷	۶۶۴
فیروزه	۰	۶۲	۶۴	۶۶	۶۸	۶۸
زبرخان	۰	۹۰	۹۲	۹۳	۹۳	۹۵

شکل ۸. پیش بینی روند شاخص ۴ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در شهرستان های استان خراسان رضوی

در شهرستان مشهد، تعداد تخت فعال بیمارستانی تا افق ۱۴۱۵ برای جمعیت ساکن پاسخگو خواهد بود. در حوزه تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی مشهد، تا سال ۱۴۰۵ بیشترین رشد باید در شهرستان های سرخس و خواف اتفاق افتد (جدا از شهرستان طرقله و شانديز). در حوزه تحت مدیریت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد، تعداد تخت در سال ۱۳۹۹ تا پایان افق طرح پاسخگو خواهد بود.

شکل ۹. پیش بینی روند شاخص ۴ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در دانشگاه های علوم پزشکی استان خراسان رضوی

برای رسیدن به حالت استاندارد، از سال ۱۳۹۹ به سال ۱۴۰۵ بالاترین میزان رشد باید در حوزه تحت مدیریت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تربت حیدریه صورت گیرد. پس از رسیدن به حالت استاندارد در سال ۱۴۰۵، میزان رشد در طول سال‌ها تا افق ۱۴۲۵ کاهش می‌یابد.

جدول ۳۲. میزان رشد شاخص ۴ طی سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در استان خراسان رضوی و دانشگاه‌های علوم

پزشکی استان

از سال ۱۴۲۰ به ۱۴۲۵	از سال ۱۴۱۵ به ۱۴۲۰	از سال ۱۴۱۰ به ۱۴۱۵	از سال ۱۴۰۵ به ۱۴۱۰	از سال ۱۳۹۹ به ۱۴۰۵	
٪۰.۲	٪۳	٪۳.۶	٪۴.۱	٪۱۰.۴	استان خراسان رضوی
٪۰.۲	٪۳.۶	٪۴.۱	٪۴.۵	٪۸.۱	علوم پزشکی مشهد
٪۰.۶	٪۳.۳	٪۳.۵	٪۴	٪۳۳.۵	علوم پزشکی تربت حیدریه
٪۰.۲	٪۱.۲	٪۱.۸	٪۲.۳	٪۷.۹	علوم پزشکی سبزوار
-	-	-	-	-	علوم پزشکی گناباد
٪۰.۸	٪۱.۳	٪۱.۷	٪۱.۸	٪۴۰	علوم پزشکی تربت جام
۰	۰	٪۰.۹	٪۲.۴	٪۲۳.۳	علوم پزشکی نیشابور

پیش بینی شاخص ۱۷: تعداد داروساز به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر

در استاندارد جهانی، به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت ۳۳ داروساز تعریف شده است. بر این اساس کلیه دانشگاه‌های علوم پزشکی استان با کمبود شدید داروساز در وضع موجود مواجه هستند. لذا برای رسیدن به وضعیت استاندارد تا سال ۱۴۰۵ باید در مجموعه استان خراسان رضوی رشد ٪۸۸.۳۸ در تعداد داروساز صورت گیرد.

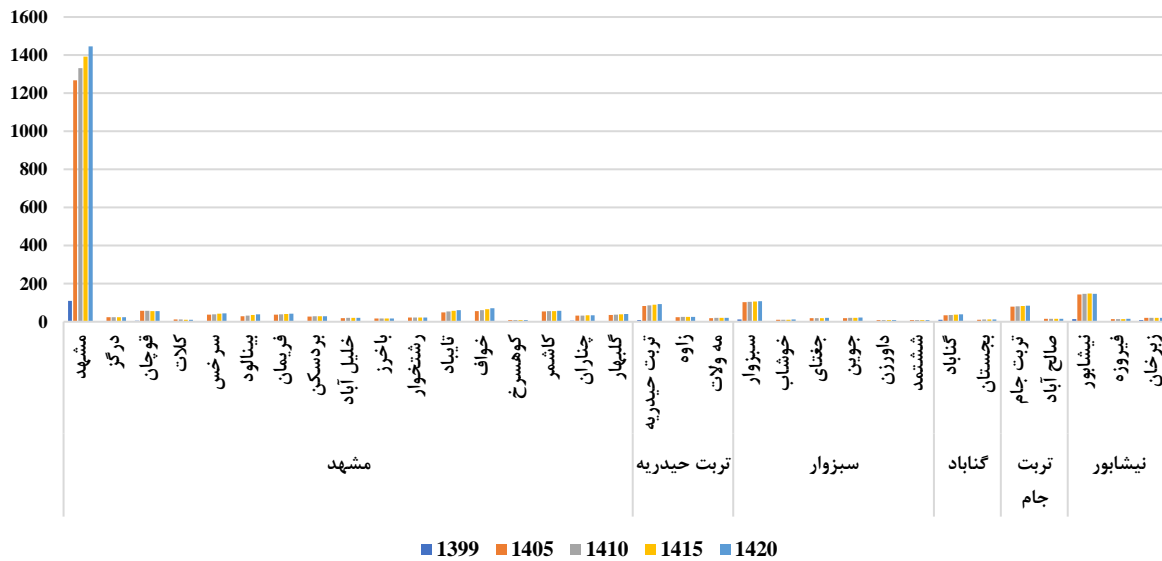
جدول ۳۳. پیش بینی شاخص ۱۷ در سطح استان خراسان رضوی و دانشگاه‌های علوم پزشکی استان

سال ۱۴۲۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۰۵	سال ۱۳۹۹	
۲۶۷۸	۲۶۷۰	۲۵۸۸	۲۴۹۳	۲۳۹۱	۲۰۸	استان خراسان رضوی
۲۰۲۷	۲۰۲۲	۱۹۴۹	۱۸۶۸	۱۷۸۳	۱۴۴	علوم پزشکی مشهد
۱۴۱	۱۴۰	۱۳۵	۱۳۰	۱۲۵	۹	علوم پزشکی تربت حیدریه
۱۷۷	۱۷۶	۱۷۴	۱۷۱	۱۶۷	۱۵	علوم پزشکی سبزوار
۵۱	۵۰	۴۹	۴۷	۴۵	۱۳	علوم پزشکی گناباد
۱۰۰	۱۰۰	۹۸	۹۶	۹۵	۲	علوم پزشکی تربت جام
۱۸۳	۱۸۳	۱۸۳	۱۸۱	۱۷۶	۲۵	علوم پزشکی نیشابور

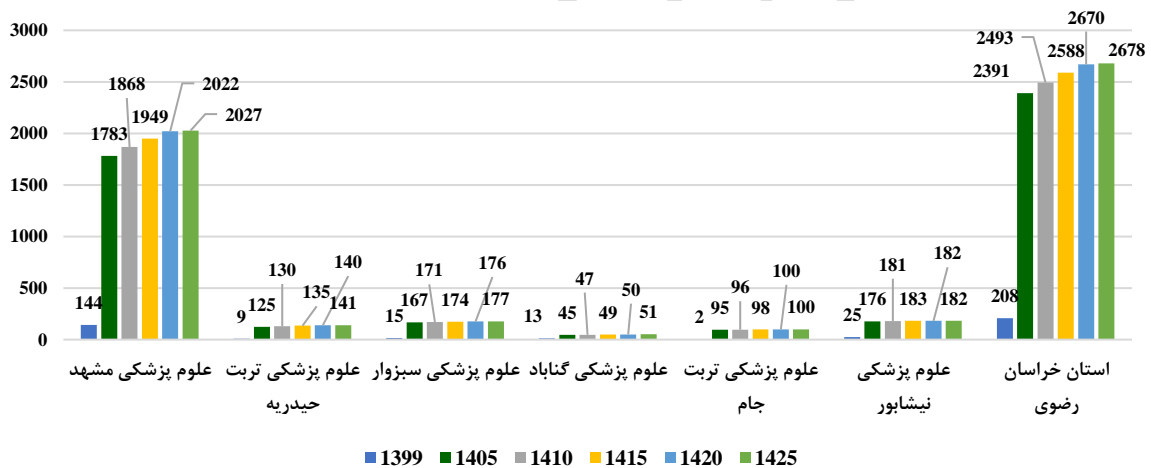
جدول ۳۴. پیش بینی شاخص ۱۷ در شهرستان‌های استان خراسان رضوی

سال ۱۴۲۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۰۵	سال ۱۳۹۹	شهرستان
۱۴۵۰	۱۴۴۶	۱۳۹۲	۱۳۳۲	۱۲۶۷	۱۰۹	مشهد
۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۴	۳	درگز
۵۵	۵۵	۵۶	۵۷	۵۷	۶	قوچان

شهرستان	سال ۱۳۹۹	سال ۱۴۰۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۲۵
کلات	۱	۱۲	۱۱	۱۱	۱۰	۱۰
سرخس	۱	۳۷	۴۰	۴۲	۴۴	۴۴
طرقبه و شانديز	۱	۳۰	۳۳	۳۶	۳۹	۳۹
فريمان	۴	۳۷	۳۹	۴۰	۴۲	۴۲
بردسکن	۱	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۰
خليل آباد	۲	۱۹	۲۰	۲۰	۲۱	۲۱
باخرز	۱	۱۷	۱۷	۱۸	۱۸	۱۸
رشتخوار	۱	۲۱	۲۲	۲۲	۲۳	۲۳
تايباد	۳	۴۹	۵۴	۵۷	۶۰	۶۰
خواف	۲	۵۵	۶۰	۶۵	۷۱	۷۱
کوهسرخ	۰	۹	۹	۹	۹	۹
کاشمر	۴	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۷
چناران	۵	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۵
گلپهارد		۳۵	۳۷	۳۹	۴۰	۴۱
تربت حيدريه	۹	۸۳	۸۶	۹۰	۹۳	۹۴
زاوه	۰	۲۴	۲۵	۲۵	۲۶	۲۶
مه ولات	۰	۱۹	۲۰	۲۰	۲۱	۲۱
سبزوار	۱۲	۱۰۳	۱۰۵	۱۰۷	۱۰۷	۱۰۷
ششتمد		۸	۸	۸	۸	۸
خوشاب	۰	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
جغتای	۱	۱۸	۱۹	۱۹	۲۰	۲۰
جوین	۲	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۲
داورزن	۰	۸	۸	۸	۸	۸
گناباد	۱۰	۳۴	۳۶	۳۷	۳۹	۳۹
بجستان	۳	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۲
تربت جام	۲	۸۰	۸۱	۸۳	۸۴	۸۴
صالح آباد	۰	۱۵	۱۵	۱۵	۱۶	۱۶
نیشابور	۱۴	۱۴۳	۱۴۶	۱۴۸	۱۴۷	۱۴۶
فیروزه	۲	۱۴	۱۴	۱۵	۱۵	۱۵
زیرخان	۹	۲۰	۲۰	۲۰	۲۱	۲۱

شکل ۱۰. پیش بینی روند شاخص ۱۷ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در شهرستان های استان خراسان رضوی

شکل ۱۱. پیش بینی روند شاخص ۱۷ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در دانشگاه های علوم پزشکی استان خراسان رضوی

جدول ۳۵. میزان رشد شاخص ۱۷ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در استان خراسان رضوی و دانشگاه های علوم

پزشکی استان

از سال ۱۴۲۰ به ۱۴۲۵	از سال ۱۴۱۵ به ۱۴۲۰	از سال ۱۴۱۰ به ۱۴۱۵	از سال ۱۴۰۵ به ۱۴۱۰	از سال ۱۳۹۹ به ۱۴۰۵	
۰.۲٪	۳٪	۳.۶٪	۴٪	۹۱.۳٪	استان خراسان رضوی
۰.۲٪	۳.۶٪	۴.۱٪	۴.۵٪	۹۱.۹٪	علوم پزشکی مشهد
۰.۷٪	۳.۵٪	۳.۷٪	۳.۸٪	۹۲.۸٪	علوم پزشکی تربت حیدریه
۰.۵٪	۱.۱٪	۱.۷٪	۲.۳٪	۹۱٪	علوم پزشکی سبزوار

از سال ۱۴۲۰ به ۱۴۲۵	از سال ۱۴۱۵ به ۱۴۲۰	از سال ۱۴۱۰ به ۱۴۱۵	از سال ۱۴۰۵ به ۱۴۱۰	از سال ۱۳۹۹ به ۱۴۰۵	
٪۱.۹	٪۲	٪۴	٪۴.۲	٪۷۱.۱	علوم پزشکی گناباد
۰	٪۲	٪۲	٪۱	٪۹۷.۸	علوم پزشکی تربت جام
۰	۰	٪۱	٪۲.۷	٪۸۵.۷	علوم پزشکی نیشابور

پیش بینی شاخص ۱۹: تعداد پرستار

بر اساس استاندارد ایران به ازای هر ۱۰۰۰ نفر به ۳ پرستار نیاز است. برای رسیدن به حالت استاندارد از سال ۱۳۹۹ تا سال ۱۴۰۵، بالاترین میزان رشد برای شاخص ۱۹ باید در حوزه تحت مدیریت دانشکده علوم پزشکی نیشابور صورت گیرد. در حوزه تحت مدیریت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد تا افق ۱۴۱۰ تعداد پرستار موجود پاسخگو خواهد بود.

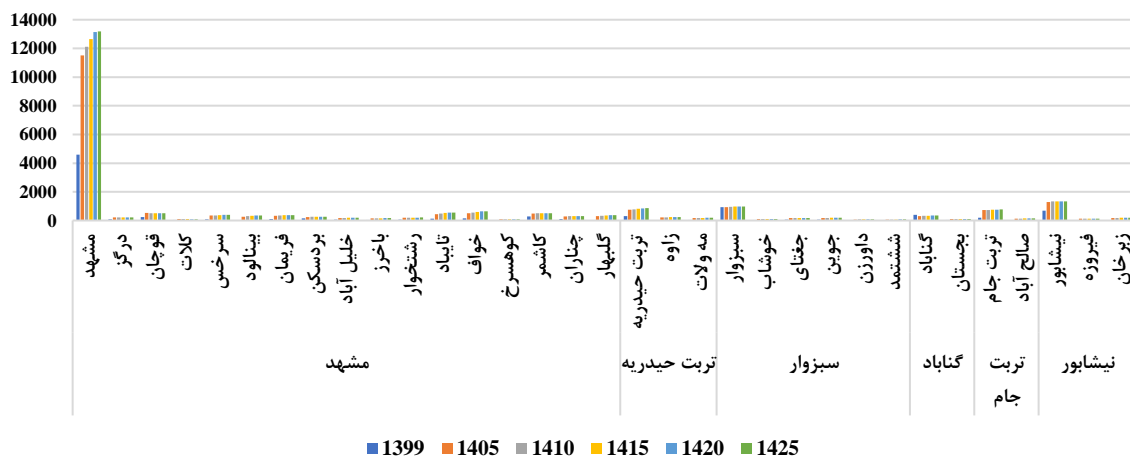
جدول ۳۶. پیش بینی شاخص ۱۹ در استان خراسان رضوی و دانشگاه های علوم پزشکی استان

سال ۱۴۲۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۰۵	سال ۱۳۹۹	
۲۴۳۴۱	۲۴۲۷۲	۲۳۵۳۰	۲۲۶۷۵	۲۱۷۴۱	۸۲۷۶	استان خراسان رضوی
۱۸۴۳۱	۱۸۳۸۲	۱۷۷۲۰	۱۶۹۸۵	۱۶۲۰۹	۶۱۲۸	علوم پزشکی مشهد
۱۲۷۹	۱۲۷۱	۱۲۳۰	۱۱۸۶	۱۱۳۹	۳۶۸	علوم پزشکی تربت حیدریه
۱۶۰۸	۱۶۰۳	۱۵۸۵	۱۵۵۵	۱۵۱۸	۱۰۶۴	علوم پزشکی سبزوار
۴۵۵	۴۵۵	۴۴۴	تا پایان افق ۱۴۱۰ پاسخگو خواهد بود.		۴۲۹	علوم پزشکی گناباد
۹۱۲	۹۰۵	۸۹۱	۸۷۶	۸۶۰	۲۱۱	علوم پزشکی تربت جام
۱۶۶۰	۱۶۶۰	۱۶۶۰	۱۶۴۴	۱۶۰۵	۷۶	علوم پزشکی نیشابور

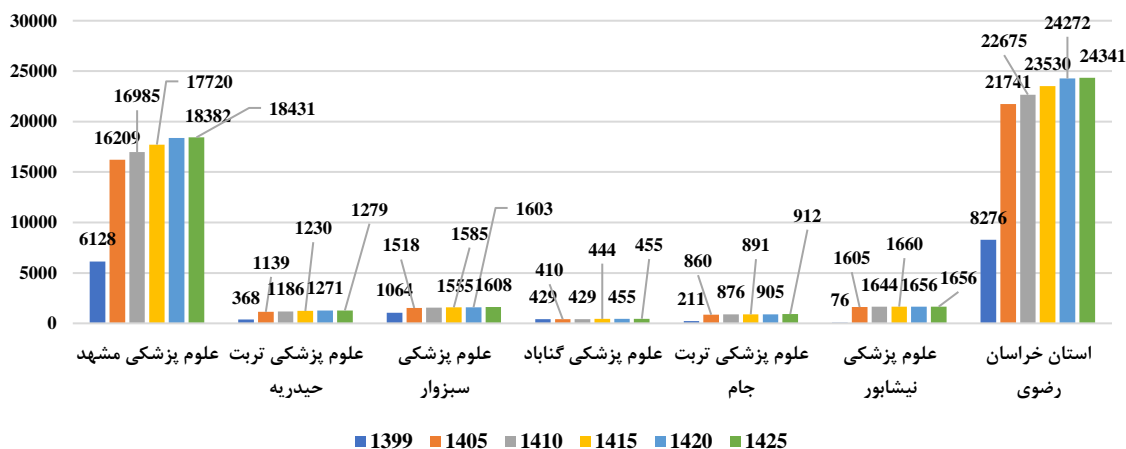
جدول ۳۷. پیش بینی شاخص ۱۹ در شهرستان های استان خراسان رضوی

سال ۱۴۲۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۰۵	سال ۱۳۹۹	شهرستان
۱۳۱۸۴	۱۳۱۴۴	۱۲۶۵۹	۱۲۱۰۷	۱۱۵۱۸	۴۶۰۲	مشهد
۲۰۷	۲۱۰	۲۱۰	۲۱۳	۲۱۹	۹۰	درگز
۵۰۰	۵۰۲	۵۰۵	۵۱۷	۵۲۲	۲۳۶	قوچان
۹۰	۹۴	۱۰۱	۱۰۴	۱۰۸	۳۴	کلات
۳۹۹	۳۹۷	۳۷۹	۳۶۰	۳۴۱	۷۵	سرخس
۳۵۳	۳۵۲	۳۲۵	۲۹۷	۲۶۹	۱۶	طرقبه و شاندیز
۳۸۰	۳۷۸	۳۶۵	۳۵۰	۳۳۵	۱۰۸	فریمان
۲۷۰	۲۶۹	۲۶۳	۲۵۷	۲۵۰	۱۵۲	بردسکن
۱۹۲	۱۹۱	۱۸۶	۱۸۰	۱۷۴	۶۱	خلیل آباد
۱۶۴	۱۶۲	۱۵۹	۱۵۶	۱۵۳	۳۷	باخرز

شهرستان	سال ۱۳۹۹	سال ۱۴۰۵	سال ۱۴۱۰	سال ۱۴۱۵	سال ۱۴۲۰	سال ۱۴۲۵
رشتخوار	۵۸	۱۹۵	۱۹۹	۲۰۳	۲۰۷	۲۰۹
تایباد	۱۲۴	۴۵۰	۴۸۶	۵۲۰	۵۴۸	۵۴۳
خواف	۱۴۹	۵۰۲	۵۴۵	۵۹۲	۶۴۴	۶۴۹
کوهسرخ	۰	۷۹	۸۱	۸۲	۸۴	۸۵
کاشمر	۲۸۰	۴۸۸	۵۰۲	۵۱۳	۵۱۹	۵۱۹
چناران	۱۰۶	۲۸۹	۲۹۷	۳۰۶	۳۱۴	۳۱۷
گلبهار		۳۱۷	۳۳۴	۳۵۱	۳۶۸	۳۷۱
ترت حیدریه	۳۰۶	۷۵۰	۷۸۳	۸۱۶	۸۵۰	۸۵۷
زاوه	۲۰	۲۱۶	۲۲۴	۲۳۰	۲۳۴	۲۳۵
مه ولات	۴۲	۱۷۳	۱۷۸	۱۸۳	۱۸۷	۱۸۸
سبزوار	۹۳۰	۹۳۲	۹۵۵	۹۶۹	۹۷۴	۹۷۳
ششتمد		۷۲	۷۲	۷۳	۷۳	۷۳
خوشاب	۵	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳
جغتای	۶۱	۱۶۴	۱۷۰	۱۷۷	۱۸۳	۱۸۴
جوین	۶۳	۱۷۷	۱۸۳	۱۸۹	۱۹۶	۱۹۸
داورزن	۵	۷۲	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷
گناباد	۳۸۷	۳۱۰	۳۲۷	۳۴۰	۳۵۱	۳۵۰
بجستان	۴۲	۱۰۰	۱۰۲	۱۰۴	۱۰۴	۱۰۵
ترت جام	۱۸۹	۷۲۵	۷۳۸	۷۵۰	۷۶۲	۷۶۷
صالح آباد	۲۲	۱۳۶	۱۳۸	۱۴۱	۱۴۳	۱۴۴
نیشابور	۶۸۸	۱۳۰۰	۱۳۳۲	۱۳۴۲	۱۳۳۴	۱۳۲۸
فیروزه	۱۸	۱۲۵	۱۲۸	۱۳۲	۱۳۶	۱۳۷
زبرخان	۰	۱۸۰	۱۸۴	۱۸۵	۱۸۷	۱۹۱

شکل ۱۲. پیش بینی روند شاخص ۱۹ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در شهرستان های استان خراسان رضوی

شکل ۱۳. پیش بینی روند شاخص ۱۹ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در دانشگاه های علوم پزشکی استان خراسان رضوی

جدول ۳۸. میزان رشد شاخص ۱۹ طی سال های ۱۳۹۹ تا ۱۴۲۵ در استان خراسان رضوی و دانشگاه های علوم

پزشکی استان

از سال ۱۴۲۰ به ۱۴۲۵	از سال ۱۴۱۵ به ۱۴۲۰	از سال ۱۴۱۰ به ۱۴۱۵	از سال ۱۴۰۵ به ۱۴۱۰	از سال ۱۳۹۹ به ۱۴۰۵	
٪۰.۲	٪۳	٪۳.۶	٪۴.۱	٪۶۱.۹	استان خراسان رضوی
٪۰.۲	٪۳.۶	٪۴.۱	٪۴.۵	٪۶۲.۱۹	علوم پزشکی مشهد
٪۰.۶	٪۳.۲	٪۳.۵	٪۳.۹	٪۶۷.۶	علوم پزشکی تربت حیدریه
٪۰.۳	٪۱.۱	٪۱.۸	٪۲.۳	٪۲۹.۹	علوم پزشکی سبزوار
۰	٪۲.۴	٪۳.۳	-	-	علوم پزشکی گناباد
٪۰.۷	٪۱.۵	٪۱.۶	٪۱.۸	٪۷۵	علوم پزشکی تربت جام
۰	۰	٪۰.۹	٪۲.۳	٪۹۵.۲	علوم پزشکی نیشابور

۱۲-۱-۶- بررسی و برآورد نیاز به انرژی در بخش های مختلف (شرب، صنعت و کشاورزی و خدمات و...) در

افق ۱۴۲۴

در بند حاضر با در نظر داشتن مطالعات انجام شده تا کنون به پیش بینی های حوزه آب و اقلیم پرداخته می شود

۱۲-۱-۶-۱- پیش بینی های بخش آب

اساس پیش بینی های بخش آب بر اساس پیش بینی های جمعیت آینده شهرستان ها صورت گرفته است.

پیش بینی جمعیت شهرستان ها بر اساس چهار سناریو برای شهرستان ها صورت گرفته است.

- ثبات باروری
- حد پایین باروری
- حد متوسط باروری

• حد بالای باروری

با توجه به اینکه حد متوسط باروری سناریو منتخب جمعیت انتخاب شده است، محاسبات در ادامه برای این سناریو آورده شده است.

حداقل و حداکثر حجم آب قابل برنامه‌ریزی برای افق طرح (۱۴۲۵) برای هر شهرستان بر اساس بیلان آب محاسبه شده است که در ادامه حجم آب قابل برنامه‌ریزی برای سه فعالیت اصلی آب شرب و بهداشت، آب قابل برنامه‌ریزی صنعت و آب قابل برنامه‌ریزی برای کشاورزی تفکیک شده که در ادامه روند محاسبات توضیح داده شده است.

آب شرب

تخصیص آب در آینده ابتدا برای آب شرب با دو سناریو برای سه پیش‌بینی جمعیتی صورت گرفته است. در وضعیت فعلی سرانه تولید خانگی ۲۷۰ لیتر در روز است که برای آینده دو سناریو حداقل و حداکثر ملاک بررسی بوده‌اند.

• سناریو حداکثر: سرانه تولید ۲۵۰ لیتر در روز

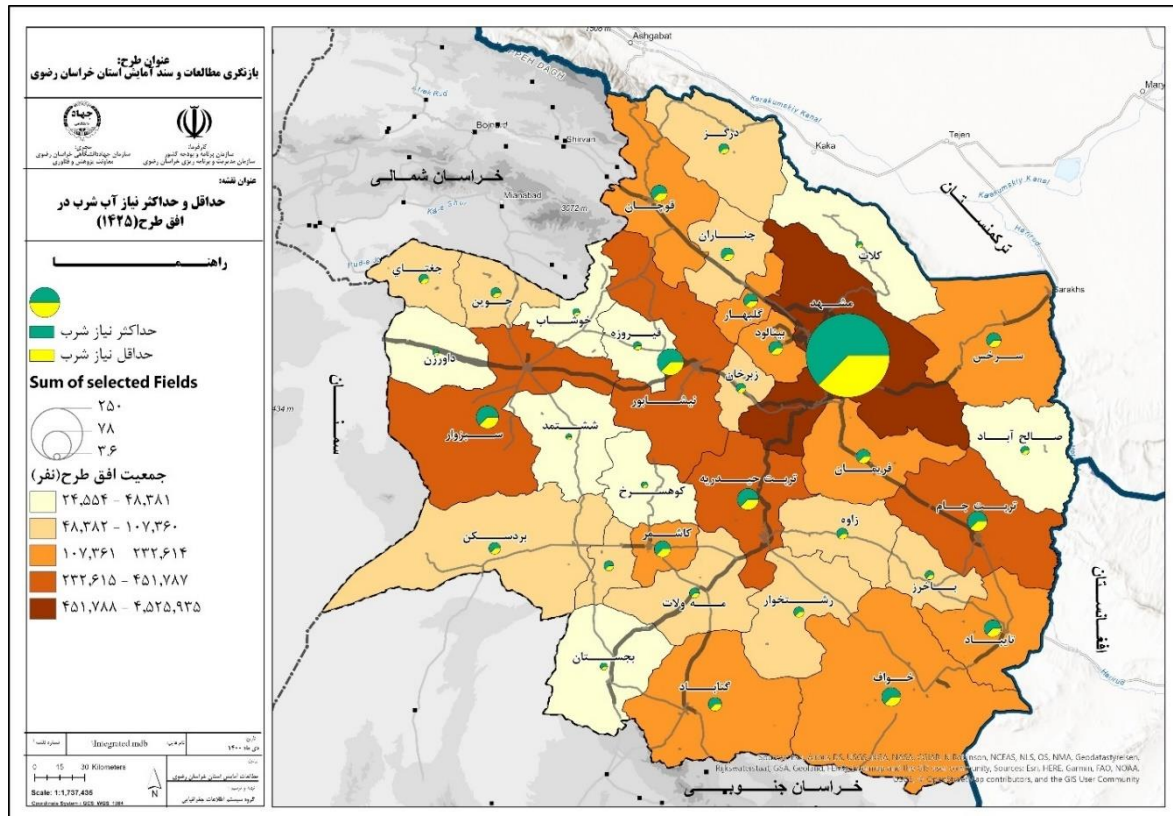
• سناریو حداقل: سرانه تولید ۱۵۰ لیتر در روز

با مقایسه آب مورد نیاز شرب و بهداشت (با فرض سرانه تولید ۲۵۰ لیتر بر روز) با کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل) مشخص می‌شود که در شهرستان‌های مشهد و کاشمر، نیاز آب شرب در سناریو حداکثر تولید آب خانگی بیشتر از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی شهرستان در سال‌های ۱۴۱۵، ۱۴۲۰ و ۱۴۲۵ به دست آمده است که نشان می‌دهد در شهرستان‌های مشهد و کاشمر کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی برای آب شرب نیز کمبود دارد و آبی به فعالیت صنعت و کشاورزی با فرض سرانه تولید خانگی ۲۵۰ لیتر در روز نمی‌رسد.

جدول ۳۹. پیش‌بینی آب مورد نیاز شرب و بهداشت برای سه سناریو جمعیتی بر اساس دو پیش فرض سرانه حداقل و حداکثر تولید آب

حد بالای باروری		حد پایین باروری		حد متوسط باروری		شهرستان
سرانه تولید ۱۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۲۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۱۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۲۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۱۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۲۵۰ لیتر بر روز	
۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	
۳/۲	۵/۳	۲/۹	۴/۸	۳/۰	۵/۰	باخرز
۲/۰	۳/۴	۱/۸	۳/۱	۱/۹	۳/۲	بجستان
۵/۲	۸/۷	۴/۷	۷/۸	۴/۹	۸/۲	بردسکن
۷/۲	۱۲/۰	۶/۶	۱۱/۰	۶/۹	۱۱/۵	بینالود
۱۱/۱	۱۸/۶	۹/۷	۱۶/۱	۱۰/۴	۱۷/۳	تایباد
۱۴/۹	۲۴/۸	۱۳/۳	۲۲/۲	۱۴/۱	۲۳/۵	تربت جام
۱۶/۸	۲۸/۰	۱۵/۴	۲۵/۷	۱۶/۱	۲۶/۹	تربت حیدریه
۳/۶	۶/۰	۳/۳	۵/۵	۳/۴	۵/۷	جغتای
۳/۹	۶/۵	۳/۵	۵/۹	۳/۷	۶/۲	جوین

حد بالای باروری		حد پایین باروری		حد متوسط باروری		شهرستان
سرانه تولید ۱۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۲۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۱۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۲۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۱۵۰ لیتر بر روز	سرانه تولید ۲۵۰ لیتر بر روز	
۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	
۶/۱	۱۰/۱	۵/۶	۹/۴	۵/۹	۹/۸	چناران
۳/۷	۶/۲	۳/۴	۵/۶	۳/۶	۵/۹	خلیل آباد
۱۳/۶	۲۲/۷	۱۱/۹	۱۹/۸	۱۲/۷	۲۱/۲	خواف
۱/۹	۳/۲	۱/۸	۳/۰	۱/۹	۳/۱	خوشاب
۱/۵	۲/۵	۱/۳	۲/۲	۱/۴	۲/۳	داورزن
۳/۹	۶/۵	۳/۷	۶/۱	۳/۸	۶/۳	درگز
۴/۰	۶/۷	۳/۷	۶/۱	۳/۸	۶/۴	رشتخوار
۴/۵	۷/۶	۴/۱	۶/۹	۴/۳	۷/۲	زاوه
۳/۶	۵/۹	۳/۳	۵/۴	۳/۴	۵/۷	زبرخان
۱۹/۰	۳۱/۷	۱۷/۱	۲۸/۵	۱۸/۱	۳۰/۱	سبزوار
۸/۰	۱۳/۳	۷/۲	۱۱/۹	۷/۶	۱۲/۶	سرخس
۱/۴	۲/۳	۱/۳	۲/۲	۱/۳	۲/۲	ششتمد
۲/۸	۴/۷	۲/۵	۴/۲	۲/۶	۴/۴	صالح آباد
۷/۵	۱۲/۵	۶/۸	۱۱/۳	۷/۱	۱۱/۹	فریمان
۲/۷	۴/۴	۲/۴	۴/۰	۲/۵	۴/۲	فیروزه
۹/۵	۱۵/۸	۸/۸	۱۴/۶	۹/۱	۱۵/۲	قوچان
۱۰/۰	۱۶/۷	۹/۰	۱۵/۰	۹/۵	۱۵/۹	کاشمر
۱/۷	۲/۸	۱/۵	۲/۶	۱/۶	۲/۷	کلات
۱/۶	۲/۷	۱/۵	۲/۵	۱/۶	۲/۶	کوهسرخ
۷/۳	۱۲/۲	۶/۸	۱۱/۳	۷/۰	۱۱/۷	گلبهار
۶/۹	۱۱/۵	۶/۲	۱۰/۳	۶/۵	۱۰/۹	گناباد
۲۵۹/۹	۴۳۳/۲	۲۳۵/۷	۳۹۲/۸	۲۴۷/۸	۴۱۳/۰	مشهد
۳/۷	۶/۱	۳/۳	۵/۵	۳/۵	۵/۸	مه ولات
۲۵/۸	۴۳/۰	۲۳/۷	۳۹/۵	۲۴/۷	۴۱/۲	نیشابور
۴۷۸/۶	۷۹۷/۷	۴۳۳/۷	۷۲۲/۸	۴۵۶/۰	۷۵۹/۹	استان

نقشه ۲۲. حداقل و حداکثر نیاز آب شرب در افق طرح (۱۴۲۵)

همانطور که در نقشه فوق مشخص است، جمعیت شهرستان مشهد اختلاف بسیار زیادی با سایر شهرستان‌های استان در افق طرح دارد و به همین ترتیب بیشترین نیاز آب شرب در هر دو سناریو حداقل و حداکثر را نیز دارد.

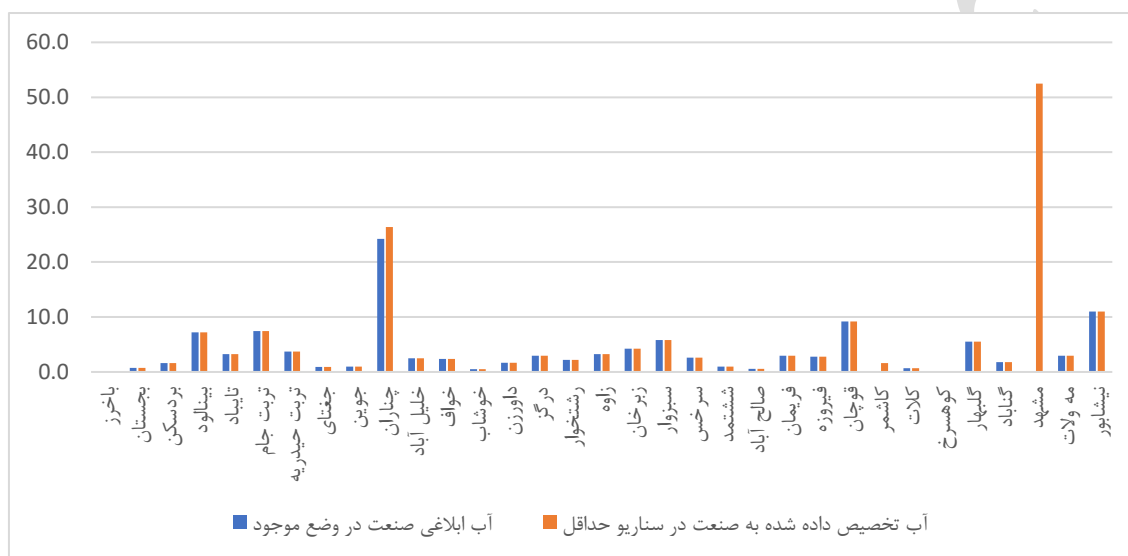
آب قابل تخصیص به بخش صنعت

آب قابل تخصیص به صنعت با فرض ثابت ماندن تخصیص آب بخش صنعت از منابع آب قابل برنامه‌ریزی استان و تأمین اضافه نیاز آن از طریق انتقال آب و ... (میلیون متر مکعب) برای دو سناریو حداکثر سرانه تولید خانگی (۲۵۰) و حداقل سرانه تولید خانگی (۱۵۰) محاسبه شده است. آب قابل تخصیص به صنعت با شرط تأمین آب شرب انجام شده است.

آب قابل تخصیص به بخش صنعت با دو سناریو حداقل آب قابل تخصیص و حداکثر آب قابل تخصیص بر اساس پیش‌فرض‌های زیر برای سه پیش‌بینی جمعیتی صورت گرفته است.

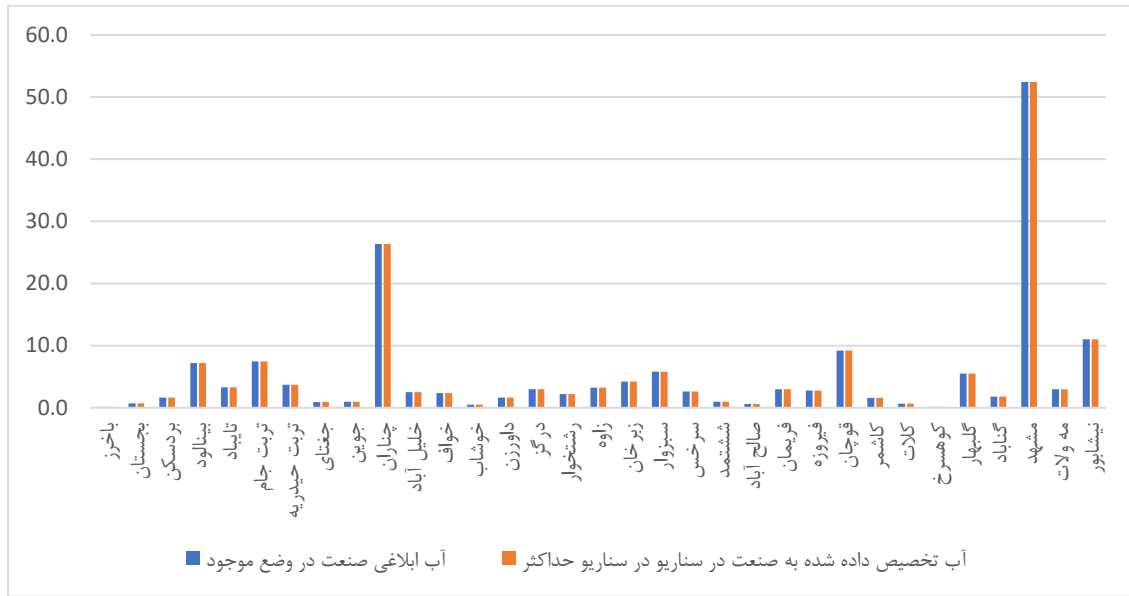
- سناریو حداقل آب قابل تخصیص به صنعت: حداقل آب قابل تخصیص به صنعت با فرض سرانه تولید خانگی ۲۵۰ لیتر بر روز و با فرض ثابت ماندن تخصیص آب بخش صنعت از منابع آب قابل برنامه‌ریزی استان و تأمین اضافه نیاز آن از طریق انتقال آب و ... انجام شده است. آب قابل تخصیص به صنعت با شرط تأمین آب شرب انجام شده است.

در این سناریو اگر مقدار کسر نیاز آب شرب با فرض سرانه تولید ۲۵۰ لیتر از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل آب) بیشتر از مقدار آب ابلاغی آب منطقه‌ای برای صنعت باشد، در آن صورت کل آب ابلاغی آب منطقه‌ای برای صنعت به بخش صنعت تخصیص داده می‌شود. ولی اگر مقدار کسر کمتر از مقدار ابلاغی باشد، در آن صورت باقی‌مانده کسر نیاز آب شرب (سرانه ۲۵۰) از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل) به بخش صنعت اختصاص داده می‌شود. بر این اساس در شهرستان‌های مشهد و کاشمر بر اساس حداقل تخصیص آب به بخش صنعت، هیچ آبی برای بخش صنعت تخصیص داده نمی‌شود. در شهرستان چناران نیز حجم آب تخصیص داده شده به صنعت کمتر از آب ابلاغی آب منطقه‌ای برای صنعت است.

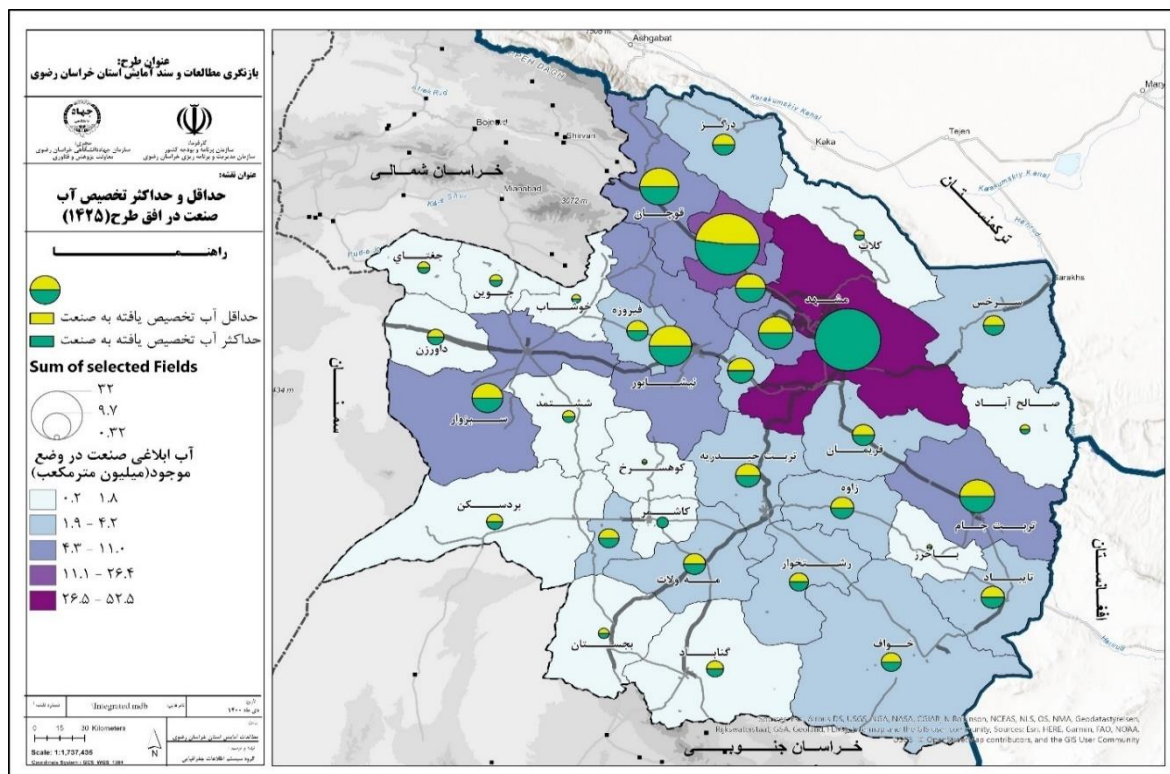
شکل ۱۴. مقایسه مقدار آب قابل تخصیص به صنعت در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو حداقل

- سناریو حداکثر آب قابل تخصیص به صنعت: حداکثر آب قابل تخصیص به صنعت با فرض سرانه تولید ۱۵۰ لیتر بر روز و با فرض ثابت ماندن تخصیص آب بخش صنعت از منابع آب قابل برنامه‌ریزی استان و تأمین اضافه نیاز آن از طریق انتقال آب انجام شده است. در این سناریو اگر مقدار کسر نیاز آب شرب با فرض سرانه تولید ۱۵۰ لیتر از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل آب) بیشتر از مقدار آب ابلاغی آب منطقه‌ای برای صنعت باشد، در آن صورت کل آب ابلاغی آب منطقه‌ای برای صنعت به بخش صنعت تخصیص داده می‌شود. ولی اگر مقدار کسر کمتر از مقدار آب ابلاغی صنعت باشد، در آن صورت باقی‌مانده کسر نیاز آب شرب (سرانه ۱۵۰) از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل) به بخش صنعت اختصاص داده می‌شود. بر این اساس در شهرستان‌های مشهد و کاشمر بر اساس حداقل تخصیص آب به بخش صنعت، هیچ آبی برای بخش صنعت تخصیص داده نمی‌شود. در شهرستان چناران نیز حجم آب تخصیص داده شده به صنعت کمتر از آب ابلاغی آب منطقه‌ای برای صنعت است. در این سناریو در هیچ شهرستانی مقدار کسر کمتر نشده است و برای تمام شهرستان‌ها مقدار آب ابلاغی آب منطقه‌ای برای صنعت تخصیص داده شده است.

شکل ۱۵. مقایسه مقدار آب قابل تخصیص به صنعت در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو حداکثر

در نقشه زیر آب قابل تخصیص به صنعت در هر دو سناریو نشان داده شده است. در وضعیت فعلی شهرستان مشهد بیشترین مصرف آب صنعت را دارد. بعد از مشهد شهرستان چناران بیشترین مصرف را دارد. شهرستان‌های نیشابور، سبزوار، قوچان، تربت جام، گلبهار و طرقبه شاندیز نیز از جمله شهرستان‌هایی هستند که دارای مصرف آب صنعتی در وضعیت فعلی طبق اعلام آب منطقه‌ای بوده‌اند. بر اساس پیش‌بینی‌هایی که صورت گرفته است شهرستان‌های سبزوار، نیشابور، تربت جام، قوچان، طرقبه شاندیز و گلبهار مقدار آب تخصیص یافته به صنعتشان در آینده مقدار مصرف در وضعیت فعلی باقی می‌ماند. اما در شهرستان چناران حداقل آب تخصیصی به صنعت کمتر از وضعیت فعلیش است. در شهرستان مشهد نیز در سناریو حداقل هیچ آبی به صنعت تخصیص پیدا نکرده است. در سناریو حداکثر مقدار آب صنعت مشهد برابر با وضعیت فعلیش است.

نقشه ۲۳. حداقل و حداکثر تخصیص آب صنعت در افق (۱۴۲۵)

جدول ۴۰. پیش‌بینی آب قابل تخصیص بخش صنعت برای سه سناریو جمعیتی بر اساس دو پیش‌فرض سرانه حداقل و حداکثر تولید آب خانگی

شهرستان	حد متوسط باروری		حد پایین باروری		حد بالای باروری	
	حداقل (سرانه تولید)	حداکثر (سرانه تولید)	حداقل (سرانه تولید)	حداکثر (سرانه تولید)	حداقل (سرانه تولید)	حداکثر (سرانه تولید)
	خانگی ۲۵۰ (لیتر)	خانگی ۱۵۰ (لیتر)	خانگی ۲۵۰ (لیتر)	خانگی ۱۵۰ (لیتر)	خانگی ۲۵۰ (لیتر)	خانگی ۱۵۰ (لیتر)
	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵
باخرز	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲
بجستان	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۷
بردسکن	۱/۶	۱/۶	۱/۶	۱/۶	۱/۶	۱/۶
بینالود	۷/۲	۷/۲	۷/۲	۷/۲	۷/۲	۷/۲
تایباد	۳/۳	۳/۳	۳/۳	۳/۳	۳/۳	۳/۳
ترتت جام	۷/۵	۷/۵	۷/۵	۷/۵	۷/۵	۷/۵
ترتت حیدریه	۳/۷	۳/۷	۳/۷	۳/۷	۳/۷	۳/۷
جغتای	۰/۹	۰/۹	۰/۹	۰/۹	۰/۹	۰/۹
جوین	۱/۰	۱/۰	۱/۰	۱/۰	۱/۰	۱/۰
چناران	۲۴/۲	۲۶/۴	۲۴/۶	۲۶/۴	۲۳/۹	۲۶/۴

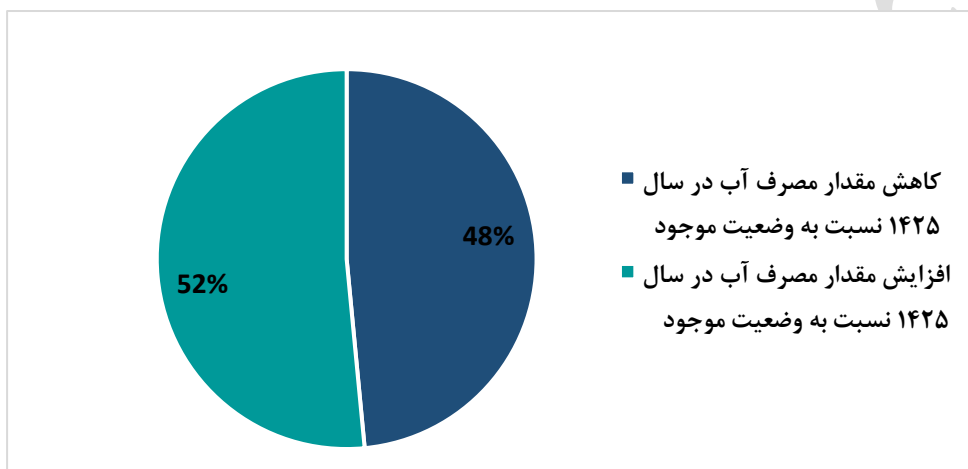
شهرستان	حد متوسط باروری		حد پایین باروری		حد بالای باروری	
	حداقل (سرانه تولید خانگی ۲۵۰ لیتر)	حداکثر (سرانه تولید خانگی ۱۵۰ لیتر)	حداقل (سرانه تولید خانگی ۲۵۰ لیتر)	حداکثر (سرانه تولید خانگی ۱۵۰ لیتر)	حداقل (سرانه تولید خانگی ۲۵۰ لیتر)	حداکثر (سرانه تولید خانگی ۱۵۰ لیتر)
	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵
خلیل آباد	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵
خواف	۲/۴	۲/۴	۲/۴	۲/۴	۲/۴	۲/۴
خوشاب	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵
داورزن	۱/۷	۱/۷	۱/۷	۱/۷	۱/۷	۱/۷
درگز	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰
رشتخوار	۲/۲	۲/۲	۲/۲	۲/۲	۲/۲	۲/۲
زاوه	۳/۲	۳/۲	۳/۲	۳/۲	۳/۲	۳/۲
زبرخان	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲	۴/۲
سبزوار	۵/۸	۵/۸	۵/۸	۵/۸	۵/۸	۵/۸
سرخس	۲/۶	۲/۶	۲/۶	۲/۶	۲/۶	۲/۶
ششتمد	۱/۰	۱/۰	۱/۰	۱/۰	۱/۰	۱/۰
صالح آباد	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶	۰/۶
فریمان	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰
فیروزه	۲/۸	۲/۸	۲/۸	۲/۸	۲/۸	۲/۸
قوچان	۹/۲	۹/۲	۹/۲	۹/۲	۹/۲	۹/۲
کاشمر	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰
کلات	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۷	۰/۷
کوهسرخ	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲
گلپهارد	۵/۵	۵/۵	۵/۵	۵/۵	۵/۵	۵/۵
گناباد	۱/۸	۱/۸	۱/۸	۱/۸	۱/۸	۱/۸
مشهد	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰
مه ولات	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰	۳/۰
نیشابور	۱۱/۰	۱۱/۰	۱۱/۰	۱۱/۰	۱۱/۰	۱۱/۰
استان	۱۱۶/۸	۱۱۶/۵	۱۱۷/۲	۱۱۷/۰	۱۱۶/۸	۱۱۶/۵

آب قابل تخصیص به بخش کشاورزی

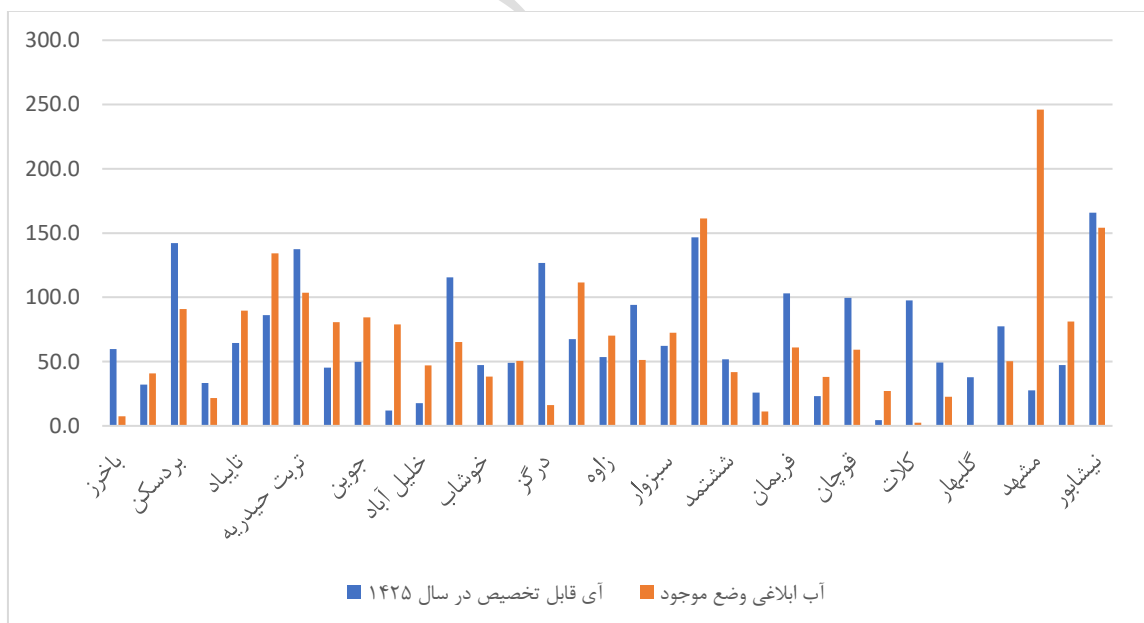
آب قابل تخصیص به بخش کشاورزی بر اساس ۴ سناریو انجام شده است. آب قابل تخصیص به کشاورزی ابتدا با شرط تامین آب شرب و صنعت محاسبه شده است.

- آب قابل تخصیص به کشاورزی با فرض سرانه تولید شرب ۲۵۰ لیتر بر روز و حداکثر آب قابل برنامه‌ریزی

در این سناریو اگر کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۲۵۰ و حداکثر آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداکثر) بزرگتر از صفر باشد، در آن صورت مقدار باقی‌مانده کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۲۵۰ و حداکثر آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداکثر) به بخش کشاورزی تخصیص داده می‌شود. ولی اگر مقدار کسر منفی شود، در آن صورت هیچ آبی به بخش کشاورزی تخصیص داده نمی‌شود. در این سناریو مقدار آب تخصیص داده شده به کشاورزی صفر نشده است. با این وجود در ۱۶ شهرستان مقدار آب تخصیص داده شده به کشاورزی کمتر از آب ابلاغی آب منطقه‌ای در وضعیت فعلی است که نشان می‌دهد مقدار مصرف آب کشاورزی در این ۱۶ شهرستان از جمله مشهد باید کاهش یابد.

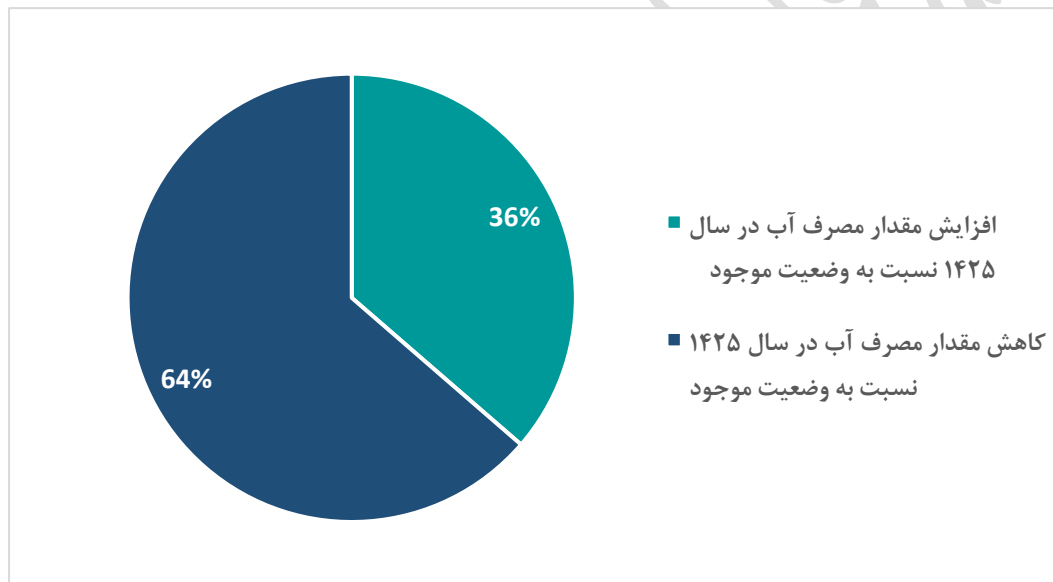
شکل ۱۶. مقایسه تعداد شهرستان‌ها در میزان مصرف آب در سناریو ۱۰

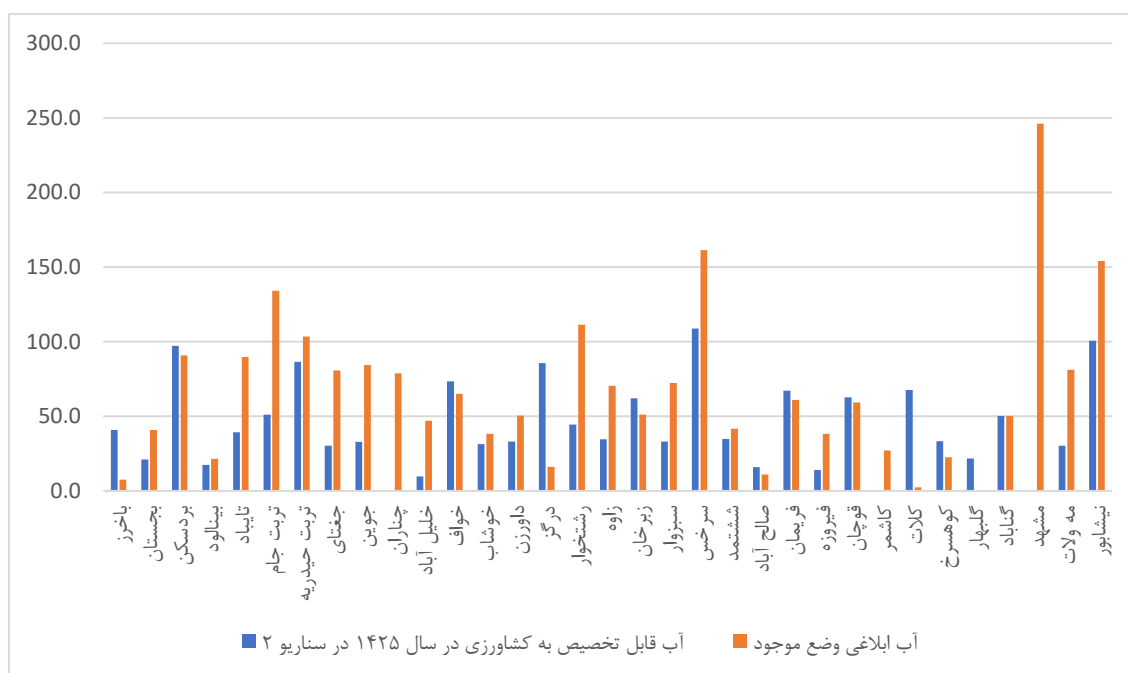
شکل ۱۷. مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۱۰

- آب قابل تخصیص به کشاورزی با فرض سرانه تولید شرب ۲۵۰ لیتر بر روز و حداقل آب قابل برنامه‌ریزی (کمترین آب)

در این سناریو اگر کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۲۵۰ و حداقل آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل) بزرگتر از صفر باشد، در آن صورت مقدار باقی‌مانده کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۲۵۰ و حداقل آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل) به بخش کشاورزی تخصیص داده می‌شود. ولی اگر مقدار کسر منفی شود، در آن صورت هیچ آبی به بخش کشاورزی تخصیص داده نمی‌شود. در این سناریو مقدار آب تخصیص داده شده به کشاورزی در شهرستان‌های مشهد، کاشمر و چناران صفر شده است. در این سناریو در ۲۱ شهرستان مقدار آب تخصیص داده شده به کشاورزی کمتر از وضعیت فعلی به دست آمده است.

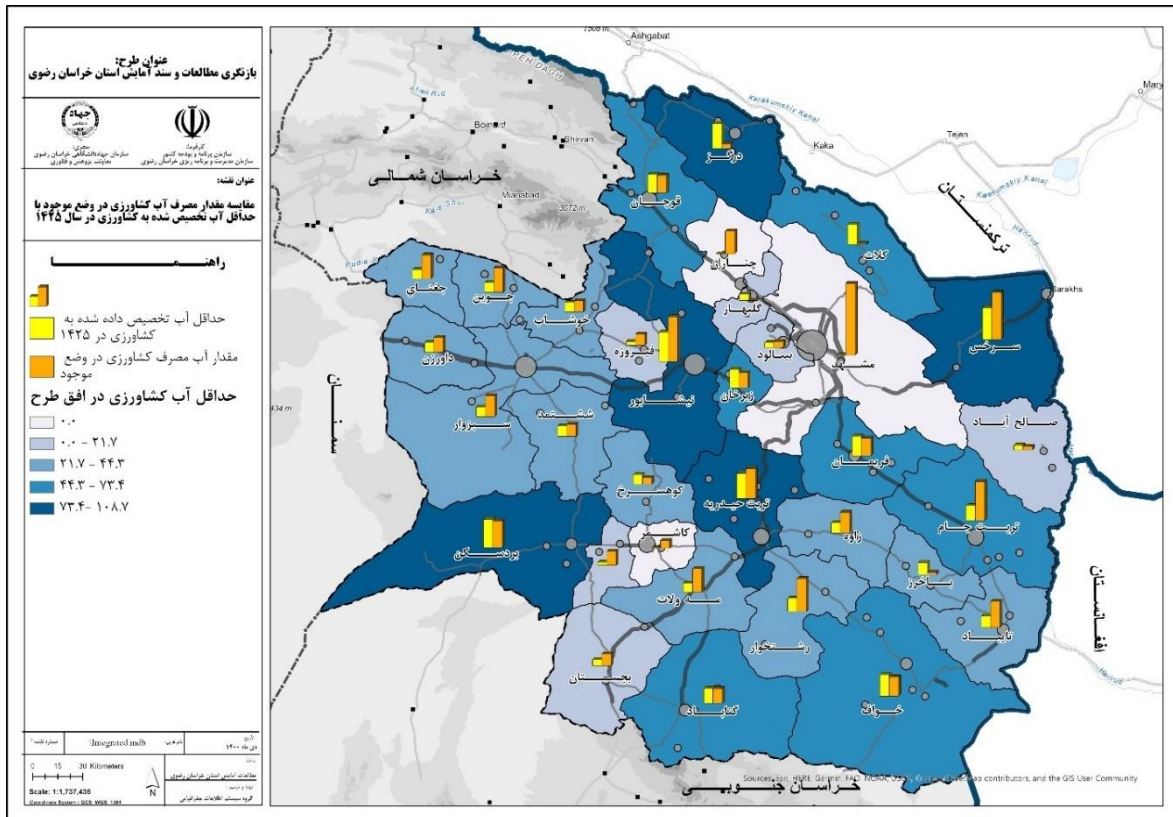

شکل ۱۸. مقایسه تعداد شهرستان‌ها در میزان مصرف آب در سناریو ۲

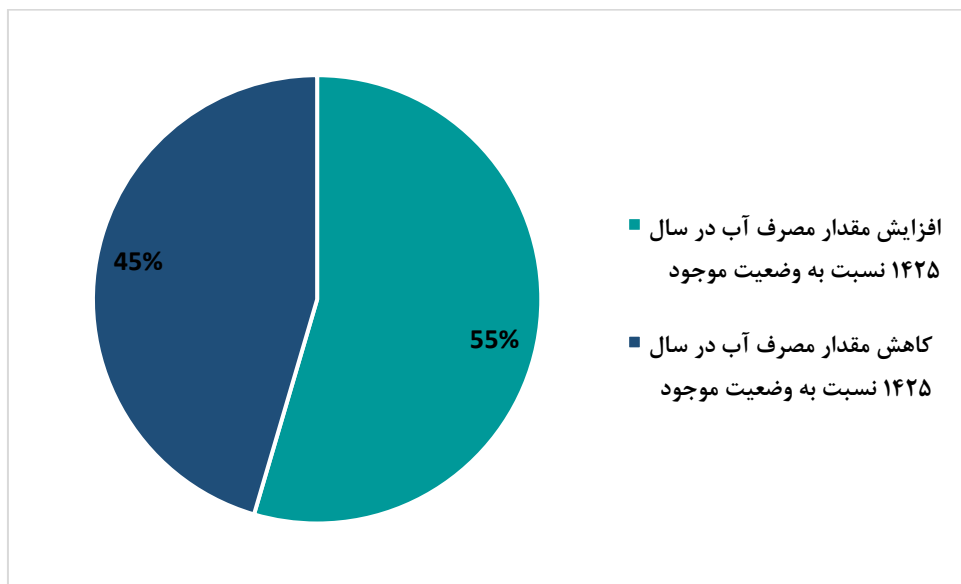
شکل ۱۹. مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۲

در نقشه زیر آب تخصیص یافته به بخش کشاورزی در سناریو حداقل آب با آب کشاورزی در وضعیت فعلی مقایسه شده است. همانطور که در نقشه مشخص است، شهرستان‌های مشهد، چناران و کاشمر در افق طرح فاقد آب کشاورزی می‌باشند. شهرستان مشهد در وضعیت فعلی بیشترین مصرف آب کشاورزی را دارد که باید محدود شود. بیشترین آب تخصیص یافته به کشاورزی در سناریو حداقل در شهرستان‌های نیشابور، تربت حیدریه، سرخس، بردسکن و درگز مشاهده می‌شود.

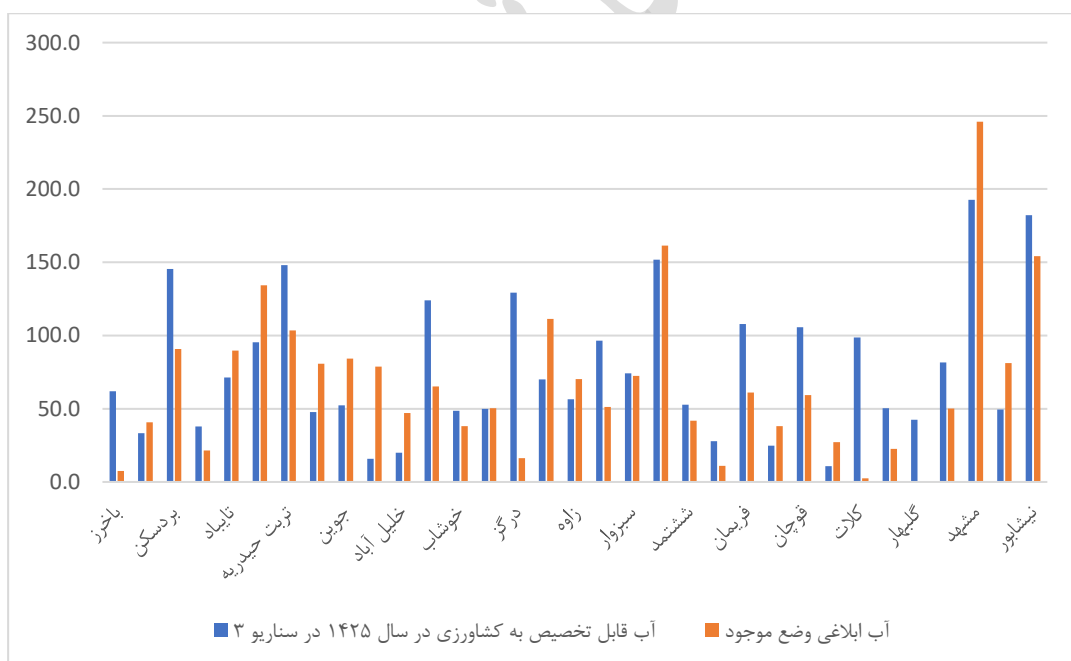

نقشه ۲۴. مقایسه مقدار مصرف آب کشاورزی در وضع موجود با حداقل آب تخصیص شده به کشاورزی در سال ۱۴۲۵

- آب قابل تخصیص به کشاورزی با فرض سرانه تولید شرب ۱۵۰ لیتر بر روز و حداکثر آب قابل برنامه‌ریزی (بیشترین آب) در این سناریو اگر کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۱۵۰ و حداکثر آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداکثر) بزرگتر از صفر باشد، در آن صورت مقدار باقی‌مانده کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۱۵۰ و حداکثر آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداکثر) به بخش کشاورزی تخصیص داده می‌شود. ولی اگر مقدار کسر منفی شود، در آن صورت هیچ آبی به بخش کشاورزی تخصیص داده نمی‌شود. در این سناریو در ۱۵ شهرستان مقدار آب تخصیص داده شده به کشاورزی کمتر از وضعیت فعلی به دست آمده است.

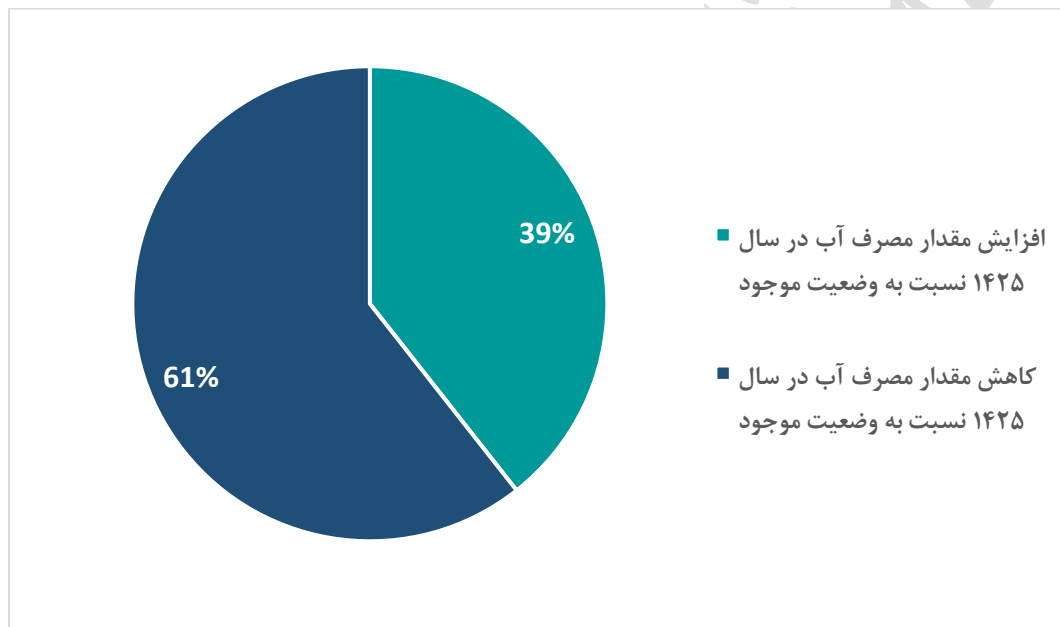

شکل ۲۰. مقایسه تعداد شهرستان ها در میزان مصرف آب در سناریو ۳

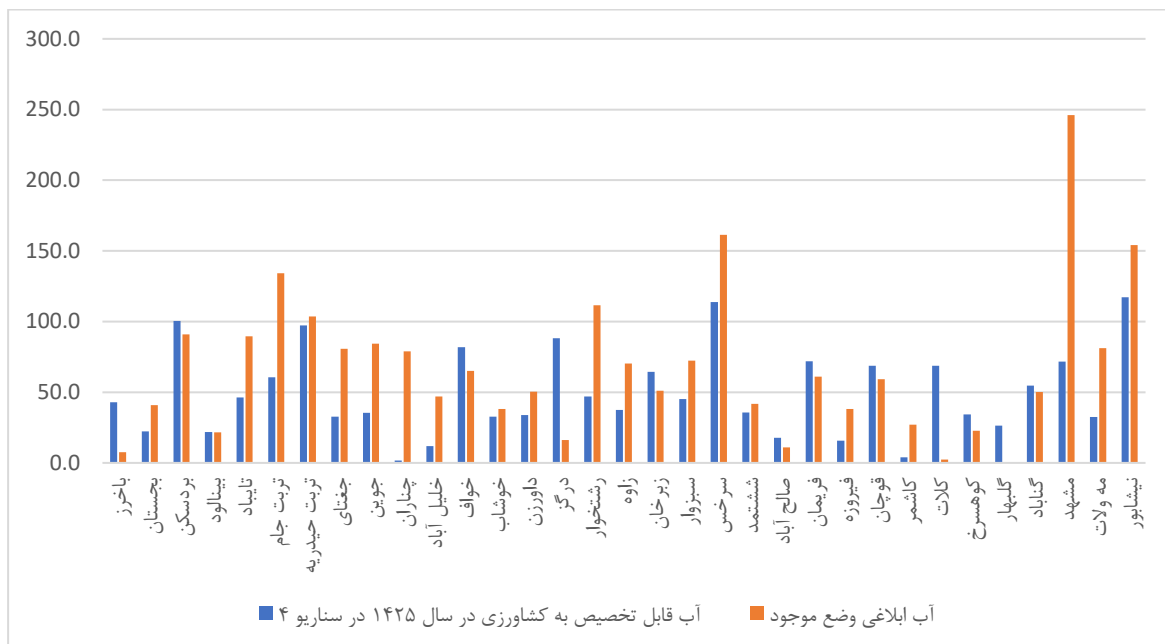

شکل ۲۱. مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۳

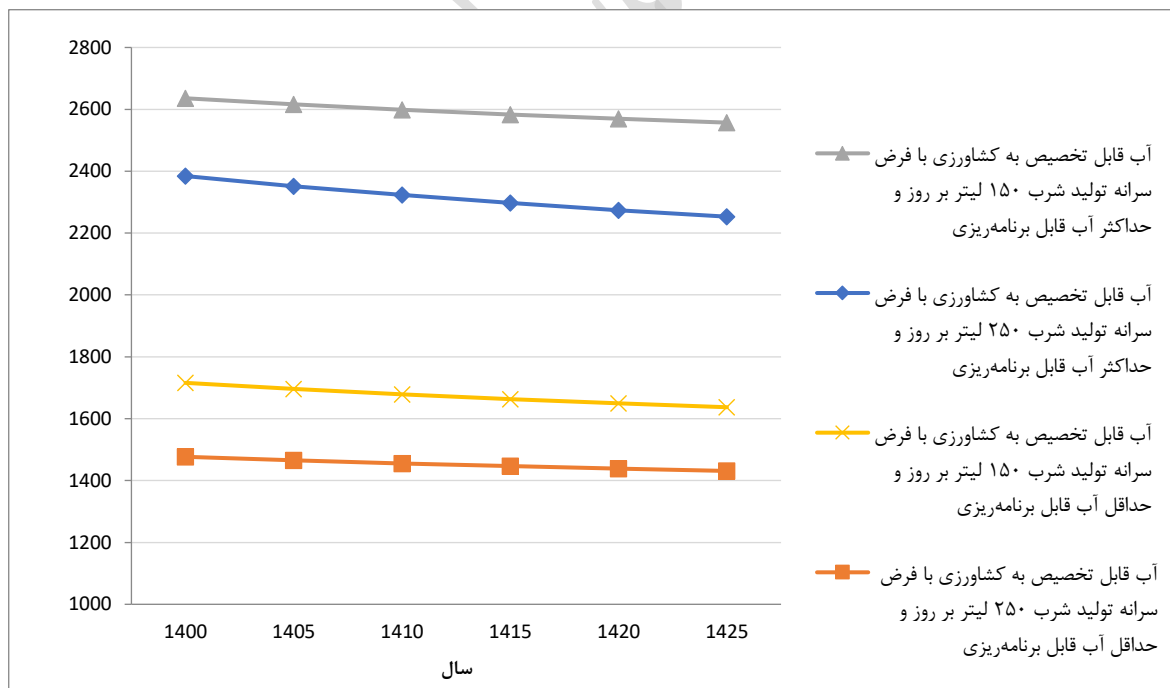
• آب قابل تخصیص به کشاورزی با فرض سرانه تولید شرب ۱۵۰ لیتر بر روز و حداقل آب قابل برنامه‌ریزی در این سناریو اگر کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۱۵۰ و حداکثر آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل) بزرگتر از صفر باشد، در آن صورت مقدار باقی‌مانده کسر نیاز آب شرب با سرانه تولید ۱۵۰ و حداکثر آب تخصیص داده شده به صنعت از کل حجم آب قابل برنامه‌ریزی (حداقل) به بخش کشاورزی تخصیص داده می‌شود. ولی اگر مقدار کسر منفی شود، در آن صورت هیچ آبی به بخش کشاورزی تخصیص داده نمی‌شود. در این سناریو در ۱۳ شهرستان مقدار آب تخصیص داده شده به کشاورزی کمتر از وضعیت فعلی به دست آمده است.

شکل ۲۲. مقایسه تعداد شهرستان‌ها در میزان مصرف آب در سناریو ۴

شکل ۲۳. مقایسه مقدار آب قابل تخصیص در ۱۴۲۵ با وضع فعلی در سناریو ۴

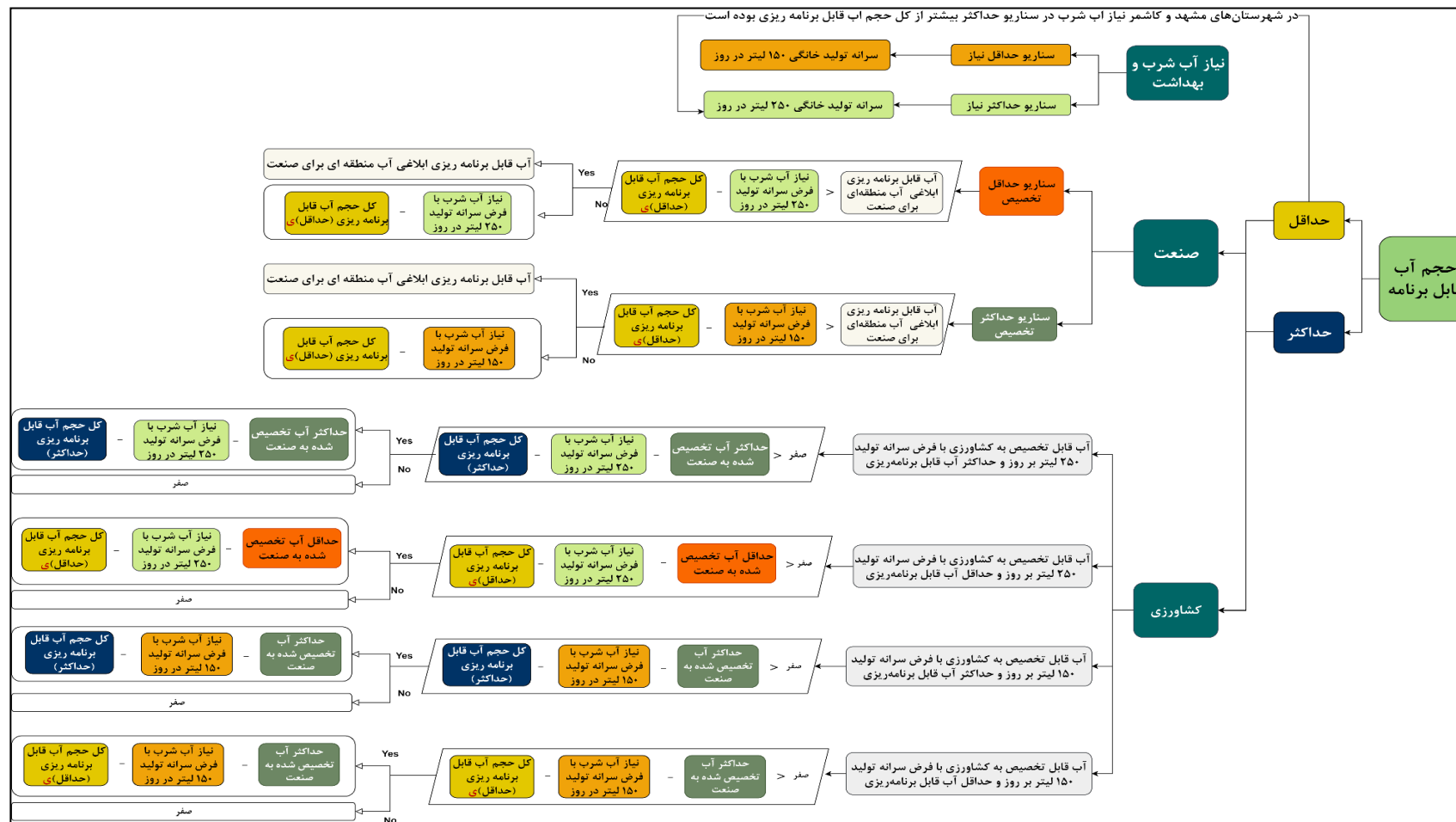

شکل ۲۴. آب قابل تخصیص به کشاورزی در افق طرح در سناریوهای مختلف (میلیون متر مکعب)

جدول ۴۱. پیش‌بینی آب قابل تخصیص بخش کشاورزی برای سه سناریو جمعیتی بر اساس چهار پیش‌فرض

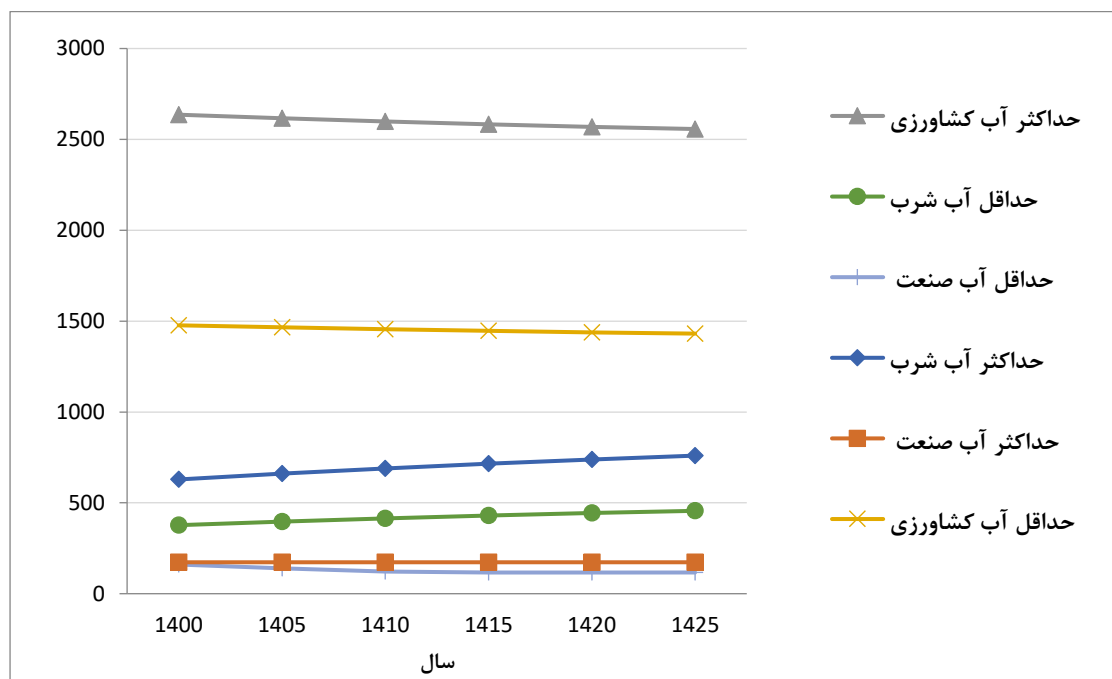
شهرستان	حد متوسط باروری			حد پایین باروری				حد بالای باروری		
	حداقل(سرانه و ۲۵۰ (حداقل)	سرانه ۲۵۰ و حداکثر	حداکثر(سرانه و ۱۵۰ (حداکثر)	حداقل (سرانه ۲۵۰ و ۱۵۰ (حداقل)	سرانه ۲۵۰ و حداکثر	سرانه ۱۵۰ و حداقل	حداکثر(سرانه و ۱۵۰ (حداکثر)	حداقل(سرانه و ۲۵۰ (حداقل)	سرانه ۱۵۰ و حداقل	حداکثر(سرانه و ۱۵۰ (حداکثر)
	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵
باخرز	۴۰/۸	۵۹/۸	۴۲/۸	۶۲/۰	۶۰/۰	۴۳/۰	۴۱/۰	۶۱/۸	۴۲/۸	۵۹/۸
بجستان	۲۱/۱	۳۲/۱	۲۲/۴	۳۳/۴	۳۲/۲	۲۲/۴	۲۱/۲	۳۳/۴	۲۲/۴	۳۲/۱
بردسکن	۹۷/۲	۱۴۲/۲	۱۰۰/۵	۱۴۵/۷	۱۴۲/۶	۱۰۰/۷	۹۷/۶	۱۴۵/۵	۱۰۰/۵	۱۴۲/۲
بینالود	۱۷/۳	۳۳/۳	۲۱/۹	۳۸/۲	۳۳/۸	۲۲/۲	۱۷/۸	۳۷/۹	۲۱/۹	۳۳/۳
تایباد	۳۹/۴	۶۴/۴	۴۶/۳	۷۲/۱	۶۵/۶	۴۷/۱	۴۰/۶	۷۱/۳	۴۶/۳	۶۴/۴
جام تربت	۵۱/۱	۸۶/۱	۶۰/۵	۹۶/۲	۸۷/۳	۶۱/۲	۵۲/۳	۹۵/۵	۶۰/۵	۸۶/۱
حیدریه تربت	۸۶/۴	۱۳۷/۴	۹۷/۲	۱۴۸/۸	۱۳۸/۶	۹۷/۸	۸۷/۶	۱۴۸/۲	۹۷/۲	۱۳۷/۴
جغتای	۳۰/۳	۴۵/۳	۳۲/۶	۴۷/۸	۴۵/۶	۳۲/۸	۳۰/۶	۴۷/۶	۳۲/۶	۴۵/۳
جوین	۳۲/۹	۴۹/۹	۳۵/۳	۵۲/۵	۵۰/۲	۳۵/۵	۳۳/۲	۵۲/۳	۳۵/۳	۴۹/۹
چناران	۰/۰	۱۱/۹	۱/۸	۱۶/۰	۱۲/۲	۲/۰	۰/۰	۱۵/۸	۱/۸	۱۱/۹
آباد خلیل	۹/۶	۱۷/۶	۱۲/۰	۲۰/۱	۱۷/۹	۱۲/۱	۹/۹	۲۰/۰	۱۲/۰	۱۷/۶
خواف	۷۳/۴	۱۱۵/۴	۸۱/۹	۱۲۴/۸	۱۱۶/۸	۸۲/۸	۷۴/۸	۱۲۳/۹	۸۱/۹	۱۱۵/۴
خوشاب	۳۱/۴	۴۷/۴	۳۲/۷	۴۸/۷	۴۷/۵	۳۲/۷	۳۱/۵	۴۸/۷	۳۲/۷	۴۷/۴
داورزن	۳۳/۰	۴۹/۰	۳۳/۹	۵۰/۰	۴۹/۱	۳۴/۰	۳۳/۱	۴۹/۹	۳۳/۹	۴۹/۰
درگز	۸۵/۷	۱۲۶/۷	۸۸/۲	۱۲۹/۳	۱۲۶/۹	۸۸/۳	۸۵/۹	۱۲۹/۲	۸۸/۲	۱۲۶/۷
رشتخوار	۴۴/۴	۶۷/۴	۴۶/۹	۷۰/۱	۶۷/۷	۴۷/۱	۴۴/۷	۶۹/۹	۴۶/۹	۶۷/۴
زاوه	۳۴/۶	۵۳/۶	۳۷/۴	۵۶/۶	۵۳/۹	۳۷/۶	۳۴/۹	۵۶/۴	۳۷/۴	۵۳/۶

شهرستان	حد متوسط باروری			حد پایین باروری			حد بالای باروری		
	حداقل(سرانه و ۲۵۰ (حداقل)	سرانه ۲۵۰ و حداکثر	حداکثر(سرانه و ۱۵۰ (حداکثر)	حداقل (سرانه ۲۵۰ و حداکثر)	سرانه ۲۵۰ و حداکثر	حداکثر(سرانه و ۱۵۰ (حداکثر)	حداقل (سرانه ۲۵۰ و حداکثر)	سرانه ۲۵۰ و حداکثر	حداکثر(سرانه و ۱۵۰ (حداکثر)
	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵	۱۴۲۵
زبرخان	۶۲/۱	۹۴/۱	۹۶/۴	۶۱/۸	۹۴/۳	۹۶/۵	۶۲/۳	۹۴/۳	۹۶/۲
سبزوار	۳۳/۱	۶۲/۱	۷۴/۲	۳۱/۵	۶۳/۷	۷۵/۱	۳۴/۷	۶۳/۷	۷۳/۲
سرخس	۱۰۸/۸	۱۴۶/۸	۱۵۱/۸	۱۰۸/۱	۱۴۷/۵	۱۵۲/۲	۱۰۹/۵	۱۴۷/۵	۱۵۱/۴
ششتمد	۳۴/۸	۵۱/۸	۵۲/۷	۳۴/۷	۵۱/۹	۵۲/۷	۳۴/۹	۵۱/۹	۵۲/۶
آباد صالح	۱۶/۰	۲۶/۰	۲۷/۸	۱۵/۷	۲۶/۲	۲۷/۹	۱۶/۲	۲۶/۲	۲۷/۶
فریمان	۶۷/۱	۱۰۳/۱	۱۰۷/۹	۶۶/۵	۱۰۳/۷	۱۰۸/۲	۶۷/۷	۱۰۳/۷	۱۰۷/۵
فیروزه	۱۴/۰	۲۳/۰	۲۴/۷	۱۳/۸	۲۳/۲	۲۴/۸	۱۴/۲	۲۳/۲	۲۴/۶
قوچان	۶۲/۶	۹۹/۶	۱۰۵/۷	۶۲/۰	۱۰۰/۲	۱۰۶/۰	۶۳/۲	۱۰۰/۲	۱۰۵/۳
کاشمر	۰/۰	۴/۵	۱۰/۹	۰/۰	۵/۴	۱۱/۴	۰/۰	۵/۴	۱۰/۴
کلات	۶۷/۷	۹۷/۷	۹۸/۸	۶۷/۶	۹۷/۸	۹۸/۸	۶۷/۸	۹۷/۸	۹۸/۷
کوهسرخ	۳۳/۲	۴۹/۲	۵۰/۳	۳۳/۱	۴۹/۴	۵۰/۴	۳۳/۴	۴۹/۴	۵۰/۲
گلبهار	۲۱/۸	۳۷/۸	۴۲/۵	۲۱/۳	۳۸/۲	۴۲/۷	۲۲/۲	۳۸/۲	۴۲/۲
گناباد	۵۰/۳	۷۷/۳	۸۱/۷	۴۹/۷	۷۷/۹	۸۲/۱	۵۰/۹	۷۷/۹	۸۱/۳
مشهد	۰/۰	۲۷/۵	۱۹۲/۷	۰/۰	۴۷/۷	۲۰۴/۸	۰/۰	۴۷/۷	۱۸۰/۶
ولایت مه	۳۰/۳	۴۷/۳	۴۹/۶	۲۹/۹	۴۷/۶	۴۹/۷	۳۰/۶	۴۷/۶	۴۹/۴
نیشابور	۱۰۰/۸	۱۶۵/۸	۱۸۲/۳	۹۹/۰	۱۶۷/۵	۱۸۳/۳	۱۰۲/۵	۱۶۷/۵	۱۸۱/۲
استان	۱۴۳۱/۱	۲۲۵۳/۱	۲۵۵۷/۰	۱۴۱۴/۷	۲۲۹۰/۲	۲۵۷۹/۳	۱۴۴۶/۹	۲۲۹۰/۲	۲۵۳۴/۴

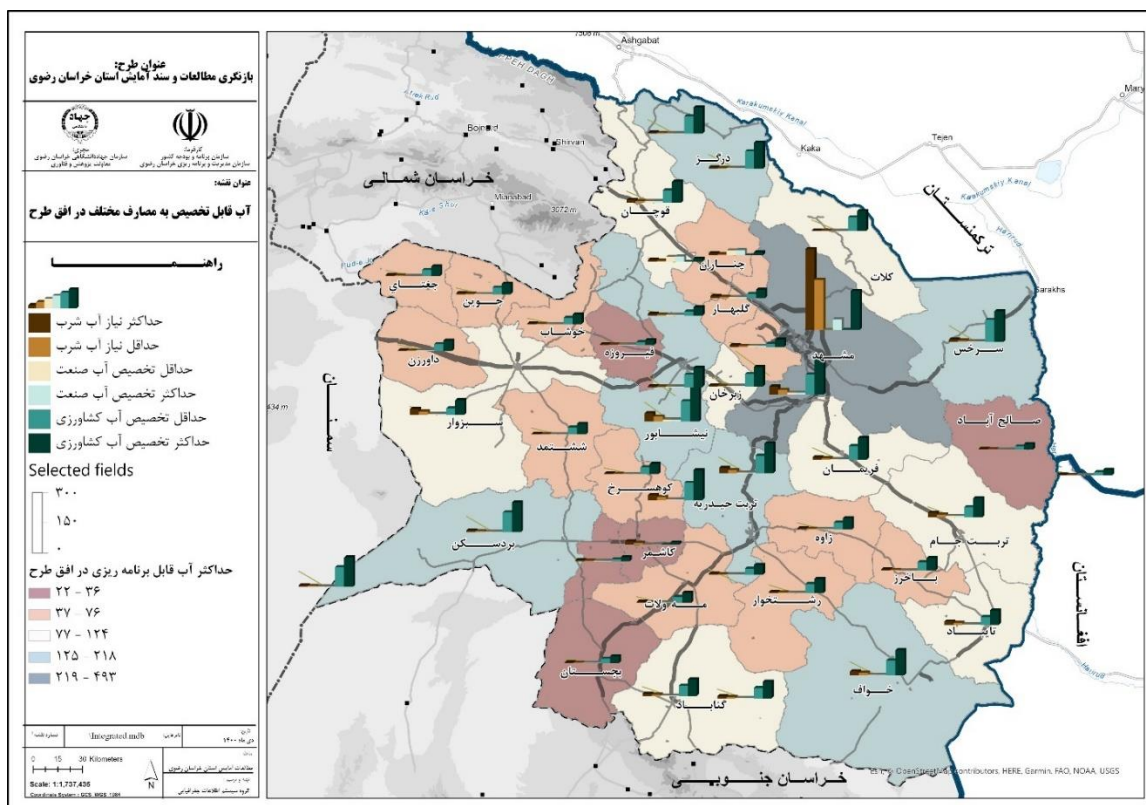
شکل ۲۵. مدل تخصیص آب قابل برنامه‌ریزی به مصارف شرب، کشاورزی و صنعت در سناریوهای مختلف

آب قابل تخصیص به مصارف شرب، صنعت و کشاورزی در سناریوهای مختلف در نمودار زیر نشان داده شده است.

شکل ۲۶. آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در افق ۱۴۲۵ (میلیون متر مکعب)

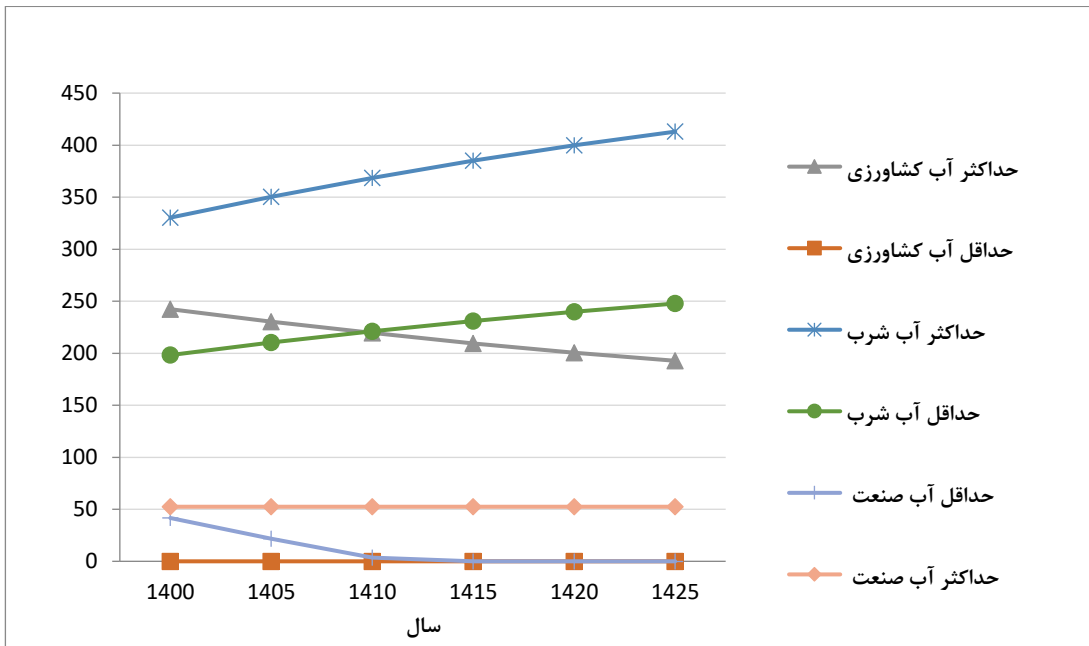
مقدار نیاز آب شرب در هر دو سناریو حداقل و حداکثر با توجه به افزایش جمعیت، در طول سال‌ها بیشتر می‌شود. همین‌طور مقدار آب تخصیص داده شده به کشاورزی در هر دو سناریو حداقل و حداکثر با توجه به زیاد شدن نیاز آب شرب، کاهش پیدا می‌کند. حداقل آب صنعت نیز در افق طرح نسبت به وضعیت فعلی کمتر شده و حداکثر آب صنعت برابر با مقدار وضع موجود باقی می‌ماند.

نقشه ۲۵. آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در افق طرح

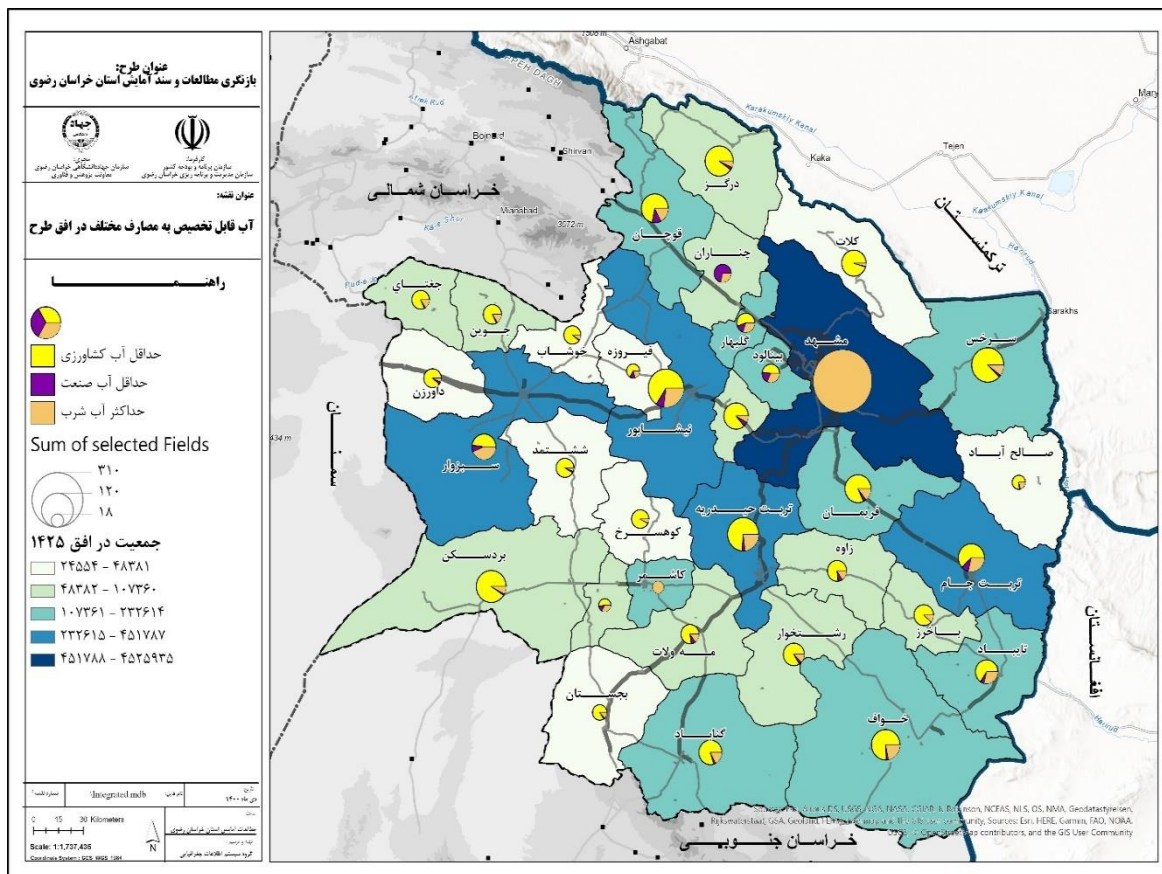
در نقشه فوق، آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در شهرستان‌های استان و همچنین حداکثر آب قابل برنامه‌ریزی (میلیون مترمکعب) نشان داده شده است. شهرستان مشهد دارای بیشترین حداکثر آب قابل برنامه‌ریزی در کل استان است که اکثر این آب در بخش شرب اختصاص داده شده است. به غیر از شهرستان مشهد که بیشترین میزان مصرف در بخش شرب بوده، در سایر شهرستان‌ها، بیشترین مصرف در بخش کشاورزی در هر دو سناریو حداقل و حداکثر آب کشاورزی تخصیص پیدا کرده است. در شهرستان‌های چناران و کاشمر نیز حداقل آب کشاورزی صفر است.

در نمودار زیر آب قابل تخصیص به مصارف مختلف شهر مشهد در سناریوهای مختلف نشان داده شده است. همانطور که در نمودار نشان داده شده است، مقدار مصرف آب کشاورزی در سناریو حداقل آب کشاورزی در تمام سال‌ها برابر با صفر است و هیچ آبی برای کشاورزی در این سناریو نمی‌توان در نظر گرفت. همچنین در سناریو حداقل آب تخصیص داده شده به صنعت نیز مقدار تخصیص به صنعت از سال ۱۴۱۰ به بعد برابر با صفر شده است. در سناریو حداکثر آب تخصیص داده شده به صنعت، این مقدار در تمام سال‌ها برابر با مقدار ابلاغی آب منطقه‌ای در وضع فعلی بوده است. مقدار نیاز آب شرب در هر دو سناریو حداقل و حداکثر با توجه به افزایش جمعیت، بیشتر شده است و همینطور حداکثر مقدار آب کشاورزی با توجه به افزایش جمعیت و افزایش نیاز به آب شرب در طول سال‌ها کمتر می‌شود.

شکل ۲۷. آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در شهرستان مشهد در افق طرح (میلیون مترمکعب)

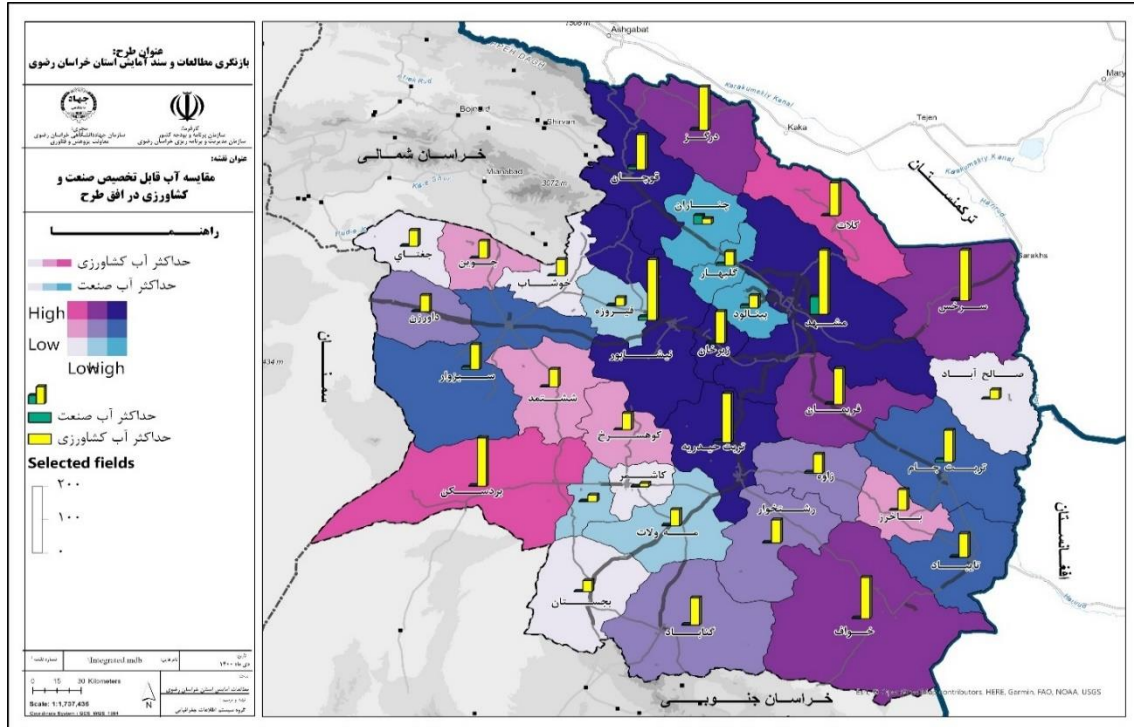
همینطور که در نقشه مشخص است در سناریو حداقل آب کشاورزی و حداقل آب صنعت و حداکثر آب شرب، هیچ آبی به مصارف صنعت و کشاورزی در شهرستان مشهد اختصاص پیدا نکرده است. و شهرستان مشهد با جمعیت ۴۵۲۵۹۳۵ نفر در سال ۱۴۲۵ تنها می تواند نیاز آب شرب ساکنان خود را برطرف کند. شهرستان چناران دارای بیشترین مقدار آب تخصیص یافته به بخش صنعت است. در شهرستان چناران آبی به بخش کشاورزی در سناریو حداقل تخصیص پیدا نکرده است.

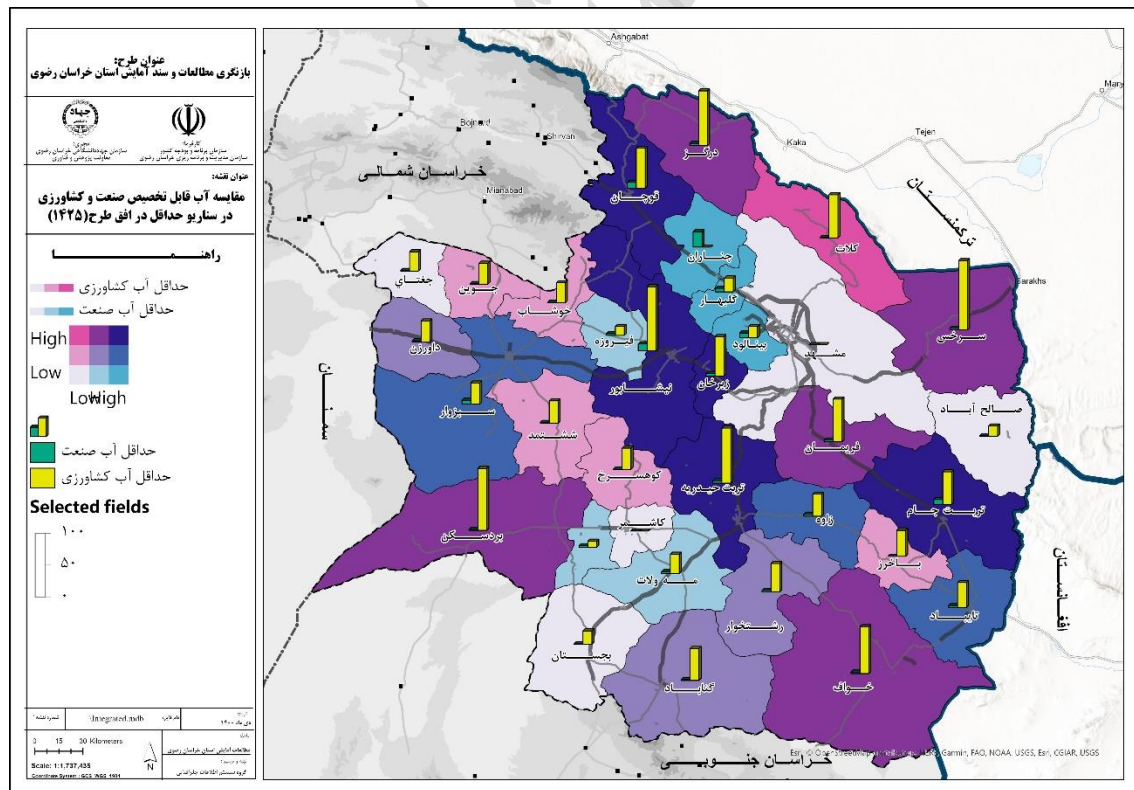
نقشه ۲۶. آب قابل تخصیص به مصارف مختلف در اقل طرح

نقشه زیر ترکیب دو سناریو حداکثر آب صنعت و حداکثر آب کشاورزی را در شهرستان‌های استان نشان می‌دهد. بر اساس سناریوهای حداکثر، شهرستان‌های مشهد، نیشابور، تربت‌حیدریه و قوچان دارای بیشترین تخصیص آب در این دو فعالیت بوده‌اند. در شهرستان‌های بجستان، کاشمر، خوشاب، جغتای و صالح‌آباد نیز دارای کمترین آب در هر دو فعالیت بوده‌اند. شهرستان‌های کلات و بردسکن دارای بیشترین آب کشاورزی و کمترین آب صنعت بوده‌اند. شهرستان‌های چناران، گلپه‌هار، طرقبه‌شاندیز نیز دارای بیشترین آب صنعت و کمترین آب کشاورزی بوده‌اند.

بر اساس سناریوهای حداقل، شهرستان‌های نیشابور، تربت‌حیدریه، تربت‌جام و قوچان دارای بیشترین تخصیص آب در این دو فعالیت بوده‌اند. برعکس سناریو قیب که شهرستان مشهد دارای آب قابل توجهی در بخش صنعت و کشاورزی بود در این ترکیب این دو سناریو شهرستان مشهد همراه با بجستان، جغتای، کاشمر و صالح‌آباد دارای کمترین آب صنعت و کشاورزی است. شهرستان‌های کلات در ترکیب این دو سناریو دارای بیشترین آب کشاورزی و کمترین آب صنعت است. شهرستان‌های چناران، گلپه‌هار، طرقبه‌شاندیز نیز مانند ترکیب دو سناریو حداکثر آب صنعت و کشاورزی دارای بیشترین آب صنعت و کمترین آب کشاورزی بوده‌اند.

نقشه ۲۷. مقایسه آب قابل تخصیص صنعت به کشاورزی در افق طرح

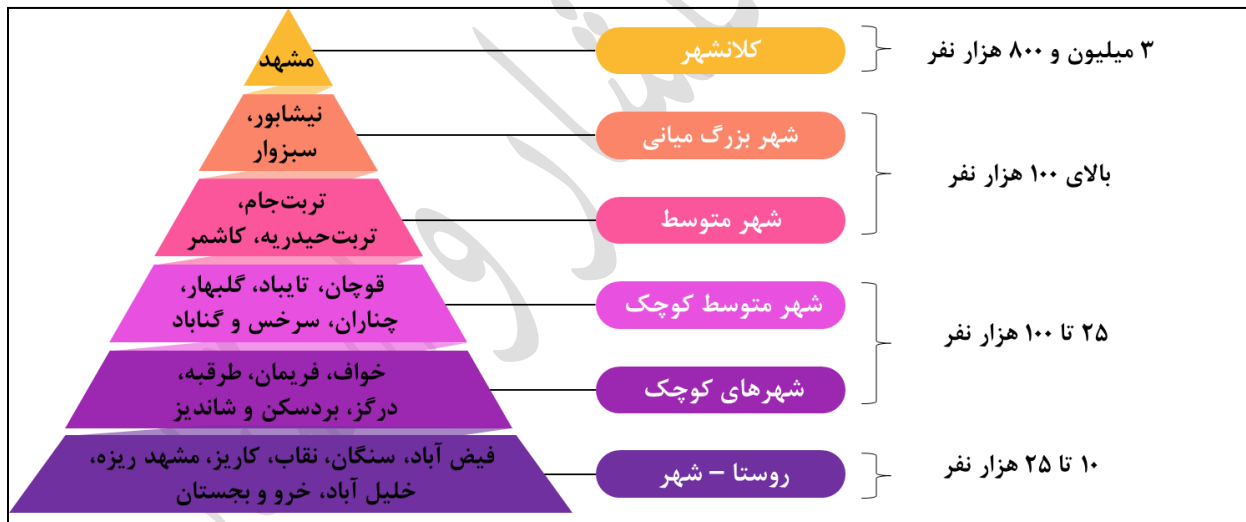
نقشه ۲۸. مقایسه آب قابل تخصیص صنعت و کشاورزی در سناریو حداقل در افق طرح (۱۴۲۵)

۱۲-۱-۷- جمع بندی تصویر سازمان فضایی استان در افق طراحی

از تلفیق لایه‌های مختلف، حاصل از بندهای پیشنهادی برنامه آمایش استان خراسان رضوی، شامل شکل‌بندی الگوی استقرار فعالیت‌ها، الگوی نظام سکونتگاهی، الگوی نظام خدمات اجتماعی، الگوی شبکه‌های زیربنایی، به همراه لایه‌های پایه نظیر لایه‌های پهنه‌بندی‌های طبیعی، تقسیمات کشوری، و غیره، تصویر سازمان فضایی استان در افق طراحی حاصل می‌شود که در نقشه‌های آتی نشان داده شده است. سازمان فضایی استان خراسان رضوی در افق طراحی در راستای دستیابی به چشم‌انداز (که اجماع تمامی دستگاه‌های اجرایی درگیر در سطح استان و نخبگان و خبرگان استانی و ملی را دارد) و اهداف بنیادین تعریف شده در بخش آینده‌نگری برنامه آمایش استان خراسان رضوی طراحی شده است؛ که در ادامه پروژه‌ها و موارد اصلی سازمان فضایی پیشنهادی در بخش‌های مختلف مشخص شده است.

۱۲-۱-۷-۱- شبکه سکونتگاهی و جمعیتی در افق ۱۴۲۴

بر اساس پیش‌بینی‌های صورت گرفته، جمعیت استان در افق طرح (۱۴۲۴) به ۸۳۲۷۹۵۵ نفر خواهد رسید. شهر مشهد در سال ۱۴۱۵ با جمعیت ۳ میلیون و ۸۰۰ هزار نفری همچنان شهر اول استان خواهد بود. بعد از کلانشهر مشهد، شهرهای نیشابور و سبزوار همچنان به عنوان شهر بزرگ میانی در سطح دوم قرار خواهند داشت. شهرهای تربت جام، تربت حیدریه و کاشمر به عنوان شهر متوسط در سطح سوم خواهند بود.

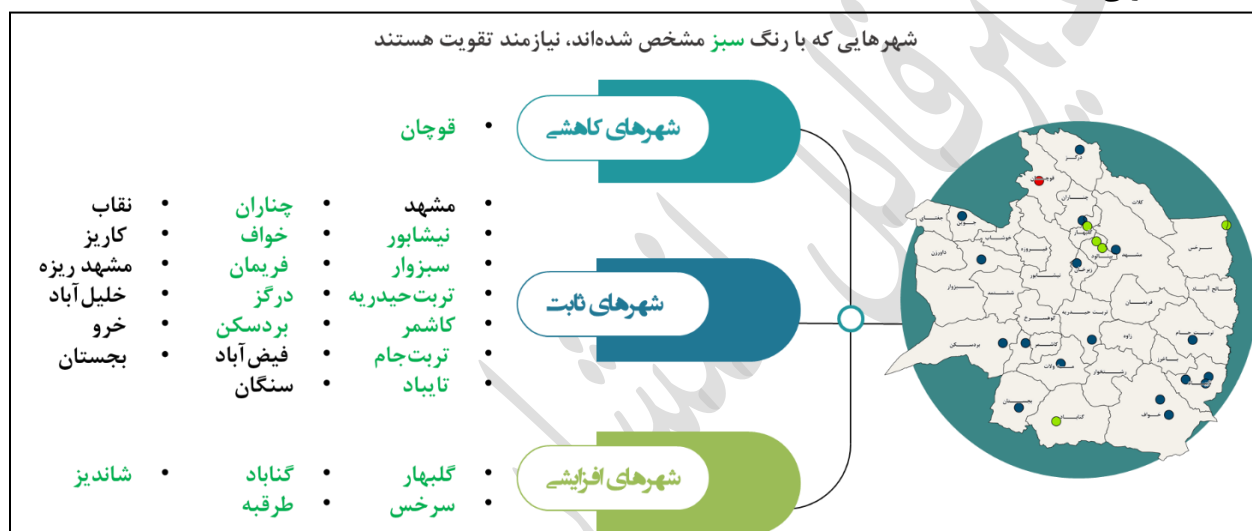

شکل ۲۸. نظام سلسله مراتب سکونتگاهی در افق ۱۴۱۵

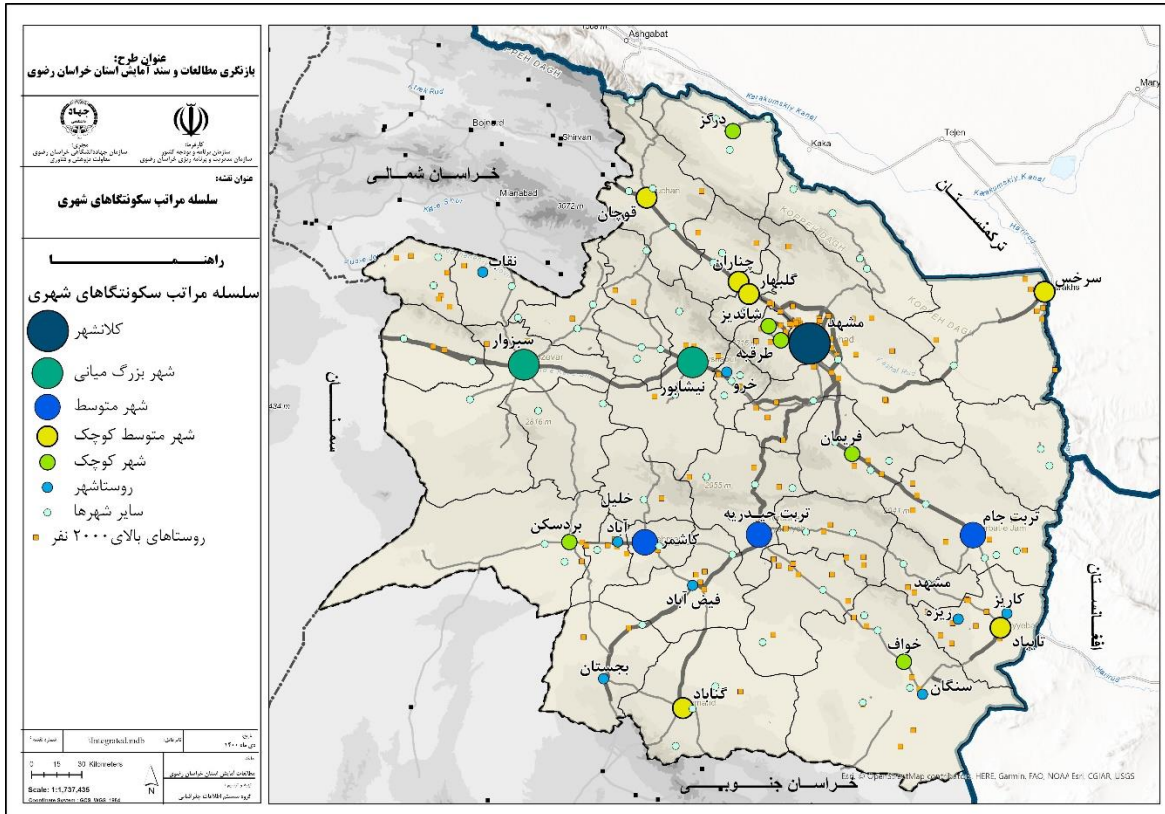
بر اساس پیش‌بینی‌های جمعیتی صورت گرفته، سلسله مراتب نظام سکونتگاهی استان مشخص شده است. شهرهای استان در سه گروه کاهشی، ثابت و افزایشی در نظام سلسله مراتبی طبقه‌بندی شده‌اند. تنها شهر کاهشی در نظام سلسله مراتبی شهر قوچان بوده است. شهرهای گلپه‌هار، گناباد، شاندیز، سرخس و طر‌قه شهرهایی بوده‌اند که در نظام سلسله مراتبی استان ارتقا پیدا کرده‌اند.

با توجه به اینکه ظرفیت سکونتگاه‌های موجود استان پاسخگوی نیازهای آتی استان نیز خواهد بود شهر جدیدی در استان پیشنهاد نشده است و اولویت اول توسعه تقویت سکونتگاه‌های شهری و روستایی موجود بوده است. در ادامه شهرها و روستاهای شناسایی شده نیازمند تقویت معرفی شده‌اند.

- روستاهای نیازمند تقویت: روستاهای واقع در پهنه‌های با خطر حاشیه‌ای شدن که دارای جمعیت بالای ۱۰۰۰ نفر بوده‌اند و در مجاورت با تعداد بالایی از روستاهای دیگر بوده‌اند به عنوان روستاهای نیازمند تقویت و مکان مرکزی انتخاب شده‌اند.
- شهرهای نیازمند تقویت: شهرهای میانی، شهرهای مهاجرپذیر، شهرهای با احتمال افزایش حاشیه نشینی، شهرهای دارای پتانسیل رشد و توسعه (معادن، گمرک، دانشگاه، بین‌راهی) به عنوان شهرهای نیازمند تقویت معرفی شده‌اند.

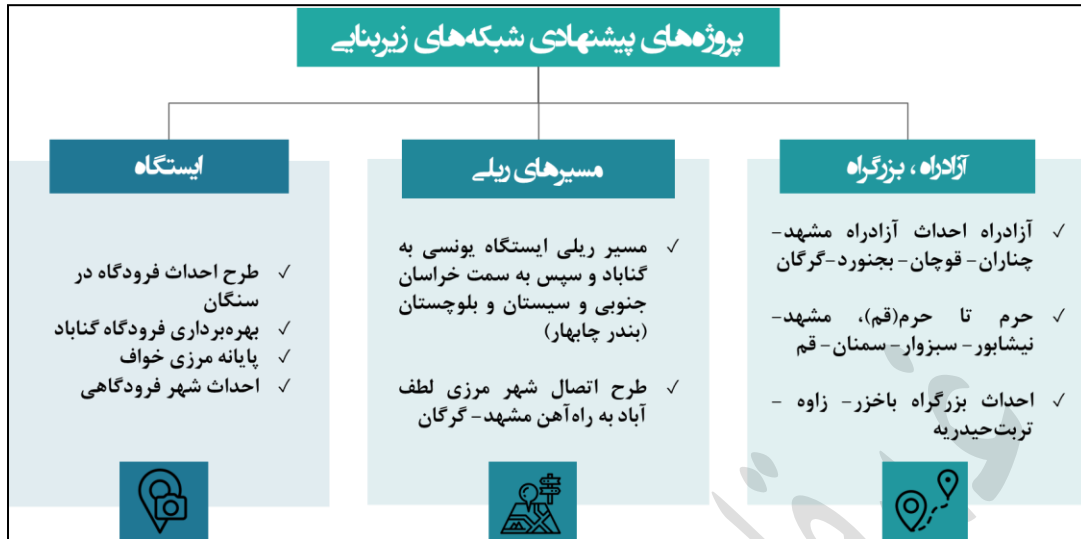
شکل ۲۹. روند تغییرات سکونتگاه‌های شهری استان بر اساس سلسله مراتب سکونتگاهی

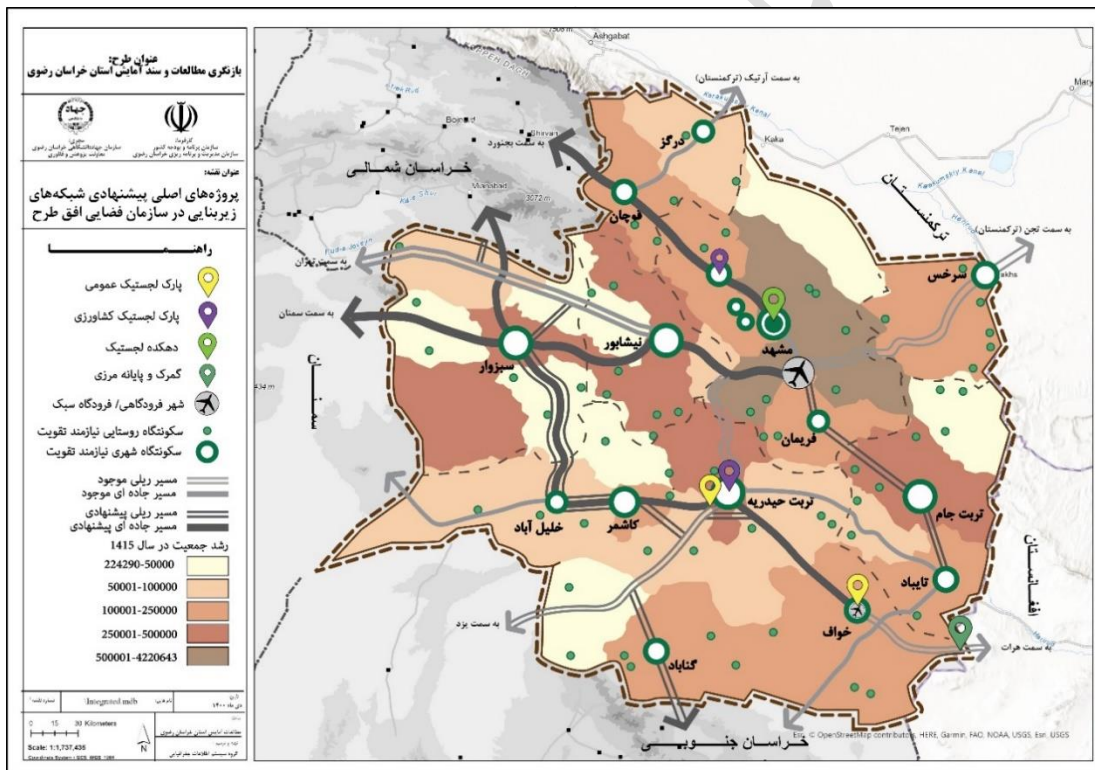
نقشه ۲۹. سلسله مراتب سکونتگاه‌های شهری استان در افق طرح

۱۲-۱-۷-۲- شبکه‌های اصلی زیربنایی در افق ۱۴۲۴

استان خراسان رضوی به عنوان یکی از استان‌های دارای گمرکات و مرزهای بین‌المللی ظرفیت‌های بسیار بالایی در ایجاد تعاملات اقتصادی، فرهنگی با کشورهای افغانستان و آسیای میانه دارد. به منظور استفاده مناسب از این ظرفیت‌ها نیازمند وجود شبکه‌ای مناسب جاده‌ای و ریلی است. پروژه‌های اصلی پیشنهادی شبکه حمل‌ونقل استان خراسان رضوی در افق ۱۴۲۴ با توجه به مراکز زیست و فعالیت استان موارد زیر بوده است.

شکل ۳۰. پروژه‌های پیشنهادی شبکه‌های زیربنایی استان

نقشه ۳۰. پروژه‌های زیربنایی استان در افق ۱۴۲۴

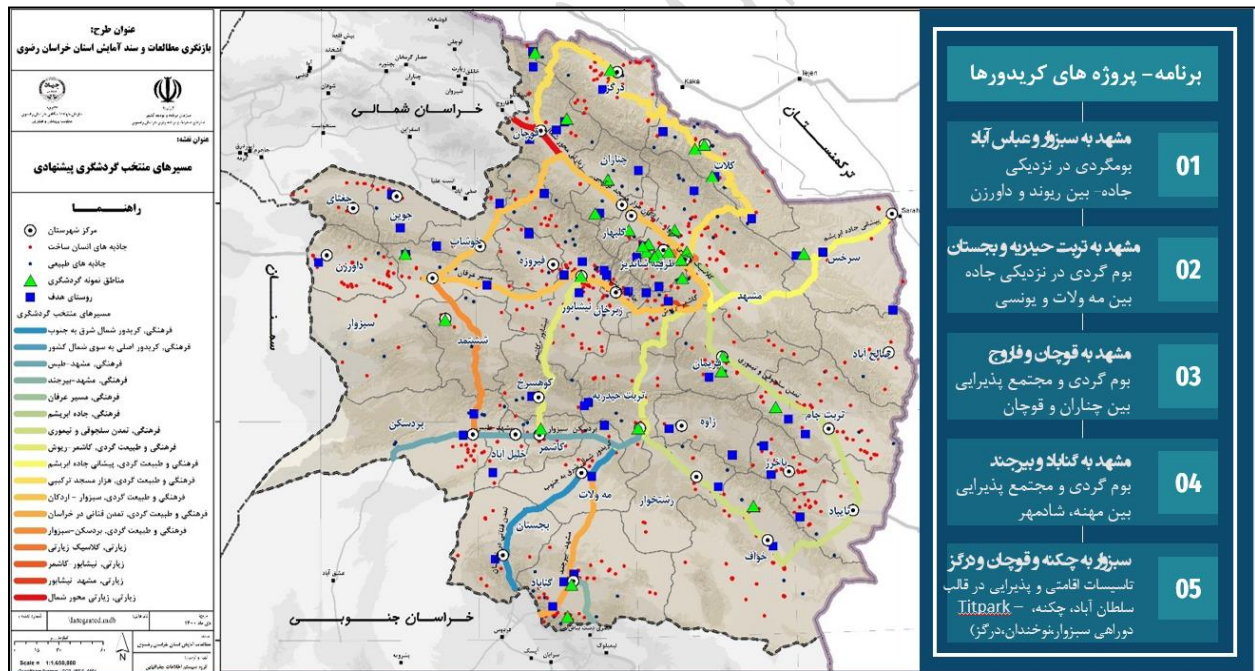
۱-۷-۳- زیارت و گردشگری استان در افق ۱۴۲۴

با توجه به پتانسیل‌های بسیار زیاد استان در بخش گردشگری، پیشنهادات اصلی طرح در بخش گردشگری در سه دسته اصلی مسیرهای گردشگری و نقاط گردشگری پیشنهاد شده است. برنامه -پروژه‌های اصلی پیشنهادی در سه دسته

مسیرهای طبیعی، مسیرهای زیارتی، مسیرهای فرهنگی معرفی شده‌اند. همچنین برنامه - پروژه‌های اصلی کRIDORهای اصلی گردشگری در نقشه زیر نشان داده شده است.

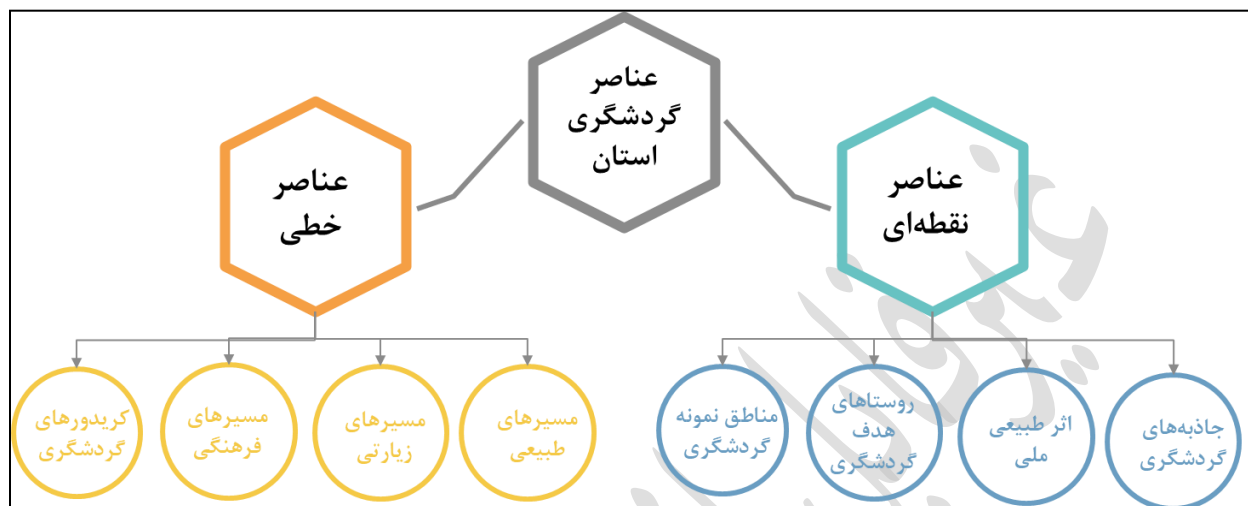
برنامه - پروژه های مسیره های فرهنگی	برنامه - پروژه های مسیره های زیارتی	برنامه - پروژه های مسیره های طبیعی
<p>01 مسیر تمدن سلجوقی و تیموری اقامتگاه از نوع کمپ در تایباد</p>	<p>01 مشهد-ده سرخ-قدمگاه-امام زاده محروق نیشابور مجموعه پذیرایی استاندارد بین المللی و اقامتگاه بوم گردی بین راهی در دهسرخ</p>	<p>01 مسیر هزارمسجد(مشهد)-کالت-درگز-قوچان-مشهد) مجموعه های اقامتی-پذیرایی در قالب بوم گردی، در لایین، چاپشلو، نوخندان و درگز</p>
<p>02 مسیر تمدن قنات اقامتگاه بوم گردی در منطقه کالت</p>	<p>02 مشهد-کلشهر(سید مرتضی)-ریش و امام زاده محروق نیشابور</p>	<p>02 مسیر کلشهر-ریش-کوه سرخ-نیشابور و مشهد مجموعه پذیرایی استاندارد(بین المللی) بین راهی</p>
<p>03 مسیر عرفان اقامتگاه بوم گردی در مسیر سبزوار-نیشابور</p>	<p>03 قدمگاه - دهسرخ تاسیسات پذیرایی</p>	
<p>04 جاده ابریشم اقامتگاه بوم گردی در سرخس</p>		

شکل ۳۱. برنامه - پروژه های پیشنهادی در مسیرهای گردشگری استان

نقشه ۳۱. مسیرهای گردشگری پیشنهادی

علاوه بر مسیرهای گردشگری که به عنوان عناصر خطی در سازمان فضایی استان مشخص شده‌اند، جاذبه‌های گردشگری، اثر طبیعی ملی، روستاهای هدف گردشگری و مناطق نمونه گردشگری به عنوان عناصر کانونی در سازمان فضایی افق طرح مشخص شده‌اند.

شکل ۳۲. عناصر گردشگری استان

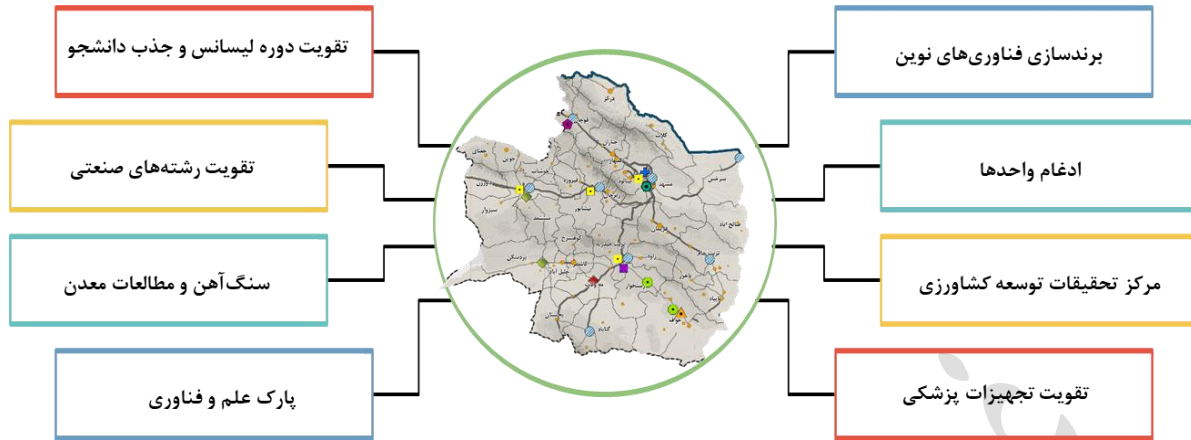
۱۲-۱-۷-۴-نظام خدمات استان در افق ۱۴۲۴

• بهداشت و درمان

با توجه به آینده‌نگری و پیش‌بینی‌های صورت گرفته در حوزه بهداشت و درمان و پیشنهادات دستگاه‌ها، پروژه‌های اصلی پیشنهادی در حوزه بهداشت و درمان، احداث بیمارستان در چهار شهرستان تربت جام، صالح آباد، خوشاب و تربت حیدریه بوده است.

• علم و فناوری

در حوزه علم و فناوری به منظور توسعه مهارت آموزی، افزایش اشتغال پذیری دانشجویان، گسترش همکاری‌های آموزشی در سطح منطقه‌ای، برند سازی فناوری‌های نوین و مد نظر داشتن سیاست‌های انقباضی پیشنهادات زیر در سطح استان مطرح می‌گردد.

شکل ۳۳. پیشنهادات حوزه علم و فناوری

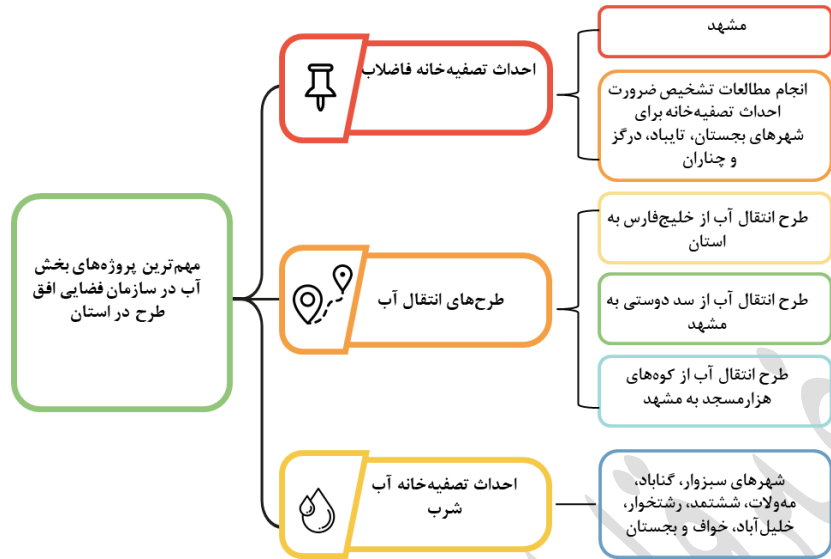
۱۲-۷-۵-نظام آب استان در افق ۱۴۲۴

پیش بینی بخش آب در افق طرح با توجه به پیش بینی های جمعیتی در سه بخش کشاورزی، شرب و صنعت در سناریوهای حداقل و حداکثر صورت گرفته است.

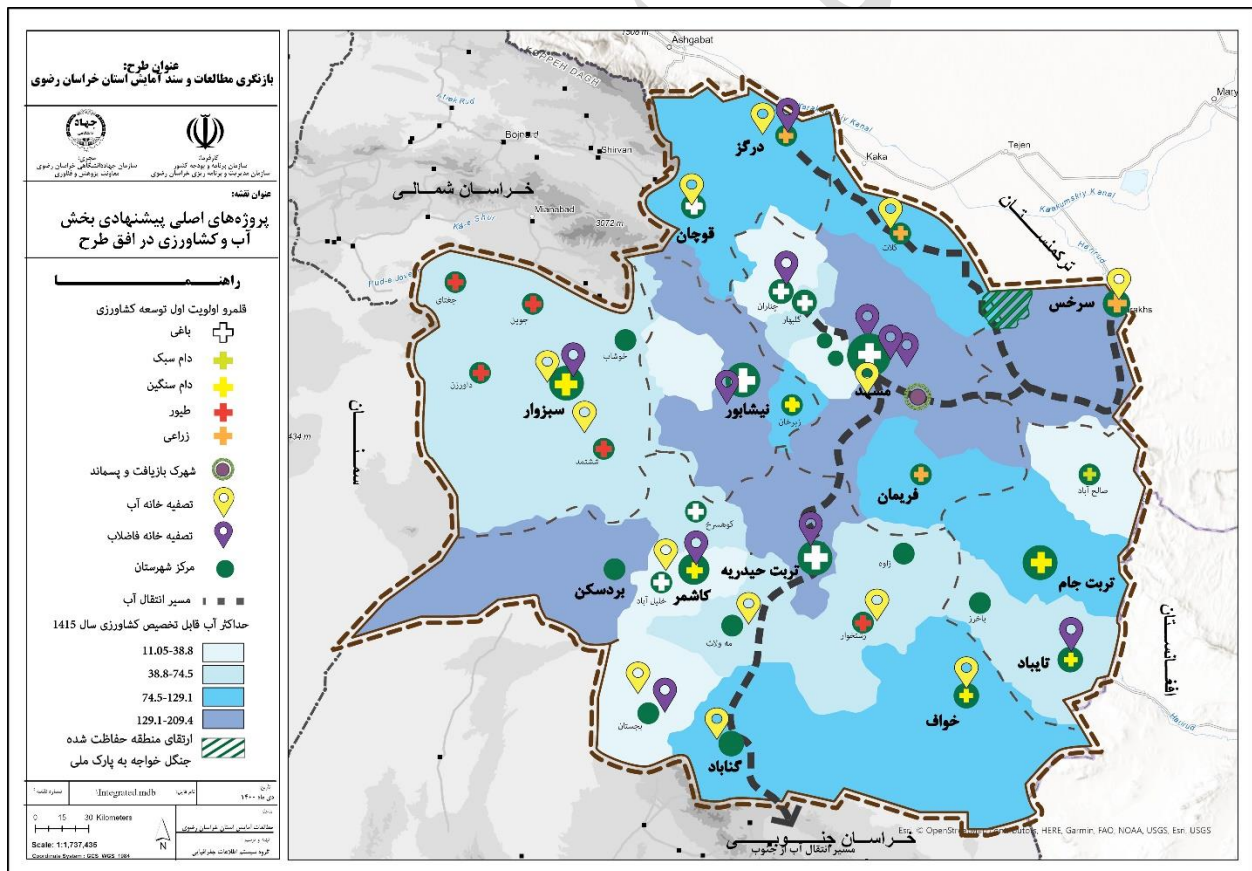
تخصیص آب کشاورزی	تخصیص آب صنعت	نیاز آب شرب و بهداشت
<p>01 فرض سرانه تولید شرب ۲۵۰ لیتر بر روز و حداکثر آب قابل برنامه ریزی</p>	<p>01 سناریو حداقل تخصیص حداقل آب قابل تخصیص به صنعت با فرض سرانه تولید خانگی ۲۵۰ لیتر بر روز و با فرض ثابت ماندن تخصیص آب بخش صنعت از منابع آب قابل برنامه ریزی انجام شده است</p>	<p>01 سناریو حداقل نیاز سرانه تولید خانگی ۱۵۰ لیتر در روز</p>
<p>02 فرض سرانه تولید شرب ۲۵۰ لیتر بر روز و حداقل آب قابل برنامه ریزی (کمترین آب)</p>	<p>02 سناریو حداکثر تخصیص حداقل آب قابل تخصیص به صنعت با فرض سرانه تولید خانگی ۱۵۰ لیتر بر روز و با فرض ثابت ماندن تخصیص آب بخش صنعت از منابع آب قابل برنامه ریزی انجام شده است</p>	<p>02 سناریو حداکثر نیاز سرانه تولید خانگی ۲۵۰ لیتر در روز</p>
<p>03 فرض سرانه تولید شرب ۱۵۰ لیتر بر روز و حداکثر آب قابل برنامه ریزی (بیشترین آب)</p>		
<p>04 فرض سرانه تولید شرب ۱۵۰ لیتر بر روز و حداقل آب قابل برنامه ریزی</p>		

شکل ۳۴. نحوه تخصیص آب به بخش های مختلف در افق طرح در سناریوهای مختلف

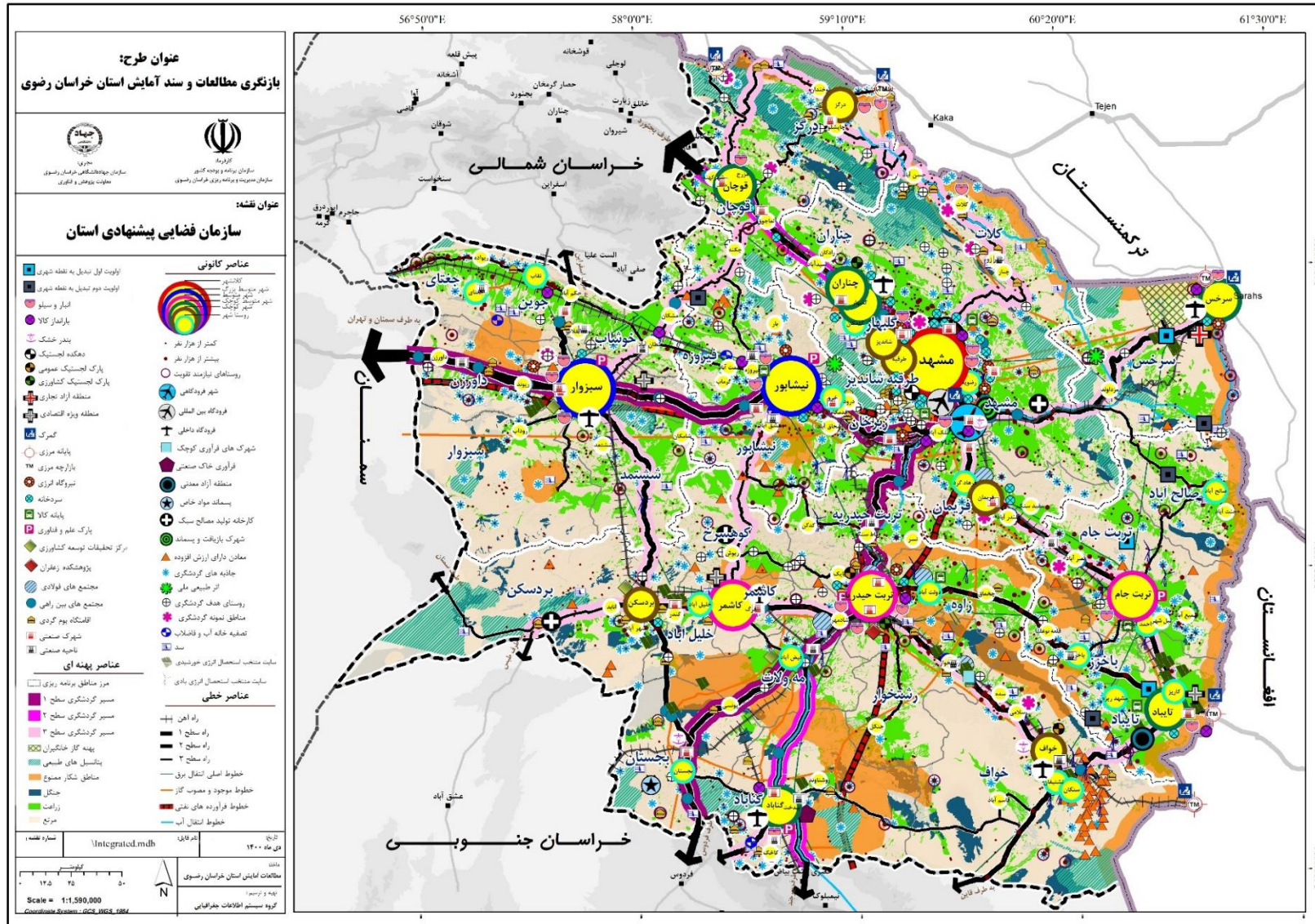
با توجه به پیش بینی های صورت گرفته مهم ترین پروژه های پیشنهادی بخش آب در سازمان فضایی افق طرح، احداث تصفیه خانه های آب در شهرهای سبزوار، گناباد، مهولات، ششتمد، رشتخوار، خلیل آباد، خواف و بجستان، احداث تصفیه خانه فاضلاب در شهر مشهد و انجام مطالعات کیفی و تشخیص ضرورت احداث تصفیه خانه برای شهرهای بجستان، تایباد، درگر و چناران بوده است.

شکل ۳۵. برنامه - پروژه های پیشنهادی در حوزه آب

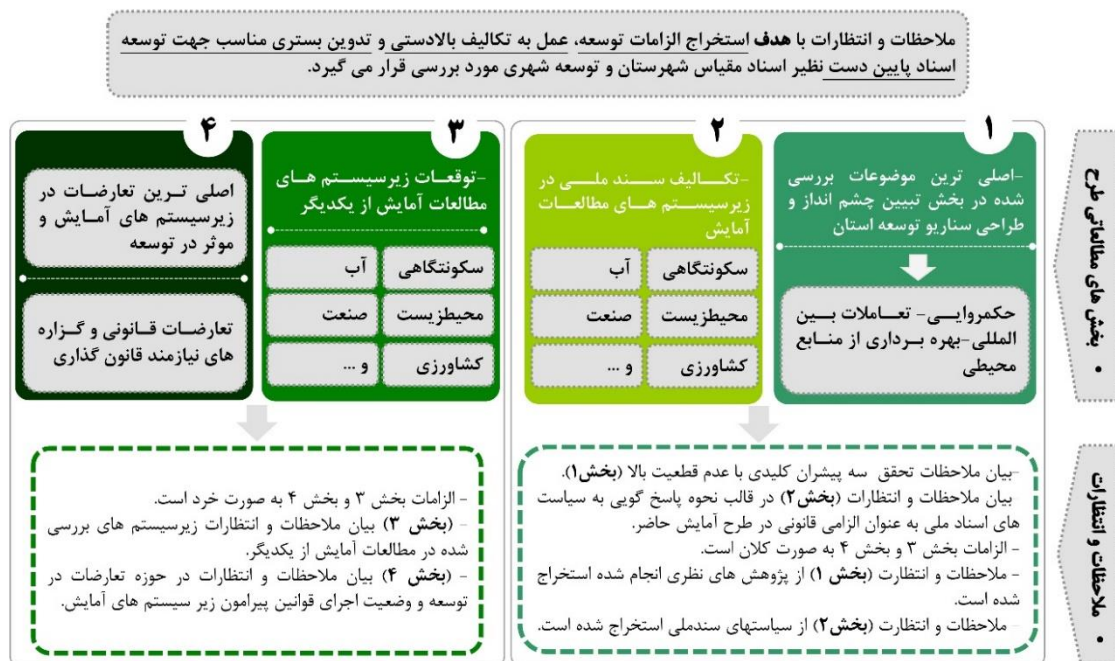
نقشه ۳۲. پروژه های اصلی و پیشنهادی بخش آب و کشاورزی در افق طرح

۱۲-۲- ملاحظات و انتظارات متقابل توسعه آتی بخش از سایر بخشهای هم پیوند و الزامات تحقق

آنها

بررسی بند ملاحظات و انتظارات با هدف استخراج اصلی ترین الزامات موثر بر توسعه انجام می شود. در واقع با به انجام رسیدن این بخش ضمن پاسخ گویی به اصلی ترین تکالیف و سیاست های مشخص شده در سند ملی آمایش سرزمین، بستری مناسب جهت توسعه استان در زیرسیستم ها و بخش های مختلف فراهم می شود. از طرفی بررسی ملاحظات و انتظارات این امکان را فراهم می نماید تا ضمن توجه به توقعات زیرسیستم ها از یکدیگر، به اصلی ترین موضوعات نیازمند قانون گذاری توجه ویژه گردد. در ادامه فرایند بررسی ملاحظات و انتظارات در قالب ۴ مرحله توضیح داده می شود.

شکل ۳۶. فرایند بررسی ملاحظات و انتظارات

۱۲-۲-۱- گام اول (ملاحظات و انتظارات در بخش برنامه ریزی و سیاست گذاری)

بر طبق بررسی های انجام شده در بخش برنامه ریزی و سیاست گذاری، حکمروایی، بهره برداری از منابع و تعاملات بین المللی سه پیشران کلیدی با عدم قطعیت بالا بوده که تحقق یا عدم تحقق در هر یک از این موارد می تواند تاثیرات جدی در آینده استان داشته باشد. از این رو در این قسمت به منظور فراهم آوردن زمینه ای جهت تحقق ایده ال ترین شرایط داستان سناریو و رقم خوردن بهترین شرایط آینده توسعه استان به ملاحظات و گزاره های تاثیر گذار در تحقق این پیش ران های کلیدی پرداخته می شود.

- حکمروایی

بی مسئولیتی و بی برنامه‌گی و تاکید بر نگرش بخشی به جای نگرش سیستمی، تکیه بر ساختارها و نهادهای متمرکز و غیردموکراتیک و بی توجهی به نهادهای عمومی و مدنی، چند پارگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در ارتباط با سایر نهادها از نتایج عدم وجود حکمروایی می باشد که خود پروژه محوری و پیامدهایی نظیر عدم شفافیت و پاسخ‌گویی را به دنبال دارد.

از طرفی در حکمروایی خوب توزیع قدرت، صلاحیت و مسئولیت‌ها بین ذینفعان متعدد جامعه در گروی تقویت حکومت‌ها محلی و تغییر در ساختار اداری و سیاسی به منظور مشارکت هرچه بیشتر مردم و بخش خصوصی در هدایت و مدیریت است. این در حالی است که تحلیل محتوای قانون اساسی کشور نشان می‌دهد که به طور صریح در هیچ جا به عنوان حکمروایی خوب اشاره‌ای نشده و تنها برخی مفاد از اصول آن در تعامل با شهروندمداری و مشارکت بخش غیردولتی است (اصول سوم، ششم، هفتم، بیست و ششم، بیست و هفتم، چهلم و ...). (توکلی نیا، اسکندرپور و برغم‌دی، ۱۳۹۱). همچنین سایر پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با تحلیل مضامین حکمرانی خوب در برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران حاکی از آن هستند که استفاده از مضامین پایه نظیر استفاده فناوری‌های جدید، فرهنگ بهره‌وری، درآمد محلی، توجه به هر منطقه، کوچک‌سازی دولت، تفویض اختیارات، تقویت جامعه مدنی، ارتباط مناسب با بخش خصوصی، کاهش فقر، توجه به اقشار خاص، توجه به زنان، میراث تاریخی، حفظ هویت پیشینی، دسترسی به منابع، نظارت و ارزیابی، حقوق شهروندی، آموزش شهروندی، مشارکت مؤثر جامعه مدنی، سیاست‌های جلوگیری از جرم، معضلات اجتماعی، سیاست‌های بهداشتی، سیاست‌های غذایی، حفظ محیط زیست و جلوگیری از آلاینده‌ها همگی مصادیقی از حکمروایی خوب در برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی هستند (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۰). در نهایت با توجه به توضیحات اشاره شده تحقق پیش شرط‌های زیر برای بهره‌مندی از حکمروایی ضروری به نظر می‌رسد

- لحاظ نمودن حکمروایی خوب در متن قانون اساسی
- تدوین مکانیسم‌های اجرایی مشخص در این ارتباط
- در نظر گرفتن ابعاد حکمروایی خوب در قوانین ملاک عمل
- تمرکز زدایی و تفویض مسئولیت و اختیارات به حکومت‌های محلی (سطح کلان)
- شکل‌گیری نهادهای مدنی و سازمانهای غیردولتی، نهادهای محلی و خصوصی جهت تعدیل و کنترل قدرت مرکزی و تقویت و تجهیز سطح خرد (سطح میانی)
- وجود بسترهای آموزشی و فرهنگ‌سازی به همراه پشتیبان‌های حقوقی جهت توانمندی سازمانی مردم در امر مشارکت (سطح خرد)
- ارتباط و تعامل سازنده بین سه رکن اصلی حکمروایی شامل (دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی)

- الزامات تعاملات بین‌المللی

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که منظور فراهم شدن شرایط تعاملات بین‌المللی پیش‌نیازهای متعددی از جمله انجام مذاکرات و توافق بین‌المللی، وجود ثبات سیاسی و امنیتی در کشورهای همسایه، برقراری ارتباط و تعامل کارا با نظام مالی بین‌المللی و ... نیاز است. برای این منظور بسترهای نظارتی و قانونی در نظام بانکی کشور جهت

اصلاح قوانین و مقررات پولی و بانکی، برقراری ارتباط و تعامل کارا با نظام مالی بین الملل، انطباق قوانین بانکی با استانداردهای بین المللی، افزایش شفافیت گزارشگری مالی و پیاده سازی مناسب قوانین مبارزه با پولشویی می بایست پدید آید. لازم به ذکر است انجام اقدامات فوق علاوه بر ایجاد اطمینان در طرف های خارجی، به ثبات مالی و افزایش اعتماد مشتریان داخلی نیز کمک خواهد کرد.

- بهره برداری پایدار از منابع

در ارتباط با بهره برداری پایدار از منابع محیطی نظیر آب و محیط طبیعی نیز باید گفت در کنار استفاده از این مواهب طبیعی باید به بازتولید آن ها توجه نمود. در واقع بهره برداری و صیانت از جمله موضوعات حائز اهمیت هستند که باید توأمان مد نظر قرار بگیرند. همچنین برنامه ریزی برای توسعه و بهره برداری از منابع نیز باید با توجه به ظرفیت ها و مصارف منابع طبیعی در حوزه شهری و روستایی مشخص گردد.

۱۲-۲-۲-گام دوم (ملاحظات و انتظارات در بخش سند ملی آمایش سرزمین)

همانگونه که پیشتر توضیح داده شد پاسخ گویی به سیاست ها و تاکیدات مطرح شده در اسناد بالادستی از جمله موضوعات حائز اهمیت در بررسی ملاحظات و انتظارات بوده که در این بخش به صورت خلاصه مورد توجه قرار می گیرد. لازم به ذکر است پرداختن به اسناد فرادست به صورت مبسوط در بخش تدوین اهداف مورد توجه قرار گرفتند. از این رو در این بخش تنها به صورت ویژه تاکیدات سیاست های آمایش سرزمین در ارتباط با زیر سیستم های مختلف به عنوان گزاره های الزام آور اشاره می شود. همچنین در ادامه این بند پس از بررسی موارد اشاره شده به نحوه پاسخ گویی و لحاظ نمودن سیاست های آمایش سرزمین در این مطالعه اشاره خواهد شد.

جدول ۴۲. برخی از جهت گیری ملی آمایش سرزمین در ارتباط با زیرسیستم های توسعه

زیرسیستم	خلاصه از برخی جهت گیری مهم سند ملی آمایش سرزمین
طبیعی، اقلیمی و محیط زیستی	مدیریت جامع و توأمان عرضه و تقاضا در چرخه آب جلوگیری از هدررفت آب در خطوط انتقال آب و... (بهینه سازی مصرف آب) می باشد.
جمعیت و مهاجرت	-توزیع مناسب جمعیت و فعالیت های اقتصادی در قلمرو سرزمین -ایجاد زمینه های لازم برای استقرار جمعیت در نواحی مستعد -اتخاذ ساز و کارها و تمهیدات مهار و کنترل رشد جمعیت در مناطق کلانشهری -ماندگاری جمعیت در شهرهای کوچک و نواحی روستایی و کاهش روند مهاجرت به کلانشهرها و شهرهای پرتراکم -ساماندهی و هدایت هدفمند جریانهای مهاجرت در راستای استراتژی توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین
دفاعی امنیتی	-انتخاب مکان های مناسب و استقرار مراکز زیست و فعالیت و همچنین مراکز حیاتی و حساس، متناسب با ملاحظات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی به ویژه امنیتی و پدافند غیرعامل -ارتقاء فعالیت های توسعه ای ملی و استانی در مناطق مرزی با اعطای مشوق های اقتصادی و تقویت زیربناها و استقرار مناسب جمعیت و تقویت نیروهای نظامی و انتظامی متناسب با تهدیدات

خلاصه از برخی جهت گیری مهم سند ملی آمایش سرزمین	زیرسیستم
<p>-ساماندهی سطوح خدمات و استقرار جمعیت در کشور با توجه به مدیریت سوانح طبیعی، حوادث و منابع آب و رعایت شرایط زمین شناسی جهت افزایش ضریب ایمنی تأسیسات زیربنایی و حیاتی و ابنیه مراکز جمعیتی و شهرها و روستاها</p>	
<p>-تنوع بخشی به اقتصاد متناسب با مزیت ها، قابلیت ها و تخصص های سرزمین -شبکه سازی و ایجاد زنجیره های جدید تولید بین المللی به منظور ارتقاء جایگاه بین المللی کشور در بازارهای جهانی - تولید و تجاری سازی محصولات و کالاهای مورد نیاز کشورهای منطقه با اولویت استقرار در استان های مرزی، - تحول در کارکرد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به قطب پردازش صادرات و جذب سرمایه، علم و فناوری و نقش آفرینی در اقتصاد ملی، منطقه ای و بین المللی، - ساماندهی اقتصاد غیررسمی در مناطق مرزی</p>	تولید (اقتصاد کلان)
<p>شبکه سازی و ایجاد زنجیره های جدید تولید بین المللی به منظور ارتقاء جایگاه بین المللی کشور در بازارهای جهانی تنوع بخشی به اقتصاد متناسب با مزیت ها، قابلیت ها و تخصص های سرزمین -بازسازی و نوسازی واحدهای صنعتی -ساماندهی استقرار صنایع کشور و شکل دهی به زنجیره فعالیت های صنعتی</p>	صنعت و معدن
<p>-صدور خدمات فنی-مهندسی به کشورهای جهان با تأکید بر مشارکت بخش خصوصی -بهره گیری از رویکرد (خواهر خواندگی) بین شهرهای منتخب داخلی و بین المللی و رویکرد دیپلماسی و ارتباط بین استانی با سایر کشورها -بازاریابی، تولید و تجاری سازی محصولات و کالاهای مورد نیاز کشورهای منطقه با اولویت استقرار در استان های مرزی با تأکید بر سرمایه گذاری مشترک -تحول در کارکرد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به قطب پردازش صادرات و جذب سرمایه، علم و فناوری و نقش آفرینی در اقتصاد ملی، منطقه ای و بین المللی -ساماندهی اقتصاد غیررسمی در مناطق مرزی</p>	بازرگانی
<p>جهت گیری سند ملی آمایش سرزمین در زیرسیستم حمل و نقل، ارتباطات و اطلاعات پیرامون تقویت زیرساخت ها و شبکه های زیربنایی با اولویت نواحی شرقی و بازسازی و نوسازی تأسیسات قدیمی و ناوگان حمل و نقل می باشد.</p>	حمل و نقل، ارتباطات و فناوری اطلاعات
<p>- گسترش شبکه انتقال، ذخیره سازی، صادرات و واردات حامل های انرژی -تقویت تعامل مؤثر و سازنده در حوزه دیپلماسی انرژی، -ارتقاء بهره وری، کاهش شدت انرژی و تنوع بخشی به منابع تولید انرژی، - ظرفیت سازی برای گسترش کسب و کارهای دانش بنیان در حوزه خدمات انرژی، -افزایش سهم انرژی های تجدید پذیر در تولید و تأمین بهینه انرژی هر منطقه، -بهینه سازی مصرف انرژی</p>	انرژی
<p>- جلوگیری از گسترش حاشیه نشینی در شهرها و ساماندهی بافت های حاشیه ای و نامناسب موجود، - توسعه و آبادانی نواحی مرزی و عرصه های روستایی</p>	نظام سکونتگاهی شهری و روستایی

خلاصه از برخی جهت‌گیری مهم سند ملی آمایش سرزمین	زیرسیستم
<p>- توسعه رفاه و تأمین اجتماعی در نواحی مختلف کشور و زمینه‌سازی تحقق عدالت فراگیر در پهنه سرزمین، کاهش فقر، نابرابری و آسیب اجتماعی با تأکید بر توانمندسازی و حداکثر استفاده از مشارکت مردم</p> <p>-افزایش اعتماد ملی، امید به آینده و تقویت روابط و تعاملات فرهنگی و حمایت از جریان‌های فکری، فرهنگی و سیاسی حامی وحدت ملی و ایجاد توازن منطقه ای و... می باشد.</p>	اجتماعی و فرهنگی
<p>-تقویت تولید و بازرگانی صنایع دستی</p> <p>-تجهیز زیرساخت ها و توسعه شبکه های یکپارچه گردشگری</p> <p>-تقویت نمادهای ملی، منطقه ای و مذهبی در پهنه جغرافیایی کشور</p>	گردشگری و میراث فرهنگی و صنایع دستی
<p>-تربیت نیروی انسانی توانمند، خلاق، مسئولیت پذیر و دارای روحیه مشارکت جمعی با تأکید بر فرهنگ جهادی.</p> <p>-توسعه زیرساخت ها و توانمندی های ارائه خدمات علمی و آموزشی</p> <p>-ارتقاء سطح آموزش، پژوهش و بهره وری نیروی کار</p> <p>-فراهم نمودن دسترسی عادلانه به زیرساخت ها و خدمات بویژه آموزشی</p>	آموزش
<p>- استفاده پایدار از قابلیت‌های طبیعی و امکانات آب و خاک برای توسعه فعالیت‌های کشاورزی و صنایع وابسته و تبدیلی مرتبط با آن در نواحی مستعد کشاورزی</p> <p>-توجه به محدودیت‌های آب برای مصارف کشاورزی</p> <p>-توسعه شیوه های تولید متراکم و گلخانه ای در مناطق کم آب کشور</p>	کشاورزی

۱۲-۲-۳- گام سوم (ملاحظات و انتظارات زیرسیستم های مختلف از یکدیگر)

در سومین بخش از بررسی ملاحظات و انتظارات به توقعات زیرسیستم ها از یکدیگر اشاره می شود. خاطر نشان می سازد ملاحظات و انتظارات اثرگذار در توسعه در بخش ۱۰ (تلفیق، جمع بندی و نتیجه گیری از مطالعات موجود) پیشتر به صورت کلی اشاره شد. از این رو در بخش حاضر ضمن مرور مجدد مباحث گفته شده در بهش قبل، الزامات اساسی پیرامون گزاره های مرتبط با پیشنهادات سند ملی آمایش استان مجدد مورد تأکید قرار می گیرد.

به صورت کلی اصلی ترین الزامات در زیرسیستم آب و حوزه های همپیوند آن بر کاهش مصرف آب در کشاورزی، صنعت معدن و انطباق با تغییرات اقلیمی اشاره دارد. همچنین در زیرسیستم محیط زیست نیز انطباق حوزه های کشاورزی با تغییرات اقلیمی، کاهش آسیب های ناشی از توسعه صنعت معدن و گردشگری بر محیط زیست، جلوگیری از تضعیف مراتع و پوشش گیاهی در استان و اندیشیدن تمهیداتی برای تقویت مراتع و منابع آب زیرزمینی، الزاماتی حائز اهمیت هستند. در این بین زیرسیستم کشاورزی بیشترین الزامات را توسعه به همراه دارد. در این زیرسیستم می بایست انطباق با تغییرات اقلیمی، استفاده از فناوری جهت کمک به تحقق الگوی کشت بهینه و کوتاه شدن دست دلان، تأمین زیرساخت های انرژی لازم جهت توسعه کشاورزی، تضمین فروش محصولات و اشتغال روستایی و توجه به صنایع تبدیلی در بخش کشاورزی می بایست صورت پذیرد. در زیر سیستم صنعت نیز الزاماتی نظیر تربیت نیروی متخصص توسط حوزه آموزش و توسعه پارک های علم و فناوری مرتبط با صنعت باید مورد توجه قرار گیرد. این در حالی است که ارتقا زیرساخت های فناوری اطلاعات و ارتباط و انرژی توسعه صنعت استان را تسهیل خواهند نمود. در

زیرسیستم انرژی نیز می توان به الزاماتی نظیر بهره گیری از فناوری های نوین جهت کاهش مصرف انرژی و بهینه سازی آن اشاره نمود. در زیرسیستم سکونتگاهی نیز الزامات اساسی نظیر جلوگیری از گسترش شهر مشهد و تقویت سایر سکونتگاه ها در بخش های مختلف استان به کمک بارگزاری های انجام شده در حوزه کشاورزی و صنعت با اهمیت هستند. در زیرسیستم گردشگری نیز توجه به زیرساخت های اسکان و حمل و نقل تاثیر به سزایی در توسعه داشته از این رو به عنوان الزام توسعه در این بخش لحاظ شده اند. در ادامه جدول زیر خلاصه این الزامات و ملاحظات توسعه آتی در زیرسیستم های مختلف را نمایش می دهد.

جدول ۴۳. الزامات و ملاحظات توسعه آتی زیرسیستم های آمایش از سایر بخش های همپایند و الزامات تحقق آن ها

زیرسیستم	بخش های همپایند	الزامات و ملاحظات
۱- کشاورزی	آب	با توجه به ممنوعه بودن اکثر دشت های استان، باید حفر چاه های جدید برای تأمین نیاز شرب و بهداشت در کنار خرید چاه های کشاورزی و بستن آنها مورد توجه قرار گرفته تا فشار بر روی منابع آب کاهش یابد.
	صنعت و معدن	کاهش مصرف آب در بخش صنایع با توجه به بحران آبی در استان به عنوان الزامی مهم مطرح است تصفیه مجدد پساب و فاضلاب تولیدی و استفاده مجدد از آن در چرخه
	کشاورزی	کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی بالا بردن بهره وری آب بخش کشاورزی از طرق مختلف توجه به تنوع بیولوژیکی در الگوی کشت بهینه. میزان حصول به آب برنامه ریزی شده بر الگوی کشاورزی به ویژه در مناطق کشاورزی که مواجه با بحران آب مواجه هستند. تأثیر منابع آب جدید (بارورسازی ابر، آب ژرف، شیرین سازی آب شور، تصفیه و استفاده مجدد از آب) بر تحولات آبی بخش کشاورزی قابل توجه است. برنامه ریزی صحیح آب قابل برنامه ریزی از طریق چاه ها در دشتهای ممنوعه و بحرانی بر آینده فعالیت نواحی مستعد کشاورزی.
	منابع طبیعی محیط زیست	مد نظر قرار دادن قابلیت ها و توان تولیدی اراضی به عنوان یک عامل تاثیر گذار و تعیین کننده
محیط زیست، منابع طبیعی و اقلیم	گردشگری	در برنامه ریزی بلند مدت ضروری است به اثرات توسعه به ویژه گردشگری طبیعی بر محیط زیست توجه ویژه شده و توان محدوده های طبیعی در نظر گرفته شود تا از این طریق اثرات نامطلوب بر محیط طبیعی به حداقل میزان ممکن برسد.
	کشاورزی	بررسی متوسط روند پهنه ای بارش در استان خراسان رضوی نشان می دهد که بارش در مقیاس سالانه ۱۸/۳۸ میلی متر به ازای هر دهه کاهش داشته است که تهدیدی بسیار جدی برای منابع آب و کشاورزی در استان خراسان رضوی است. از این رو کاهش مصرف آب در کشاورزی به عنوان موضوعی بسیار جدی باید مد نظر قرار بگیرد.
	صنعت و معدن	با توجه به تولید گرد و غبار و آلاینده ناشی شده از فعالیت های صنعتی و معدنی در برنامه های توسعه آینده ضروری است تا کنترل آلودگی هوا از طریق انواع دستگاه غبار گیر، تصفیه

زیرسیستم	بخش های همپوند	الزامات و ملاحظات
		الکترواستاتیکی و ... جهت کاهش میزان آلاینده ها در هوا و افزایش شاخص کیفیت هوا مد نظر قرار گیرد.
	منابع طبیعی و محیط زیست	توقف جنگل زدایی و تقویت پوشش گیاهی در مراتع مختلف می تواند نقش موثری در کاهش فرسایش خاک و جلوگیری از جاری شدن سیل در استان داشته باشد. مدیریت مناسب خاک، ماشین آلات و جلوگیری از چرای بیش از اندازه دام در مراتع می تواند میزان وقوع سیل را کاهش دهد از این رو عوامل فوق و تامین علوفه مورد نیاز دام جهت کاهش فشار بر مراتع استان از جمله الزامات اساسی بوده که باید در برنامه ریزی مورد توجه قرار بگیرد.
	آب	تغذیه مصنوعی آبخوان ها و سفره های آب زیرزمینی، استفاده از سیلاب جهت تغذیه اب خوان ها، مهار رواناب و مدیریت سیلاب باید به عنوان الزامی اساسی در برنامه ریزی حوزه محیطزیست مورد توجه قرار بگیرد
اجتماعی و فرهنگی	آموزش	اصلاح نظام آموزشی کشور و کارآمد کردن آن برای تأمین منابع انسانی موردنیاز در جهت تحقق اهداف چشم انداز
کشاورزی	زیست محیطی و اقلیم	اصلاح بذرها و استفاده از واریته های متناسب با منطقه.
	فناوری اطلاعات	از فناوری اطلاعات انتظار می رود نسبت به گسترش دست آوردهای این حوزه در میان کشاورزان مبادرت نموده و زمینه تغییر فرهنگی برای افزایش تولید و بهره وری را فراهم آورد.
	انرژی	توجه به نیاز بخش کشاورزی به انرژی و توزیع فضائی آنها و زیرساختهای تولید و انتقال انرژی را در استان باید به گونه ای تعریف شود تا الزامات توسعه این حوزه برآورده گردد.
	حمل و نقل و بازرگانی	با توجه به موقعیت ارتباطی ویژه استان خراسان رضوی تقویت کریدورهای حمل و نقل می تواند فرصت های زیادی را پیش روی کشاورزی استان قرار دهد. در نظر داشتن کنترل واردات و تسهیل صادرات محصولات موجود در الگوی کشت پیشنهادی.
	صنعت	نقش صنایع تبدیلی و بنگاههای کوچک و متوسط صنعتی در ایجاد عرصه های اولویتدار توسعه در بخش کشاورزی و تحقق الگوی کشت با اهمیت است. ایجاد سردخانه ها به عنوان حلقه مهمی از لجستیک زنجیره سرد نه تنها برای حفظ کیفیت و سلامت محصولات کشاورزی تازه و کاهش پرت محصول حیاتی است، بلکه نقش مهمی در افزایش درآمد کشاورزان و در نتیجه احیا و ترویج صنایع روستایی دارد
	اقتصاد	توجه به وضعیت بازارهای داخلی و خارجی برای جذب تولیدات و کسب درآمد بر اساس الگوی کشت پیشنهادی. توجه به وضعیت معیشت و اشتغال و بازار نیروی کار کشاورزان روستایی. توجه به نیازهای اقتصادی کشاورزان و تنوع درآمدی و ایجاد انگیزه در آنها برای پیروی از سیاست های پیشنهادی
	صنعت	تاسیس و توسعه پارک های علم و فناوری، مراکز رشد و مراکز نوآوری با درس آموزی از تجربیات گذشته و بر اساس مزیت های علمی- اقتصادی مناطق حوزه آموزش با تربیت نیروی انسانی متخصص متناسب با نیاز جامعه می تواند بر حوزه صنعت تاثیرگذار باشد

زیرسیستم	بخش های همپوند	الزامات و ملاحظات
	فناوری اطلاعات	حمایت از شرکت های دانش بنیان، تسهیل انتقال تکنولوژی روز دنیا و تولید تحت لیسانس شرکت های پیش رو در دنیا، و توسعه توام تولید و بازاریابی محصولات دانش بنیان، از جمله مواردیست که می تواند از طرفی سهم کالاهای با ارزش افزوده بالا و کالاهای مرتبط با فناوری اطلاعات و ارتباطات را افزایش دهند و از طرف دیگر درآمدهای ارزی بالاتری را ایجاد کنند.
	حمل و نقل و بازرگانی	با توجه به موقعیت ارتباطی ویژه استان خراسان رضوی تقویت کریدورهای حمل و نقل می تواند فرصت های زیادی را پیش روی صنایع و معادن استان قرار داده و موجب سهولت دسترسی به مواد اولیه گردد.
	انرژی	توجه به نیاز بخش صنعت و معدن به انرژی و توزیع فضائی آنها و زیرساخت های تولید و انتقال انرژی را در استان باید به گونه ای تعریف شود تا الزامات توسعه این حوزه برآورده گردد.
انرژی	فناوری اطلاعات	با توجه به نقش تکنولوژی به عنوان پیشران توسعه در بخش های مختلف در آینده، انتظار می رود که به کارگیری پیشرفت های حوزه فناوری های نوین بتوانند زمینه ای جهت کاهش شدت مصرف انرژی در بخش های صنعت، کشاورزی و سکونتگاه را فراهم آورند.
سکونتگاهی	جمعیت	با توجه به روند مهاجرت به شهرستان مشهد و گسترش حاشیه نشینی به ویژه در پیرامون شهر مشهد در نظر داشتن موضوعات زیر به منظور بارگذاری متوازن جمعیت مورد توجه است: اتخاذ ساز و کار و سیاست های مهار و کنترل رشد جمعیت در مناطق کلان شهری اتخاذ سیاست هایی جهت ماندگاری جمعیت در شهرهای کوچک و نواحی روستایی جهت کاهش روند مهاجرت به کلان شهرها و شهرهای پرتراکم ساماندهی و هدایت هدفمند جریان های مهاجرت در راستای استراتژی توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین
	کشاورزی، صنعت و معدن	فراهم شدن شرایط اشتغال از طریق فعالیت های کشاورزی، صنعتی و معدنی در نوار مرزی می تواند از خالی از سکنه شدن سکونتگاه های این حوزه جلوگیری نماید.
	معدن و کشاورزی	بخش بزرگی از صادرات استان بر پایه محصولات کشاورزی، غذایی و معدنی است که از تکنولوژی روز دنیا بهره مند نیستند و از این رو توان رقابت با کالاهای تولید سایر کشورها را ندارند. از این رو توسعه فناوری های تولیدی و تولید محصولاتی با سهم دانش بالا در ارزش افزوده آنها ضروری است.
بازرگانی	فناوری اطلاعات	وجود موانع غیر فنی متعدد نظیر اخذ مجوزهای مختلف، ثبت سفارش، تشریفات گمرکی و بروکراسی اداری پیچیده آن، تفاوت در رویه های کاری دستگاه های مربوطه و غیره نیز باعث شده که بازرگانان علاوه بر موانع لجستیکی، با قوانین دست و پاگیر متعددی مواجه باشند. در حالی که می توان با الکترونیکی نمودن بسیاری از رویه ها و توسعه فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی در بخش بازرگانی، فرآیند صادرات را تا حد زیادی تسهیل نموده و زمینه لازم جهت توسعه صادرات استان را فراهم نمود.
گردشگری	سکونتگاه و جمعیت	در نظر گرفتن زیرساخت های لازم در حوزه اسکان و اقامت گردشگری در مجاورت پتانسیل های گردشگری و مناطق نمونه می تواند به سبب ارتقا حوزه گردشگری گردد.
	حمل و نقل	توجه به توسعه زیرساخت های حمل و نقل و ارتباط در ارتباط با جاذبه های گردشگری و مناطق نمونه تاثیر به سزایی بر ارتقا حوزه گردشگری و میراث فرهنگی دارد.

بخش های همپوند	الزامات و ملاحظات	زیرسیستم
فناوری اطلاعات	با در نظر داشتن رشد و پیشرفت روز افزون حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، ایجاد پایگاه جامع اطلاعاتی در ارتباط با میراث تاریخی، فرهنگی و طبیعی استان می تواند به استفاده از ظرفیت های این حوزه کمک شایانی نماید.	

۱۲-۲-۴- گام چهارم (ملاحظات و انتظارات در بخش قانونی)

مباحث مرتبط با حقوق و قوانین تاثیر به سزایی در جهت دهی به توسعه بخش های مختلف دارند از این رو به عنوان الزام قانونی باید در بررسی فرایند توسعه مورد توجه قرار بگیرند. در برخی کشورها، بازرنگری مستمر قوانین و مقررات برای سازگاری/انطباق آنها بر شرایط و نیازها، بصورت دوره‌ای، مثلاً هر پنج سال یکبار صورت می‌پذیرد که تقریباً سه الی چهار سال صرف آسیب‌شناسی و شناخت موانع اجرای قانون و یک الی دو سال هم برای به روزرسانی قانون نیاز است. از این رو ضروری است این فرآیند در کشور ما نیز توسط نهادهای قانون گذار پیگیری شود. از این رو این گام از بررسی الزامات با هدف رفع مشکلات حوزه ها و دست یابی به توسعه کارآمد مورد بررسی قرار می گیرد. در ادامه به برخی از اصلی ترین الزامات قانونی در حوزه محیط زیست، آب، انرژی، کشاورزی، بازرگانی، صنعت و معدن و آموزش پرداخته می شود. درجدول زیر ابتدا توضیحاتی در ارتباط با موانع قانونی آورده شده و سپس نوع اقدام مورد نیاز پیشنهادی تبیین گشته است. همچنین در ستون سوم نیز به پیامدهای موثر پس از حل معضل قانونی و تاثیر در توسعه اشاره شده است. لازم به ذکر است تعارضات زیرسیستم های آمایشی پیش تر در بخش راهبردها مورد بررسی قرار گرفتند.

جدول ۴۴. الزامات و ملاحظات قانونی در زیرسیستم های آمایشی

زیرسیستم	توضیحات	نوع اقدام مورد نیاز	پیامد اقدام مرتبط جهت رفع معضل
آب	ماده ۴۴ قانون توزیع عادلانه آب	به روزرسانی جهت برطرف نمودن تعارض منافع و در نظر گرفتن ضمانت اجرایی	کاهش فشار مستقیم (میزان برداشت) و غیرمستقیم (میزان سطح زیر کشت) بر منابع آبی
	قوانین راجع به فنوآت (۱۳۰۹)		
	قانون اصلاحات ارضی (۱۳۴۰)		
	قانون ملی شدن جنگل‌های کشور (۱۳۴۱)		
	قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع (۱۳۴۶).		
	قوانین مربوط به حقایق		
	تغییر قوانین مالکیت آب و لزوم جدا کردن مالکیت آب از مالکیت زمین (چاه)		ایجاد تناسب میان برداشت آب و خشکسالی
	قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری (۱۳۸۹)		شکل‌گیری بازار رسمی و شفاف آب
			جلوگیری از افزایش حفر چاه های غیرمجاز

زیرسیستم	توضیحات	نوع اقدام مورد نیاز	پیامد اقدام مرتبط جهت رفع معضل
	قانون تأمین منابع مالی در سال ۱۳۸۳ برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی		ایجاد انگیزه برای بهره‌برداران جهت اصلاح روش‌های بهره‌برداری از منابع آب
محیط زیست	جایگاه ایران در محیط زیست	حذف تعارضات	تحکیم جایگاه قانون شورایی و سازمان محیط زیست
	جایگاه سازمان محیط‌زیست در قانون	بازنگری در قانون	محیط زیست
	قوانین مرتبط با جایگاه محیط زیست	بازنگری در قانون	به حداقل رساندن تخلقات
انرژی	حمایت از برق تجدیدپذیر و تعیین تعرفه های خرید برق از تولیدکننده متناسب با تورم	بازنگری در قانون	اقتصادی نمودن سرمایه گذاری در صنعت برق به ویژه حوزه تجدیدپذیرها، رونق فعالیت بخش خصوصی و رونق صادرات برق
	قانون جهش تولید دانش‌بنیان (۱۴۰۱) در راستای تأمین یک درصد برق سالانه مورد نیاز صنعت از نیروگاه های تجدیدپذیر	اجرای نمودن قوانین	
	ماده ۴۸ قانون اصلاح مصرف		
	ماده ۲۱ قانون رفع موانع تولید در بخش حامل های انرژی		
انرژی	واقعی سازی و افزایش قیمت حامل های انرژی وجود یک ساختار واحد در سیاست‌گذاری و کنترل انرژی (مدیریت کلان و یکپارچه حوزه انرژی)	سیاست هایی بسیار مهم و نیازمند قانونگذاری	بهینه سازی تقاضای انرژی و اصلاح الگوی مصرف
	حمایت جدی دولت از تولیدکنندگان برق تجدیدپذیر		جلوگیری از ورشکستگی و تعطیلی کارخانه های تولید کننده پنل و افزایش قابلیت رقابت پذیری با تولیدات خارجی
	متولی ایجاد پست های برق	رفع تعارض میان برق منطقه و شرکت های توزیع	افزایش کیفیت توان
صنعت و معدن	ظرفیت بالای بخش صنعت در تولید انرژی به کمک نیروگاه های برق پراکنده و واحدهای خود تأمین و لزوم دریافت گواهی صرفه جویی در مصرف انرژی صنایع انرژی بر و نیروگاه ها است	نیازمند قانونگذاری	حل مشکل نیاز صنعت به انرژی و کمک به تولید انرژی
	جلوگیری از صدور مجوز فعالیت های صنعتی در محور مشهد-قوچان		جلوگیری از تشدید تمرکز گرایی فعالیت های صنعتی در محور مشهد-قوچان
کشاورزی	تقویت هماهنگی بین سیاست‌ها و برنامه‌های دولت با نیازهای جامعه، جهت در اجرای نمودن طرح الگوی کشت و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی. مشخص نمودن نقش هریک از ارگان‌های اجرایی در چارچوب وظایف قانونی.	نیازمند قانونگذاری	پیاده سازی موفقیت آمیز الگوی کشت

پیامد اقدام مرتبط جهت رفع معضل	نوع اقدام مورد نیاز	توضیحات	زیرسیستم
		تضمین درآمد کشاورزان از طریق سیاست‌های حمایتی متناسب. توجه به نقش قانون ارث و قانون اصلاح اراضی در پیشبرد الگوی کشت.	
تسهیل مراودات بازرگانی و رونق تجارت	بازنگری در رویه قانون گذاری و حذف تعارضات دستورالعمل ها با یکدیگر	قوانین سخت‌گیرانه و دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های سلیقه‌ای و دست‌وپاگیر متعدد نظیر قانون تعهد ارزی و اجبار صادرکنندگان به بازگرداندن ارز حاصل از صادرات	بازرگانی
	اجرائی نمودن قوانین	قانون مقررات صادرات و واردات (۱۳۷۲) قانون امور گمرکی (۱۳۹۰)	
تقویت ارتباط صنعت و دانشگاه	نیازمند قانونگذاری	حمایت های هدفمند از توسعه فناوری های راهبردی مطابق با نیازها	علم و فناوری
		تقویت نقش سازمان صمت در سیاستگذاری توسعه فناوری و نوآوری	
		پروتنکل حمایتی تکمیل زنجیره ایده تا بازار (از ایده، نمونه آزمایشگاهی تا محصول کامل)	
		تدوین سازو کار منسجم همکاری شرکت های دانش بنیان با بنگاه های بزرگ	

در ادامه با توجه به اهمیت ویژه حوزه آب به صورت مختصر به جمع بندی از نتایج به دست آمده از این حوزه اشاره می شود. جدول ذیل مهم ترین و تأثیرگذارترین قوانین دائمی کشور را که بر منابع آب در بخش‌های کشاورزی و شرب و خدمات به گونه مستقیم و غیرمستقیم فشار وارد کرده‌اند، نشان می‌دهد. براساس این جدول مشخص است که اغلب تنها یک قانون یا یک ماده مخرب ترین تأثیر را بر منابع آب گذاشته است و این در حالی است که شاید بتوان ده‌ها و صدها ماده قانونی را معرفی کرد که در سخن به بهبود وضعیت منابع آب از روش‌های متنوع اشاره دارند ولی فاقد اثر بوده‌اند. بر همین مبنا بود که در این بخش پایه اولیه و اصلی ارزیابی نه بر صرف قوانین بلکه بر نتایج و تأثیری که بر منابع آب وارد کرده‌اند، گذاشته شد.

تحلیل صورت گرفته به‌طورکلی ضعف‌های اساسی را در حوزه قانونگذاری نشان می‌دهد. ضعف‌های موجود غالباً از سوی نهادهای رسمی است که بدون توجه به تبعات و تأثیری که بر منابع آب کشور دارند و خواهند گذاشت، همچنان مدنظر قرار می‌گیرند و به‌عنوان راه‌حل برای همین مشکلات و مسائل ارائه می‌شوند. تأثیر سازوکارهای پنهان شناسایی شده و نحوه عملکرد آنها بر منابع آب روشن‌تر شده است و می‌توان اینگونه خلاصه کرد که حداقل این سازوکارها و نکات، نقطه شروعی برای پرسش چرایی وضعیت موجود منابع آب و ریشه اصلی معضلات آن است.

جدول ۴۵. قوانین تاثیرگذار بر منابع آب در بخش کشاورزی و شرب و خدمات از منظر سازوکارهای پنهان

تاثیر	مکانیزم هدف	قانون	
به موجب این آیین نامه اراضی ملی برای طرح های کشاورزی و غیر کشاورزی واگذار شده اند و به طور غیرمستقیم برداشت از منابع آب را افزایش داده اند.	واگذاری اراضی ملی	آیین نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه واگذاری و احیای اراضی (مواد ۳۱ و ۳۲)	منابع آب بخش کشاورزی
به موجب اصلاحیه ماده (۳۴) اراضی ملی متصرف شده که دارای کشاورزی و برداشت از چاه بوده اند، به متصرفان واگذار شده و پروانه قانونی بهره برداری از چاه دریافت کرده اند.	واگذاری اراضی ملی تصرف شده	قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و بهره برداری از جنگل ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۰۴/۱۴ (ماده ۳۴)	
به موجب این مواد و قوانین نه تنها بر توسعه کشاورزی با اهدافی همچون خودکفایی پافشاری شد بلکه به وسیله آنها حجم زیادی از منابع مالی به صورت تسهیلات بدون بازگشت در اختیار این بخش قرار گرفت و مناطق مختلف در معرض گسترش کشاورزی به صورت عمده قرار گرفتند.	توسعه کشاورزی	قانون گسترش کشاورزی در قطب های کشاورزی (ماده ۱) تصویب نامه در مورد مقابله با بحران ناشی از ادامه روند خشکسالی در استان های خسارت دیده (مواد ۵ و ۷)	
به موجب این قوانین با هدف گسترش و حفظ کشاورزی حتی در دشت ها و مناطق ممنوعه، اجازه بهره برداری و حفر چاه داده شده است. این نوع از قوانین تنها نمونه ای از این دست می باشند.	حفر چاه	دستوالعمل اصلاحی ضوابط واگذاری اراضی منابع ملی و دولتی برای طرح های کشاورزی و غیر کشاورزی (مواد ۳ و ۷) تصویب نامه در مورد مقابل با بحران ناشی از ادامه روند خشکسالی در استان های خسارت دیده	
حذف حق النظاره بخش کشاورزی که مکانیسم اضافه برداشت از منابع آب زیرزمینی را فعال کرد.		قانون تامین مالی برای جبران خسارت ناشی از خشکسالی با سرمایه گذاری (ماده ۳)	
به موجب این مواد همه چاه های غیرمجاز حفر شده تا موعده مقرر در قانون مزبور قانونی اعلام شده و پروانه بهره برداری دریافت کرده اند. به بیانی دیگر بهره برداری ها از منابع آب که باید متوقف می شدند، قانونی شده و ادامه یافتند به ویژه در مناطق ممنوعه.	حفر چاه غیرمجاز	قانون توزیع عادلانه آب (تبصره ماده ۳) قانون تعیین تکلیف چاه های فاقد پروانه بهره برداری	
به موجب این آیین نامه و مواد و قانون قوانین مشابه آن، بدون توجه به نیاز واقعی مخصوصاً در کلانشهرها حمایت از بازار مسکن باعث افزایش آن و ارتقای و در نتیجه به طور غیر مستقیم باعث جذب جمعیت شد	توسعه خانه سازی شهرک سازی و شهرسازی	آیین نامه اجرایی قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن (ماده ۴)	منابع آب بخش شرب و خدمات
به موجب این ماده در قالب طرح مسکن مهر در کنار مزیت های انکار ناپذیر آن، به طور غیرمستقیم در منابع آب شهری از طریق جذب ثانویه جمعیت فشار وارد آورد.	تامین مسکن اقشار کم درآمد	تصمیم نمایندگان ویژه رئیس جمهور در خصوص واگذاری زمین های مشخص شده در قالب طرح مسکن مهر	
به موجب این آیین نامه و مواد مرتبط، منابع مالی شهرداری ها محدود بوده و طبق قانون مزبور و قوانین مشابه، امکان درآمدزایی برای شهرداری ها با تصرف و فروش اراضی و تراکم فراهم شد و به همین سبب این جذب سرمایه منجر به ساخت و سازهای انبوه و در نتیجه غیرمستقیم افزایش فشار بر منابع آب شهری شد.	توسعه شهری مبتنی بر عملکرد شهرداری	آیین نامه مالی شهرداری ها (ماده ۲۹) قانون نوسازی و عمران شهری (ماده ۱۸)	
از طرفی قوانین مزبور و امثال آن به دنبال مصرف بهینه منابع آب شهری هستند اما از طرف دیگر واقعی نبودن قیمت آب بر الگوی مصرف اثر گذاشته است و مستقیماً باعث فشار بر منابع آب شده اند.	نحوه و الگوی مصرف آب	راهبردهای توسعه بلندمدت منابع آب کشور آیین نامه احداث و عرضه مسکن اجاره ای (ماده ۶) قانون هدفمند کردن یارانه ها (ماده ۳)	

۱۲-۳-تدوین برنامه آمایش

۱۲-۳-۱-تعیین عناوین پروگرام های اجرایی آمایش استان

در این بخش به پروگرام های اجرایی پرداخته می شود. پروگرام های اجرایی مجموعه عملیات مشخصی هستند که بر اساس مطالعات توجیهی، فنی، اقتصادی و اجتماعی توسعه انجام می شود و با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به اهداف، راهبردها و سیاستها اجرا می شود. لازم به ذکر است هر پروگرام اجرایی از یک یا چند پروژه تشکیل می شود. در ادامه به معرفی پروگرام های اجرایی در کلیه زیرسیستم ها پرداخته می شود.

۱۲-۳-۱-۱- محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست ها و پروگرام های اجرایی در زیر سیستم محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی پرداخته می شود.

جدول ۴۶. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی

هدف بنیادین		۱.۱) کاهش آلودگی های زیست محیطی (آب، خاک و هوا)
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ کاهش آلودگی های زیست محیطی فعالیت های معدنی و صنعتی ▪ ارتقای جایگاه محیط زیست در نظام حکمروایی ▪ افزایش میزان مشارکت مردم در کاهش انواع آلودگی های زیست محیطی
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۱.۱.۱) برخورد قانونی بازدارنده با تخریب کنندگان محیط زیست و جرایم زیست محیطی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ نظارت و کنترل جدی در مصرف آفت کش های صنعتی در کشاورزی ▪ نظارت و کنترل سطح آلاینده ها 	۱.۱.۱.۱) نصب سیستم های کنترل سطح آلاینده ها در مناطق حساس
۱.۱.۲) پیگیری حل بحران های زیست محیطی فرامرزی از طریق مشارکت های منطقه ای و حمایت های بین المللی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ فعال سازی دیپلماسی آب در حوضه های مشترک آبریز مرزی ▪ پیگیری انعقاد پیمان های منطقه ای محیط زیستی به ویژه برای مهار و کنترل کانون های گرد و غبار 	۱.۱.۲.۱) انعقاد توافق نامه زیست محیطی با کشورهای افغانستان و ترکمنستان
۱.۱.۳) تاکید بر مسئولیت اجتماعی و آموزش و فرهنگ سازی حفاظت از محیط زیست در بین شهروندان	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تقویت برنامه های ترویجی و آموزش های مرتبط با محیط زیست در مدارس و دانشگاه ها ▪ حمایت از سازمان های مردم نهاد فعال در زمینه محیط زیست 	۱.۱.۳.۱) تولید و انتشار محتوا در رسانه ها و شبکه های اجتماعی با موضوع محیط زیست
۱.۱.۴) توسعه و تقویت طرح های بازیافت در جهت جلوگیری از آلودگی های زیست محیطی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ حمایت از ایده ها و کسب و کارهای دانش بنیان در حوزه بازیافت 	۱.۱.۴.۱) ایجاد شهرک بازیافت و پسماند

<p>۱.۱.۵.۱) انتقال مراکز آلاینده به خارج از محدوده شهری</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ استفاده از فناوری‌های سازگار با محیط زیست در توسعه فعالیت‌ها ▪ توجه به رعایت حریم رودخانه‌ها و آلوده نشدن آب در مکان‌یابی صنایع ▪ ساماندهی و پالایش فعالیت‌های صنعتی ▪ الزامی‌سازی ارزیابی‌ها و پیوست‌های زیست‌محیطی در فعالیت‌های صنعتی و معدنی ▪ الزام داشتن سد باطله در معادنی که پروسه شیمیایی دارند از جمله معادن مس به جهت جلوگیری از آلودگی آب‌های زیرزمینی 	<p>۱.۱.۵) جلوگیری از فعالیت‌های معدنی و صنعتی آلوده کننده محیط زیست</p>
---	--	---

جدول ۴۷. دومین هدف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و پروگرام‌های اجرایی در زیرسیستم محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی

هدف بنیادین		۱.۲) اصلاح، احیا و حفظ منابع طبیعی و تنوع زیستی آن‌ها
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ کاهش میزان تغییر کاربری مرتع‌ها و جنگل‌ها ▪ حفظ مالکیت دولت بر اراضی ملی و منابع طبیعی ▪ کاهش میزان چرای بی‌رویه در مرتع‌ها ▪ حفظ تنوع زیستی جانوری و گیاهی ▪ کاهش میزان تعارض‌های ذینفعان منابع طبیعی
پروگرام‌های اجرایی	سیاست‌های سرزمینی	راهبردهای پابرجا
<p>۱.۲.۱.۱) مدیریت جامع عرصه‌های طبیعی جنگل و مرتع و بیابان</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ جلوگیری از تغییرات کاربری زمین در عرصه‌های طبیعی، کشاورزی و باغی به ویژه در محدوده بلافاصل شهرها ▪ الزام به تهیه پیوست محیط زیستی برای برنامه‌های توسعه در مقیاس‌های روستایی، شهری، ناحیه‌ای و منطقه‌ای ▪ تشویق و تسهیل فعالیت‌های بخش‌های مردم نهاد در جهت حفاظت از محیط زیست 	<p>۱.۲.۱) رفع تعارضات حقوقی، قانونی و ثبتی و صیانت از منابع طبیعی</p>

<p>۱.۲.۲.۱ آموزش بومیان و روستاییان در موضوع حفاظت از گونه‌ها</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ بهبود دانش زیست محیطی بومیان و روستاییان در توجه و حفاظت از گونه‌ها ▪ کنترل مسیره‌های دسترسی به مناطق جهت کاهش آسیب به گونه‌ها و زیستگاه‌ها استفاده از گونه‌های مقاوم به تغییرات اقلیمی در فضای سبز شهری ▪ تقویت شبکه پایش منابع طبیعی و وضعیت حفاظتی و سلامتی گونه‌های تحت مدیریت 	<p>۱.۲.۲ حفاظت از گونه‌های جانوری و گیاهی و حفظ تنوع زیستی آن‌ها</p>
<p>۱.۲.۳.۱ انجام مطالعات کاهش تعارض و ایجاد تعادل بین سکونت و فعالیت</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ مطالعه، شناسایی و ارزیابی زیست بوم‌ها جهت مکان‌یابی برای کاربری‌های گوناگون زمین با استفاده از شاخص‌های زیست محیطی منطقه‌ای ▪ توجه به حفظ تعادل بین نسبت دام و مرتع 	<p>۱.۲.۳ توجه به ظرفیت و توان اکولوژیکی محیط در بارگذاری سکونت و فعالیت</p>
<p>۱.۲.۴.۱ تثبیت ماسه‌های روان ۱.۲.۴.۲ طراحی و نصب سیستم‌های هشدار اولیه سیل، زلزله، خشکسالی، زمین لغزش، گرد و غبار و بیابان‌زایی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ کنترل بیابان‌زایی 	<p>۱.۲.۴ مدیریت و کنترل موثر مخاطرات محیطی (سیل، زلزله، زمین لغزش، فرسایش بادی و بیابان‌زایی)</p>
<p>۱.۲.۵.۱ ساخت و گسترش کمربند سبز در شهرهای بزرگ برای جلوگیری از تخریب اراضی کشاورزی و تغییر کاربری‌ها</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تقویت جایگاه حاکمیتی سازمان محیط زیست جهت جلوگیری از تغییر کاربری و تخریب اراضی کشاورزی 	<p>۱.۲.۵ جلوگیری از تغییر کاربری و تخریب اراضی کشاورزی</p>

۱۲-۳-۱-۲- آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست‌ها و پروگرام‌های اجرایی در زیر سیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات پرداخته می‌شود.

جدول ۴۸. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات

هدف بنیادین		(۲.۱) افزایش سطح پوشش و کیفیت ارتباطات مخابراتی
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ ارتقای کیفیت ارتباطات مخابراتی ▪ افزایش زیرساخت های مخابراتی با باند پهن در مراکز سکونت و فعالیت ▪ افزایش مراکز داده
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۲.۱.۱) توسعه شبکه مخابراتی و فیبر نوری برای مناطق کم پوشش متناسب با ظرفیت های منطقه ای		۲.۱.۱.۱) احداث خطوط فیبر نوری متناسب با ظرفیت های منطقه ای
۲.۱.۲) بهبود کیفیت سرویس های ارتباطی و مخابراتی		۲.۱.۲.۱) راه اندازی سامانه مانیتورینگ دقیق و پیشرفته به منظور جلوگیری از قطعی سرویس های ارتباطی و مخابراتی

جدول ۴۹. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات

هدف بنیادین		(۲.۲) افزایش سهم انرژی های پاک و تجدیدپذیر به جای سوخت های فسیلی
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش تعداد مزارع انرژی تجدیدپذیر باد و خورشید ▪ کاهش سهم سوخت های فسیلی در تولید انرژی برق
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۲.۲.۱) تشویق صنایع، شرکت ها، کسب و کارها و شهروندان استفاده کننده از انرژی های تجدیدپذیر و پاک		۲.۲.۱.۱) تخصیص وام های کم بهره و تسهیلات تشویقی برای بهره برداری از انرژی های نو در تولیدات صنعتی ۲.۲.۱.۲) تخصیص وام های کم بهره به خرید محصولات انرژی بر کم مصرف و بهره ور ۲.۲.۱.۳) تجهیز و نوسازی و افزایش راندمان نیروگاه های موجود و بویژه تولید برق از طریق انرژی های تجدید پذیر ۲.۲.۱.۴) شناسایی سایت های منتخب برای استحصال انرژی های خورشیدی و بادی
۲.۲.۲) توسعه و تقویت زیرساخت های تولید انرژی های تجدیدپذیر	<ul style="list-style-type: none"> ▪ حمایت از سرمایه گذاری در بخش تولید تجهیزات و زیرساخت های تولید انرژی های تجدیدپذیر 	۲.۲.۲.۱) راه اندازی مزرعه های تولید انرژی پاک (خورشیدی و بادی) ۲.۲.۲.۲) تامین پایدار انرژی

جدول ۵۰. سومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات

هدف بنیادین (۲.۳) افزایش میزان پایداری تولید انرژی و بهره وری و بهینگی مصرف انرژی		اهداف مقطعی
<ul style="list-style-type: none"> افزایش استفاده از نیروگاه های سیکل ترکیبی و نیروگاه های تولید پراکنده (CHP) با راندمان بالا افزایش بهره وری انرژی در تمامی بخش های خانگی، تجاری و صنعتی در حوزه تولید و مصرف افزایش تبادل انرژی با کشورهای همجوار ارتقای زیرساخت های انتقال انرژی برق و گاز 		<ul style="list-style-type: none"> افزایش بهره وری انرژی در تمامی بخش های خانگی، تجاری و صنعتی در حوزه تولید و مصرف افزایش تبادل انرژی با کشورهای همجوار ارتقای زیرساخت های انتقال انرژی برق و گاز
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
<p>(۲.۳.۱) فرهنگ سازی الگوی مصرف انرژی در بین سازمان ها، کسب و کارها و شهروندان</p>	<ul style="list-style-type: none"> توسعه و حمایت از تولید تجهیزات کم مصرف و با بازده انرژی بالا ایجاد کارگروه ها و برنامه های مشترک تامین و مدیریت مصرف انرژی در میان نهادهای مربوطه 	<p>(۲.۳.۱.۱) بهره گیری از تجهیزات هوشمند کنترل گرمایش و سرمایش و تنظیم دمای محیط نظیر ترموستات های هوشمند در رادیاتور و فن کوئل</p> <p>(۲.۳.۱.۲) نصب مولدهای ذخیره سازی انرژی در خانه ها به کمک تجهیزات پشت بامی و تزریق به شبکه در زمان اوج مصرف بار به شبکه</p> <p>(۲.۳.۱.۳) اعطای تسهیلات و مشوق های مادی به واحدهایی که در حد متعادل و کمتر انرژی مصرف می کنند</p> <p>(۲.۳.۱.۴) نصب کنتورهای چند تعرفه و اعمال نرخ های متفاوت برای ساعات عادی و اوج مصرف برق</p> <p>(۲.۳.۱.۵) فرهنگ سازی مصرف انرژی از طریق بروشورها و رسانه ها</p> <p>(۲.۳.۱.۶) ایجاد و گسترش تاسیسات ذخیره سازی فرآورده</p>
<p>(۲.۳.۲) بهبود راندمان تولید و انتقال انرژی به منظور جلوگیری از اتلاف</p>	<ul style="list-style-type: none"> بازیافت حرارتی در نیروگاه ها نوسازی تجهیزات شبکه انتقال و توزیع و جایگزینی آنها با فناوری های هوشمند 	<p>(۲.۳.۲.۱) نصب بویلرهای بازیافت حرارتی در خروجی توربین های نیروگاه های گازی</p> <p>(۲.۳.۲.۲) ارتقای راندمان نیروگاه های گازی</p> <p>(۲.۳.۲.۳) سیکل ترکیبی نمودن نیروگاه های گازی</p>
<p>(۲.۳.۳) تامین پایدار انرژی به ویژه برای مصارف صنایع</p>	<ul style="list-style-type: none"> گسترش زیرساخت های واردات گاز از ترکمنستان از جمله خط لوله جدید واردات گاز ترش و گاز شیرین گسترش اکتشاف گاز گسترش زیرساخت های ذخیره سازی گاز طبیعی به ویژه مخازن ذخیره سازی گاز حمایت از سرمایه گذاری در حوزه نیروگاه های CHP 	<p>(۲.۳.۳.۱) راه اندازی خط لوله های انتقال انرژی</p> <p>(۲.۳.۳.۲) راه اندازی نیروگاه های سیکل ترکیبی</p> <p>(۲.۳.۳.۳) احداث خط لوله واردات گاز ترش از ترکمنستان</p> <p>(۲.۳.۳.۴) انجام مطالعات اکتشافی و زلزله نگاری در شهرستان های شمالی استان (محدوده کپه داغ)</p> <p>(۲.۳.۳.۵) راه اندازی فاز ۲ تاسیسات ذخیره سازی گاز در میدان شورجه پالایشگاه گاز خانگیران</p>

<p>۲.۳.۳.۶ تشکیل کارگروه میان شرکت گاز و شرکت برق به منظور حل مشکل سوخت رسانی به نیروگاه‌های برق پراکنده</p> <p>۲.۳.۳.۷ بهبود نرخ خرید برق از بخش خصوصی</p> <p>۲.۳.۳.۸ پرداخت مطالبات عرضه کنندگان غیر دولتی برق</p> <p>۲.۳.۳.۹ ایجاد زیرساخت هاب انرژی نو منطقه</p>		
--	--	--

جدول ۵۱. چهارمین هدف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و پروگرام‌های اجرایی در زیرسیستم آب، انرژی، زیرساخت و ارتباطات

هدف بنیادین		۲.۴ بالا بردن میزان پایداری کمی و کیفی منابع آب
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> افزایش استفاده از پساب‌ها جهت مصارف غیر شرب با رویکرد جایگزینی با منابع تخصیص داده شده کاهش هدر رفت آب در تاسیسات انتقال و توزیع آب شرب و غیر شرب افزایش میزان استفاده از روش‌های آبخیزداری و توسعه آبخوان‌ها کاهش تعداد صنایع آب بر در دشت‌های بحرانی
راهبردهای پابرجا	سیاست‌های سرزمینی	پروگرام‌های اجرایی
<p>۲.۴.۱ حفاظت کمی و کیفی منابع آب سطحی و زیرزمینی</p>	<ul style="list-style-type: none"> حمایت از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در بهبود منابع آب کنترل و مهار رشد کشاورزی سنتی و شیوه‌های غرقابی تولید احیاء و ترمیم قنوتها در راستای آبرسانی پایدار توسعه سیستم هوشمند رصد منابع آبی استان 	<p>۲.۴.۱.۱ انجام مطالعات ارزیابی ریسک نفوذ آلودگی در منابع آب و پهنه‌بندی آسیب‌پذیری</p> <p>۲.۴.۱.۲ انجام مطالعات کیفی شناسایی منشأ آلودگی‌های منابع آب (با هدف ردیابی وجود فاضلاب شهری)</p> <p>۲.۴.۱.۳ ساخت و احداث مخازن ذخیره آب</p> <p>۲.۴.۱.۴ جمع‌آوری موتور تلمبه‌های آب باقی مانده پس از تحویل پساب به کشاورزان</p>
<p>۲.۴.۲ تثبیت و قطعی نمودن حقبه‌های رودخانه‌های مرزی</p>		<p>۲.۴.۲.۱ کنترل آب در محدوده رودخانه‌های مرزی ترکمنستان و افغانستان</p>
<p>۲.۴.۳ مدیریت تقاضا و تعادل بخشی بین تامین و عرضه آب</p>	<ul style="list-style-type: none"> ارتقای بهره‌وری و تعادل بخشی مصارف آب بهره‌گیری از پتانسیل آب مجازی بازچرخانی آب و استفاده از پساب تصفیه شده حاصل از مصارف شهری در بخش کشاورزی، فضای سبز و صنعت با جایگزینی با منابع موجود غربال کلیه فعالیت‌ها و بارگذاری‌ها بر اساس سیاست‌های مدیریت آب محدود و ممنوع کردن فعالیت‌های آب‌بر در دشت‌های ممنوعه فرهنگ سازی مصرف بهینه آب 	<p>۲.۴.۳.۱ اجرای طرح‌های انتقال آب با سیستم‌های نوین آبیاری</p> <p>۲.۴.۳.۲ اصلاح شبکه توزیع آب شرب</p> <p>۲.۴.۳.۳ اجرای شبکه‌های پایاب</p> <p>۲.۴.۳.۴ واگذاری آب سفید به سرمایه‌گذار</p>

<p>۲.۴.۴.۱) راه اندازی تصفیه خانه ها ۲.۴.۴.۲) تدوین برنامه استفاده از پساب تصفیه شده توسط شرکت آب منطقه ای استان ۲.۴.۴.۳) استانداردهای خروجی تصفیه خانه توسط سازمان محیط زیست استان به عنوان مرجع نظارتی ۲.۴.۴.۴) احداث تصفیه خانه آب شرب ۲.۴.۴.۵) انجام مطالعات کیفی و تشخیص ضرورت احداث تصفیه خانه ۲.۴.۴.۶) احداث تصفیه خانه های فاضلاب ۲.۴.۴.۷) اجرای پروژه های انتقال پساب ۲.۴.۴.۸) انجام مطالعات ارزیابی ریسک نفوذ آلودگی در منابع آب و پهنه بندی آسیب پذیری ۲.۴.۴.۹) انجام مطالعات کیفی شناسایی منشأ آلودگی های منابع آب (با هدف ردیابی وجود فاضلاب شهری)</p>	<p>تعیین سایت انواع پسماندهای صنعتی، بیمارستانی و فاضلاب شهری</p>	<p>۲.۴.۴) بهبود فرایندهای تصفیه فاضلاب در تصفیه خانه های فاضلاب شهری، بیمارستانی و صنعتی</p>
<p>۲.۴.۵.۱) تدوین برنامه پایش مصرف منابع آبی کشاورزی</p>		<p>۲.۴.۵) تطبیق الگوی کشت در مناطق با توجه به شرایط اقلیمی و پتانسیل منابع آب موجود</p>
<p>۲.۴.۶.۱) احیا و بازسازی شبکه آب رسانی آب شرب شهری و روستایی ۲.۴.۶.۲) ارتقای کیفی سدها ۲.۴.۶.۳) اجرای پروژه های انتقال آب ۲.۴.۶.۴) احداث تصفیه خانه لوکال شهرداری ۲.۴.۶.۵) انتقال آب از دریای عمان به خراسان رضوی</p>	<p>جلوگیری از بارگذاری جمعیت و فعالیت جدید در پهنه های با خطر فقر آبی بالا جداسازی آب شرب مورد نیاز سکونتگاه ها از سایر مصارف</p>	<p>۲.۴.۶) تامین آب شرب پایدار و با کیفیت در سکونتگاه های شهری و روستایی</p>

۱۲-۳-۱-۳- حمل و نقل و بازرگانی

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست ها و پروگرام های اجرایی در زیر سیستم حمل و نقل و بازرگانی پرداخته می شود.

جدول ۵۲. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم حمل و نقل و بازرگانی

هدف بنیادین		۳.۱ ارتقای کیفیت و ایمنی حمل و نقل جاده‌ای (به ویژه مسیرهای ترانزیتی)، ریلی و هوایی
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و هوایی ▪ ارتقای کیفی زیرساخت‌ها و ناوگان حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و هوایی ▪ ارتقای سطح ایمنی در حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و هوایی ▪ افزایش میزان تناسب سهم بزرگراه‌ها، آزادراه‌ها و ابنیه فنی ▪ افزایش سهم حمل و نقل باری و مسافری ریلی ▪ ارتقای کیفیت خدمات فرودگاهی ▪ افزایش طول شبکه خطوط ریلی (اتصال بیشتر شهرستان‌های استان به شبکه ریلی)
راهبردهای پابرجا	سیاست‌های سرزمینی	پروگرام‌های اجرایی
۳.۱.۱ گسترش حمل‌ونقل چندوجهی، ترکیبی و کانتینری و برقراری تناسب در زیرساخت‌های حمل‌ونقل جاده‌ای	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ایجاد و تکمیل زیرساخت‌های ارتباطی میان خراسان رضوی و استان‌های همجوار 	۳.۱.۱.۱ احداث شبکه مولی مودال
۳.۱.۲ توسعه ناوگان و خطوط مواصلاتی جاده‌ای و ریلی جهت افزایش مبادلات کالا با توجه به محور شرق	<ul style="list-style-type: none"> ▪ برقراری توازن مناسب در شبکه خطوط ریلی ▪ انطباق مرزهای مدیریتی راه آهن با تقسیمات کشوری در استان جهت مدیریت بهتر طرح‌ها و مسائل حوزه ریلی 	۳.۱.۲.۱ ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی جاده ای ۳.۱.۲.۲ ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی ریلی
۳.۱.۳ بهبود کیفیت محورهای مواصلاتی جاده‌ای و ریلی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ حذف گلوگاه‌های محدود کننده سرعت، ظرفیت و ایمنی حمل و نقل جاده‌ای و ریلی 	۳.۱.۳.۱ روکش سازی و ترمیم محورهای ترانزیتی و پرتدد
۳.۱.۴ توسعه کریدورهای حمل و نقلی با تاکید بر مراکز لجستیکی، گمرکات، پایانه‌ها و بازارچه‌های مرزی		۳.۱.۴.۱ احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک
۳.۱.۵ بهبود کیفیت خدمات فرودگاهی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ توسعه و بهسازی زیرساخت‌های حمل و نقل هوایی موجود در شهرستان مشهد به منظور ایفای نقش به عنوان یکی از هاب‌های ترانزیت مسافر و کالا در منطقه ▪ ایجاد مشوق برای ایرلاین‌های مطرح خارجی به منظور توسعه پروازها به ویژه در راستای افزایش ترانزیت بین المللی مسافر 	۳.۱.۵.۱ راه اندازی و توسعه فرودگاه‌ها

جدول ۵۳. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم حمل و نقل و بازرگانی

هدف بنیادین		۳.۲ افزایش میزان صادرات
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش میزان صادرات کالاهای صنعتی، خدمات فنی و مهندسی و محصولات فرآوری شده کشاورزی ▪ ارتقای کیفیت خدمات گمرکات و بازارچه های مرزی
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۳.۲.۱ فراهم سازی بستر مناسب جهت صادرات	<ul style="list-style-type: none"> ▪ حمایت از افزایش تعاملات دفاتر استانی اتاق های بازرگانی و شکل دهی و حمایت از اتحادیه های صادراتی 	۳.۲.۱.۱ ایجاد پایانه های صادراتی ۳.۲.۱.۲ ایجاد مناطق ویژه اقتصادی ۳.۲.۱.۳ ایجاد انبارهای صادراتی ۳.۲.۱.۴ اتصال انبارهای اصلی فرآورده های نفتی
۳.۲.۲ توسعه صادرات گیاهان دارویی و کمیاب	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 	۳.۲.۲.۱ فرآوری گیاهان دارویی زیره و زعفران و ...
۳.۲.۳ جذب سرمایه گذاران خارجی در تولیدات صادرات گرا	<ul style="list-style-type: none"> ▪ اهتمام نسبت به دیپلماسی تجاری 	۳.۲.۳.۱ معرفی فرصت های سرمایه گذاری
۳.۲.۴ بهبود زیرساخت های گمرکات و بازارچه های مرزی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ استفاده از سیستم های نظارتی و مدیریتی هوشمند در گمرکات و بازارچه های مرزی 	۳.۲.۴.۱ ارائه خدمات بازرگانی ۳.۲.۴.۲ ایجاد میدان میوه و تره بار

۱۲-۳-۱-۴- صنعت، معدن و کشاورزی

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست ها و پروگرام های اجرایی در زیر سیستم صنعت، معدن و کشاورزی پرداخته می شود

جدول ۵۴. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی

هدف بنیادین		۴.۱ افزایش رقابت پذیری در حوزه تولیدات کشاورزی و دامی و ارتقای امنیت غذایی
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش تولید محصولات کشاورزی راهبردی متناسب با قابلیت مناطق و تاکید بر فناوری های نوین ▪ افزایش بهره وری تولید محصولات کشاورزی و دامی ▪ افزایش میزان کشت های مکانیزه باغی و مجتمع های گلخانه ای ▪ افزایش سهم محصولات کم آب بر با ارزش افزوده بالا
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۴.۱.۱ توسعه کشاورزی صنعتی، دقیق، فشرده و قراردادی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تغییر الگوی کشت مبتنی بر محصولات کم آب بر و با ارزش افزوده بالا 	۴.۱.۱.۱ تولید ماشین آلات کشاورزی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند) ۴.۱.۱.۲ راه اندازی شهرک های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات) ۴.۱.۱.۳ ایجاد مراکز دامپروری صنعتی

<p>۴.۱.۱.۴) ایجاد مراکز پرورش طیور ۴.۱.۱.۵) اصلاح نژاد دام سبک</p>		
<p>۴.۱.۲.۱) راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فراوری محصولات کشاورزی صادرات محور ۴.۱.۲.۲) ایجاد شهرکهای کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات) مکان یابی بر اساس اطلاعات شرکت شهرکهای کشاورزی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ توسعه سرمایه گذاری در منابع خوراک دام ▪ جلوگیری از خام فروشی محصولات کشاورزی 	<p>۴.۱.۲) تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی و دامی</p>
<p>۴.۱.۳.۱) احداث سردخانه</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ کاهش ضایعات محصولات کشاورزی 	<p>۴.۱.۳) توسعه و تقویت زیرساخت های پشتیبان صنایع فراوری، سردخانه های و بسته بندی در حوزه محصولات کشاورزی و دامی</p>
<p>۴.۱.۴.۱) توسعه کشت گیاهان دارویی با اولویت شهرستان های جنوبی استان ۴.۱.۴.۲) توسعه کشت دانه های روغنی ۴.۱.۴.۳) اصلاح باغات میوه</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ توسعه کاشت و پرورش گیاهان دارویی 	<p>۴.۱.۴) تشویق و توسعه تولید محصولات کشاورزی ارگانیک و کنترل کیفیت آنها</p>

جدول ۵۵. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی

هدف بنیادین		۴.۲) افزایش سهم ارزش افزوده بخش معدن استان (ارزش تولید) در کشور
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش سرمایه گذاری به ویژه سرمایه گذاری خارجی در بخش معدن ▪ افزایش میزان فعالیت های اکتشافی و کاهش بهره برداری غیر مجاز معدنی ▪ افزایش سهم فرآوری مواد معدنی
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
<p>۴.۲.۱) گسترش فعالیت های معدنی و تبدیل مواد معدنی به مواد واسطه و مصرفی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ توسعه صنایع معدنی با ارزش افزوده بالا ▪ تسهیل رویه ها و فرایندها جهت افزایش و تسریع سرمایه گذاری های معدنی ▪ توجه به اشتغال و بهره مندی اقتصادی ساکنان نقاط سکونتگاهی پیرامون معادن ▪ نوسازی ماشین آلات معدنی ▪ پرهیز از خام فروشی و تاکید بر فراوری مواد معدنی ▪ تاکید بر بهره برداری بهینه از منابع معدنی ▪ حرکت به سوی تعامل و همکاری با کشورهای همسایه بویژه افغانستان در جهت بهره برداری مشترک از معادن این کشور 	<p>۴.۲.۱.۱) تدوین نقشه راه بخش معدن برای ۱۰ تا ۱۵ ماده معدنی دارای مزیت نسبی</p> <p>۴.۲.۱.۲) ایجاد منطقه آزاد معدنی به منظور فراوری محصولات معدنی و استفاده از ظرفیت های معدنی افغانستان در محدوده تربت جام و خواف</p> <p>۴.۲.۱.۳) تولید فرآورده ها از سنگ های معدنی</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ پشتیبانی فضایی، اجرایی و قانونی از مکتشفین و معدن‌کاوان در ارتباط با معارضین محلی ▪ تکمیل زنجیره‌های ارزش بخصوص در بخش فرآوری‌ها، صنایع مس، صنایع منگنز ▪ حرکت در جهت افزایش ذخایر فلزی استان از طریق اکتشافات عمیق و تحت الارضی و اعطای تسهیلات به مکتشفین ▪ سازماندهی متخصصین بخش معدن در غالب دفاتر و شرکت‌های خدمات مهندسی بخش معدن 	
ایجاد باراندازهای مواد معدنی (۴.۲.۲.۱)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تقویت شبکه‌های حمل و نقلی در جهت فعالیت‌های معدنی ▪ تقویت زیرساخت‌های تولیدی واحدهای معدنی ▪ ایجاد و توسعه منطقه آزاد معدنی به منظور فراوری محصولات معدنی و استفاده از ظرفیت‌های معدنی کشور افغانستان ▪ تلاش در جهت تامین آب مورد نیاز صنایع معدنی 	تقویت زیرساخت‌های فعالیت‌های معدنی (۴.۲.۲)

جدول ۵۶. سومین هدف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و پروگرام‌های اجرایی در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی

هدف بنیادین	۴.۳ افزایش سهم ارزش افزوده بخش صنعت استان (ارزش تولید) در کشور	
اهداف مقطعی <ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش تعداد محصولات جدید مرتبط با صنایع مزیت دار ▪ افزایش کمی و کیفی کارگاه‌های کوچک صنعتی در شهرستان‌های کم جمعیت ▪ افزایش سهم واحدهای بزرگ مقیاس و تجمیع واحدهای با قابلیت ادغام افقی و عمودی ▪ افزایش سرمایه‌گذاری به‌ویژه سرمایه‌گذاری خارجی در بخش صنعت 		
راهبردهای پابرجا	سیاست‌های سرزمینی	پروگرام‌های اجرایی
۴.۳.۱ تنوع‌بخشی به فعالیت‌های صنعتی با توجه به توانمندی‌ها و مزیت‌های صادراتی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ برندسازی و رشد کیفیت محصولات صنعتی ▪ جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بخش صنعت و معدن ▪ ایجاد مشوق‌ها در جهت حمایت از ارتقای کیفیت و ورود به بازارهای جهانی 	۴.۳.۱.۱ ایجاد مناطق ویژه و آزاد اقتصادی

<p>۴.۳.۲.۱) توسعه صنایع الکتریکی و با فناوری بالا ۴.۳.۲.۲) تولید داروهای انسانی و حیوانی ۴.۳.۲.۳) راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با فناوری بالا با تمرکز بر فرآوری محصولات کشاورزی صادرات محور</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ نوسازی ماشین آلات و حرکت به سمت توسعه فناوری در تولیدات صنعتی 	<p>۴.۳.۲) تکمیل زنجیره ارزش صنایع کلیدی</p>
<p>۴.۳.۳.۱) تولید وسائل نقلیه ۴.۳.۳.۲) تولید ماشین آلات کشاورزی و معدنی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند) ۴.۳.۳.۳) تولید فرآورده‌های پلاستیکی ۴.۳.۳.۴) تولید آهن، فولاد و فلزات گرانبها ۴.۳.۳.۵) تولید ماشین آلات صنعتی ۴.۳.۳.۶) تولید کود گوگردی اوره و آسفالت گوگردی و سایر فرآورده‌ها از گوگرد</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ گسترش صنایع با تکنولوژی برتر ▪ تقویت تشکل های تخصصی صنعتی و افزایش نقش آن ها در تصمیم سازی 	<p>۴.۳.۳) حمایت از توسعه و ایجاد خوشه‌های صنعتی و صنایع بزرگ مقیاس مزیت‌دار</p>
<p>۴.۳.۴.۱) راه اندازی شهرک صنایع الکترونیک</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تکمیل زنجیره‌های ارزش محصولات در مناطق با تمرکز بالای تولید توسعه و گسترش کارکردهای صنعتی با فناوری کم آب ب 	<p>۴.۳.۴) تخصصی سازی شهرک‌ها و نواحی صنعتی</p>

۱۲-۳-۱-۵- سکونتگاه، جمعیت، فرهنگ و سلامت، تربیت بدنی

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست ها و پروگرام های اجرایی در زیر سیستم صنعت، معدن و کشاورزی پرداخته می شود

جدول ۵۷. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم سکونتگاه، جمعیت، فرهنگ و سلامت، تربیت بدنی

هدف بنیادین	۵.۱) ارتقا و بهبود شاخص‌های کمی و کیفی سکونتگاهی در راستای عدالت فضایی	
<p>اهداف مقطعی</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ارتقای استانداردهای کالبدی و کیفیت زیرساخت‌ها در سکونتگاه‌های شهری و روستایی ▪ افزایش سهم مالکیت مسکن ساکنان شهری و روستایی ▪ کاهش رشد سکونتگاه‌های غیر رسمی ▪ افزایش میزان دسترسی عادلانه به امکانات به ویژه در شهرهای کوچک و روستاها ▪ افزایش نقش شهرهای میانی و کوچک در تعادل بخشی به نظام سکونتگاهی ▪ افزایش میزان سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش خصوصی در احیاء و بازسازی بافت‌های فرسوده شهری 		
<p>راهبردهای پابرجا</p>	<p>سیاست‌های سرزمینی</p>	<p>پروگرام‌های اجرایی</p>
<p>۵.۱.۱) تقویت و بهبود عملکرد و نقش شهرهای میانی و کوچک در راستای تعادل بخشی به سازمان فضایی سکونتگاهی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ بهبود نظام سلسله مراتبی خدمات رسانی شهری و روستایی 	<p>۵.۱.۱.۱) ساخت هتل ها، رستوران ها و خدمات حمل و نقل با توجه به نیاز شهرستان</p>

<p>۵.۱.۱.۲) توسعه صنعتی و گردشگری شهرهای میانی استان</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ظرفیت سازی و قابلیت افزایش در نواحی کمتر توسعه یافته از طریق افزایش تنوع فعالیتی ▪ برپایی مزیت‌های نوین و جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در گستره ایجاد تعادل ناحیه ای متناسب با قابلیت و توان ناحیه 	
<p>۵.۱.۲.۱) تقویت روستاهای با کاهش جمعیت در مناطق حاشیه ای و مرزی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاران مسکن ارزان قیمت در مناطق شهری ▪ تقویت سرانه‌های معیشتی و کیفی اقشار کم برخوردار 	<p>۵.۱.۲) ساماندهی، توانمندسازی و محرومیت‌زدایی از حاشیه‌نشینان و اقشار کم برخوردار در مبدا و مقصد</p>
<p>۵.۱.۳.۱) ارائه بسته معافیتی گمرکی برای مرزنشینان جهت جلوگیری از مهاجرت ۵.۱.۳.۲) ساخت و توسعه اردوگاه ها و اقامتگاه های مرزی ۵.۱.۳.۳) ارائه بسته مشوق های اسکان افغانستانی های دارای مجوز در مناطق متنوع شهر</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تقویت نقش گمرکات و بازارچه‌های مرزی ▪ مشارکت ساکنین مناطق مرزی در فعالیتهای اقتصادی مرز ▪ ایجاد شبکه متنوع ارتباطی (زیرساختی-فرهنگی) با مناطق همجوار 	<p>۵.۱.۳) تقویت ارتباطات و پیوندهای اقتصادی-اجتماعی مناطق مرزی با مناطق داخلی استان در جهت جلوگیری از انزوای جغرافیایی</p>
<p>۵.۱.۴.۱) تقویت خطوط انتقالی بار و مسافر در ارتباط با سکونتگاه ها و شهرک ها</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تسهیل استقرار جمعیت و فعالیت بر روی کریدورهای اتصال دهنده مراکز درجه دوم 	<p>۵.۱.۴) تنوع بخشی و تکمیل زیرساخت‌های ارتباطی، متناسب با نظام سکونت و فعالیت</p>

جدول ۵۸. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم سکونتگاه، جمعیت، فرهنگ و سلامت، تربیت بدنی

هدف بنیادین	۵.۲) ارتقای کمی و کیفی شاخص‌های فرهنگی، اجتماعی و ورزشی با رویکرد عادلانه	
<p>اهداف مقطعی</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش انگیزه تلاش و ارتقای روحیه کار و ابتکار ▪ ارتقای سرمایه اجتماعی ▪ حفظ فرهنگ و پیشینه هویتی ▪ افزایش تعداد برگزاری و میزبانی رویدادهای ورزشی، فرهنگی، مذهبی و هنری منطقه‌ای، ملی و بین المللی ▪ افزایش مشارکت نهادهای غیردولتی عمومی، خصوصی، غیرانتفاعی و سمن‌ها در ارائه انواع خدمات اجتماعی ▪ افزایش فرصت‌های متنوع و پایدار شغلی در روستاها و شهرهای کوچک 		
پروگرام‌های اجرایی	سیاست‌های سرزمینی	راهبردهای پابرجا
<p>۵.۲.۱.۱) احداث اماکن ورزشی جهت مراودات ورزشی با کشورهای همسایه ۵.۲.۱.۲) برگزاری رویدادهای مشترک فرهنگی (عید نوروز، شب یلدا و ...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ بهره مندی از ظرفیت های زبانی و فرهنگی منطقه آسیای میانه ▪ تقویت هویت منطقه ای 	<p>۵.۲.۱) تنوع بخشی به رویدادهای مشترک فرهنگی، ورزشی و مذهبی بین المللی</p>
<p>۵.۲.۲.۱) توسعه زیرساخت‌های تولیدات رسانه‌ای</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ایجاد فرصت های شغلی رسانه محور 	<p>۵.۲.۲) توسعه فناوری‌های نرم و صنایع فرهنگی و خلاق</p>

۵.۲.۲.۲) ایجاد رصدخانه فرهنگی - اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> پایش مستمر فضای اجتماعی- فرهنگی 	
۵.۲.۳.۱) راه اندازی و تکمیل مجموعه های ورزشی	<ul style="list-style-type: none"> عدالت فضایی در حوزه فرهنگی اجتماعی استان افزایش سرانه بهره مندی های فرهنگی ورزشی 	۵.۲.۳) توزیع متعادل امکانات و زیرساخت های ورزشی، فرهنگی و هنری در پهنه استان
۵.۲.۴.۱) تدوین برنامه مشارکت مردمی در امور محلی ۵.۲.۴.۲) توسعه برنامه های اجتماعی- فرهنگی مبتنی بر مشارکت مردمی	<ul style="list-style-type: none"> حمایت از تکایا و جلسات مذهبی مردمی واسپاری و فضا سازی برای مشارکت و مدیریت مردمی مناسبت های مذهبی زمینه سازی و فضا سازی برای ایجاد شبکه ها و گروه های اجتماعی مردمی 	۵.۲.۴) تقویت سرمایه اجتماعی و روحیه مشارکت جویی مردم در فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۵.۲.۵.۱) تصحیح قوانین حضانت فرزندان زنان ایرانی دارای شوهر اتباع ۵.۲.۵.۲) برگزاری دوره های آموزش مهارت های زندگی ۵.۲.۵.۳) احداث باغ های بازنشستگی	<ul style="list-style-type: none"> مراقبت و حفاظت خانواده از آسیب های اجتماعی ارتقاء مهارت های خانوادگی 	۵.۲.۵) ارتقای کیفیت زندگی خانوادگی و نظام خانواده
۵.۲.۶.۱) فعال سازی و حمایت از سمن های حوزه کاهش اعتیاد ۵.۲.۶.۲) فعال سازی و حمایت از سمن های حوزه توانمندسازی زنان سرپرست خانوار ۵.۲.۶.۳) ارائه مشوق ها برای تشکیل و فعالیت سمن ها	<ul style="list-style-type: none"> افزایش تعداد سمن ها در استان حمایت و تشویق فعالیت سمن ها 	۵.۲.۶) تقویت و توسعه سازمان های مردم نهاد
۵.۲.۷.۱) استقرار و پیاده سازی طرح روستای هوشمند و هوشمند سازی فرایندهای مرتبط با کسب و کارهای روستایی	<ul style="list-style-type: none"> حفظ نقش تولیدی روستاها با تاکید بر کشاورزی گلخانه ای و صنایع دستی 	۵.۲.۷) توسعه اشتغال پایدار در مناطق روستایی در جهت تثبیت جمعیت سکونتگاه های روستایی

جدول ۵۹. سومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم سکونتگاه، جمعیت، فرهنگ و سلامت، تربیت بدنی

هدف بنیادین	۵.۳) ارتقای کمی و کیفی شاخص های سلامت با رویکردی همه جانبه نگر، پیشگیرانه و عدالت محور
اهداف مقطعی	<ul style="list-style-type: none"> ارتقای بهداشت و فعالیت های پیشگیرانه ارتقای شاخص های سلامت کودکان، زنان و سالمندان کاهش مرگ و میر ناشی از بیماری های مزمن بهبود شاخص سلامت روان افزایش دسترسی عادلانه به خدمات سلامت ارتقای کیفیت خدمات سلامت ارتقای سواد سلامت

پروگرام‌های اجرایی	سیاست‌های سرزمینی	راهبردهای پابرجا
۵.۳.۱.۱) اتمام، توسعه و تجهیز مراکز درمانی جدید و در حال ساخت ۵.۳.۱.۲) ساخت مراکز بحران و انبارهای دارویی ۵.۳.۱.۳) تامین نیروی انسانی درمان بر اساس استانداردهای تعریف شده ۵.۳.۱.۴) تامین تجهیزات درمان بر اساس استانداردهای تعریف شده ۵.۳.۱.۵) ایجاد مراکز سلامت سالمندان ۵.۳.۱.۶) ایجاد نهادها و ساختارهای ارائه خدمات و تسهیلات به افراد مسن ۵.۳.۱.۷) بهره‌گیری از سیاست‌های تشویقی، اهرم‌های قانونی و سیاست‌های اجباری جهت جذب، نگهداشت و توزیع متعادل گروه‌های مختلف پزشکی به خدمت در مناطق مختلف و به ویژه مناطق محروم	<ul style="list-style-type: none"> توسعه زیرساخت‌ها، فضاها، مراکز و تجهیزات بهداشتی، درمانی و پزشکی توسعه و بهره‌گیری از مزایای طب سنتی ساماندهی، بروزرسانی و افزایش آمادگی در مقابله با پاندمیک هدم‌سازي مشارکت خیرین و بخش خصوصی در تامین مالی و توسعه فضاهای فیزیکی، توسعه تخت‌های بیمارستانی، تأمین تجهیزات و مواد مصرفی توزیع متعادل پزشکان متخصص و مراکز درمانی در پهنه استان 	۵.۳.۱) توسعه و بهبود نظام ارائه و نظارت بر خدمات سلامت
۵.۳.۲.۱) مدیریت و نظارت بر تغذیه و فعالیت بدنی ۵.۳.۲.۲) ارزیابی و نظارت بر سلامت مادران در قبل و دوران بارداری ۵.۳.۲.۳) نظارت بر بهداشت مرزهای ورودی استان ۵.۳.۲.۴) آموزش، پیشگیری و کنترل بیماری‌های مزمن		۵.۳.۲) مدیریت سیستم سلامت از مراقبت مبتنی بر درمان محوری به پیشگیری محوری
۵.۳.۳.۱) تولید محتوای چندرسانه‌ای در حوزه سواد سلامت		۵.۳.۳) ترویج و تقویت سطح سواد سلامت مردم
۵.۳.۴.۱) ایجاد و گسترش مراکز مشاوره و خدمات سلامت روان		۵.۳.۴) بهبود سلامت روان

۱۲-۳-۱-۶- علم و فناوری و آموزش و پرورش

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست‌ها و پروگرام‌های اجرایی در زیر سیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش پرداخته می‌شود.

جدول ۶۰. اولین هدف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و پروگرام‌های اجرایی در زیر سیستم علم و فناوری و آموزش و

پرورش

هدف بنیادین	۶.۱) افزایش میزان اشتغال‌پذیری مهارت‌آموزان و دانش‌آموختگان دانشگاهی
اهداف مقطعی <ul style="list-style-type: none"> بهبود شاخص نسبت استاد و دانشجو در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی افزایش تناسب آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای با نیازهای شهرستان و تغییرات محیط کسب و کار افزایش تناسب برنامه‌های درسی و رشته‌های تحصیلی دانشگاهی با نیازهای جامعه و روندهای جهانی 	

پروگرام‌های اجرایی	سیاست‌های سرزمینی	راهبردهای پابرجا
۶.۱.۱.۱) ایجاد مراکز پژوهشی بر اساس اولویت‌ها و نیازهای منطقه ای	<ul style="list-style-type: none"> تعیین ماموریت‌های محوری دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی بر اساس اسناد علم و فناوری و اولویت‌ها و نیازهای منطقه ای ساماندهی و تنظیم ظرفیت‌های دانشگاه‌ها در شهرستان‌ها مبتنی بر نیازها، مزیت‌ها و اولویت‌های آن‌ها 	۶.۱.۱) تاکید بر ماموریت‌گرایی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی
۶.۱.۲.۱) سنجش و مقایسه کیفیت دانش آموختگان دانشگاه‌ها ۶.۱.۲.۲) سنجش و مقایسه کیفیت پژوهش و آموزش در دانشگاه‌ها	<ul style="list-style-type: none"> ارزیابی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی بر اساس کیفیت برودادها 	۶.۱.۲) ارتقاء کیفی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی
۶.۱.۳.۱) برنامه ریزی و رایزنی جهت برگزاری دوره‌های تحصیلی مشترک (مثلا دوره‌های Dual)	<ul style="list-style-type: none"> حضور فعال دانشگاه‌های استان در مجامع و شبکه‌های علمی بین المللی 	۶.۱.۳) توسعه همکاری‌های علمی بین المللی دانشگاه‌ها
۶.۱.۴.۱) تشکیل شوراهای مهارت اموزی و آموزش مشاغل	<ul style="list-style-type: none"> تعیین نیاز شاغلین به آموزش‌های فنی و حرفه ای 	۶.۱.۴) بهره‌گیری از ظرفیت‌های آموزش‌های فنی و حرفه ای جهت مهارت اموزی شاغلین

جدول ۶۱. دومین هدف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و پروگرام‌های اجرایی در زیرسیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش

هدف بنیادین	۶.۲) ارتقای زیست بوم نوآوری منطقه ای	
اهداف مقطعی	<ul style="list-style-type: none"> ارتقای کیفی برودادهای علمی و پژوهشی در راستای کاربردی‌سازی پژوهش‌ها افزایش تعداد شرکت‌های دانش بنیان رشد یافته افزایش مراکز تحقیق و توسعه در صنعت 	
پروگرام‌های اجرایی	سیاست‌های سرزمینی	راهبردهای پابرجا
۶.۲.۱.۱) گسترش رشته های دانشگاهی متناسب با ظرفیت های بومی	<ul style="list-style-type: none"> حمایت از حضور اعضای هیات علمی در صنعت در قالب فرصت‌های مطالعاتی 	۶.۲.۱) جهت‌گیری طرح‌های پژوهشی به سمت پژوهش‌های نیازمحور، مزیت‌دار و دارای اولویت
۶.۲.۲.۱) تولید تجهیزات پزشکی	<ul style="list-style-type: none"> بهره‌گیری از روش نوآوری باز در صنایع و شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی و خصوصی 	۶.۲.۲) حمایت از تحقیق و توسعه و تجاری سازی ایده‌های نوآورانه
۶.۲.۳.۱) تقویت پارک های علم و فناوری	<ul style="list-style-type: none"> تعیین ضوابط تشویقی بهره‌گیری صنایع استان از شرکت‌های دانش بنیان تشویق هوشمندسازی تخصصی شهرستان‌ها 	۶.۲.۳) حمایت از ایجاد و رشد زیست بوم‌های نوآورانه متناسب با ظرفیت‌های منطقه ای

جدول ۶۲. سومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش

هدف بنیادین		۶.۳ ارتقای سرانه های کمی و کیفی آموزشی و پرورشی در مدارس
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش شاخص نوسازی و مقاوم سازی مدارس ▪ افزایش میزان هوشمندسازی آموزش ▪ افزایش سرانه های مختلف آموزشی و پرورشی در مدارس ▪ افزایش نسبت دانش آموزان شاغل به تحصیل در هنرستان های فنی و حرفه ای
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۶.۳.۱) تامین و توزیع متعادل معلمان و فضاها و امکانات آموزشی و پرورشی در پهنه استان		۶.۳.۱.۱) تدوین برنامه استاندارد سرانه معلم و دانش آموز به فضاهای آموزشی
۶.۳.۲) نوسازی و بازسازی مدارس با فرسودگی بالا در مراکز شهری و روستایی		۶.۳.۲.۱) انجام پروژه های نوسازی و بازسازی مدارس در بافت های فرسوده شهری و روستایی
۶.۳.۳) توسعه آموزش های ترکیبی و مجازی در مدارس		۶.۳.۳.۱) استفاده از شبیه سازهای آموزشی VR و AR
۶.۳.۴) توسعه هنرستان های فنی و حرفه ای متناسب با نیازهای بازار		۶.۳.۴.۱) راه اندازی رشته های نوین در هنرستان های فنی و حرفه ای

جدول ۶۳. چهارمین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم علم و فناوری و آموزش و پرورش

هدف بنیادین		۶.۴ ارتقای بهره گیری از فناوری اطلاعات برای توسعه استان
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش استفاده از هوش مصنوعی ▪ ارتقای بهره گیری از اینترنت اشیا ▪ ارتقای استفاده از پردازش ابری ▪ افزایش بهره مندی از پردازش موبایلی
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۶.۴.۱) پایش، رصد و هدایت توسعه استان با محوریت فناوری اطلاعات از طریق رصدخانه برنامه آمایش استان		۶.۴.۱.۱) ایجاد رصدخانه آمایش
۶.۴.۲) تغییر رویکرد از زنجیره های تامین سنتی به شبکه های هوشمند تامین دیجیتال		۶.۴.۲.۱)
۶.۴.۳) توسعه مناطق دیجیتالی و شهرها و روستاهای هوشمند و خلاق با بکارگیری فناوری های دیجیتال		۶.۴.۳.۱)
۶.۴.۴) توسعه سامانه های اطلاعات فراسازمانی و چندوجهی با رویکرد به اشتراک گذاری		۶.۴.۴.۱)

		داده‌ها بین نهادهای ذیربط جهت یکپارچه سازی فرآیندهای کنترل و ارائه خدمات
۶.۴.۵.۱) تهیه دستگاه‌های چاپ سه بعدی بافت، پوست، عروق خونی و استخوان		۶.۴.۵) حرکت به سمت سلامت دیجیتال
۶.۴.۵.۲) تهیه دستگاه‌های تحلیل ژنتیکی		
۶.۴.۵.۳) بهره‌گیری از virtual reality (VR) در آموزش پزشکی		

۱۲-۳-۱-۷- گردشگری، زیارت

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست‌ها و پروگرام‌های اجرایی در زیر سیستم گردشگری و زیارت پرداخته می‌شود.

جدول ۶۴. اولین هدف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و پروگرام‌های اجرایی در زیر سیستم گردشگری

هدف بنیادین		۷.۱) افزایش تعداد و ماندگاری زائران و گردشگران
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ارتقای کیفی مسیرهای ویژه زیارتی ارتقای کمی و کیفی خدمات ویژه زائران و گردشگران ارتقای آگاهی‌ها و فرهنگ زیارت و گردشگری در بین زائران و گردشگران
راهبردهای پابرجا	سیاست‌های سرزمینی	پروگرام‌های اجرایی
۷.۱.۱) تقویت تعاملات فرهنگی-مذهبی و روابط بین‌المللی استان با کشورهای همسایه و مسلمان	<ul style="list-style-type: none"> توسعه سفرهای زیارتی داخلی و خارجی 	۷.۱.۱.۱) برگزاری تورهای زیارتی برای زائران خارجی
۷.۱.۲) بهبود زیرساخت‌های ارتباطی و رفاهی ویژه زائران	<ul style="list-style-type: none"> اعطای مشوق‌های مالی و معافیت‌های مالیاتی در راستای توسعه زیرساخت‌های گردشگری و زیارت (زائر سراها، مراکز اقامتی و سایر تاسیسات گردشگری) 	۷.۱.۲.۱) تعریف بسته‌های فرصتهای سرمایه‌گذاری در تامین تاسیسات گردشگری ۷.۱.۲.۲) تقویت مسیرهای گردشگری زیارتی
۷.۱.۳) توسعه فعالیت‌های فرهنگی و ترویجی در موضوع زیارت	<ul style="list-style-type: none"> اعطای مشوق‌های مالی و معافیت‌های مالیاتی در زمینه طراحی و اجرای فعالیتهای فرهنگی- ترویجی حوزه زیارت 	۷.۱.۳.۱) تولید محصولات فرهنگی درباره امام رضا و زیارت بامعرفت ۷.۱.۳.۲) تربیت راهنمایان مسلط به موضوع زیارت و زندگی امام رضا در حرم مطهر

جدول ۶۵. دومین هدف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و پروگرام‌های اجرایی در زیر سیستم گردشگری

هدف بنیادین		۷.۲) افزایش تنوع زمینه‌های گردشگری و ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌ها
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> افزایش میزان ظرفیت‌های گردشگری سلامت، طبیعی (اکوتوریسم، ژئوتوریسم، ماجراجویانه)، ورزشی، کشاورزی، فرهنگی و تاریخی افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در گردشگری

پروگرام‌های اجرایی	سیاست‌های سرزمینی	راهبردهای پابرجا
<p>۷.۲.۱.۱) تولید محتوا در مورد مقاصد مختلف گردشگری</p> <p>۷.۲.۱.۲) معرفی و تقویت مسیرهای گردشگری</p> <p>۷.۲.۱.۳) ایجاد مناطق ویژه گردشگری</p> <p>۷.۲.۱.۴) گسترش اکوتوریسم بیابان</p> <p>۷.۲.۱.۵) ایجاد مجتمع‌های اقامتی رفاهی بین راهی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ مطالعه، شناسایی، اکتشاف، مستندسازی، معرفی و ثبت ملی و جهانی آثار فرهنگی، تاریخی و طبیعی ▪ حفاظت، مرمت، احیاء، مدیریت و بهره برداری مستمر و خردمندانه از میراث فرهنگی و طبیعی ▪ فرهنگ‌سازی و جلب مشارکت مردم در حفظ میراث فرهنگی و طبیعی ▪ بهبود تاسیسات گردشگری و خدمات رفاهی در محل و مسیر جاذبه‌های گردشگری ▪ اصلاح نگرش و ارتقای مشارکت اجتماعی جامعه میزبان و فرهنگ میزبانی در مناطق گردشگرپذیر 	<p>۷.۲.۱) ساماندهی مراکز جاذب گردشگری فرهنگی، تاریخی، طبیعی و سلامت</p>
<p>۷.۲.۲.۱) تهیه تقویم رویداد با تکیه بر محصولات باغی و کشاورزی و یا رسومات فرهنگی هر منطقه</p> <p>۷.۲.۲.۲) ایجاد سامانه یکپارچه اطلاع رسانی و معرفی جاذبه‌ها و خدمات گردشگری در استان</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ برگزاری جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها، مراسم آیینی و سنتی ▪ توزیع مکانی سفر و معرفی ظرفیتهای پنهان میراث فرهنگی ناملموس ▪ توزیع زمانی و مکانی سفرهای داخلی با مشارکت ذی نفعان 	<p>۷.۲.۲) توسعه گردشگری رویدادمحور</p>
<p>۷.۲.۳.۱) انعقاد قرارداد با بانکهای عامل اعطای یارانه سود و کارمزد در طرح‌های سرمایه‌گذاری بهره برداری شده</p> <p>۷.۲.۳.۲) ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ بستر سازی برای ایجاد زیرساختهای گردشگری ▪ جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی با اعطای تسهیلات بانکی ▪ اعطای حمایت‌های مالیاتی (۵۰ درصد معافیت) ▪ اعطای یارانه سود و کارمزد تسهیلات ▪ تخفیف در عوارض صدور پروانه ساختمان‌های گردشگری ▪ در نظر گرفتن تعرفه‌های ترجیحی سوخت ▪ تامین عرصه با قیمت‌های ترجیحی ▪ تدوین برنامه‌ها و طرح‌های توسعه زیرساخت‌های گردشگری 	<p>۷.۲.۳) حمایت و جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در جهت ارائه خدمات متنوع گردشگری</p>
<p>۷.۲.۴.۱) تدوین آیین نامه واگذاری امور تصدی گری در حوزه گردشگری برای یک افق مشخص و تصویب توسط هیات وزیران</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ واگذاری امور تصدی گری حوزه گردشگری به تشکلهای حرفه ای و تخصصی 	<p>۷.۲.۴) واگذاری اختیارات به ادارات شهرستان‌ها و برون‌سپاری بهره‌برداری به بخش عمومی و خصوصی جهت کاهش تصدی‌گری</p>

<p>۷.۲.۴.۲) تعیین مصادیق، چگونگی، و ساز و کار اجرایی ستاد یا گروه‌های واگذاری امور، در دوسطح ملی و استانی</p> <p>۷.۲.۴.۳) ایجاد سامانه آنلاین نظارت بر فرایندهای واگذاری امور تصدی گری</p>		<p>و تمرکزگرایی در اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی</p>
<p>۷.۲.۵.۱) شناسایی و مرمت، باززنده سازی، بازآفرینی</p> <p>۷.۲.۵.۲) ایجاد بازارچه های صنایع دستی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ حفاظت، مرمت و احیاء آثار تاریخی و میراثی ▪ افزایش کمی ثبت میراث ناملموس در فهرست میراث جهانی ▪ حمایت از مالکین آثار تاریخی 	<p>۷.۲.۵) حفظ و تقویت ارزش‌ها، آثار تاریخی، آداب و رسوم محلی در مناطق گردشگری</p>
<p>۷.۲.۶.۱) تقویت مسیرهای گردشگری طبیعی</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ استاندارد سازی تاسیسات گردشگری 	<p>۷.۲.۶) ارتقای ایمنی و امنیت گردشگری</p>
<p>۷.۲.۷.۱) تولید محصولات نرم افزاری کاربردی گردشگری</p> <p>۷.۲.۷.۲) تولید اپلیکشن‌های گردشگری با پشتیبانی VR& AR</p> <p>۷.۲.۷.۳) طراحی سایت جامع ارائه خدمات الکترونیک گردشگری استان</p> <p>۷.۲.۷.۴) برگزاری تورهای مجازی سه بعدی در فضای متاورس</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ بسط‌وسازای ارائه خدمات الکترونیکی گردشگری 	<p>۷.۲.۷) هوشمندسازی و توسعه کارآفرینی و نوآوری در میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی</p>

۱۲-۳-۱-۸- دفاعی-امنیتی

در این بخش به اهداف، راهبردها، سیاست ها و پروگرام های اجرایی در زیر دفاعی-امنیتی پرداخته می شود.

جدول ۶۶. اولین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم دفاعی و امنیتی

هدف بنیادین		۸.۱) کاهش انواع جرائم اقتصادی، اجتماعی و امنیتی	
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ کاهش میزان مهاجرت اتباع خارجی غیرمجاز به کشور ▪ کاهش میزان قاچاق کالا و مواد مخدر ▪ افزایش میزان هماهنگی دستگاه‌های قضایی، امنیتی، نظامی و انتظامی به ویژه در مناطق مرزی 	
		راهبردهای پابرجا	سیاست‌های سرزمینی
۸.۱.۱) ساماندهی و نظارت بر ورود و خروج اتباع خارجی در استان			۸.۱.۱.۱) ایجاد و نصب مکانیزم های هوشمند و فیزیکی کنترل و نظارت مرزی
۸.۱.۲) تسهیلگری در جهت ورود کالا از مبادی قانونی			۸.۱.۲.۱) تقویت و تسهیل مقررات آسان سازی ورود و خروج کالا در مبادی مرزی
۸.۱.۳) مدیریت همگرای دستگاه‌های تامین‌کننده امنیت در مناطق مرزی			۸.۱.۳.۱) تدوین برنامه یکپارچه مدیریت مناطق مرزی

جدول ۶۷. دومین هدف، راهبردها، سیاست های سرزمینی و پروگرام های اجرایی در زیرسیستم دفاعی و امنیتی

هدف بنیادین		۸.۲) بالا بردن امنیت و حراست از مراکز جمعیتی و اقتصادی و زیرساخت های حیاتی
اهداف مقطعی		<ul style="list-style-type: none"> ▪ افزایش میزان پدافندی مستحذات، تأسیسات و شبکه های ارتباطی و مواصلاتی ▪ افزایش امنیت سرمایه گذاری در مناطق مرزی ▪ بالا بردن امنیت سکونتگاه های واقع در مناطق مرزی
راهبردهای پابرجا	سیاست های سرزمینی	پروگرام های اجرایی
۸.۲.۱) بهره گیری از پدافند غیر عامل جهت حراست از مناطق استراتژیک استان		۸.۲.۱.۱) تهیه طرح جامع پدافند غیرعامل استان
۸.۲.۲) هوشمندسازی و ارتقای زیرساخت های امنیتی و پدافندی		۸.۲.۲.۱)
۸.۲.۳) توجه به ظرفیت های فرهنگی و اجتماعی مردم بومی منطقه جهت افزایش امنیت مناطق مرزی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ تغییر و اصلاح شیوه های امنیتی مدیریت سرزمین به ویژه مناطق مرزی با تأکید بر مشارکت جوامع محلی 	۸.۲.۳.۱)
۸.۲.۴) توسعه فعالیت های اقتصادی مردم پایه در مناطق مرزی		۸.۲.۴.۱) جذب و به کارگیری نیروهای بومی در پروژه های اقتصادی مرزی
۸.۲.۵) توسعه همکاری های اقتصادی و اجتماعی با کشورهای همجوار در مناطق مرزی در راستای پایدارسازی امنیت منطقه		۸.۲.۵.۱) مشارکت ساکنین مرزی در پروژه های سرمایه گذاری مناطق مرزی

۱۲-۳-۲- تعیین طرح ها و پروژه های اولویت دار (موضوعی و موضعی)

اولویت بندی پروژه ها یکی از چالش های اصلی در برنامه ریزی است که بسیاری از افراد و سازمان ها با آن درگیر هستند. روش های مختلفی برای اولویت بندی وجود دارد که مهمترین و شاید رایجترین مدلها، مدل های تصمیم گیری چندمعیاره هستند. هر چند تعیین اولویت بندی پروژه ها به متغیر و شاخص های مختلفی بویژه در مطالعات آمایشی که نگرش تعادل به توسعه، چند بخشی و موضوعی بودن، خرد و کلان بودن، تقدم و تاخر زمانی داشتن و در نهایت بودجه و میزان تخصیص منطقه ای و بخشی آن بر پیچیدگی آن افزوده است. در این طرح با توجه به محدودیتهای مختلف بسیاری از متغیرها از ماتریس اولویت بندی آیزنهاور و ماتریس اولویت عمل بعنوان مدل های اولویت بندی پروژه ها پرداخته شده است.

• ماتریس آیزنهاور

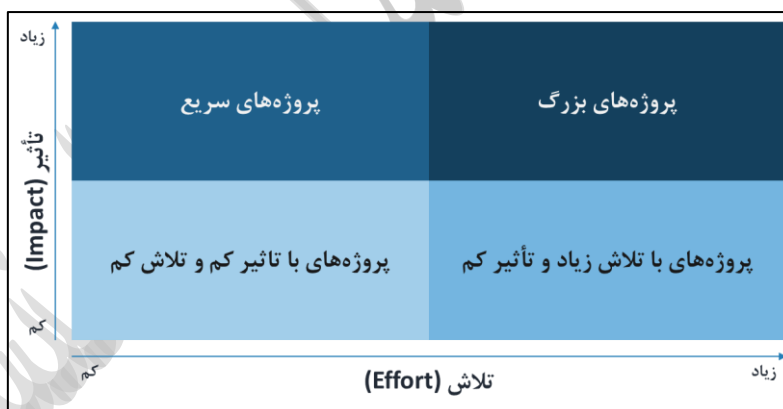
ماتریس آیزنهاور ابزار دیگری برای اولویت بندی کارها است که در آن به تفکیک ضرورت زمانی و ضرورت استراتژیک توجه شده است.

شکل ۳۷. ماتریس اولویت آیزنهاور

در این ماتریس پروژه‌هایی که دارای اهمیت و اضطرار بیشتری هستند به عنوان پروژه‌های اولویت‌دار برای اجرا انتخاب می‌شوند. پروژه‌هایی که دارای اهمیت هستند ولی فوریت زیادی برای انجام ندارند باید زمانبندی شوند. پروژه‌هایی که دارای اهمیت زیادی نیستند ولی دارای فوریت برای انجام هستند. این پروژه‌ها بهره‌وری بالایی ندارند. در نهایت پروژه‌هایی که اهمیت و فوریت زیادی ندارند و تأثیر زیادی در رسیدن به اهداف ندارند.

• ماتریس اولویت عمل

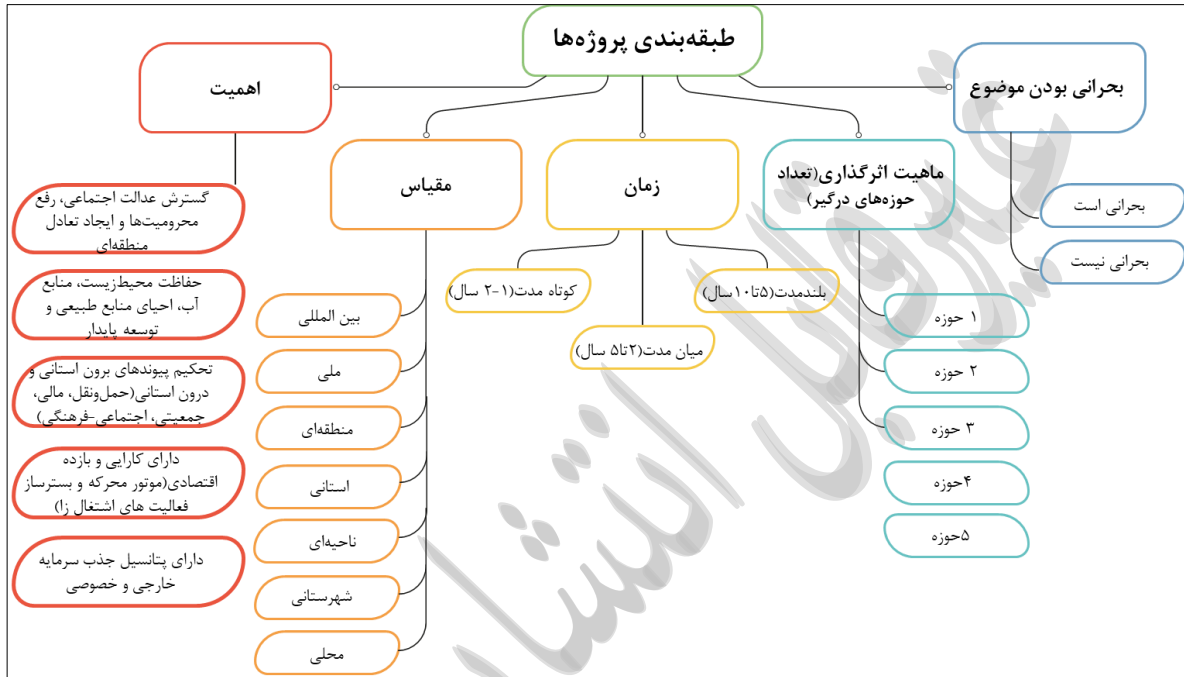

شکل ۳۸. ماتریس اولویت عمل

پروژه‌های سریع جذاب‌ترین پروژه‌ها هستند که به ازای تلاش کم، تأثیر و بازده بالایی دارند. این پروژه‌ها باید در اولویت اجرا قرار بگیرند. پروژه‌های بزرگ بازده خوبی دارند اما زمان بر هستند و بودجه زیادی لازم دارند. بعضی از پروژه‌ها نه تأثیر زیادی دارند نه نیاز به تلاش زیادی برای اجرا دارند. در نهایت پروژه‌هایی که نیاز به تلاش بسیار زیادی دارند اما تأثیر کمی در رسیدن به اهداف دارند. این پروژه‌ها در اولویت آخر اجرا قرار می‌گیرند.

• معیارهای انتخاب پروژه

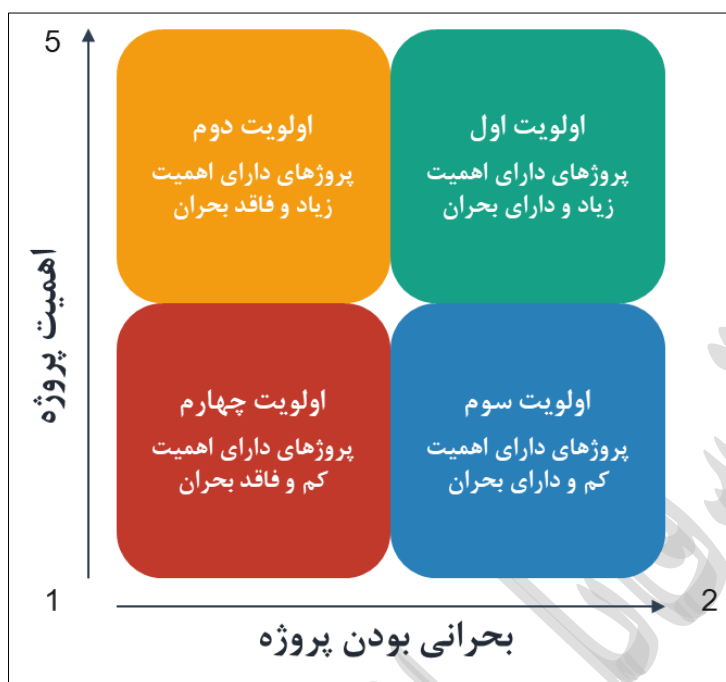
برای اولویت‌بندی پروژه‌ها لازم است تا معیارهای انتخاب پروژه تبیین گردد که در ادامه این معیارها و طبقات هر معیار معرفی شده است. با توجه به معیارهای معرفی شده که بیشتر در ارتباط با اهمیت و بحرانی بودن پروژه‌های هستند، در ادامه از ماتریس اولویت آیزنهاور برای اولویت‌بندی پروژه‌ها استفاده شده است.

شکل ۳۹. معیارهای طبقه‌بندی پروژه‌ها

جدول ۶۸. معیارهای استفاده شده برای اولویت‌بندی پروژه در روش ماتریس آیزنهاور

ماتریس اولویت آیزنهاور								
فوریت یا بحرانی بودن موضوع (محور)			اهمیت (محور عمودی)			ماهیت اثرگذار (اندازه)		
امتیاز طبقات	طبقات معیار	معیار	امتیاز طبقات	طبقات معیار	معیار	امتیاز طبقات	طبقات معیار	معیار
۵	بحرانی شدید	بحرانی بودن	۵	معیار ۵	اهمیت (چه تعداد از طبقات معیار را تحت پوشش قرار می‌دهد)	۵	حوزه ۵	ماهیت اثرگذاری (چه تعداد از حوزه های را درگیر می‌کند؟)
۴	بحران زیاد		۴	معیار ۴		۴	حوزه ۴	
۳	بحران متوسط		۳	معیار ۳		۳	حوزه ۳	
۲	کمی بحرانی		۲	معیار ۲		۲	حوزه ۲	
۱	فاقد بحران		۱	معیار ۱		۱	حوزه ۱	

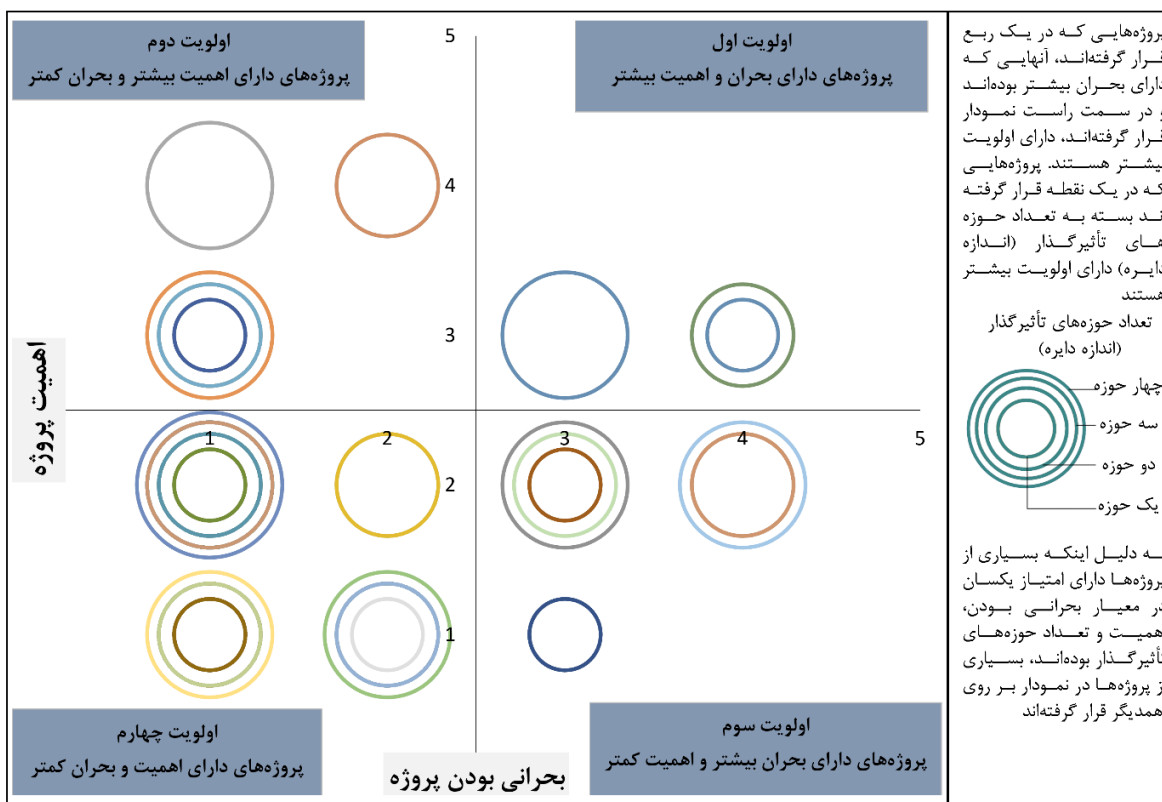

شکل ۴۰. ماتریس اولویت آیزنهاور برای طبقه‌بندی پروژه‌ها

برای اولویت‌بندی پروژه‌ها بر اساس ماتریس آیزنهاور از سه شاخص بحرانی بودن، اهمیت و تعداد حوزه‌های تأثیرگذار استفاده شده است. بدین صورت که معیار بحرانی بودن در محور افقی قرار گرفته است. معیار بحرانی بودن در ۵ طبقه بحرانی شدید (۵) تا فاقد بحران (۱) دسته‌بندی شده است. پروژه‌هایی که در طبقات فاقد بحران و کمی بحرانی (۱ و ۲) قرار گرفته‌اند در سمت راست ماتریس قرار می‌گیرند. معیار اهمیت در محور عمودی ماتریس قرار می‌گیرد. معیار اهمیت دارای ۵ موضوع اساسی شامل عدالت اجتماعی، محیط‌زیست، پیوندها، اقتصادی و جذب سرمایه بوده است. معیار اهمیت بدین صورت تعبیر شده است که هر پروژه چه تعداد از موضوعات معیار اهمیت را تحت پوشش قرار می‌دهد. اگر پروژه‌ای یک و یا دو معیار اهمیت را تحت پوشش قرار دهد در دو مکعب پایین ماتریس و اگر بیشتر از دو معیار را تحت پوشش قرار دهد در دو مکعب بالای ماتریس قرار می‌گیرد. معیار بحرانی بودن برای اولویت‌بندی مهم‌تر از معیار اهمیت قلمداد شده است، بدین صورت که پروژه‌هایی که در یک مربع قرار می‌گیرند، آن‌هایی که دارای بحران بیشتر بوده‌اند و در سمت راست قرار گرفته‌اند در اولویت‌بندی بالاتر قرار می‌گیرند. همچنین در ادامه برای اولویت‌بندی بهتر پروژه‌ها از معیار تعداد حوزه‌های تأثیرگذار نیز در ماتریس به عنوان محور سوم استفاده شده است. بدین صورت که پروژه‌هایی که دارای بحران و اهمیت یکسان بوده‌اند و تعداد حوزه‌های بیشتری را تحت پوشش قرار می‌دادند دارای اولویت بیشتری بوده‌اند.

شکل زیر مکان قرارگیری پروژه‌ها در دو محور بحرانی بودن (محور X)، اهمیت (محور Y)، تعداد حوزه‌های تأثیرگذار (اندازه دایره) را نشان می‌دهد. به دلیل تعداد زیاد پروژه‌ها و یکسان بودن امتیاز بسیار از پروژه‌ها، در نمودار زیر بسیاری از پروژه‌ها (دایره‌ها) بر روی یکدیگر قرار گرفته‌اند. در شکل زیر نیز که اولویت‌بندی پروژه‌ها را نشان می‌دهد پروژه‌هایی

که دارای اهمیت، بحران و حوزه‌های تأثیرگذار یکسان بوده‌اند، رتبه یکسانی در اولویت‌بندی به دست آورده‌اند. در کل با توجه به روش مورد استفاده، ۲۷ رتبه برای اولویت‌بندی به دست آمد که رتبه دقیق هر پروژه در جدول زیر ذکر شده است.

شکل ۴۱. مکان قرارگیری پروژه‌ها در سه محور بحرانی بودن، اهمیت و تعداد حوزه‌های تأثیرگذار (اندازه دایره)

		بحرانی بودن پروژه	
		کمتر بحرانی	بحرانی
اهمیت پروژه	دارای اهمیت بیشتر	اولویت دوم ۱- پروژه ۱ ۱- پروژه ۲ ۲- پروژه ۲۱ ۳- پروژه ۲۲ ۳- پروژه ۵۶ ۴- پروژه ۱۵ ۴- پروژه ۳۶ ۴- پروژه ۴۴ ۴- پروژه ۵۲ ۴- پروژه ۵۳ ۴- پروژه ۵۴ ۴- پروژه ۵۵ ۵- پروژه ۳۸ ۵- پروژه ۴۷ ۵- پروژه ۷۷	اولویت اول ۱- پروژه ۱۲ ۲- پروژه ۶۱ ۳- پروژه ۷
	دارای اهمیت کمتر	اولویت چهارم ۱- پروژه ۲۸، ۵۷، ۶ ۲- پروژه ۹۱، ۹۰، ۸۵ ۳- پروژه ۱۱۴ ۴- پروژه ۱۰۷ ۵- پروژه ۱۰۵ ۶- پروژه ۲۳ ۷- پروژه ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۱۹، ۳۳، ۲۷ ۸- پروژه ۱۰۹، ۱۰۲، ۶۰، ۵۹، ۴۹، ۴۲، ۲۶، ۱۸ ۹- پروژه ۷۸، ۷۶، ۶۳، ۲۰ ۱۰- پروژه ۴۰ ۱۱- پروژه ۸۶، ۷۹، ۵۰، ۳۲، ۲۴، ۱۹، ۱۷، ۱۶ ۱۰۸، ۱۰۶ ۱۲- سایر پروژهها	اولویت سوم ۱- پروژه ۱۳ ۲- پروژه ۴ ۲- پروژه ۵ ۲- پروژه ۱۴ ۳- پروژه ۱۱۷ ۴- پروژه ۸۴ ۵- پروژه ۳ ۵- پروژه ۱۰ ۵- پروژه ۶۲ ۶- پروژه ۹ ۶- پروژه ۱۱ ۶- پروژه ۱۰۱

جدول ۶۹. اولویت بندی پروژهها در ابعاد بحرانی و اهمیت پروژه

بر اساس نتایج به دست آمده اولویت بندی پروژهها بر اساس هر بخش به شرح زیر است.

جدول ۷۰. اولویت بندی پروژههای بخش آب

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزههای تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه	زیر سیستم آب
۳	۳	۳	۳	ارتقا تصفیه خانه فاضلاب مدول دوم پرکند آباد	۷	
۲۷	۱	۱	۱	توسعه مجتمع های دامی در سطح استان	۸	
۱۴	۳	۱	۱	راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه های شهرک صنعتی چرمشهر	۹	
۱۳	۳	۲	۱	راه اندازی و بهره برداری از تصفیه خانه سپتاژ توسط شهرداری مشهد	۱۰	

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۱۴	۳	۱	۱	استفاده کشاورزان داخل محدوده تصفیه خانه اولنگ از پساب با قیمت مناسب	۱۱
۱	۴	۳	۲	اجرای طرح مدیریت پایدار پساب شهر مشهد	۱۲

جدول ۷۱. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش انرژی

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۴	۲	۴	۲	تسریع در اجرای خط لوله تابش رفسنجان مشهد و ادامه خط انتقال تا نیروگاه های استان	۱
۴	۲	۴	۲	خط لوله انتقال و تغذیه تقویتی گاز پارچینسنگ بست به مشهد (۴۸ اینچ)	۲
۱۳	۳	۲	۱	تسریع در عملیات اجرایی و تاسیسات مورد نیاز برداشت از مخزن طوس (سرخس)	۳
۱۰	۴	۲	۲	راه اندازی نیروگاه سبزار (سیکل ترکیبی)	۴
۱۰	۴	۲	۲	راه اندازی نیروگاه تربت حیدریه (سیکل ترکیبی)	۵
۱۵	۲	۲	۲	احداث خط لوله واردات گاز ترش به ظرفیت ۱۲ میلیارد مترمکعب در سال از ترکمنستان	۶

جدول ۷۲. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش بهداشت و درمان

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۱۶	۲	۱	۲	احداث بیمارستان	۸۵
۲۶	۱	۱	۲	ارتقاء بیمارستان ۳۲ تخت خوابی به بیمارستان ۹۶ تخت خوابی و راه اندازی کامل CCU,ICU و بخش های بستری مجزا	۸۶
۲۷	۱	۱	۱	احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال	۸۷
۲۷	۱	۱	۱	احداث آزمایشگاه	۸۸
۲۷	۱	۱	۱	خرید تخت بیمارستانی	۸۹
۱۶	۲	۱	۲	احداث پد هلیکوپتر	۹۰
۱۶	۲	۱	۲	احداث بیمارستان	۹۱
۲۷	۱	۱	۱	ایجاد کلینیک تخصصی دولتی	۹۲

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۲۷	۱	۱	۱	ساخت انبار استاندارد دارویی و تجهیزات لجستیکی	۹۳
۲۷	۱	۱	۱	احداث پایگاه سلامت شهری	۹۴
۲۷	۱	۱	۱	احداث مرکز خدمات جامع سلامت	۹۵
۲۷	۱	۱	۱	تجدید بنای مرکز آموزش بهورزی	۹۶
۲۷	۱	۱	۱	احداث مرکز آموزش بهورزی	۹۷
۲۷	۱	۱	۱	احداث ساختمان ستاد شبکه بهداشت و درمان	۹۸
۲۷	۱	۱	۱	بازسازی ۷۴ مرکز خدمات جامع سلامت و خانه بهداشت	۹۹
۲۷	۱	۱	۱	احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال	۱۰۰
۱۴	۳	۱	۱	احداث و تجهیز پایگاه اورژانس پیش بیمارستانی جاده ای	۱۰۱
۲۳	۱	۲	۲	احداث کارخانه ی داروسازی مختص فرآورده های گیاهی با هدف صادرات	۱۰۲
۲۷	۱	۱	۱	تسریع در تکمیل، تجهیز و راه اندازی بیمارستان	۱۰۳
۲۷	۱	۱	۱	احداث کلینیک تخصصی	۱۰۴
۱۹	۲	۱	۱	احداث بیمارستان ۵۴۰ تخت خوابی در شهرک شهید رجایی	۱۰۵
۲۶	۱	۱	۲	ساخت مرکز بحران	۱۰۶
۱۸	۲	۱	۲	احداث بیمارستان	۱۰۷
۲۶	۱	۱	۲	احداث ساختمان بحران	۱۰۸
۲۳	۱	۲	۲	احداث پایگاه اورژانس بین جاده ای	۱۰۹

جدول ۷۳. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش حمل و نقل و بازرگانی

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۷	۱	۳	۲	استقرار گمرک در شهرستان خواف برای تبادلات مرزی	۱۵
۲۶	۱	۱	۲	ساخت فرودگاه کوچک مقیاس	۱۶
۲۶	۱	۱	۲	احداث فرودگاه سبک در خواف	۱۷
۲۳	۱	۲	۲	راه اندازی شهر فرودگاهی	۱۸

شماره پروژه	عنوان پروگرام اجرایی	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
۱۹	ایجاد بارانداز نهاده های دامی وهمچنین انبار نگهداری کالاهای اساسی	۲	۱	۱	۲۶
۲۰	ایجاد پایانه صادراتی پسته	۱	۲	۱	۲۴
۲۱	توسعه راه آهن خواف-هرات به کابل	۳	۴	۱	۵
۲۲	تکمیل پروژه راه آهن مشهد-دوغارون	۳	۳	۱	۶
۲۳	احداث خط دوم راه آهن خواف تربت حیدریه و خواف-هرات افغانستان	۴	۲	۱	۲۰
۲۴	احداث و بهره‌برداری از مسیر ریلی مشهد-بجنورد-گرگان (استان‌های خراسان شمالی و گلستان)	۲	۱	۱	۲۶
۲۵	احداث سایت تخلیه و بارگیری کانتینری ایستگاه راه آهن سرخس	۱	۱	۱	۲۷
۲۶	راه اندازی قطار سریع السیر محور مشهد-تهران	۲	۲	۱	۲۳
۲۷	احداث پایانه بار ایستگاه راه آهن شهید مطهری	۳	۲	۱	۲۱
۲۸	زیرسازی و روسازی افزایش خطوط راه آهن دیزباد-فریمان	۱	۱	۱	۱۵
۲۹	احداث فاز اول توسعه ایستگاه راه آهن مشهد	۱	۱	۱	۲۷
۳۰	اتصال مراکز عمده بار به خطوط اداره کل راه آهن استان خراسان	۱	۱	۱	۲۷
۳۱	اتصال راه آهن سبزوار به شبکه سراسری	۱	۱	۱	۲۷
۳۲	احداث راه آهن گرگان-مشهد	۲	۱	۱	۲۶
۳۳	تبدیل به خط سریع السیر تهران مشهد	۳	۲	۱	۲۱
۳۴	اتصال راه آهن بردسکن-کاشمر و خلیل اباد به شبکه سراسری	۱	۱	۱	۲۷
۳۵	افزایش قطارهای حومه ای در استان	۱	۱	۱	۲۷
۳۶	توسعه حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی به‌ویژه با احداث آزادراه مشهد قوچان و قطار شهری گل‌بهار	۲	۳	۱	۷
۳۷	احداث آزاد راه مشهدقوچان-بجنورد	۱	۱	۱	۲۷
۳۸	تکمیل بزرگراه مشهدسنگ بست فریمان تربت جام دوغارون	۱	۳	۱	۸
۳۹	احداث باند دوم راه	۱	۱	۱	۲۷
۴۰	احداث آزادراه حرم تا حرم	۳	۱	۱	۲۵
۴۱	احداث راه اصلی	۱	۱	۱	۲۷
۴۲	مشهد-زاهدان(اتصال یونسی به گناباد)	۲	۲	۱	۲۳

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۲۷	۱	۱	۱	ارتقای راه اصلی به بزرگراه	۴۳
۷	۱	۳	۲	اتصال شهر جدید بینالود به ابومسلم	۴۴
۲۷	۱	۱	۱	احداث راه اصلی در کنار گذر	۴۵
۲۷	۱	۱	۱	مطالعه و اجرای باند دوم محور شادمهر کاشمربردسکن انابد	۴۶
۸	۱	۳	۱	چهار خطه نمودن مسیرهای ارتباطی	۴۷
۲۷	۱	۱	۱	بهسازی و تعریض محور	۴۸
۲۳	۱	۲	۲	توسعه کریدورهای حمل و نقلی با تاکید بر هاب فرودگاهی و بندر خشک	۴۹
۲۶	۱	۱	۲	احداث بندر خشک ریلی	۵۰
۲۷	۱	۳	۳	توسعه راههای ترانزیتی شهرستانهای مرزی دارای گمرکات	۵۱
۷	۱	۳	۲	احداث دهکده لجستیک	۵۲
۷	۱	۳	۲	احداث پارک لجستیک عمومی	۵۳
۷	۱	۳	۲	احداث پارک لجستیک کشاورزی	۵۴
۷	۱	۳	۲	احداث لجستیک مرزی	۵۵

جدول ۷۴. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش صنعت

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۱۳	۳	۲	۱	تولید خودرو برقی (هیبریدی) و تکمیل زنجیره وابسته به آن (کارخانه ایران خودرو خراسان)	۶۲
۲۴	۱	۲	۱	ساخت وسایل نقلیه موتوری برای حمل و نقل ده نفر یا بیشتر	۶۳
۲۷	۱	۱	۱	تولید ماشین آلات کشاورزی و معدنی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند)	۶۴
۲۷	۱	۱	۱	تولید فرآورده‌های پلاستیکی (بالاخص اقلام موردنیاز بسته‌بندی کالا، لوازم ساختمانی پلاستیکی، صفحات و ورق و نوار از پلاستیک غیرسلولی)	۶۵
۲۷	۱	۱	۱	تولید آهن و فولاد پایه (بالاخص محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد، لوازم ریل آهن و تراموا از آهن و فولاد)	۶۶
۲۷	۱	۱	۱	تولید فلزات گرانبها از قبیل شمش‌ها، میله‌ها، پروفیل‌ها و سیم‌های تولیدی از قلع	۶۷
۲۷	۱	۱	۱	تولید ماشین آلات کشاورزی در محدوده سبزوار، چناران و نیشابور	۶۸

۶۹	تولید اجاق و کوره و مشعل کوره	۱	۱	۱
۷۰	ایجاد کارگاه‌های ماشین کاری، روکش کردن فلزات، تولید منبع و مخزن فلزی و تولید ظروف آلومینیومی و تجهیزات از مفتول آهنی و فولادی	۱	۱	۱
۷۱	توسعه صنایع الکتریکی و با فناوری بالا	۱	۲	۱
۷۲	تولید داروهای انسانی و حیوانی	۱	۱	۱
۷۳	تولید کود گوگردی اوره و آسفالت گوگردی و سایر فراورده‌ها از گوگرد در سرخس	۱	۱	۱
۷۴	تولید فراورده‌ها از سنگ‌های معدنی از قبیل بنتونیت، فلورین، مس، فروآلیاژها، استیل، سرامیک و کاشی	۱	۱	۱
۷۵	تولید عطر و نوشیدنی‌های انرژی زا زعفران	۱	۱	۱
۷۶	راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فراوری محصولات کشاورزی صادرات محور	۱	۲	۱
۷۷	ایجاد صنایع بسته‌بندی و فراوری زعفران	۱	۳	۱
۷۸	تولید رنگدانه‌های خوراکی	۱	۲	۱

جدول ۷۵. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش کشاورزی

شماره پروژه	عنوان پروگرام اجرایی	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
۷۹	احداث کشتارگاه صنعتی دام سبک و سنگین	۲	۱	۱	۲۶
۸۰	احداث گلخانه مدرن صنعتی صیفی‌جات	۱	۱	۱	۲۷
۸۱	احداث گلخانه مدرن صنعتی رز شاخه‌بریده (با اولویت شهرستان‌های در مجاورت مشهد	۱	۱	۱	۲۷
۸۲	رونق و توسعه کشت گیاهان دارویی نظیر ریواس، بنه، کما، اسپند، گل گاوزبان و... و ایجاد صنایع بسته بندی مرتبط با آن	۱	۱	۱	۲۷
۸۳	تاسیس مرکز تحقیقات گیاهان دارویی	۱	۱	۱	۲۷
۸۴	توجه ویژه به احداث و توسعه گلخانه‌های کوچک مقیاس	۲	۲	۳	۱۲

جدول ۷۶. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش گردشگری

شماره پروژه	عنوان پروگرام اجرایی	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
۱۱۰	تقویت گردشگری ورزشی و بوم گردی از طریق تقویت زیرساخت ها، فعالیت ها و محصولات	۱	۱	۱	۲۷
۱۱۱	ایجاد و تجهیز اقامتگاه بوم گردی	۱	۱	۱	۲۷
۱۱۲	طرح بهره برداری توریستی از جذابیت های منطقه نمونه کمر مقبولا	۱	۱	۱	۲۷

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه
۲۷	۱	۱	۱	ایجاد پایگاه گردشگری	۱۱۳
۱۷	۲	۱	۳	ایجاد زیرساخت های گردشگری	۱۱۴
۲۷	۱	۱	۱	تجهیز کارگاه های صنایع دستی	۱۱۵
۲۷	۱	۱	۱	ایجاد پایگاه کوهنوردی و سنگ نوردی	۱۱۶
۱۱	۳	۲	۳	ایجاد مرکز و قطب گردشگری سلامت	۱۱۷
۲۷	۱	۱	۱	احداث موزه باستان شناسی	۱۱۸
۲۱	۱	۲	۳	تقویت مسیر گردشگری فرهنگی تمدن سلجوقی و تیموری	۱۱۹
۲۱	۱	۲	۳	تقویت مسیر گردشگری فرهنگی جاده ابریشم	۱۲۰
۲۱	۱	۲	۳	تقویت مسیر گردشگری فرهنگی عرفان	۱۲۱
۲۱	۱	۲	۳	تقویت مسیر گردشگری فرهنگی تمدن قناتی	۱۲۲

جدول ۷۷. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش محیط زیست

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه	محیط زیست
۹	۴	۲	۳	پروژه های آبخیزداری و آبخوان داری جهت تقویت پوشش گیاهی و سفره های آب زیرزمینی و جلوگیری از بیابان زایی	۱۳	
۱۰	۴	۲	۲	ایجاد شهرک بازیافت و پسماند در شهرستان مشهد	۱۴	

جدول ۷۸. اولویت‌بندی پروژه‌های بخش معدن

اولویت	بحرانی بودن	اهمیت پروژه	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	عنوان پروگرام اجرایی	شماره پروژه	معدن
۶	۱	۳	۳	ایجاد منطقه ویژه اقتصادی با رویکرد صنایع معدنی و انرژی های تجدیدپذیر	۵۶	
۱۵	۲	۲	۲	تولید مصالح سبک	۵۷	
۲۷	۲	۲	۲	ایجاد شهرک‌های فرآوری کانی‌های فلزی بویژه سرب و روی در نواحی جنوبی استان (منطقه گناباد-بجستان)	۵۸	
۲۳	۱	۲	۲	ایجاد بندر خشک و یا بارانداز مواد معدنی در مبادی ورودی استان در نواحی جنوبی به ویژه در مجاورت ایستگاه راه آهن بجستان	۵۹	
۲۳	۱	۲	۲	ایجاد شهرک‌های فرآوری کوچک (رشتخوار)	۶۰	
۲	۴	۳	۱	ایجاد شهرک پسماند خاص (ویژه) در منطقه بجستان	۶۱	

جدول ۷۹. اولویت‌بندی پروژه‌ها

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
ایرانی	۱	تسریع در اجرای خط لوله تابش رفسنجان مشهد و ادامه خط انتقال تا نیروگاه های استان	۲	۴	۲	۴
	۲	راه اندازی خط لوله‌های انتقال انرژی	۲	۴	۲	۴
	۳	انجام مطالعات اکتشافی و زلزله نگاری در شهرستان‌های شمالی استان (محدوده کپه داغ)	۱	۲	۳	۱۳
	۴	راه اندازی نیروگاه های سیکل ترکیبی	۲	۲	۴	۱۰
	۵	راه اندازی نیروگاه تربت حیدریه (سیکل ترکیبی)	۲	۲	۴	۱۰
	۶	احداث خط لوله واردات گاز ترش از ترکمنستان	۲	۲	۲	۱۵
۷	استانداردسازی خروجی تصفیه خانه توسط سازمان محیط زیست استان به عنوان مرجع نظارتی	ارتقا تصفیه خانه فاضلاب مدول دوم پرکند آباد	۳	۳	۳	۳

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
	۸	توسعه مجتمع های دامی در سطح استان	۱	۱	۱	۲۷
	۹	راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه ها	۱	۱	۳	۱۴
	۱۰	راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه ها	۱	۲	۳	۱۳
	۱۱	راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه ها	۱	۱	۳	۱۴
	۱۲	راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه ها	۲	۳	۴	۱
	محیط زیست	۱۳	تثبیت ماسه های روان	۳	۲	۴
۱۴		ایجاد شهرک بازیافت و پسماند	۲	۲	۴	۱۰

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
حمل و نقل و بازرگانی	۱۵	استقرار گمرک در شهرستان خواف برای تبادلات مرزی	۲	۳	۱	۷
	۱۶	راه اندازی و توسعه فرودگاه‌ها	۲	۱	۱	۲۶
	۱۷	راه اندازی و توسعه فرودگاه‌ها	۲	۱	۱	۲۶
	۱۸	راه اندازی و توسعه فرودگاه‌ها	۲	۲	۱	۲۳
	۱۹	ایجاد پایانه‌های صادراتی	۲	۱	۱	۲۶
	۲۰	ایجاد پایانه‌های صادراتی	۱	۲	۱	۲۴
	۲۱	ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی ریلی	۳	۴	۱	۵
	۲۲	ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی ریلی	۳	۳	۱	۶
	۲۳	ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی ریلی	۴	۲	۱	۲۰
	۲۴	ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی ریلی	۲	۱	۱	۲۶

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
	25	احداث سایت تخلیه و بارگیری کانتینری ایستگاه راه آهن سرخس	۱	۱	۱	۲۷
	26	راه اندازی قطار سریع السیر محور مشهد-تهران	2	2	۱	۲۳
	27	احداث پایانه بار ایستگاه راه آهن شهید مطهری	3	2	۱	۲۱
	28	زیرسازی و روسازی افزایش خطوط راه آهن دیزباد-فریمان	۱	۱	۱	۱۵
	29	احداث فاز اول توسعه ایستگاه راه آهن مشهد	۱	۱	۱	۲۷
	30	اتصال مراکز عمده بار به خطوط اداره کل راه آهن استان خراسان	۱	۱	۱	۲۷
	31	اتصال راه آهن سبزوار به شبکه سراسری	۱	۱	۱	۲۷
	32	احداث راه آهن گرگان-مشهد	2	۱	۱	۲۶
	33	تبدیل به خط سریع السیر تهران مشهد	3	2	۱	۲۱
	34	اتصال راه آهن بردسکن-کاشمر و خلیل اباد به شبکه سراسری	۱	۱	۱	۲۷

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
	35	افزایش قطارهای حومه ای در استان	۱	۱	۱	۲۷
	36	توسعه حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی به‌ویژه با احداث آزادراه مشهد قوچان و قطار شهری گل‌بهار	2	3	۱	۷
	37	احداث آزاد راه مشهدقوچان- بجنورد	۱	1	۱	۲۷
	38	تکمیل بزرگراه مشهدسنگ بست فریمان تربت جام دوغارون	۱	3	۱	۸
	39	احداث باند دوم راه	۱	۱	۱	۲۷
	40	احداث آزادراه حرم تا حرم	3	۱	۱	۲۵
	41	احداث راه اصلی	۱	۱	۱	۲۷
	42	مشهد-زاهدان(اتصال یونسی به گناباد)	2	2	۱	۲۳
	43	ارتقای راه اصلی به بزرگراه	۱	۱	۱	۲۷
	44	اتصال شهر جدید بینالود به ابومسلم	2	3	۱	۷
	45	احداث راه اصلی در کنار گذر	۱	۱	۱	۲۷
	46	مطالعه و اجرای باند دوم محور شادمهر کاشمر بردسکن انابد	۱	۱	۱	۲۷

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
	47	چهار خطه نمودن مسیرهای ارتباطی	۱	3	۱	۸
	48	بهسازی و تعریض محور	۱	۱	۱	۲۷
	49	توسعه کریدورهای حمل و نقلی با تاکید بر هاب فرودگاهی و بندر خشک	2	2	۱	۲۳
	50	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک	2	۱	۱	۲۶
	51	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک	3	3	۱	۲۷
	52	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک	2	3	۱	۷
	53	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک	2	3	۱	۷
	54	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک	2	3	۱	۷
	55	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک	2	3	۱	۷
	56	ایجاد منطقه آزاد معدنی به منظور فراوری محصولات معدنی و استفاده از ظرفیت‌های معدنی افغانستان	3	3	۱	۶
	57	تولید فرآورده ها از سنگ های معدنی	2	2	2	۱۵
	58	ایجاد باراندازهای معدنی	2	2	2	۲۷

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
		روی در نواحی جنوبی استان (منطقه گناباد-بجستان)				
معدنی	59	ایجاد بندر خشک و یا بارانداز مواد معدنی در مبادی ورودی استان در نواحی جنوبی به ویژه در مجاورت ایستگاه راه آهن بجستان	2	2	۱	۲۳
	60	ایجاد باراندازهای معدنی (رشتخوار)	2	2	۱	۲۳
	61	ایجاد باراندازهای معدنی	۱	3	4	۲
صنعتی	62	تولید وسائل نقلیه	۱	2	3	۱۳
	63	تولید وسائل نقلیه	۱	2	۱	۲۴
	64	تولید ماشین آلات کشاورزی و معدنی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند)	۱	۱	۱	۲۷

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
صنعتی	65	تولید فرآورده‌های پلاستیکی (بالاخص اقلام موردنیاز بسته‌بندی کالا، لوازم ساختمانی پلاستیکی، صفحات و ورق و نوار از پلاستیک غیرسلولی)	۱	۱	۱	۲۷
	66	تولید آهن و فولاد پایه (بالاخص محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد، لوازم ریل آهن و تراموا از آهن و فولاد)	۱	۱	۱	۲۷
	67	تولید فلزات گرانبها از قبیل شمش‌ها، میله‌ها، پروفیل‌ها و سیم‌های تولیدی از قلع	۱	۱	۱	۲۷
	68	تولید ماشین آلات کشاورزی در محدوده سبزوار، چناران و نیشابور	۱	۱	۱	۲۷
	69	تولید اجاق و کوره و مشعل کوره	۱	۱	۱	۲۷
	70	ایجاد کارگاه‌های ماشین کاری، روکش کردن فلزات، تولید منبع و مخزن فلزی و تولید ظروف	۱	۱	۱	۲۷

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
		آلومینیومی و تجهیزات از مفتول آهنی و فولادی				
صنایع	71	توسعه صنایع الکتریکی و با فناوری بالا	1	2	1	۲۷
	72	تولید داروهای انسانی و حیوانی	1	1	1	۲۷
	73	تولید کود گوگردی اوره و آسفالت گوگردی و سایر فرآورده‌ها از گوگرد	1	1	1	۲۷
	74	تولید فرآورده‌ها از سنگ‌های معدنی از قبیل بنتونیت، فلورین، مس، فروآلیاژها، استیل، سرامیک و کاشی	1	1	1	۲۷
	75	راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فراوری محصولات کشاورزی صادرات محور	1	1	1	۲۷
	76	راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فراوری محصولات کشاورزی صادرات محور	1	2	1	۲۴
	77	ایجاد صنایع بسته‌بندی و فراوری زعفران	1	3	1	۸

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
صنعت	78	تولید رنگدانه-های خوراکی	1	2	1	۲۴
کشاورزی	79	احداث کشتارگاه صنعتی دام سبک و سنگین	2	1	1	۲۶
	80	احداث گلخانه مدرن صنعتی صیفی-جات	1	1	1	۲۷
	81	احداث گلخانه مدرن صنعتی رز شاخه-بریده (با اولویت شهرستان-های در مجاورت مشهد	1	1	1	۲۷
	82	راه اندازی شهرک‌های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات)	1	1	1	۲۷
	83	راه اندازی شهرک‌های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات)	1	1	1	۲۷
	84	راه اندازی شهرک‌های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات)	2	2	3	۱۲
	85	اتمام، توسعه و تجهیز مراکز درمانی جدید و در حال ساخت	2	1	2	۱۶
تعمیرات و درمان	86	ارتقاء بیمارستان ۳۲ تخت خوابی به بیمارستان ۹۶ تخت خوابی و	2	1	1	۲۶

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
		راه اندازی کامل CCU,ICU و بخش های بستری مجزا				
	87	احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال	1	1	1	۲۷
	88	احداث آزمایشگاه	1	1	1	۲۷
	89	خرید تخت بیمارستانی	1	1	1	۲۷
	90	احداث پد هلیکوپتر	2	1	2	۱۶
	91	احداث بیمارستان	2	1	2	۱۶
	92	ایجاد کلینیک تخصصی دولتی	1	1	1	۲۷
	93	ساخت انبار استاندارد دارویی و تجهیزات لجستیکی	1	1	1	۲۷
	94	احداث پایگاه سلامت شهری	1	1	1	۲۷
	95	احداث مرکز خدمات جامع سلامت	1	1	1	۲۷
	96	تجدید بنای مرکز آموزش بهورزی	1	1	1	۲۷
	97	احداث مرکز آموزش بهورزی	1	1	1	۲۷
	98	احداث ساختمان ستاد شبکه بهداشت و درمان	1	1	1	۲۷

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
بهداشت و درمان	99	بازسازی ۷۴ مرکز خدمات جامع سلامت و خانه بهداشت	1	1	1	۲۷
	100	احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال	1	1	1	۲۷
	101	احداث و تجهیز پایگاه اورژانس پیش بیمارستانی جاده ای	1	1	3	۱۴
	102	احداث کارخانه ی داروسازی مختص فرآورده های گیاهی با هدف صادرات	2	2	1	۲۳
	103	تسریع در تکمیل، تجهیز و راه اندازی بیمارستان	1	1	1	۲۷
	104	احداث کلینیک تخصصی	1	1	1	۲۷
	105	احداث بیمارستان ۵۴۰ تخت خوابی در شهرک شهید رجایی	1	1	2	۱۹
	106	ساخت مراکز بحران و انبارهای دارویی	2	1	1	۲۶
	107	ساخت مراکز بحران و انبارهای دارویی	2	1	2	۱۸
	108	ساخت مراکز بحران و انبارهای دارویی	2	1	1	۲۶
	109	ساخت مراکز بحران و انبارهای دارویی	2	2	1	۲۳

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
گردشگری	110	تقویت گردشگری ورزشی و بوم گردی از طریق تقویت زیرساخت ها، فعالیت ها و محصولات	1	1	1	۲۷
	111	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	1	1	1	۲۷
	112	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	1	1	1	۲۷
	113	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	1	1	1	۲۷
	114	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	3	1	2	۱۷
	115	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	1	1	1	۲۷
	116	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	1	1	1	۲۷
	117	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	3	2	3	۱۱
	118	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	1	1	1	۲۷
	119	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	3	2	1	۲۱
	120	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	3	2	1	۲۱

حوزه	شماره پروژه	عنوان پروگرام	تعداد حوزه‌های تأثیرگذار	اهمیت پروژه	بحرانی بودن	اولویت
	121	تقویت مسیر گردشگری فرهنگی عرفان	3	2	1	۲۱
	122	تقویت مسیر گردشگری فرهنگی تمدن قناتی	3	2	1	۲۱

۱۲-۳-۳- تدوین برنامه عملیاتی پروگرام‌های اجرایی

واقعیت این است که با توجه با ماهیت بخشی نظام برنامه ریزی در ایران و این موضوع که مسئولیت اجرای هر کدام از برنامه‌ها، اقدامات و پروژه‌ها بر عهده سازمان‌های خاصی است؛ بنابراین تدوین برنامه زمانبندی طرح و همچنین اولویت‌بندی اقدامات اجرایی به صورت فرایندی خطی که در بسیاری از برنامه‌ها مرسوم است، شاید کار چندان منطقی نباشد؛ به عنوان مثال در اولویت بندی اقدامات و پروژه‌ها، ممکن است یک پروژه در زمره اقدامات اولویت‌دار نباشد و بر طبق برنامه زمانی اجرای آن باید به سال‌های پایانی برنامه موکول شود، اما سازمان مسئول آن در همان سال اول اجرای برنامه بودجه کافی برای اجرای پروژه در اختیار داشته باشد. از این‌رو، در برنامه آمایش استان سعی شده است برنامه زمانی اجرای پروژه‌ها بر اساس دوره زمانی طرح (و نه اولویت بندی و زمان بندی قطعی پروژه‌ها) تدوین شود و اولویت و زمانبندی اجرای پروژه‌ها موکول به امکانات و بودجه دستگاه‌های اجرایی گردد. به طور کلی در خصوص برنامه زمانی برنامه‌ها و پروژه‌های اولویت دار باید توجه داشت که نخست اقداماتی در اولویت قرار گیرند که با توجه به بودجه و امکانات در اختیار سازمان‌های مسئول در کوتاه‌مدت بتواند در راستای سناریوی توسعه استان بوده و نقشی مهم در دستیابی به اهداف بنیادین و شکل بندی سازمان فضایی پیشنهادی افق برنامه آمایش داشته و همچنین به عنوان عامل بسترساز توسعه در استان عمل کنند.

بر این اساس و با توجه به افق ۲۵ ساله برنامه آمایش استان و این موضوع که این افق به صورت نسبی با ۵ برنامه پنج‌ساله هفتم، هشتم، نهم و دهم توسعه کشور انطباق دارد، بنابراین مجموعه پروژه‌ها و اقدامات تعریف شده در قسمت قبلی در زمره پروژه‌ها و اقداماتی هستند که عمدتاً در افق میان مدت یعنی در برنامه پنج‌ساله هفتم و برنامه پنج‌ساله هشتم توسعه کشور می‌بایست اجرا و عملیاتی شوند.

ذکر این نکته نیز لازم است که اگرچه اقدامات و پروژه‌های تعریف شده در راستای عملیاتی شدن پروگرام‌های اجرایی، سیاست‌ها، راهبردها، مأموریت‌ها و اهداف بنیادین توسعه استان و در نهایت در راستای دستیابی به چشم انداز توسعه استان هستند، با این حال همچنان که قبلاً نیز بیان شد، با توجه به عدم قطعیت‌های فراوانی که در مسیر توسعه پیش روی استان قرار دارد، بنابراین بازنگری و تجدیدنظر در جهت گیری‌های کلان توسعه استان، راهبردها و سیاست‌های پیشنهادی در پایان هر برنامه پنج‌ساله امری ضروری و لازم است. بدون شک در فرایند این بازنگری و تجدیدنظرها می‌توان اقدامات و پروژه‌های جدید را متناسب با نیازها و الزامات توسعه استان تدوین و اجرا نمود.

جدول ۸۰. دوره های زمانی بازنگری و تجدید نظر در برنامه آمایش استان خراسان رضوی به منظور تدوین اقدامات و

پروژه های جدید

مراحل بازنگری و تجدیدنظر					دوره های زمانی
مرحله اول	مرحله دوم	مرحله سوم	مرحله چهارم	مرحله پنجم	
✓					پایان برنامه پنج ساله هفتم توسعه کشور (۱۴۰۵)
	✓				پایان برنامه پنج ساله هشتم توسعه کشور (۱۴۱۰)
		✓	✓		پایان برنامه پنج ساله نهم توسعه کشور (۱۴۱۵)

مراحل بازنگری و تجدیدنظر					دوره های زمانی
مرحله پنجم	مرحله چهارم	مرحله سوم	مرحله دوم	مرحله اول	
✓					پایان برنامه پنج ساله یازدهم توسعه کشور (۱۴۲۵)

در تدوین برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی، موارد متعددی از جمله مقیاس مدنظر قرار گرفته است. پروژه های ملی/فراملی، پروژه هایی هستند که مقیاس عملکردی وسیع تری از سطح استان دارند. همچنین پروژه های عملکردی در این سطح از مرزهای جغرافیایی استان خراسان رضوی خارج شده و میان چند استان مشترک هستند. مقیاس استانی پروژه ها نیز به پروژه هایی اشاره دارد که در بین نواحی آمایشی هفت گانه مشترک می باشند. مقیاس ناحیه ای نیز از جمله سایر انواع مقیاس پروژه ها است این مقیاس مربوط به پروژه های مشترک بین شهرستان ها در یک ناحیه آمایشی است. آخرین سطح مقیاس نیز به پروژه های شهرستانی مرتبط است. پروژه های قرار گرفته در این سطح تنها مربوط به یک شهرستان خاص می باشد.

جدول ۸۱. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم آب، انرژی و زیرساخت ارتباطات

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی / ناحیه ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول			
		ملی و فراملی						تسریع در اجرای خط لوله تابش رفسنجان مشهد و ادامه خط انتقال تا نیروگاه های استان	راه اندازی خط لوله های انتقال انرژی	انرژی
شرکت پتروشیمی	شرکت گاز	ملی و فراملی					خط لوله انتقال و تغذیه تقویتی گاز پارچینسنگ بست به مشهد (۴۸ اینچ)			
شرکت ملی گاز		شهرستانی					تسریع در عملیات اجرایی و تاسیسات مورد نیاز برداشت از مخزن طوس (سرخس)	انجام مطالعات اکتشافی و زلزله نگاری در شهرستان های شمالی استان (محدوده کپه داغ)		
شرکت برق منطقه ای		استانی					راه اندازی نیروگاه سبزواری (سیکل ترکیبی)	راه اندازی نیروگاه های سیکل ترکیبی		
شرکت برق منطقه ای		استانی					راه اندازی نیروگاه تربت حیدریه (سیکل ترکیبی)			
شرکت گاز		ملی و فراملی					احداث خط لوله واردات گاز ترش به ظرفیت ۱۲ میلیارد مترمکعب در سال از ترکمنستان	احداث خط لوله واردات گاز ترش از ترکمنستان		

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول			
شرکت آبفا		شهرستانی						ارتقا تصفیه خانه فاضلاب مدول دوم پرکند آباد	استانداردسازی خروجی تصفیه خانه توسط سازمان محیط زیست استان به عنوان مرجع نظارتی	۱.۰:
سازمان جهاد کشاورزی		استانی					توسعه مجتمع های دامی در سطح استان	راه اندازی شهرک‌های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات)		
شرکت شهرک های صنعتی	شرکت آبفا	شهرستانی					راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه های شهرک صنعتی چرمشهر	راه اندازی کلیه بخش‌های تصفیه خانه‌ها		
شهرداری مشهد	شرکت آبفا	شهرستانی					راه اندازی و بهره برداری از تصفیه خانه سپتاژ توسط شهرداری مشهد			
شهرداری مشهد	شرکت آبفا	شهرستانی					استفاده کشاورزان داخل محدوده تصفیه خانه اولنگ از پساب با قیمت مناسب			
شهرداری مشهد	شرکت آبفا	شهرستانی					اجرای طرح مدیریت پایدار پساب شهر مشهد			

جدول ۸۲. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم محیط زیست، اقلیم و مخاطرات طبیعی

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			ساله پنجم	ساله چهارم	ساله سوم	ساله دوم	ساله اول			
	اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری	شهرستانی						پروژه های آبخیزداری و آبخوان داری جهت تقویت پوشش گیاهی و سفره های آب زیرزمینی و جلوگیری از بیابان زایی	تثبیت ماسه های روان	محیط زیست
	اداره کل حفاظت محیط زیست							نصب سیستم های کنترل سطح آلاینده ها در مناطق حساس		
شهرداری	اداره کل حفاظت محیط زیست	شهرستانی						ایجاد شهرک بازیافت و پسماند در شهرستان مشهد	ایجاد شهرک بازیافت و پسماند	

جدول ۸۳. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم حمل و نقل و بازرگانی

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			ساله پنجم	ساله چهارم	ساله سوم	ساله دوم	ساله اول			
	اداره کل گمرکات خراسان رضوی	ملی و فراملی						استقرار گمرک در شهرستان خواف برای تبادلات مرزی	ایجاد منطقه آزاد معدنی به منظور فراوری	حمل و نقل و

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی) ناحیه‌ای / شهرستانی	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
								محصولات معذنی و استفاده از ظرفیت‌های معذنی افغانستان	
	اداره کل فرودگاه های استان	استانی						ساخت فرودگاه کوچک مقیاس	راه اندازی و
	اداره کل فرودگاه های استان	استانی						احداث فرودگاه سبک در خواف	توسعه
	اداره کل فرودگاه های استان	ملی و فراملی						راه اندازی شهر فرودگاهی	فرودگاه‌ها
	اداره کل حمل و نقل و پایانه بار	استانی						ایجاد بارانداز نهاده های دامی و همچنین انبار نگهداری کالاهای اساسی	ایجاد پایانه‌های
	اداره کل حمل و نقل و پایانه بار	شهرستانی						ایجاد پایانه صادراتی پسته	صادراتی
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						توسعه راه آهن خواف-هرات به کابل	ساخت و
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						تکمیل پروژه راه آهن مشهد- دوغارون	توسعه محورهای
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						احداث خط دوم راه آهن خواف تربت حیدریه و خواف-هرات افغانستان	مواصلاتی ریلی

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی) (ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						احداث و بهره‌برداری از مسیر ریلی مشهد-بجنورد-گرگان (استان‌های خراسان شمالی و گلستان)	
	اداره کل راه آهن	استانی						احداث سایت تخلیه و بارگیری کانتینری ایستگاه راه آهن سرخس	
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						راه اندازی قطار سریع السیر محور مشهد-تهران	
	اداره کل راه آهن	استانی						احداث پایانه بار ایستگاه راه آهن شهید مطهری	
	اداره کل راه آهن	شهرستانی						زیرسازی و روسازی افزایش خطوط راه آهن دیزباد-فریمان	
	اداره کل راه آهن	استانی						احداث فاز اول توسعه ایستگاه راه آهن مشهد	
	اداره کل راه آهن	استانی						اتصال مراکز عمده بار به خطوط اداره کل راه آهن استان خراسان	
	اداره کل راه آهن	ناحیه ای						اتصال راه آهن سبزوار به شبکه سراسری	
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						احداث راه آهن گرگان-مشهد	
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						تبدیل به خط سریع السیر تهران مشهد	
	اداره کل راه آهن	استانی						اتصال راه آهن بردسکن-کاشمر و خلیل آباد به شبکه سراسری	

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						افزایش قطارهای حومه ای در استان	ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی جاده ای
	اداره کل راه آهن	ملی و فراملی						توسعه حمل و نقل جاده‌ای و ریلی به ویژه با احداث آزادراه مشهد قوچان و قطار شهری گلبهار	
	اداره کل راه آهن	منطقه ای						احداث آزاد راه مشهد قوچان-بجنورد	
	اداره کل راه و شهرسازی	ملی و فراملی						تکمیل بزرگراه مشهد سنگ بست فریمان ترتیب جام -دوغارون	
	اداره کل راه و شهرسازی	منطقه ای						احداث باند دوم راه	
	اداره کل راه و شهرسازی	ملی و فراملی						احداث آزادراه حرم تا حرم	
	اداره کل راه و شهرسازی	ناحیه ای						احداث راه اصلی	
	اداره کل راه آهن	ناحیه ای						مشهد-زاهدان(اتصال یونسی به گناباد)	
	اداره کل راه و شهرسازی	ناحیه ای						ارتقای راه اصلی به بزرگراه	
	اداره کل راه آهن	شهرستانی						اتصال شهر جدید بینالود به ابومسلم	
	اداره کل راه و شهرسازی	شهرستانی						احداث راه اصلی در کنار گذر	
	اداره کل راه و شهرسازی	ناحیه ای						مطالعه و اجرای باند دوم محور شادمهر کاشمر بردسکن انابد	
	اداره کل راه و شهرسازی	استانی						چهار خطه نمودن مسیرهای ارتباطی	
	اداره کل راه و شهرسازی	ناحیه ای						بهسازی و تعریض محور	

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی) (ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
اداره کل راه و شهرسازی	استانداری خراسان رضوی	ملی و فراملی						توسعه کریدورهای حمل و نقلی با تاکید بر هاب فرودگاهی و بندر خشک	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک
	استانداری خراسان رضوی	ملی و فراملی						احداث بندر خشک ریلی	
اداره کل راه و شهرسازی		استانی						توسعه راههای ترانزیتی شهرستانهای مرزی دارای گمرکات	
اداره کل راه و شهرسازی		ملی و فراملی						احداث دهکده لجستیک	
اداره کل راه و شهرسازی		ملی و فراملی						احداث پارک لجستیک عمومی	
اداره کل راه و شهرسازی		ملی و فراملی						احداث پارک لجستیک کشاورزی	
اداره کل راه و شهرسازی		ملی و فراملی						احداث لجستیک مرزی	

جدول ۸۴. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم صنعت، معدن و کشاورزی

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول			
	استانداری خراسان رضوی	ملی و فراملی						ایجاد منطقه آزاد معدنی به منظور فراوری محصولات معدنی و استفاده از ظرفیت‌های معدنی افغانستان	معدن	
	سازمان صمت	شهرستانی					تولید مصالح سبک	تولید فرآورده ها از سنگ های معدنی		
	سازمان صمت	استانی					ایجاد شهرک‌های فرآوری کانی‌های فلزی بویژه سرب و روی در نواحی جنوبی استان (منطقه گناباد-بجستان)	ایجاد باراندازهای معدنی		
	سازمان صمت	ملی و فراملی					ایجاد بندر خشک و یا بارانداز مواد معدنی در مبادی ورودی استان در نواحی جنوبی به ویژه در مجاورت ایستگاه راه آهن بجستان			
	سازمان صمت	استانی					ایجاد شهرک‌های فرآوری کوچک (رشتخوار)			
	سازمان صمت	شهرستانی					ایجاد شهرک پسماند خاص (ویژه) در منطقه بجستان			

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول			
سازمان صمت	شهرستانی	شهرستانی						تولید خودرو برقی (هیبریدی) و تکمیل زنجیره وابسته به آن (کارخانه ایران خودرو خراسان)	تولید وسائل نقلیه	تولید
سازمان صمت	شهرستانی	شهرستانی						ساخت وسایل نقلیه موتوری برای حمل و نقل ده نفر یا بیشتر		
سازمان صمت	شهرستانی	شهرستانی						تولید ماشین آلات کشاورزی و معدنی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند)	تولید ماشین آلات کشاورزی و معدنی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند)	
سازمان صمت	شهرستانی	شهرستانی						تولید فرآورده‌های پلاستیکی (بالاخص اقلام مورد نیاز بسته‌بندی کالا، لوازم ساختمانی پلاستیکی، صفحات و ورق و نوار از پلاستیک غیرسلولی)	تولید فرآورده‌های پلاستیکی	
سازمان صمت	شهرستانی	شهرستانی						تولید آهن و فولاد پایه (بالاخص محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد، لوازم ریل آهن و تراموا از آهن و فولاد)	تولید آهن، فولاد و فلزات گرانبها	
سازمان صمت	شهرستانی	شهرستانی						تولید فلزات گرانبها از قبیل شمش‌ها، میله‌ها، پروفیل‌ها و سیم‌های تولیدی از قلع		
سازمان صمت	شهرستانی	شهرستانی						تولید ماشین آلات کشاورزی در محدوده سبزوار، چناران و نیشابور	تولید ماشین آلات صنعتی	

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
	سازمان صمت	شهرستانی						تولید اجاق و کوره و مشعل کوره	
	سازمان صمت	شهرستانی						ایجاد کارگاه‌های ماشین کاری، روکش کردن فلزات، تولید منبع و مخزن فلزی و تولید ظروف آلومینیومی و تجهیزات از مفتول آهنی و فولادی	
	سازمان صمت	شهرستانی						توسعه صنایع الکتریکی و با فناوری بالا	توسعه صنایع الکتریکی و با فناوری بالا
	سازمان صمت	شهرستانی						تولید داروهای انسانی و حیوانی	تولید داروهای انسانی و حیوانی
شرکت شهرک های صنعتی	سازمان صمت	شهرستانی						تولید کود گوگردی اوره و آسفالت گوگردی و سایر فرآورده‌ها از گوگرد در سرخس	تولید کود گوگردی اوره و آسفالت گوگردی و سایر فرآورده‌ها از گوگرد
	سازمان صمت	شهرستانی						تولید فرآورده‌ها از سنگ‌های معدنی از قبیل بنتونیت، فلورین، مس، فروآلیاژها، استیل، سرامیک و کاشی	تولید فرآورده‌ها از سنگ‌های معدنی
	سازمان جهاد کشاورزی	شهرستانی						تولید عطر و نوشیدنی‌های انرژی زا زعفران	راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فرآوری

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول			
شرکت شهرک های صنعتی جهاد کشاورزی	سازمان صمت	شهرستانی						راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فراوری محصولات کشاورزی صادرات محور	محصولات کشاورزی صادرات محور	
شرکت شهرک های صنعتی جهاد کشاورزی	سازمان صمت	شهرستانی						ایجاد صنایع بسته‌بندی و فراوری زعفران		
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی						تولید رنگدانه‌های خوراکی بویژه		
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی						احداث کشتارگاه صنعتی دام سبک و سنگین		کشاورزی
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی						احداث گلخانه مدرن صنعتی صیفی -جات		
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی						احداث گلخانه مدرن صنعتی رز شاخه-بریده (با اولویت شهرستان‌های در مجاورت مشهد	راه اندازی شهرک‌های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات)	
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی						رونق و توسعه کشت گیاهان دارویی نظیر ریواس، بنه، کما، اسپند، گل گاوزبان و.. و ایجاد صنایع بسته بندی مرتبط با آن		
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی						تاسیس مرکز تحقیقات گیاهان دارویی		
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی						توجه ویژه به احداث و توسعه گلخانه‌های کوچک مقیاس		
سازمان جهاد کشاورزی		شهرستانی								

جدول ۸۵. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم بهداشت و درمان

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول			
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث بیمارستان	بهداشت و درمان	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						ارتقاء بیمارستان ۳۲ تخت خوابی به بیمارستان ۹۶ تخت خوابی و راه اندازی کامل ICU,CCU و بخش های بستری مجزا		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث آزمایشگاه		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی							خرید تخت بیمارستانی		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث پد هلیکوپتر		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث بیمارستان		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						ایجاد کلینیک تخصصی دولتی		

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			ساله پنجم	ساله چهارم	ساله سوم	ساله دوم	ساله اول		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						ساخت انبار استاندارد دارویی و تجهیزات لجستیکی	درمانی جدید و در حال ساخت
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث پایگاه سلامت شهری	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث مرکز خدمات جامع سلامت	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						تجدید بنای مرکز آموزش بهورزی	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث مرکز آموزش بهورزی	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث ساختمان ستاد شبکه بهداشت و درمان	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						بازسازی ۷۴ مرکز خدمات جامع سلامت و خانه بهداشت	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث و تجهیز پایگاه اورژانس پیش بیمارستانی جاده ای	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث کارخانه ی داروسازی مختص فرآورده های گیاهی با هدف صادرات	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						تسریع در تکمیل، تجهیز و راه اندازی بیمارستان	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی						احداث کلینیک تخصصی	

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی					احداث بیمارستان ۵۴۰ تخت خوابی در شهرک شهید رجایی		
شهرداری	اداره کل مدیریت بحران	شهرستانی					ساخت مرکز بحران	ساخت مراکز بحران و	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی					احداث بیمارستان	انبارهای دارویی	
	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	شهرستانی					احداث پایگاه اورژانس بین جاده ای		

جدول ۸۶. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم علم و فناوری

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی							۷.۲.۲.۲ ایجاد سامانه یکپارچه اطلاع رسانی و معرفی جاذبه‌ها و خدمات گردشگری در استان	علم و فناوری

جدول ۸۷. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم گردشگری

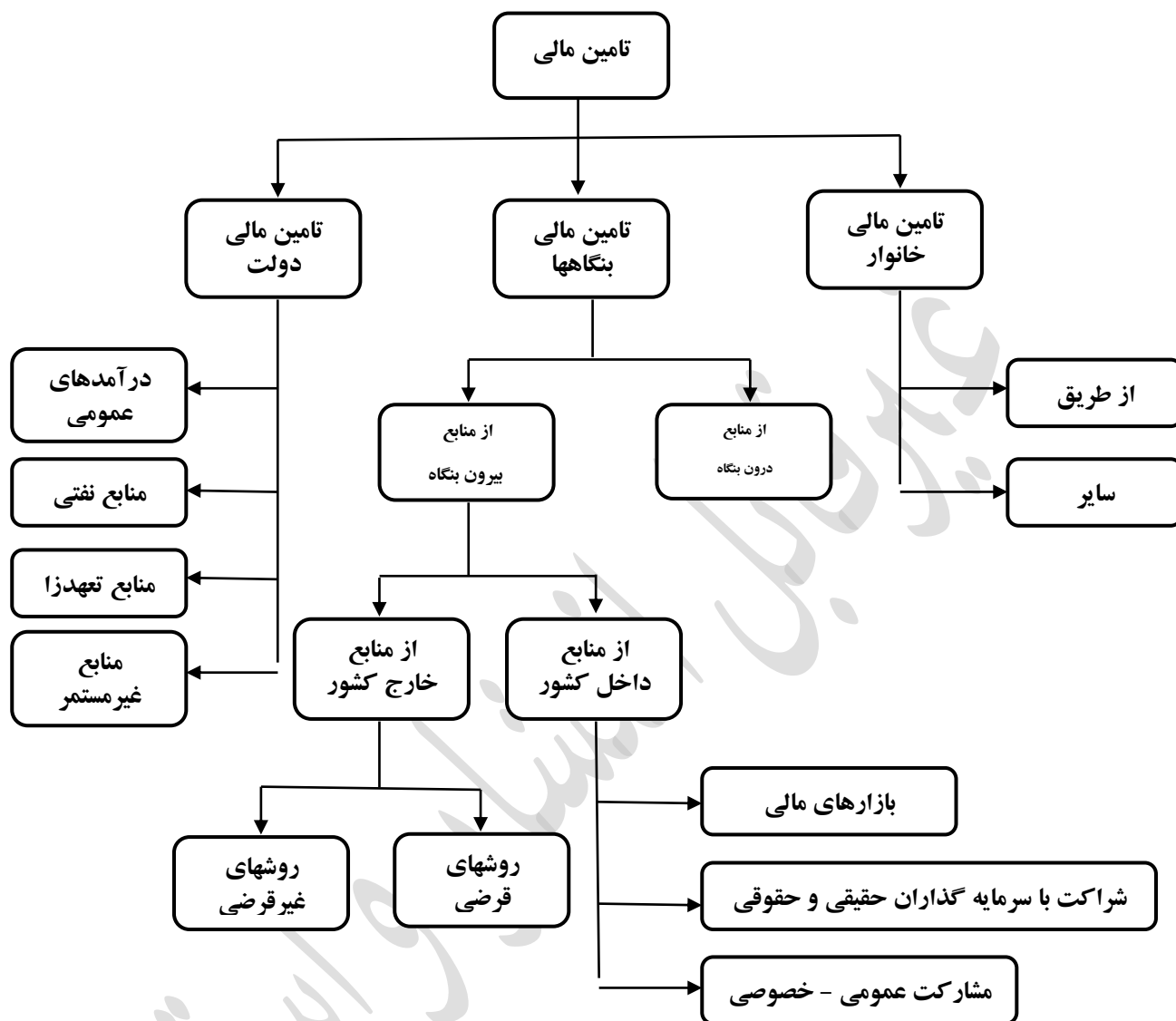
دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی ناحیه ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی	
			۵ ساله اول	۵ ساله دوم	۵ ساله سوم	۵ ساله چهارم	۵ ساله پنجم			
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی						تقویت گردشگری ورزشی و بوم گردی از طریق تقویت زیرساخت ها، فعالیت ها و محصولات	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل	گردشگری
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی					ایجاد و تجهیز اقامتگاه بوم گردی			
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی					طرح بهره برداری توریستی از جذابیت های منطقه نمونه کمر مقبولا			
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی					ایجاد پایگاه گردشگری			
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی					ایجاد زیرساخت های گردشگری			
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی					تجهیز کارگاه های صنایع دستی			
اداره کل ورزش و جوانان	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی					ایجاد پایگاه کوهنوردی و سنگ نوردی			

دستگاه همکار	دستگاه متولی	مقیاس (فراملی / ملی / استانی / ناحیه‌ای / شهرستانی)	دوره زمانی					پروژه	پروگرام اجرایی
			۵ ساله پنجم	۵ ساله چهارم	۵ ساله سوم	۵ ساله دوم	۵ ساله اول		
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی	استانداری خراسان رضوی	شهرستانی						ایجاد مرکز و قطب گردشگری سلامت	
شهرداری ها	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	شهرستانی						احداث موزه باستان شناسی	
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	استانی						تقویت مسیر گردشگری فرهنگی تمدن سلجوقی و تیموری	
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	استانی						تقویت مسیر گردشگری فرهنگی جاده ابریشم	
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	استانی						تقویت مسیر گردشگری فرهنگی عرفان	
	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی	استانی						تقویت مسیر گردشگری فرهنگی تمدن قناتی	

۱۲-۳-۴- تدوین برنامه و نظام تجهیز منابع مالی مورد نیاز

منابع مالی و اعتباری از مهمترین ابزارها و منابع پشتیبان هر سیستم مدیریتی محسوب می‌شود. یکی از وجوه اصلی تمرکززدایی در نظام های حکومتی تمرکززدایی مالی است. توانایی تصمیم‌گیری و کنترل امور مالی و کفایت منابع درآمدی که پاسخگوی وظایف و مسئولیت‌های اعطایی باشد، از وجوه اصلی شکل‌گیری نظام مدیریت آمایش است. در این راستا در این بخش از گزارش، ضمن اشاره ای مختصر به انواع روش‌های تأمین منابع مالی پروژه‌های توسعه، چارچوب کلی تأمین مالی اقدامات و پروژه‌های پیشنهادی اولویت‌دار برنامه آمایش استان پیشنهاد می‌شود. حجم بالای منابع مالی مورد نیاز به ویژه در برنامه‌هایی همچون آمایش استان که با طیف گسترده‌ای از برنامه‌ها و پروژه‌ها سروکار دارد، لزوم روش‌های مختلف تأمین مالی را آشکار می‌سازد. بدون شک اجرای این‌گونه برنامه‌ها، مستلزم مشارکت جدی دولت و بخش خصوصی است.

نمودار ذیل شمای کلی تأمین مالی را در یک اقتصاد نشان می‌دهد. به این صورت که خانوارها، بنگاهها و دولت نیازمند تأمین منابع مالی برای انجام امور و فعالیت‌های اقتصادی خود می‌باشند که از روشهای زیر می‌توانند این مهم را به سرانجام رسانند.

شکل ۴۲. شمای کلی تامین منابع مالی در یک اقتصاد

بدون شک هر کدام از روش و سازوکارهای تأمین منابع مالی بیان شده، دارای نقاط قوت و ضعفی هستند که انتخاب و امکان اجرایی شدن آنها بستگی به مقیاس، ماهیت و سوددهی اقدامات و پروژهها دارد. انواع روشهای تأمین منابع مالی بر اساس مصارف، سازوکارها و نوع سرمایه گذاران به دسته های مختلفی قابل تقسیم است دسته بندی است که به نظر می رسد با توجه به سطح آمایش و جنس پروژه ها می توان آنها را در چند دسته کلی تقسیم نمود در این میان آنچه در سطح پروژه ای همچون آمایش از اهمیت برخوردار است منبع تامین مالی می باشد نه سازوکار و مصارف آن بر این اساس می توان اینگونه تقسیم کرد که پروژه های آمایش یا از داخل تامین مالی خواهند شد یا از خارج از کشور سازوکار استقراض یا مشارکت برای تامین مالی خارجی سازوکار استقراض یا مشارکت مستقیم خارجی از اهمیت در این سطح از مطالعات آمایش برخوردار نیست و باید در سطح ملی تصمیم گیری شود با این وجود در سطح پروژه

های آمایش می توان اینگونه ادعا کرد که کلیه پروژه های که در حاشیه مرزها انجام می شود (اعم از مناطق ویژه اقتصادی یا گمرکات) یا پروژه هایی که در سطح فناوری بالا می باشد و نیازمند انتقال فناوری می باشند باید توسط و با همکاری شرکاء خارجی تامین مالی شود.

در میان منابع داخلی مهمترین منابع تامین مالی یا منابع دولتی است یا بخش خصوصی یا ترکیبی از این دو که پروژه های ملی اعم از زیرساختی و یا توسعه ای با توجه به توان محدود بخش خصوصی باید توسط دولت تامین اعتبار شود که می تواند از صندوق توسعه ملی استفاده نماید با این وجود می توان طبقه بندی و اولویت بندی پروژه ها را اینگونه تعریف نمود که پروژه های سطح متوسط و در مقیاس استان و شهرستان توسط بخش خصوصی تامین مالی شود. پروژه های کلان در سطح استان با مشارکت بخش خصوصی و دولت تامین مالی شود و در نهایت برنامه های زیرساختی و پروژه های ملی توسط دولت تامین مالی شود.

جدول ۸۸. منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم آب، انرژی و زیرساخت های ارتباطی

پروگرام اجرایی	پروژه	خارجی		داخلی		
		دولتی	خصوصی	مشارکتی	خصوصی	
ب	۲۰۳۰۱ راه اندازی خط لوله های انتقال انرژی	*				
		*				
		*				
	انجام مطالعات اکتشافی و زلزله نگاری در شهرستان های شمالی استان (محدوده کپه داغ)	جانمایی و پیش بینی محل احداث جایگاههای عرضه گاز و مایع علی الخصوص در طرح مبله کلانشهر مشهد	*			
		تسریع در عملیات اجرایی و تاسیسات مورد نیاز برداشت از مخزن طوس (سرخس)	*			
		توسعه شبکه (واحد سوم بخار فردوسی نیروگاه سیکل ترکیبی راشد تربت حیدریه نیروگاه سیکل ترکیبی سبزوار)		*	*	
	راه اندازی نیروگاه های سیکل ترکیبی	راه اندازی نیروگاه سبزوار (سیکل ترکیبی)		*		
		راه اندازی نیروگاه تربت حیدریه (سیکل ترکیبی)		*		
	احداث خط لوله واردات گاز ترش از ترکمنستان	احداث خط لوله واردات گاز ترش به ظرفیت ۱۲ میلیارد مترمکعب در سال از ترکمنستان	*			
ارتقا تصفیه خانه فاضلاب مدول دوم پرکند آباد		*				
۰۱	استانداردسازی خروجی تصفیه خانه توسط سازمان					

مشارکتی	داخلی		خارجی	پروژه	پروگرام اجرایی
	خصوصی	دولتی			
					محیط زیست استان به عنوان مرجع نظارتی
	*			توسعه مجتمع های دامی در سطح استان	راه اندازی شهرک های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات)
*				راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه های شهرک صنعتی چرمشهر	راه اندازی کلیه بخش های تصفیه خانه ها
*				راه اندازی و بهره برداری از تصفیه خانه سپتاژ توسط شهرداری مشهد	
*				استفاده کشاورزان داخل محدوده تصفیه خانه اولنگ از پساب با قیمت مناسب	
*				اجرای طرح مدیریت پایدار پساب شهر مشهد	

جدول ۸۹. منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم محیط زیست، اقلیم، مخاطرات طبیعی

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی	محیط زیست
سرمایه گذاری مشارکتی	سرمایه گذاری خصوصی	سرمایه گذاری دولتی	سرمایه گذاری خارجی			
		*		پروژه های آبخیزداری و آبخوان داری جهت تقویت پوشش گیاهی و سفره های آب زیرزمینی و جلوگیری از بیابان زایی	تثبیت ماسه های روان	
		*			نصب سیستم های کنترل سطح آلاینده ها در مناطق حساس	
*				ایجاد شهرک بازیافت و پسماند در شهرستان مشهد	ایجاد شهرک بازیافت و پسماند	

جدول ۹۰. منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم حمل و نقل و بازرگانی

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی	
پس انداز کنندگان مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذاری دولتی	سرمایه گذاری خارجی			
			*	استقرار گمرک در شهرستان خواف برای تبادلات مرزی	ایجاد منطقه آزاد معدنی به منظور فراوری محصولات معدنی و استفاده از ظرفیت های معدنی افغانستان در محدوده تربت جام و خواف	حمل و نقل و بازرگانی
			*	ساخت فرودگاه کوچک مقیاس	راه اندازی و توسعه فرودگاهها	
*				احداث فرودگاه سبک در خواف		
*				راه اندازی شهر فرودگاهی		
	*			ایجاد بارانداز نهاده های دامی و همچنین انبار نگهداری کالاهای اساسی	ایجاد پایانه های صادراتی	
	*			ایجاد پایانه صادراتی پسته		
			*	توسعه راه آهن خواف-هرات به کابل	ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی ریلی	
		*		- تکمیل پروژه راه آهن مشهد- دوغارون		
			*	احداث خط دوم راه آهن خواف تربت حیدریه و خواف-هرات افغانستان		
		*		احداث و بهره برداری از مسیر ریلی مشهد-بجنورد-گرگان (استان های خراسان شمالی و گلستان)		
*				احداث سایت تخلیه و بارگیری کانتینری ایستگاه راه آهن سرخس		
			*	راه اندازی قطار سریع السیر محور مشهد-تهران		
	*			احداث پایانه بار ایستگاه راه آهن شهید مطهری		
		*		زیرسازی و روسازی افزایش خطوط راه آهن دیزباد-فریمان		
		*		احداث فاز اول توسعه ایستگاه راه آهن مشهد		

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی
پس انداز کنندگان مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذاری دولتی	سرمایه گذاری خارجی		
		*		اتصال مراکز عمده بار به خطوط اداره کل راه آهن استان خراسان	
		*		اتصال راه آهن سبزوار به شبکه سراسری	
		*		اتصال راه آهن دوغارون به شبکه سراسری	
		*		سه خطه کردن راه آهن کاشمر-فریمان	
		*		مسیرریلی میان بر سالار-شادمهر	
		*		احداث راه آهن گرگان-مشهد	
				تبدیل به خط سریع السیر تهران مشهد	
		*	*	اتصال راه آهن بردسکن-کاشمر و خلیل آباد به شبکه سراسری	
		*		افزایش قطارهای حومه ای در استان (مشهد-گلبهار، مشهد- تربت حیدریه و...)	
		*		شبکه ریلی مشهد گلبهار/ مشهد - دوغارون/ مشهد-چابهار	
		*		توسعه حمل و نقل جاده‌ای و ریلی به‌ویژه با احداث آزادراه مشهد قوچان و قطار شهری گل‌بهار	ساخت و توسعه محورهای مواصلاتی جاده ای
		*		احداث آزاد راه مشهدقوچان-بجنورد	
		*		تکمیل بزرگراه مشهدسنگ بستفریمانترت جامدوغارون	
		*		چهار بانده نمودن (ارتقا به بزرگراه) مسیر سنگان نشتیفان خواف رشتخوار تربت حیدریه	
		*		احداث باند دوم راه بجنورد-اسفراین- سبزوار-بردسکن	
*				احداث آزادراه حرم تا حرم	
		*		مطالعه و اجرای باند دوم محور شادمهر- کاشمر-بردسکن-آباد	
*				احداث و تکمیل بزرگراه طرهبه-شاندیز	
		*		احداث جاده سلطان آباد-حکم آباد-نقاب- انداده-شفیع آباد	
		*		احداث راه اصلی درگز-کبکان-قوچان	
		*		بهسازی راه اصلی تربت حیدریه-خواف- نشتیفان، تربت حیدریه-باخرز-تایباد	

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی
پس انداز کنندگان مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذاری دولتی	سرمایه گذاری خارجی		
		*		مشهد-زاهدان(اتصال یونسی به گناباد)	
		*		ارتقای راه اصلی قائن خواف تایباد به بزرگراه	
		*		ارتقای راه اصلی تربت حیدریه-زاوه- باخرز-تایباد به بزرگراه	
		*		اتصال شهر جدید بینالود به ابومسلم	
		*		احداث راه اصلی کنار گذر های قوچان، چناران، نیشابور و فریمان	
		*		بهسازی راه اصلی درگز کبکان قوچان	
		*		مطالعه و اجرای باند دوم محور شادمهر کاشمر بردسکن انابد	
*				چهار خطه نمودن راه سنگان نشتیفان خواف رشتخوار تربت حیدریه	
		*		بهسازی و تعریض محور شهر جنگل رشتخوار	
*				بهسازی راه اصلی تربت حیدریه-خواف- سه راهی نشتیفان و کالشور-سه راهی سنگان-تایباد و محور قائن-ابراهیم آباد- کالشور و محور تربت حیدریه-باخرز- تایباد	
*				توسعه کریدورهای حمل و نقلی با تاکید بر هاب فرودگاهی و بندر خشک در محدوده فریمان و سنگ بست	احداث مراکز لجستیک و بنادر خشک
*				احداث بندر خشک ریلی	
		*		توسعه راههای ترانزیتی شهرستانهای مرزی دارای گمرکات مثل محورهای سرخس درگز و باجگیران	
*				احداث دهکده لجستیک	
*				احداث پارک لجستیک عمومی	
*				احداث پارک لجستیک کشاورزی	
			*	احداث لجستیک مرزی	

جدول ۹۱. منابع تامین مالی پروژه ها در زیرسیستم صنعت، معدن و کشاورزی

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی	
مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذاری دولتی	سرمایه گذاری خارجی			
*			*	ایجاد منطقه ویژه اقتصادی با رویکرد صنایع معدنی و انرژی های تجدیدپذیر	ایجاد منطقه آزاد معدنی به منظور فراوری محصولات معدنی و استفاده از ظرفیت های معدنی افغانستان در محدوده تربت جام و خواف	معدن
	*			تولید مصالح سبک	تولید فرآورده ها از سنگ های معدنی	
			*	ایجاد شهرک های فرآوری کانی های فلزی بویژه سرب و روی در نواحی جنوبی استان (منطقه گناباد-بجستان)		
*				ایجاد بندر خشک و یا بارانداز مواد معدنی در مبادی ورودی استان در نواحی جنوبی به ویژه در مجاورت ایستگاه راه آهن بجستان	ایجاد باراندازهای معدنی	
*				ایجاد شهرک های فرآوری کوچک (رشتخوار)		
		*		ایجاد شهرک پسماند خاص (ویژه) در منطقه بجستان		
*				تولید خودرو برقی (هیبریدی) و تکمیل زنجیره وابسته به آن (کارخانه ایران خودرو خراسان)	تولید وسائل نقلیه	کشاورزی
*				ساخت وسایل نقلیه موتوری برای حمل و نقل ده نفر یا بیشتر		
	*			تولید ماشین آلات کشاورزی و معدنی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند)	تولید ماشین آلات کشاورزی و معدنی (تکمیل زنجیره کشاورزی هوشمند)	
	*			تولید فرآورده های پلاستیکی (بالاخص اقلام مورد نیاز بسته بندی کالا،	تولید فرآورده های پلاستیکی	

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی	
مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذاری دولتی	سرمایه گذاری خارجی			
				لوازم ساختمانی پلاستیکی، صفحات و ورق و نوار از پلاستیک غیر سلولی)		
	*			تولید آهن و فولاد پایه (بالاخص محصولات تخت نورد از آهن یا فولاد، لوازم ریل آهن و تراموا از آهن و فولاد)	تولید آهن، فولاد و فلزات گرانبها	
	*			تولید فلزات گرانبها از قبیل شمش‌ها، میله‌ها، پروفیل‌ها و سیم‌های تولیدی از قلع		
	*			تولید ماشین آلات کشاورزی در محدوده سبزوار، چناران و نیشابور		
	*			تولید اجاق و کوره و مشعل کوره		
	*			ایجاد کارگاه‌های ماشین کاری، روکش کردن فلزات، تولید منبع و مخزن فلزی و تولید ظروف آلومینیومی و تجهیزات از مفتول آهنی و فولادی	تولید ماشین آلات صنعتی	
			*	توسعه صنایع الکتریکی و با فناوری بالا	توسعه صنایع الکتریکی و با فناوری بالا	
			*	تولید داروهای انسانی و حیوانی	تولید داروهای انسانی و حیوانی	
	*			تولید کود گوگردی اوره و آسفالت گوگردی و سایر فراورده‌ها از گوگرد در سرخس	تولید کود گوگردی اوره و آسفالت گوگردی و سایر فراورده‌ها از گوگرد	

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی	
مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذاری دولتی	سرمایه گذاری خارجی			
*				تولید فراورده‌ها از سنگ‌های معدنی از قبیل بنتونیت، فلورین، مس، فروآلیاژها، استیل، سرامیک و کاشی	تولید فراورده‌ها از سنگ‌های معدنی	کشاورزی
			*	تولید عطر و نوشیدنی‌های انرژی زا زعفران	راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فراوری محصولات کشاورزی صادرات محور	
			*	راه اندازی کارخانجات صنایع غذایی با تمرکز بر فراوری محصولات کشاورزی صادرات محور		
	*			ایجاد صنایع بسته‌بندی و فراوری زعفران در این شهرستان		
	*			تولید رنگدانه‌های خوراکی بویژه		
	*			احداث کشتارگاه صنعتی دام سبک و سنگین	راه اندازی شهرک‌های کشاورزی (گلخانه، دامپروری و شیلات)	
	*			احداث گلخانه مدرن صنعتی صیفی-جات		
	*			احداث گلخانه مدرن صنعتی رز شاخه-بریده (با اولویت شهرستان‌های در مجاورت مشهد		
	*			رونق و توسعه کشت گیاهان دارویی نظیر ریواس، بنه، کما، اسپند، گل گاوزبان و.. و ایجاد صنایع بسته بندی مرتبط با آن		
		*		تاسیس مرکز تحقیقات گیاهان دارویی در شهرستان		
	*			توجه ویژه به احداث و توسعه گلخانه‌های کوچک مقیاس		

جدول ۹۲. منابع تامین مالی پروژه‌ها در بهداشت و درمان

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی	
مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذار دولتی	سرمایه گذار خارجی			
*				احداث بیمارستان	اتمام، توسعه و تجهیز مراکز درمانی جدید و در حال ساخت	بهداشت و درمان
	*			ارتقاء بیمارستان ۳۲ تخت خوابی به بیمارستان ۹۶ تخت خوابی و راه اندازی کامل ICU,CCU و بخش های بستری مجزا		
	*			احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال		
	*			احداث آزمایشگاه	تامین تجهیزات درمان بر اساس استانداردهای تعریف شده	
	*			خرید تخت بیمارستانی		
	*			احداث پد هلیکوپتر		
*				احداث بیمارستان	اتمام، توسعه و تجهیز مراکز درمانی جدید و در حال ساخت	
	*			ایجاد کلینیک تخصصی دولتی		
	*			ساخت انبار استاندارد دارویی و تجهیزات لجستیکی		
	*			احداث پایگاه سلامت شهری		
	*			احداث مرکز خدمات جامع سلامت		
	*			تجدید بنای مرکز آموزش بهورزی		
	*			احداث مرکز آموزش بهورزی		
	*			احداث ساختمان ستاد شبکه بهداشت و درمان		
	*			بازسازی ۷۴ مرکز خدمات جامع سلامت و خانه بهداشت		
	*			احداث ۲۹ مرکز خدمات جامع سلامت، خانه بهداشت فرسوده با سال ساخت بیشتر از ۲۰ سال		
	*			احداث و تجهیز پایگاه اورژانس پیش بیمارستانی جاده ای		
	*			احداث کارخانه ی داروسازی مختص فرآورده های گیاهی با هدف صادرات		
	*			تسریع در تکمیل، تجهیز و راه اندازی بیمارستان		
	*			احداث کلینیک تخصصی		

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی
مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذار دولتی	سرمایه گذار خارجی		
	*			احداث بیمارستان ۵۴۰ تخت خوابی در شهرک شهید رجایی	ساخت مراکز بحران و انبارهای دارویی
	*			ساخت مرکز بحران	
*				احداث بیمارستان	
	*			احداث ساختمان بحران	
	*			احداث پایگاه اورژانس بین جاده ای	

جدول ۹۳. برنامه عملیاتی پروگرام های اجرایی در زیر سیستم گردشگری

منابع تامین مالی				پروژه	پروگرام اجرایی
مشارکتی	خصوصی	سرمایه گذار دولتی	سرمایه گذار خارجی		
	*			تقویت گردشگری ورزشی و بوم گردی از طریق تقویت زیرساخت ها، فعالیت ها و محصولات	ایجاد و توسعه تاسیسات گردشگری در مناطق و مسیرهای گردشگری دارای پتانسیل
	*			ایجاد و تجهیز اقامتگاه بوم گردی	
	*			طرح بهره برداری توریستی از جذابیت های منطقه نمونه کمر مقبولا	
	*			ایجاد پایگاه گردشگری	
	*			ایجاد زیرساخت های گردشگری	
	*			تجهیز کارگاه های صنایع دستی	
	*			ایجاد پایگاه کوهنوردی و سنگ نوردی	
	*			ایجاد مرکز و قطب گردشگری سلامت	
	*			احداث موزه باستان شناسی	
	*			تقویت مسیر گردشگری فرهنگی تمدن سلجوقی و تیموری	
	*			تقویت مسیر گردشگری فرهنگی جاده ابریشم	
	*			تقویت مسیر گردشگری فرهنگی عرفان	
	*			تقویت مسیر گردشگری فرهنگی تمدن قناتی	

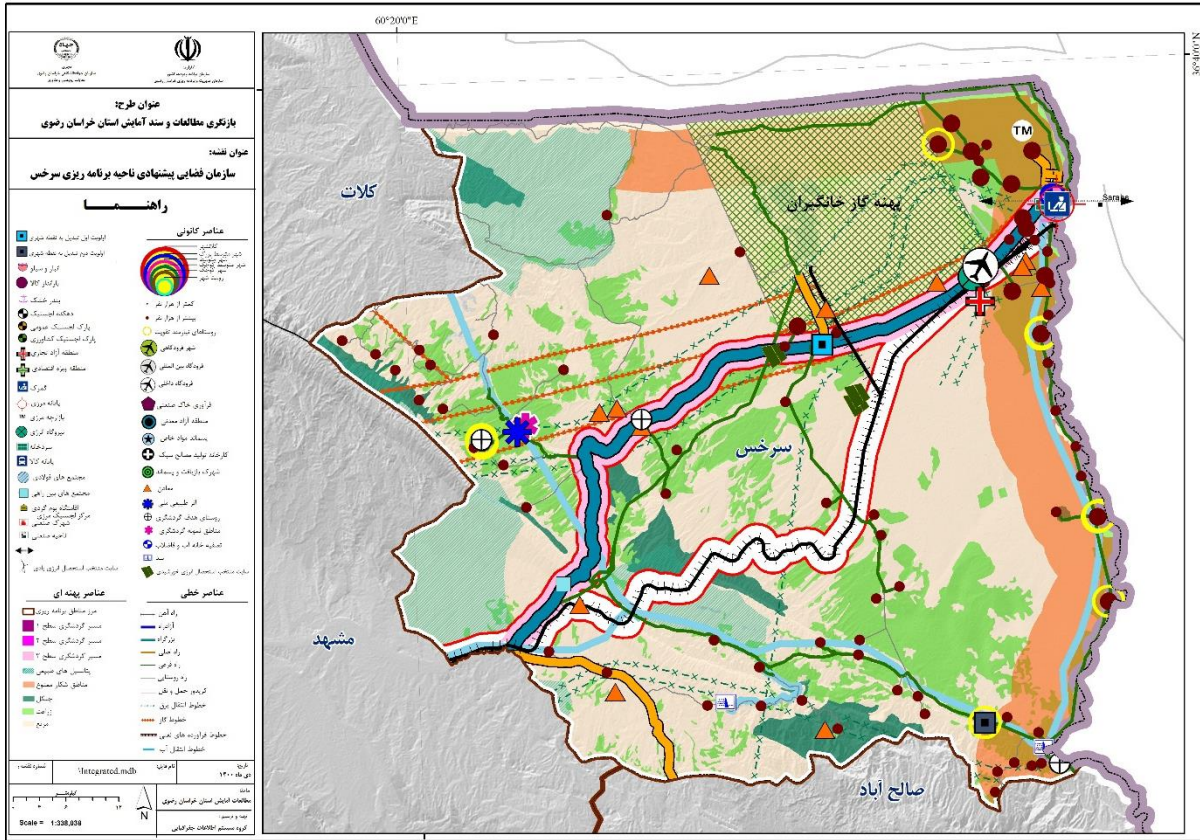
	*			تقویت زیرساختها ، راه اندازی مراکز اطلاع رسانی	انعقاد قرارداد با بانکهای عامل اعطای یارانه سود و کارمزد در طرح‌های سرمایه‌گذاری بهره برداری شده	
--	---	--	--	---	--	--

پذیرفتن انتشار و اسناد

۱۲-۳-۵- تدوین برنامه های بخشی توسعه استان (برش های نواحی برنامه آمایش استان)

۱۲-۳-۵-۱- ناحیه برنامه ریزی سرخس

- شهر سرخس به لحاظ جمعیتی در رده شهرهای متوسط کوچک و شهر مزداوند در رده بازار-شهر قرار خواهند داشت.
- این ناحیه دارای ۲ روستای پرجمعیت دارای اولویت تبدیل به شهر و تعدادی روستای پرجمعیت نیازمند تقویت است.
- ارتقای منطقه ویژه سرخس به منطقه آزاد تجاری
- در نظر گرفتن پایانه مرز سرخس به عنوان مرکز لجستیک مرزی
- احداث و توسعه بازارچه مرزی سرخس
- احداث سایت تخلیه و بارگیری کانتینری ایستگاه راه آهن سرخس
- توسعه راههای ترانزیتی محورهای سرخس
- احداث خط لوله واردات گاز ترش به ظرفیت ۱۲ میلیارد مترمکعب در سال از ترکمنستان
- تسریع در عملیات اجرایی و تاسیسات مورد نیاز برداشت از مخزن طوس (سرخس)
- تقویت مسیر گردشگری فرهنگی جاده ابریشم (به عنوان مسیر گردشگری سطح ۳ استان) از طریق تجهیز مجتمع های بین راهی و پذیرایی، ایجاد زیرساخت های گردشگری در روستاهای شورلق، قره سنگی و منطقه نمونه دریاچه بزنگان و احداث دو اقامتگاه بوم گردی در شهر سرخس و روستای بزنگان
- اجرای طرح های انتقال اب نظیر خط انتقال آب از سد دوستی و شوریچه به مشهد و خط انتقال آب از کوه های هزار مسجد
- اجرای شبکه پایاب سد شوریچه و اتصال آن به شبکه پایاب دوستی
- ساخت و احداث مخازن ذخیره آب در سطح روستاهای شهرستان سرخس

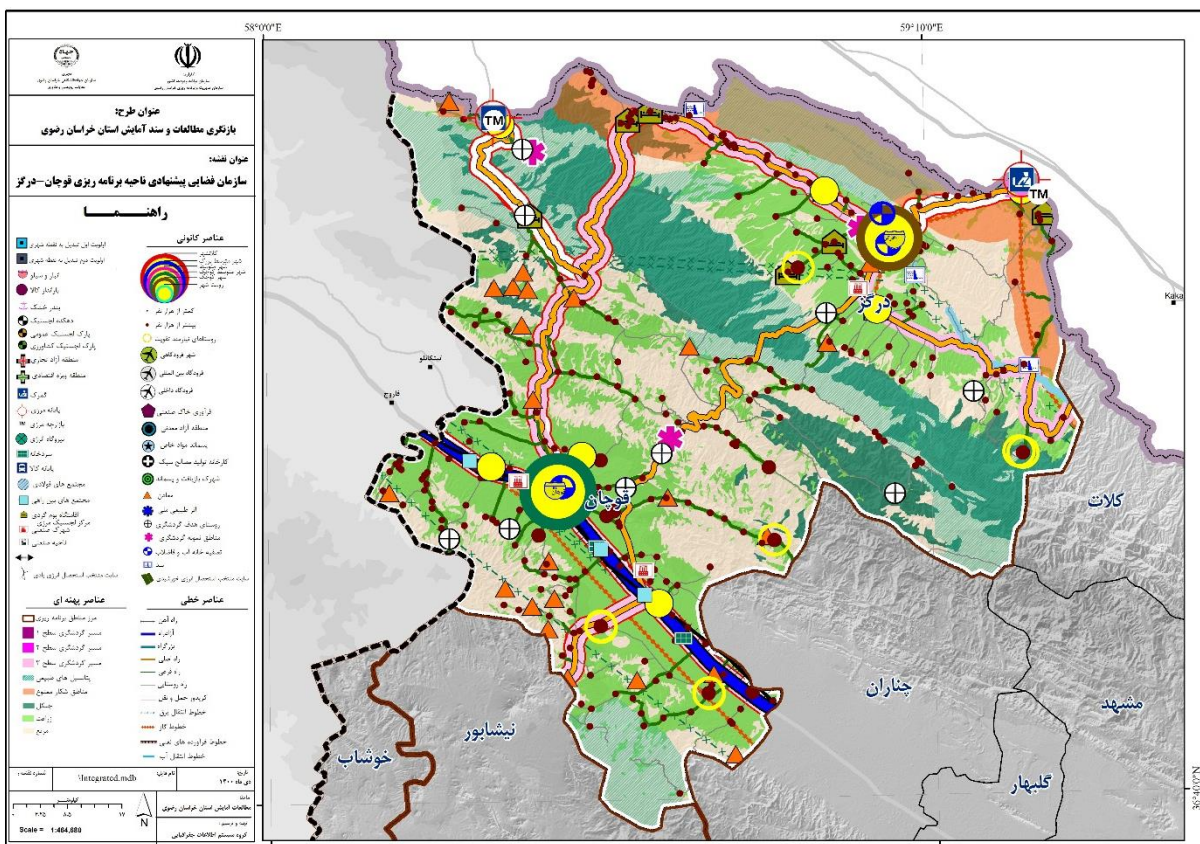

نقشه ۳۴. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی سرخس

۱۲-۳-۵-۲- ناحیه برنامه ریزی قوچان-درگز

- شهر قوچان به لحاظ جمعیتی در رده شهرهای متوسط کوچک، شهر درگز در رده شهرهای کوچک و سایر شهرهای موجود ناحیه در رده بازار-شهرها قرار خواهند داشت.
- ۵ روستای پرجمعیت ناحیه نیازمند تقویت هستند
- انجام مطالعات کیفی و تشخیص ضرورت احداث تصفیه‌خانه فاضلاب در شهر درگز
- ایجاد تیر پارک در روستای چنار درگز
- استفاده از پتانسیل حیات وحش و برگزاری تورهای علمی - آموزشی در پارک ملی تندوره با محوریت قوچ اوربال
- تقویت مسیرهای گردشگری ناحیه (به عنوان مسیرهای گردشگری سطح ۲ و ۳ استان) از طریق تجهیز مجتمع های بین راهی و پذیرایی، ایجاد زیرساخت های گردشگری در چهل میر تندوره و روستاهای داغدار و دریادام و منطقه نمونه شمخال و احداث اقامتگاه بوم گردی در شهر کهنه

- احداث و بهره‌برداری از مسیر ریلی مشهد-قوچان-بجنورد-گرگان (استان‌های خراسان شمالی و گلستان)
- احداث آزادراه مشهد-قوچان-بجنورد
- احداث و توسعه بازارچه مرزی لطف آباد
- احداث راه اصلی درگز-کبکان-قوچان
- توسعه راههای ترانزیتی محورهای درگز و باجگیران

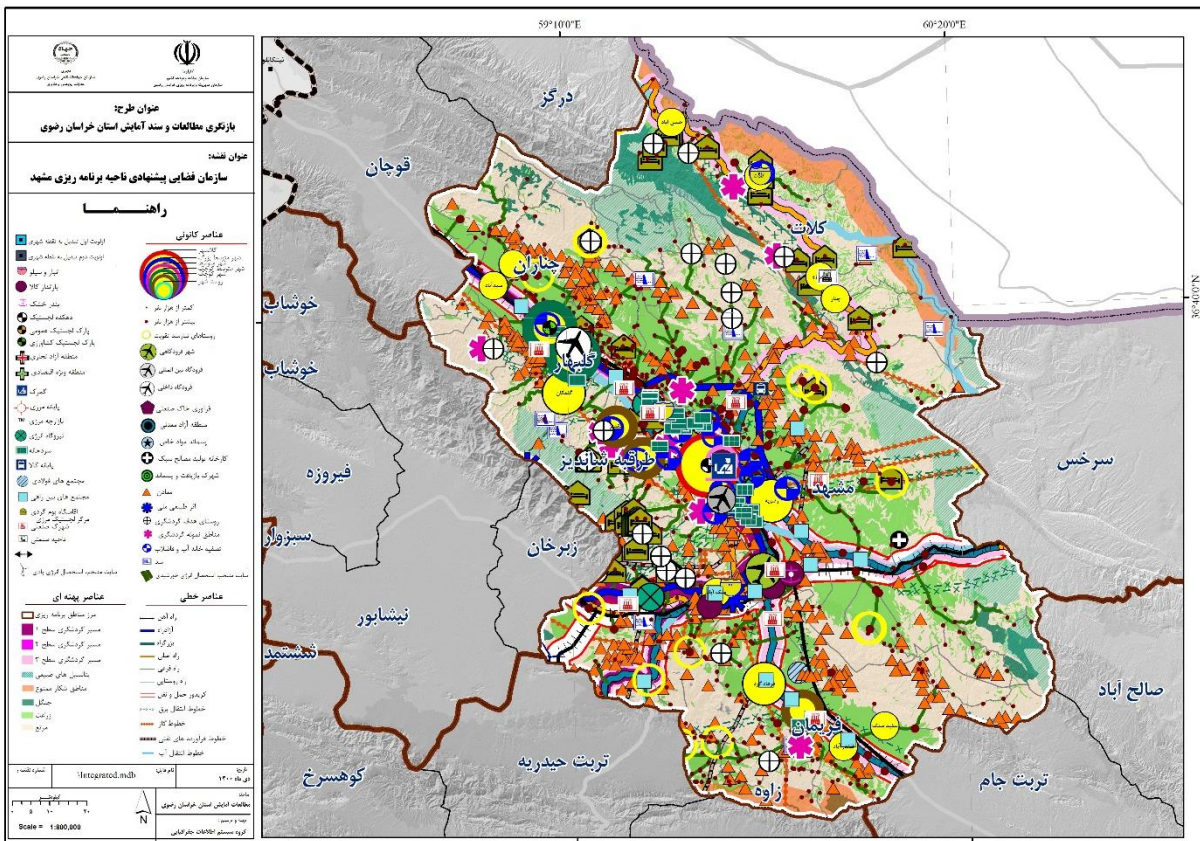
نقشه ۳۵. پروژه‌ها در ناحیه برنامه‌ریزی قوچان-درگز

۱۲-۳-۵-۳- ناحیه برنامه‌ریزی مشهد

- مشهد به لحاظ جمعیتی تنها کلانشهر استان در رده اول قرار دارد، شهرهای گلپهار و چناران در رده شهرهای متوسط کوچک، شهرهای طرهبه، شاندیز و فریمان در رده شهرهای کوچک، شهرهای فرهادگرد، گلمکان و رضویه در رده روستا-شهر و سایر شهرهای موجود ناحیه در رده بازار-شهرها قرار خواهند داشت. همچنین این ناحیه دارای تعدادی روستای پرجمعیت نیازمند تقویت است.

- راه اندازی قطار سریع السیر محور مشهد-تهران
- راه اندازی شهر فرودگاهی
- انتقال آب از دریای عمان به خراسان رضوی
- احداث تعدادی تصفیه خانه فاضلاب در مشهد
- ایجاد انبار صادراتی در محدوده مرکز انتقال نفت امام تقی
- شهر مشهد به عنوان دهکده لجستیک و چناران به پارک لجستیک کشاورزی
- ایجاد مرکز پزشکی بین المللی در مشهد
- احداث و توسعه قطارهای حومه ای نظیر مشهد-گلپهوار، مشهد-تربت حیدریه
- احداث و بهره برداری از مسیر ریلی مشهد-قوچان- بجنورد-گرگان (استانهای خراسان شمالی و گلستان)
- احداث و تکمیل بزرگراه طرقله-شاندیز
- احداث آزاد راه مشهد-قوچان-بجنورد
- احداث آزادراه حرم تا حرم
- احداث مسیر ریلی مشهد-دوغارون
- ایجاد مجتمع فولادی در فریمان و کارخانه تولید مصالح سبک در شهرستان مشهد
- ایجاد شهرک بازیافت و پسماند در شهرستان مشهد
- احداث خط لوله انتقال و تغذیه تقویتی گاز پارچین سنگ بست به مشهد
- احداث خط لوله انتقال فرآورده های نفتی رفسنجان به مشهد
- احداث پایانه بار ایستگاه راه آهن شهید مطهری
- راه اندازی مزرعه های تولید انرژی بادی در فریمان
- زیرسازی و روسازی افزایش خطوط راه آهن دیزباد-فریمان
- احداث بیمارستان ۵۴۰ تخت خوابی در شهرک شهید رجایی
- انتقال آب از یال شمالی رشته کوه های هزار مسجد به مشهد
- انتقال آب از سد شور یجه به شهر مشهد
- خط جدید انتقال آب از غرب دشت مشهد
- راه اندازی و بهره برداری از تصفیه خانه سپتاژ توسط شهرداری مشهد
- تقویت زیرساختها ، راه اندازی مراکز اطلاع رسانی، تجهیز و ایجاد سرویسهای بهداشتی بین راهی در محور گردشگری مذهبی مشهد نیشابور و سبزوار

- تقویت گردشگری ورزشی پیست شیرباد چناران و بوم گردی از طریق تقویت زیرساخت‌ها، فعالیت‌ها و محصولات
- توسعه زیرساخت‌های تولیدات رسانه‌ای در مرکز استان مانند شهرک سینمایی
- ایجاد میادین توزیع محصولات کشاورزی و باغی در غرب مشهد با مرکزیت شهرستان گل‌بهار
- تقویت مسیرهای گردشگری ناحیه (به عنوان مسیرهای گردشگری سطح ۱، ۲ و ۳ استان) از طریق تجهیز مجتمع‌های بین‌راهی و پذیرایی، ایجاد زیرساخت‌های گردشگری در روستاهای هدف و مناطق نمونه گردشگری و احداث اقامتگاه بوم‌گردی در روستاهای کارده، آل، ده سرخ، شریف‌آباد (شهرستان مشهد)، مغان (طرقبه شان‌دیز)

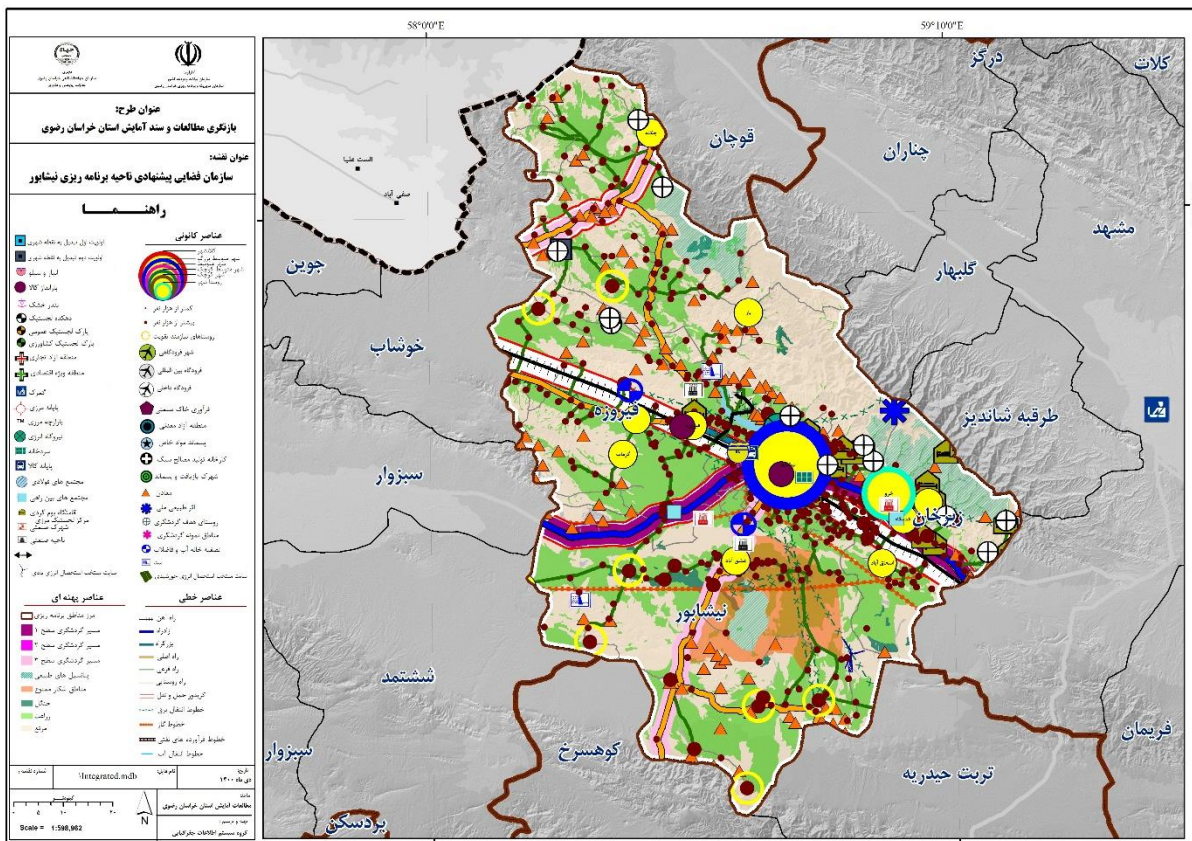

نقشه ۳۶. پروژه‌ها در ناحیه برنامه‌ریزی مشهد

۱۲-۳-۴-۵ ناحیه برنامه‌ریزی نیشابور

- شهر نیشابور به لحاظ جمعیتی در رده شهرهای متوسط بزرگ استان، شهر خرو در رده روستا-شهر و سایر شهرهای موجود ناحیه در رده بازار-شهرها قرار خواهند داشت. همچنین این ناحیه دارای تعدادی روستای پرجمعیت نیازمند تقویت است.

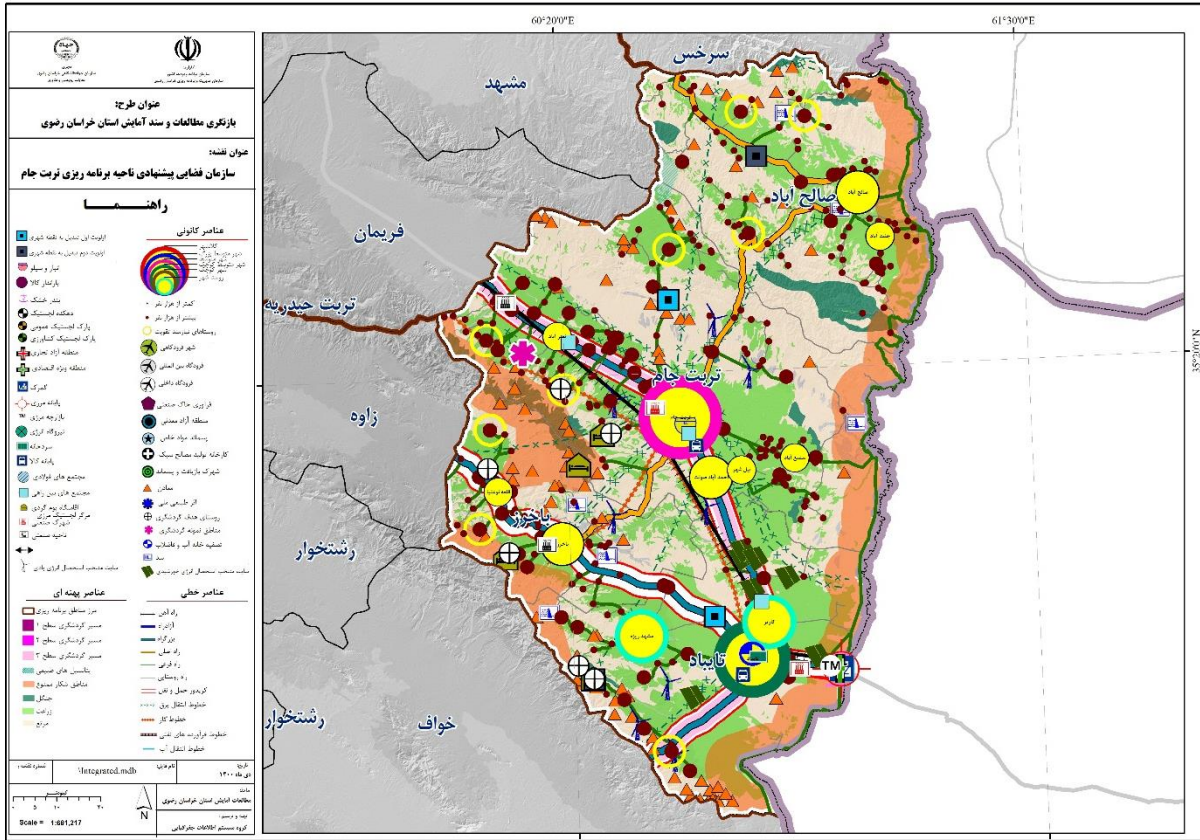
- راه اندازی قطار سریع السیر محور مشهد-تهران
- احداث آزادراه حرم تا حرم
- عبور خط لوله انتقال و تغذیه تقویتی گاز پارچین سنگ بست به مشهد از ناحیه نیشابور
- استفاده از پتانسیل حیات وحش و برگزاری تورهای علمی - آموزشی در منطقه حفاظت شده دهنه حیدری با محوریت قوچ اوریل
- تقویت زیرساختها ، راه اندازی مراکز اطلاع رسانی، تجهیز و ایجاد سرویسهای بهداشتی بین راهی در محور گردشگری مذهبی مشهد نیشابور و سبزوار
- تقویت مسیرهای گردشگری ناحیه (به عنوان مسیرهای گردشگری سطح ۱ و ۳ استان) از طریق تجهیز مجتمع های بین راهی و پذیرایی، ایجاد زیرساخت های گردشگری در روستاهای هدف و مناطق نمونه گردشگری و احداث اقامتگاه بوم گردی
- ایجاد تیر پارک در شهر چکنه

نقشه ۳۷. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی نیشابور

۱۲-۳-۵-۵- ناحیه برنامه ریزی تربت جام

- شهر تربت جام به لحاظ جمعیتی در رده شهرهای متوسط استان قرار خواهد داشت. شهر تایباد در رده شهرهای متوسط کوچک استان و شهرهای باخرز، صالح آباد، کاریز، مشهد ریزه و احمد آباد صولت در رده روستا-شهر و سایر شهرهای موجود ناحیه در رده بازار-شهرها قرار خواهند داشت. همچنین در این ناحیه ۳ روستای پرجمعیت قابلیت تبدیل به شهر و تعدادی روستای نیازمند تقویت وجود دارند
- احداث بیمارستان در شهر تربت جام
- احداث بیمارستان در شهر نصر آباد شهرستان تربت جام
- ایجاد کلینیک های تخصصی دولتی در تربت جام و صالح آباد
- ساخت انبار استاندارد دارویی و تجهیزات لجستیکی در تربت جام و صالح آباد
- احداث و تجهیز پایگاه اورژانس پیش بیمارستانی جاده ای در تربت جام و صالح آباد
- احداث پد هلیکوپتر در صالح آباد
- احداث مسیر ریلی مشهد-دوغارون
- تکمیل بزرگراه مشهد-فریمان - تربت جام- تایباد-دوغارون
- ارتقای راه اصلی محور تربت حیدریه به تایباد به بزرگراه
- ارتقای راه فرعی تربت جام - صالح آباد و صالح آباد-سرخس به راه اصلی
- راه اندازی مزرعه‌های تولید انرژی بادی در شهرستان تایباد
- توسعه تجارت و خدمات محدوده تایباد تا گمرک دوغارون
- ارتقای راه اصلی قائن - خواف - تایباد به بزرگراه
- تقویت مسیر گردشگری ناحیه (به عنوان مسیرهای گردشگری سطح ۳ استان) از طریق تجهیز مجتمع های بین راهی و پذیرایی، ایجاد زیرساخت های گردشگری در روستاهای هدف و مناطق نمونه گردشگری و احداث اقامتگاه بوم گردی

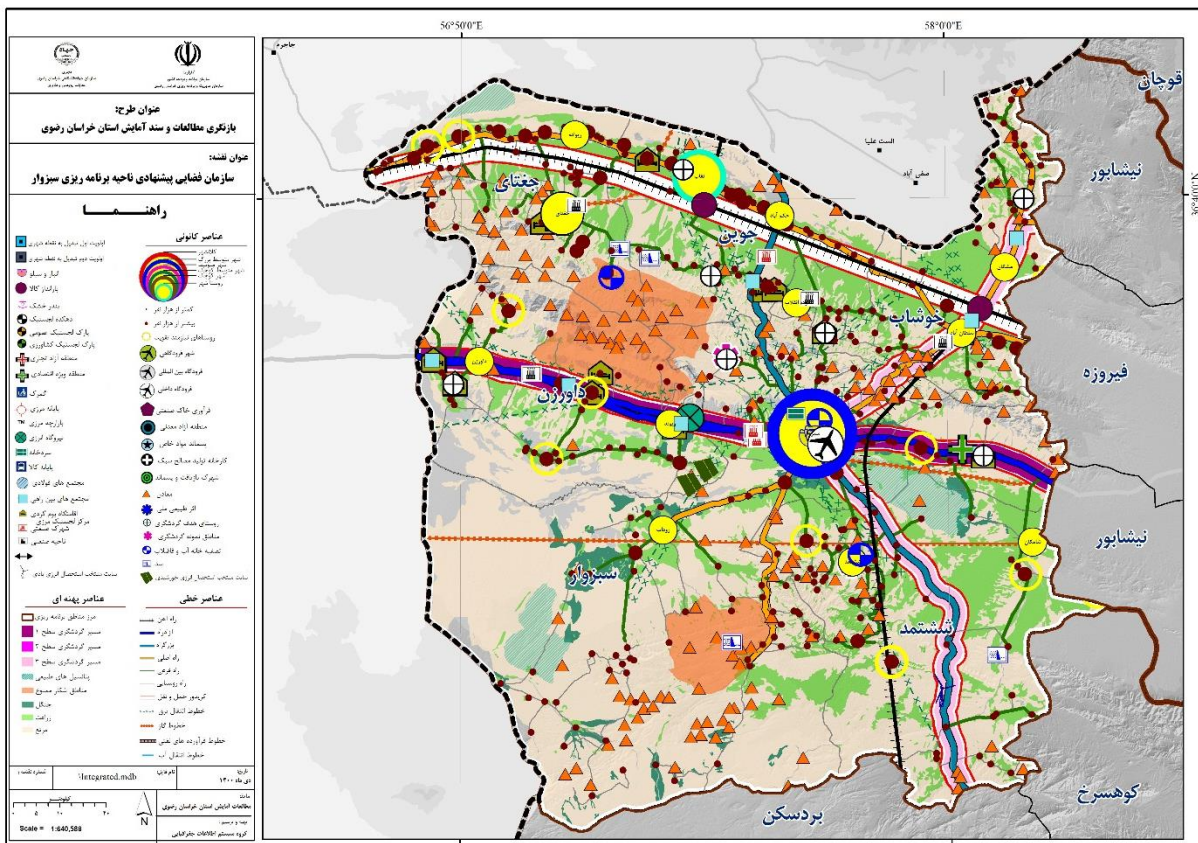

نقشه ۳۸. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی تربت جام

۱۲-۳-۵-۶- ناحیه برنامه ریزی سبزوار

- شهر سبزوار به لحاظ جمعیتی در رده شهرهای متوسط بزرگ استان قرار خواهد داشت. شهرهای نقاب و جغتای در رده روستا-شهرها و سایر شهرهای موجود ناحیه در رده بازار-شهرها قرار خواهند داشت. همچنین این ناحیه دارای تعدادی روستای پرجمعیت نیازمند تقویت است.
- راه اندازی نیروگاه سیکل ترکیبی سبزوار
- احداث راه آهن از نقاب به بردسکن
- آغاز به کار منطقه ویژه اقتصادی سبزوار
- احداث بیمارستان در شهرستان خوشاب
- ایجاد تیر پارک در شهر سلطان آباد
- راه اندازی قطار سریع السیر محور مشهد-تهران
- احداث آزادراه حرم تا حرم
- عبور خط لوله انتقال و تغذیه تقویتی گاز پارچین سنگ بست به مشهد از ناحیه نیشابور
- راه اندازی مزرعه‌های تولید انرژی خورشیدی در شهرستان های سبزوار و داورزن

- ایجاد مرکز تحقیقات کشاورزی در سبزوار
- احداث باند دوم راه بنورد-اسفراین-سبزوار-بردسکن (ارتقای راه اصلی موجود به بزرگراه)
- احداث و اتصال راه آهن سبزوار، کاشمر و بردسکن به شبکه سراسری
- احداث جاده سلطان آباد-حکم آباد-نقاب-انداده-شفیع آباد
- تقویت مسیر گردشگری ناحیه (به عنوان مسیرهای گردشگری سطح ۱ و ۳ استان) از طریق تجهیز مجتمع های بین راهی و پذیرایی، ایجاد زیرساخت های گردشگری در روستاهای هدف و مناطق نمونه گردشگری و احداث اقامتگاه بوم گردی در محدوده کلاته سیفر سبزوار، روستای دلقند و روستای مهر
- احداث پایگاه اورژانس بین جاده ای برگمد

نقشه ۳۹. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی سبزوار

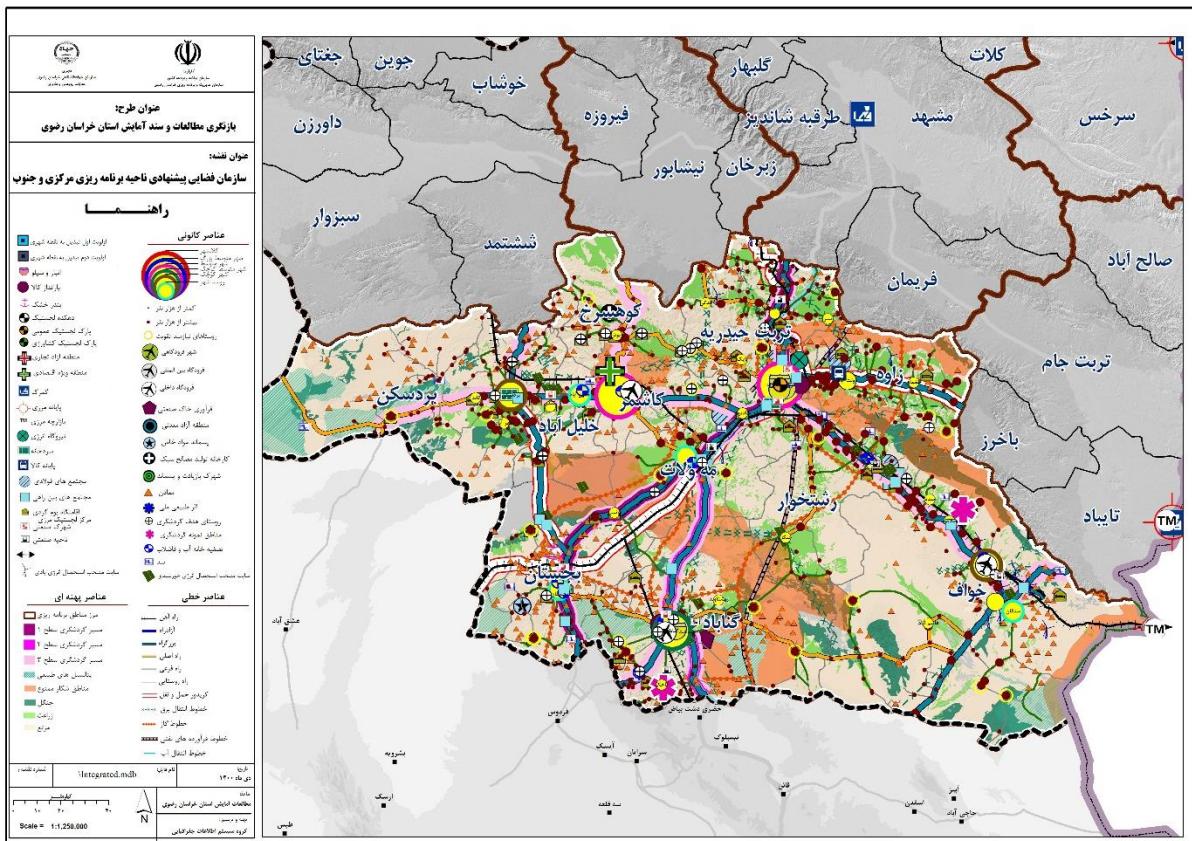
۱۲-۳-۵-۷ ناحیه برنامه ریزی مرکزی و جنوب

- شهرهای تربت حیدریه و کاشمر به لحاظ جمعیتی در رده شهرهای متوسط استان قرار خواهد داشت. شهرگناباد در رده شهرهای متوسط کوچک، شهرهای خواف و بردسکن در رده شهرهای کوچک،

شهرهای فیض آباد، خلیل آباد، بجستان، سنگان، نشتیفان، دولت آباد در رده روستا-شهر و سایر شهرهای موجود ناحیه در رده بازار-شهرها قرار خواهند داشت. همچنین این ناحیه دارای تعدادی روستای پرجمعیت نیازمند تقویت است.

- راه اندازی نیروگاه سیکل ترکیبی تربت حیدریه
- در نظر گرفتن مرز شمتیغ به عنوان مرکز لجستیک مرزی
- در نظر گرفتن خواف و تربت حیدریه به عنوان پارک لجستیک عمومی
- در نظر گرفتن تربت حیدریه به عنوان پارک لجستیک کشاورزی
- احداث فرودگاه سبک در خواف و بهره برداری از فرودگاه گناباد
- احداث بندر خشک ریلی در خواف
- ایجاد گمرک و پایانه مرزی در خواف
- ایجاد منطقه آزاد معدنی در خواف
- احداث کارخانه تولید مصالح سبک در کوهسرخ و بردسکن
- راه اندازی منطقه ویژه کاشمر
- توسعه راه آهن خواف-هرات به کابل
- احداث خط لوله انتقال فرآورده های نفتی رفسنجان به مشهد
- ایجاد بارانداز نهاده های دامی و همچنین انبار نگهداری کالاهای اساسی در گناباد
- چهار بانده نمودن (ارتقا به بزرگراه) مسیر سنگان-نشتیفان-خواف-رشتخوار-تربت حیدریه
- احداث باند دوم راه بجنورد-اسفراین-سبزوار-بردسکن
- مطالعه و اجرای باند دوم محور شادمهر-کاشمر-بردسکن-انابد
- احداث خط راه آهن مشهد-زاهدان-چابهار (اتصال یونسی به گناباد)
- مسیر ریلی میان بر سالار-شادمهر
- اتصال راه آهن بردسکن-کاشمر و خلیل آباد به شبکه سراسری
- ارتقای راه اصلی تربت حیدریه-زاوه-باخرز-تایباد به بزرگراه
- ارتقای راه اصلی قائن-خواف-تایباد به بزرگراه
- انتقال آب از دریای عمان به خراسان رضوی
- ایجاد شهرک های فرآوری کانی های فلزی بویژه سرب و روی در نواحی جنوبی استان (منطقه گناباد-بجستان)

- ایجاد بندر خشک و یا بارانداز مواد معدنی در مبادی ورودی استان در نواحی جنوبی به ویژه در مجاورت ایستگاه راه آهن بجستان
- ایجاد شهرک های فرآوری کوچک (رشتخوار)
- ایجاد شهرک پسماند خاص (ویژه) در منطقه بجستان
- ایجاد مرکز تحقیقات توسعه کشاورزی در بردسکن و مه ولات
- احداث کلینیک تخصصی در دولت آباد و فیض آباد
- ایجاد و بهره برداری از مجتمع های فولاد در مه ولات، تربت حیدریه، زاوه و رشتخوار
- بهسازی و تعریض محور شهر جنگل رشتخوار
- راه اندازی مزرعه‌های تولید انرژی بادی در خواف
- راه اندازی مزرعه‌های تولید انرژی خورشیدی در بردسکن، بجستان، گناباد، مه ولات
- تقویت مسیر گردشگری ناحیه (به عنوان مسیرهای گردشگری سطح ۱، ۲ و ۳ استان) از طریق تجهیز مجتمع های بین راهی و پذیرایی، ایجاد زیرساخت های گردشگری در روستاهای هدف و مناطق نمونه گردشگری و احداث اقامتگاه بوم گردی در شهرهای کاخک، فیض آباد، یونسی، شادمهر و روستای ماراندیز
- استفاده از پتانسیل حیات وحش و برگزاری تورهای علمی - آموزشی در کویر بردسکن با محوریت حیوانات وحشی

نقشه ۴۰. پروژه ها در ناحیه برنامه ریزی مرکزی و جنوب